

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 03598

DRAY MENSHEN

Maksim Gorky

THE MAX PALEVSKY
YIDDISH LITERATURE COLLECTION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

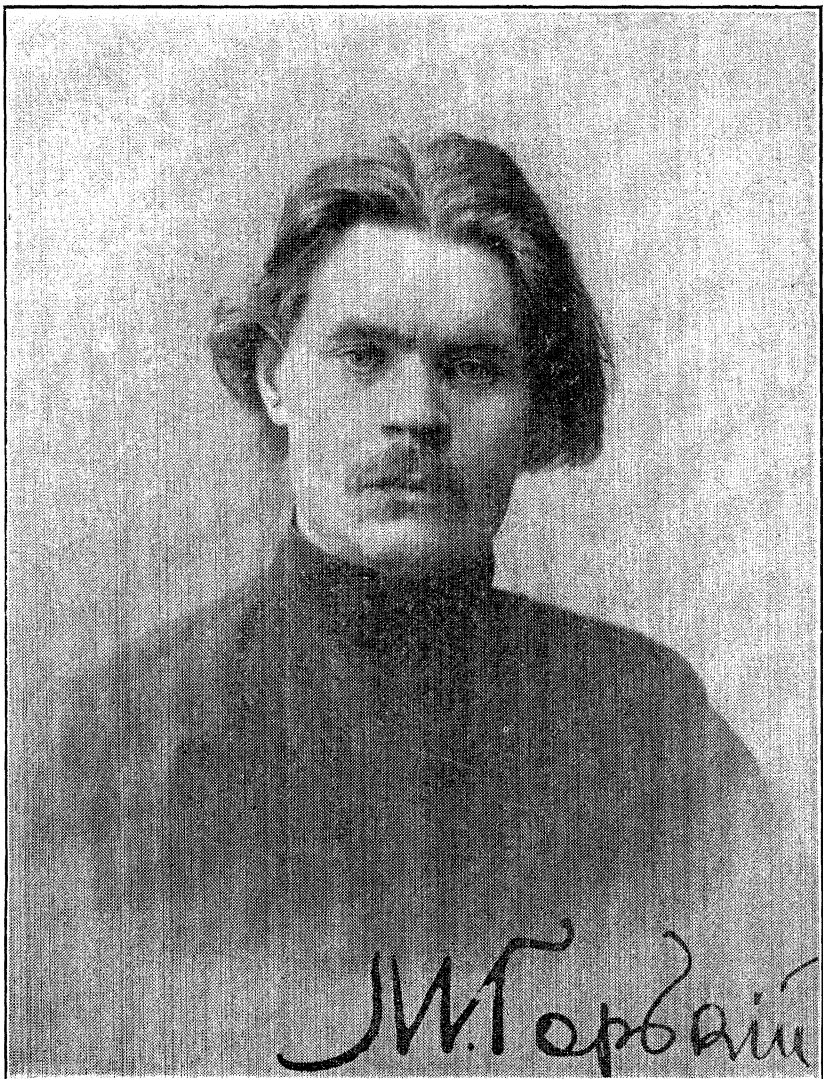
Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

מאקסיס גארקי

דריי מענשען

ראמאן אין 2 בענד.

איבערזעצט פון

א. פרומקין

ערשטער באנד.

ארויסגעגעבען פון

מאלערמאן'ס ליטערארישע פאבלישינג קאמפ.

ניו-יארק — פילאדעלפיא

.1918

Copyright 1918
by S. Malerman, Philadelphia.

1.

פונקט אין מיטען פון די קערשענצער וועלדער געפינען זיך א היבש ביסעל איינזאמע קברים, צואווארפען אין אלע זייטען. דארט ליגען בער גראבען די ביינער פון פרומע זקנים, וואס האבען געדיענט גאט נאך דער תורה פון די „סטארא ווערצעס“ (א רעליגיעזע סעקטע אין רוס-לאנד), און וועגען איינעם פון דיזע אלטע לייט — אנטיפא האט ער געהייסען — דערצהלט מען אין די דערפער פון יענער געגענר אזא מעשה :

אנטיפא לונעוו איז געווען א רייכער בויער מיט א שטריינגען כאר-ראקטער, ביז וואנען ער איז אלט געווארען פופציג יאָהר איז ער געווען פערזונקען אין זינד און האט זיך געבאָרען אין אלערליי תאוות. מיט אַמאָל האָט ער זיך אָבגעקעהרט פון זיין שלעכטען וועג, און דערפיהר לענדיג אַ טיפען וועהטאָג אין זיין נשמה, האָט ער פערלאָזען זיין פאמיליע און איז אוועק פיהרען אן איינזאמען לעבען אין וואלד, דארט, אין וואלד, האָט ער זיך אויפגעשטעלט זיין איינזאם שטיבעל, און אכט יאָהר נאָכאַנאנד, זומער און ווינטער, האָט ער דארט געלעבט אליין ; קיינעם האָט ער אהין ניט אריינגעלאָזען, ניט קיין בעקאנטע און ניט קיין קרובים אפילו.

אַפּטמאָל האָט זיך געמאכט, אז מענשען פלעגען פערבלאנדזשען אין וואלד און אויף אזא אופן זיך געפינען לעבען דאס איינזאמע שטייבעל. זיי האבען געזעהן, ווי אנטיפא איז פערטיפט אין זיין געבעט, פאר לענדיג אויף די קניע ביים שוועל פון זיין געצעלט. ער האָט געהאט א מורא'דיגען אנבליק: אויסגעדארט איז ער געווען פון די תעניתים און די תפלות זיינע, און זיין קערפער איז אין גאנצען געווען בעדעקט מיט האָר, ווי אַ חיה. אז ער פלעגט נור דערזעהן א מענשען פאר זיך, איז ער גלייך אויפגעשטאנען און האָט זיך פערנייגט ביז צו דער ערד, ניט ריי-דענדיג קיין וואָרט. האָט אימיצער געפרעגט, ווי אזוי מען קען ארויס-נעהן פון וואלד, האָט אנטיפא מיט דער האַנד געוויזען דעם וועג, וויי-

טער ניט ארויסריידענדיג קיין איין וואָרט: דערנאָך האָט ער זיך פון דאָס ניי פערנייגט ביז דער ערד, איז אריין צוריק אין זיין הדר'ל און פערשלאָסען הינטער זיך די טהיר.

געזעהן האָט מען איהם אָפּט אין די אכט יאָהר, נאָר זיין שטימע האָט קיין מענש ניט געהערט אין דער גאנצער צייט. זיין פרוי און קינדער האָבען איהם בעזוכט; ער פלעגט צונעהמען דאָס עסען און די קליידער, וואָס זיי האָבען איהם געבראכט, און אויך פאר זיי פלעגט ער זיך פערנייגען ביז צו דער ערד, אזוי ווי פאר אלע אנדערע; און פונקט ווי צו אלע אנדערע האָט ער צו זיי אויך קיין מאָל ניט גערעדט.

געשמאַרבען איז ער אין'ם זעלבען יאָהר, ווען מען האָט צושטערט דאָס איינזאמע וואַלד־לעבען פון די „סטאַראַווערצעס“. זיין טויט איז געקומען אויף אזא אופן:

מיט א גאנצע מחנה סאָלדאטען איז דער פאָליציימיסטער אַראַב־געקומען אין וואַלד. און זיי האָבען געזעהן, ווי אַנטיפא שטעהט אויף די קניע אין מיטען זיין שטיבעל און איז שטילערהייט מתפלל פאר זיך.

„דו!“ האָט דער פאָליציימיסטער א געשריי געטהאָן צו איהם — „רוק זיך שוין ארויס פון דאנען! מיר ווילען זי צואווארפען, דיין גאַרע...“

אַבער אַנטיפא האָט זיין קויל ניט געהערט. און ווי הויך דער פאָליציימיסטער האָט ניט געשריען — דער פרומער, אלטער מאן, האָט קיין וואָרט ניט געענטפערט. דער פאָליציימיסטער האָט אַלזאָ געהייסען ארויסשלעפען אַנטיפא'ן פון שטיבעל. אבער זיינע סאָלדא־טען זיינען געבליבען שטעהן ווי צומישט, אַנקוקענדיג דעם אלטען, וועלכער איז געווען אזוי פערטיעפט אין זיין געבעט, אזוי ווי ער וואַלט זיי גאָר פאר די אויגען ניט געזעהן. דערשראָקען און צוטרייסעלט פון אזא מין פעסטען כאַראַקטער, פון אזא מין זעלען־שמאַרקייט, האָבען די סאָלדאטען קיין מוטע ניט געהאט צו ערפילען דעם פאָליציי־מיסטער'ס בעפעהל. נו, האָט דער פאָליציימיסטער געהייסען צונעהמען דאָס שטיבעל; און זיי האָבען אָנגעהויבען צוצונעהמען דעם דאָך, נור שטיל און לאַנגזאם, אַהן רעש, האָבען זיי זייער אַרבייט גע־טהאָן, כדי ניט צו שטערען דעם אלטען אין זיין געבעט.

די קלעפ פון די האמערס האָבען אַבגעקלונגען איבער אַנטיפּאָס קאַפּ, די ברעטער האָבען געקנאַקט און זיינען אראָבגעפאלען אויף דער ערד; איבער'ן גאַנצען וואַלד האָט זיך געהערט די קלאַפּעריי. ארום דאָס איינזאַמע שטיבעל זיינען אונרוהיג ארומגעפלויען די פויגע-לאַך, דערשראַקענע און פּערציטערטע דורכ'ן ליאָרם; אפילו די בלע-טער פון די בוימער האָבען געציטערט. נור דער פּרוּמער אלטער האָט ניט אויפגעהערט צו זאָגען זיין תּפּלה, פּונקט ווי ער וואָלט גאַרנישט געזעהן און גאַרנישט געהערט...

אַט האָבען זיי שוין אָנגעהויבען אַרונטערצורייסען די באלקענס פון שטיבעל, און דער אלטער מאַן ליגט נאָך אלץ אויף די קניע און ריהרט זיך פון אַרט ניט. ערשט ווען די לעצטע באלקענס זיינען אַב-געריסען געוואָרען און דער פּאַליצמייסטער אליין איז צוגעגאַנגען צו אַנטיפּאָס און האָט איהם אָנגענומען ביי די האַר, האָט אַנטיפּאָס אויפ-געהויבען די אויגען צום הימעל, און שטיל, קוים וואָס מען האָט איהם געהערט, האָט ער געזאָגט: „גוט האַרציגער גאָט, זיי מיר מוחל!“

און ער איז אַנידערגעפאלען הינטערוויילעכס אויף דער ערד און איז געבליבען ליגען — טויט.

בשעת דאָס האָט פּאַסירט, איז יאַקאָוו, אַנטיפּאָס עלטערער זוהן אלט געווען דריי און צוואַנציג און טערענטי, דער אינגערער, אכצען יאָהר. שוין אלס קליין אינגעל האָט דער הויכער, געזונטער יאַקאָוו געקראָגען דעם צונאַמען „היצקאַפּ“, און אין דער צייט, וואָס זיין פאָטער איז געשטאַרבען, האָט ער געהאַט א שם אין דער גאַנ-צער געגענד פאר דעם ווילדסטען, אויסגעלאַסענסטען בחור, אלע האַר-בען זיך בעקלאָגט אויף איהם — די מוטער, דער סטאַראַסטא פון דאָרף, די שכנים; מען פלעגט איהם אריינזעצען אין טורמע, איהם שמויסען מיט דיטער — אזוי פיעל שמיץ וויפיעל דער דאָרפריכטער האָט איהם צוגע'פּסק'ענט, און אפּטמאַל פלעגט מען איהם סתם אזוי שלאָגען, נאָר אַהן א משפּט, נאָר אַלצדינג איז געווען אַרויסגעוואָר-פען. עס איז אונמעגליך געווען איינצוהאַלטען יאַקאָוו'ס לייכטזיניגע נאַטור.

און אלץ ענגער און ענגער איז איהם געוואָרען אין דאָרף, צוויי-

שען זיינע פרומע לאנדסלייט, די „סטאראווערצעס“, וועלכע האבען געארבייט ווי די עזלען, ניט געוואלט וויסען פון קיין שום נייעם אויפפיהר און זיך געהאלטען פעסט אן דעם אלטען גלויבען. יאקאוו האט געדויכערט טאבאק, געטרונקען בראנפען און איז געגאנגען דייטש געקליידט. פון די תפלות און אלע אנדערע רעליגיעזע מנהגים פון דער געמיינדע האט ער ניט געוואלט וויסען, און אז די נכבדים, די אנגעזעהענע לייט פון דארף פלענען איהם זאגען מוסר און איהם דערמאנען און זיין פרומען טאמען, פלעגט ער זיי ענטפערען מיט שפאט:

„האט זשע אביסעל געדולד, מיינע געעהרטע זקנים — אויף אלצדינג איז דא א צייט, אז די מאס פון מיינע זינד וועט ווערען פאר- פול — דעמאלט וועל איך מן הסתם אויך תשובה טהאן. איצט איז עס נאך צו פריה פאר מיר, און מייך באטושקא, דעם טאטען מיינעם, זאל זיך מיהען, קענט איהר מיר אויך ניט אנווייזען אלס ביישפיעל — מחמת ער האט פופציג יאהר נאכאנאנד געזינדיגט און בלויז אכט יאהר תשובה געטהאן... לעת עתה האב איך נאך ווייניג וואס זינד אויף מיר, העכסטענס אזוי פיעל וויפיעל עס געפינט זיך פוך ביים קליינעם נעסט-פויגעלע אויפ'ן לייב. אט, אז די זינד - פערערן וועלען מיר ערשט ריכטיג אויסוואקסען — דעמאלט וועל איך צייט האבען תשובה צו טהאן“...

„א פערפאלענער אפיקורוס!“ האט מען אין דארף געזאגט אויף יאקאוו לונגען, און מען האט איהם פיינט געהאט און מורא געהאט פאר זיין שיין.

צוויי יאהר נאכ'ן פאטער'ס טויט האט יאקאוו חתונה געהאט. דורך זיין אויסגעלאסענעם לעבען האט ער געמאכט א תל פו'ם שעה- נעם הויז און די גאנצע ווירטהשאפט, וואס זיין פאטער האט אייך געשאפט מיט זיין דרייסיג-יעהריגער, פלייסיגער ארבייט. קיין מענש איז דארף האט איהם אלזא ניט געוואלט געבען זיין טאכטער פאר א ווייב. אבער ערגעץ וואו, אין א ווייטען דארף, האט ער געפונען א שעהנע מיידעל, א יתומה, און כדי צו האבען אויף חתונה-הוצאות, האט ער פערקויפט א פאר פערד און דעם ביהו-שטאק, וואס זיין פא- טער האט אויפגעארבייט. זיין ברודער טערענט, אן איינגעשראקע-

נער, שמילער מענש מיט א הויקער און זעהר לאנגע הענד, האט איהם ניט געשמערט, איהם געלאזט טהאן וואס זיין הארץ האט געגלוסט. די מוטער איז געלעגען קראנק אויפ'ן אויווען און מיט א מורא'דיגער, הייזעריגער שטימע האט זי געשריען צו איהם:

„דו רשע וואס דו ביסט! האב רחמנות אויף דיין נשמה! ... בע-רעכען וואס דו טהוסט!“

„נור ניט געזאגט, מאמוניו טהייערע!“ האט יאקאוו געענטפערט. „נישקשה, דער טאטע וועט זיין פאר מיר א מליץ יושר פאר גאט...“

אין אנהויב, כמעט א האלב יאהר נאכאנאנד, האט יאקאוו געלעבט שטיל און פריערליך מיט זיין ווייב; ער האט זאגאר אָנגעפאנגען צו ארבייטען. דערנאך איז ער אָבער ווידער געוואָרען אויסגעלאסען; אויף עטליכע מאָנאט נאָכאנאנד איז ער פערשוואונדען פון דער היים, און אז ער איז צוריקגעקומען צו זיין פרוי, איז ער געווען צושלאָגען, אָבעריסען און אויסגעהונגערט... יאקאוו'ס מוטער איז געשטאַרבען, און ביי דער מאַהלצייט, וואָס מען האָט געמאכט צו באַליימען די נשמה פון דער טוידטער, האָט זיך יאקאוו גוט אָנגע'שכור'ט און האָט דעם סטאַראַסטא פון דאָרף, זיין אלטען פריינד, געשלאָגען מכות רצח. מען האָט איהם דערפאר אריינגעזעצט אין אַסטראָג, צוזאמען מיט א גאַנצע מחנה ארעסטאַנטען. אז ער איז אָבעגעסען זיין צייט, איז ער צוריקגעקומען אין דאָרף — מיט א גלאַטגעשוירענעם קאַפּ, פערפינסטערט און פול מיט צאַרן. זיינע דאָרפסלייט האָבען איהם וואָס ווייטער אלץ מעהר געהאסט; און זייער כעס האָבען זיי אויף אויסגעלאָזען צו יאקאוו'ס פאמיליע, דער עיקר צו זיין אונשולדיגען ברודער טערענטי, וועלכער האָט שוין פון קלייננויז אויף געמוזט אויסשמעהן די ביטערסטע ליידען פון די אינגלעך און די מיידלעך, וואָס האָבען ניט אויפגעהערט צו מאכען פון איהם חוזק. יאקאוו'ן האָבען זיי גערופען ארעסטאַנט און רויבער; טערענטי איז ביי זיי געווען א קאליקע און א כשוף-מאכער. טערענטי האָט פערשוויגען די אַלע זידלערייען, אבער יאקאוו האָט זיך ניט געלאָזט שפייען אין דער קאשע.

„האָט קיין מורא ניט!“ האָט ער געסטראשעט. „ווארט נור

אקארשט אויס! ... איך וועל אייך שוין ווייזען ווער עלטער איז!"
 אז ער איז אלט געווען אונגעפעהר פערציג יאהר, האָט זיך גע-
 מאכט א שרפה אין דאָרף. מען האָט איהם בעשולדיגט, אז ער איז
 געווען דער אונטערצינדער, און ער איז דאָרום פערשיקט געוואָרען
 קיין סיביר.

אויף טערענטי'ס פלייצעס איז אַלזאָ געבליבען יאקאו'ס פאמי-
 ליע, זיין ווייב, וואָס האָט ביי דער שרפה פערלאָרען דעם פערשטאַנד,
 און זיין זוהן איליא, אַ געזונד אינגעל מיט שוואַרצע אויגען, ניט
 מעהר ווי צעהן יאהר אלט, נאָר א סך ערנסטער ווי עס האָט זיך
 געפאַסט פאר זיין עלטער. אזוי גיך ווי דאָס אינגעל איז נור ארויס
 אין גאַס, זיינען איהם די אנדערע קינדער פון דאָרף נאָכגעלאָפּען
 און איהם פערוואָרפען מיט שטיינער. און די גרויסע, אז זיי האָבען
 איהם דערזעהן, פלעגען איהם בעגעגענען מיט די ווערטער:
 „הו, דער קליינער שד! דאָס ארעסטאַנטעל! ...! אן אויסכאַפּע-
 ניש אויף דיר! ...!“

פאַר דער שרפה האָט טערענטי געהאַט א שטיקעל מסחר אין
 דאָרף. ניט זייענדיג שטאַרק גענוג צו קענען ארבייטען שווער, האָט
 ער געהאַנדעלט מיט פאַדים, נאָדלען און אַנדערע אַזעלכע קלייניג-
 קייטען, אָבער דאָס פייער, וואָס האָט געמאַכט א תל פון א האלבען
 דאָרף, האָט אויך ניט געשווינט דאָס הויז פון די לונעווס, און טערענ-
 טי'ס נאַנצע סחורה איז פערברענט געוואָרען. נאָך דער שרפה איז די
 לונעווס געבליבען ניט מעהר ווי אן אלט פערד און דריי און פערציג
 רובעל מזומן געלד. טערענטי האָט גאַנץ גוט געזעהן, אז אין זיין
 דאָרף וועט ער בשום אופן ניט קענען אָנגעהן. ער האָט דאָרום איבער-
 געלאָזט זיין שוועגערין ביי אן אַרעמע פויערטע אויף קעסט און פפלע-
 גע פאַר פופציג קאָפּיקעס א מאָנאַט. דערנאָך האָט ער זיך אויסגעזוכט
 אן אלטען אָבענעניצטען וואָגען, אריינגעזעצט זיין פלימעניקעל און בע-
 שלאָסען צו פאַהרען אין דער גובערנסקער שטאָדט, מיט דער האָפּ-
 נונג, אז א ווייטער קרוב פון די לונעווס'ס, א געוויסער פעטרוכא פעלי-
 מאָנאו, וועלכער ארבייט דאָרט אלס קעלנער אין א שיינק, וועט איהם
 ווי עס איז אויסהעלפּען צו מאַכען א שטיקעל לעבען.
 בינאַכט, גאַנץ שטיל, אזוי ווי א גנב, האָט טערענטי פערלאָזען

זיין היים. שטילערהייט האָט ער אָנגעטריבען זיין פּערד, און מיט זיינע גרויסע שוואַרצע אויגען האָט ער אלץ געקוקט צוריק. דאָס פּערד האָט זיך געשלעפט טריט ביי טריט, דאָס וועגעלע האָט זיך אַרומגעשטאַקעלט אַהין און אַהער, און אַיליאַ, וועלכער האָט זיך איינ-געגראָבען אין היי, איז באלד אַריינגעפאלען אין אַ קינדערשען פּעס-טען שלאָף...

איז מיטען נאכט האָט זיך דאָס אינגעל אויפגעכאַפט דורך אַ מורא'דיגען מערקווירדיגען טאַן, וואָס האָט געקלונגען ווי דאָס ווילדע וואָויען פון אַ וואַלף. עס איז געווען אַ ליכטיגע נאכט. דער וואָגען איז געשטאַנען לעבען אַ וואַלד. לאַנגזאַם איז זיך דאָס פּערד אַרומגע-גאַנגען אַרום וואָגען און האָט געצופּט דאָס פייכטע גראַז פון דער ערד. אַ הויכער גרינער בוים מיט אַ פּער'שרפה'טען שפיץ איז זיך געשטאַנען איינזאַם, ווייט אין פּעלד, אַקוראַט ווי ער וואַלט פּערטריבען געוואָרען פון וואַלד. אונרוהיג, מיט שאַרפּבליקענדע אוי-גען, האָט דאָס אינגעל געזוכט זיין פּעטער. אין דער שטילקייט פון דער נאכט האָט מען געקענט אזוי דייטליך הערען די טריט פונ'ם פּערד און זיין שנאָרבען, וואָס האָט געקלונגען אזוי ווי אַ שווערעס זיפּצען; און דערצו איז נאָך צוגעקומען יענער אונערקלעהרליכער, ציטערנדער קול, וועלכער האָט אַיליאַ'ן אזוי געשראַקען.

„פּעטערל!“ האָט ער גערופּען גאַנץ שטיל.

„וואָס איז דאָרט?“ האָט טערענטי זיך אַ כאַפּ געטהאַן, אין דער צייט וואָס דער ווילדער געשריי האָט פּלוצלונג פּערשטומט.

„וואו ביסטו ערגעץ?“

„אַט דאָ בין איך... קענסט שלאָפּען רוהיג!...“

איצט האָט אַיליאַ בעמערקט, אַז דער פּעטער זיינער זיצט אויף אַ בערגעל ביים ברעג פון וואַלד און אַז ער זעהט אויס שוואַרץ, אזוי ווי אַ וואַרצעל פון אַ בוים וואָס קריכט אַרויס פון דער ערד.

„איך האָב מורא“, האָט דאָס אינגעל געזאָגט.

„פאַר וואָס? וואָס איז דאָ פאַראַן מוראַ צו האָבען? ... מיר זיי-נען דאָך גאַנץ אַליין...“

„אימיצער וואָויעט אזוי...“

„ס'האט זיך דיר נור געמוזט חלום'ען...“ האט דער הויקער גע-
זאגט גאנץ שטיל.

„כיי גאט — ער וואויעט!“

„אזוי... אפשר איז דאס געווען א וואלף... אבער ער איז דאך
אזוי ווייט פון אונז... שלאף נור, שלאף!“

אבער דער קליינער אייליא האט שוין מעהר ניט געקענט איינ-
שלאפען. דורך דער שטילקייט פון דער נאכט האט איהם פערקלעמט
ביים הערצעל, און איז די אויערען האט איהם כסדר געקלונגען יענער
מערקווירדיגער, יענער וויינענדיגער קול. ער האט בעטראכט מיט
אויפמערקזאמקייט די געגענד און האט געזעהן, ווי דער פעטער זיי-
נער קוקט אהין, אויפ'ן בארג, ווייט, ווייט אין וואלד, וואו עס הויבט
זיך אויף די ווייסע קירכע מיט די פינף שפיצען, אויף וועלכע די
גרויסע, קיילעכדיגע לבנה שיקט אראב איהרע שטראהלען. אייליא האט
דערקענט, אז דאס איז די קירכע פון'ם דאָרף ראַמאָדאַנאַווסק, און אז
צוויי וויאָרסט פון דאָרט, נעהנטער צו דעם פלאץ, וואו זיי געפינען
זיך איצט, ליגט זייער אייגענער דאָרף קיטעשנאיא.
„מיר זיינען גאָך גאָך קיין סך ניט אַבגעפאַהרען“, האָט זיך אי-

ליא אַבגערוּפּען.

„וואָס?“ האָט דער פעטער געפרעגט.

„מיר דארפען דאָך פאַהרען ווייטער, מיין איד... ס'קען נאָך
אימיצער אַנקומען פון דאָרט...“

און מיט אן אויסדרוק פון פיינדשאפט האט אייליא אָנגעצויגט
אויף דער זייט, וואו דאָס דאָרף געפינט זיך.
„מיר וועלען שוין פאַהרען ווייטער... האָב קיין מורא ניט!“
האָט דער פעטער געענטפערט.

און ווידער אמאל איז געוואָרען שטיל. אייליא האָט זיך אנדרער-
געזעצט אויף די קניע, האָט זיך אָנגעהאלטען אַז דעם פאַדערשטען
טהייל פון וואָגען און גענומען קוקען אהין, וואו דער פעטער האָט
געקוקט. אין דעם געדיכטען, שוואַרצען חושך, וואָס האָט געהערשט
איז וואַלד, האָט מען דאָס דאָרף ניט געקענט זעהן, נאָר אייליא'ן
האָט זיך פונדעסטוועגען אויסגערוכט, אז ער זעהט עס ווירקליך אין
נאָנצען. אזוי ווי עס שטעהט און געהט, מיט אלע הייזער און מענשען.

און מיט דעם אלטען בוים אויפ'ן גאס, לעבען ברונען. אויף דער ערד, לעבען בוים, ליגט זיין פאטער, געבונדען מיט שמריק, אין א צוריסען העמד; די הענד געבונדען אהינטער אויפ'ן רוקען, די נאך-קעטע ברוסט ארויסגעשטעלט און דער קאפ אזוי ווי צוגעוואקסען צום בוים. ניט ריהרענדיג זיך פון ארט, פונקט ווי א טויטער, ליגט ער דא, און מיט א מורא'דיגען אויסדרוק אין די אויגען קוקט ער אויף די בויערען, וועלכע האבען זיך צונויפגעקליבען און שטעהען לעבען דעם סטארעסמא'ס הויז. זיי זיינען אזוי פיעל, אזא מאסע, און זיי קוקען אלע ביזן, און שרייען און שעלטען. די דאזיגע עראינערונג האט דעם קליינעם אינגעל געמאכט אומעמיג, און עפעס האט איהם געד'שטאכען אין העלזעל. ער האט זיך געפיהלט, אז אט, אט וועט ער ארויספלאצען אין א שרעקליך געווייזן, פון הארצקלעמעניש און קעלט. ער האט אבער ניט געוואלט שטערען זיין פעטער; ער האט זיך דארום איינגעהאלטען מיט אלע כחות, און כדי זיך צו דערווארען מען האט ער נאך מעהר צוזאמענגעקרימט זיין קליינעם קערפער...

מיט אמאל האט ער פון דאס ניי דערהערט יענעם מערקווירדרי גען, וואויענדיגען טאן. אין אנהויב האט עס געקלונגען אזוי ווי א שווערער, שלוכצענדער זיפן, און דערנאך ווי א מורא'דיג טרויעריגעס וועהרגעשריי:

„א—א—או—א—א—א—!“

דאס אינגעל האט זיך צוזאמענגעצויגען פאר שרעק און האט זיך צוגעהערט. אבער אלץ טרויעריגער און ציטערענדער האט דער טאן אבגעקלונגען אין דער לופט און אלץ שטארקער און שמאר-קער איז ער געווארען.

„פעטער! דו וואויעסט עם אזוי?“ האט איליא געשריגען.

טערענטי האט ניט געענטפערט און האט זיך אפילו פון ארט ניט א ריהר געטהאן. מיט אמאל איז דער קליינער איליא אראבגעשפרונג גען פון וואגען, איז צוגעלאפען צום פעטער, האט זיך פעסט צוגעטור לייעט צו איהם און האט זיך אויך צוכליפעט אויפ'ן קול. אין מיטען זיין געוויינ האט ער דערהערט זיין פעטער'ס שטימע:

„אויסגעשטימען... ארויסגעווארפען האבען זיי אונז... אה גאט אין הימעל! וואוהין זאלען מיר געהן?... וואוהין?“

און נאך אימער וויינענדיג, מיט טרעהרען אין די אויגען, האט דאס אינגעל געזאגט:

„ווארט נור אקארשט... ווען איד וועל נור ווערען גרויס!... דאן וועל איד זיך שוין אברעכענען מיט זיי!... יא!...“
אז ער האט זיך אויסגעוויינט, איז ער אנשלאפען געווארען. דער פעטער האט איהם גענומען אויף די הענד און איהם אוועקגעטראגען אין וואגען. ער אליין אבער האט זיך ווידער אָבגעקעהרט אָן א זייט, און האט פון דאָס ניי גענומען וויינען און קלאָגען — אזוי יאָמערליך, אזוי טרויעריג...

2.

איליא האט זיך שפעטער גאנץ דייטליך געקענט דערמאָנען, ווי אזוי ער איז אָנגעקומען אין שטאָרט. ער האט זיך אויפגעכאפט אין א שעהנעם פריהמאָרגען און האט דערזעהן פאר זיך א ברייטען, פליי-סענדען טייך. פון דער אנדער זייט טייך, אויף א הויכען באַרג, האט ער געזעהן א גאנצען הויפען הייזער מיט גרינע און רויטע דעכער, און צווישען די הייזער זיינען געשטאָנען הויכע, בעבלעטערטע בוימער. די וואוינונגען זיינען געווען אויסגעשטעלט געדיכט איינע לעבען די אנדערע און האָבען זיך געצויגען אלץ העכער און העכער צום רוקען פון באַרג; און גאָר אויבען, אויפ'ן סאמע שפיץ באַרג, זיינען זיי געשטאָנען אין א גלייכער שורה און האָבען אראָבגעקוקט מיט שטאַלץ אין טייך. די גילדערנע צלמים און שפיצען פון די קירכען האָבען זיך אויפגעהויבען הויך איבער די דעכער צום הימעל. די זון איז נור וואָס אויפגעגאָנגען. איהרע משופע'דיגע שטראַהלען האָבען זיך אָב געשפיגעלט אין די פענסטער פון די הייזער, און די גאנצע שטאָרט האט געפלאַמט אין העל-בליסמשענדע פארבען, גענלאַנצט אין לויטער גאָלד.

„אך, ווי שעהן דאָס איז!“ האט דאָס אינגעל אויסגערופען גאנץ שטיל, אין זיך; און מיט אָפענע, נייגייעריגע בליקען האט ער בעטראַכט דאָס וואונדערליכע בילד. ער האט גאָר די אויגען ניט געקענט אוועק-נעהמען דערפון. מיט אמאָל שווימט איהם אין מוח'ל אויף דער

אונזיכערער געדאנק: וואו וועט ער זיך דא אהינטהאן אין דער קופה פון הייזער: ער, דאס קליינע אינגעל, מיט די שווארצע קאלטענעס און מיט די אַרעמע מאיטקעס פון פראסטע קאנאפליע, — ער מיט זיין שוואכען, הויקערדיגען פעטער? וועט מען זיי איבערהויפט אריינ-לאזען אהער, אין דער ריינער, רייכער, גרויסער שטאָרט פון גיך גאָלד? עס איז געווען זיין מיינונג, אז זייער וועגעלע איז דעריבער געבליבען שטעהן דאָ, ביים ברעג טייד, מחמת אין אזא שטאָרט לאָזט מען ניט אריין אזעלכע אַרעמע, אַבגעריסענע און פראָסטע מענ-שען ווי זיי זיינען, און דער פעטער, אזוי האָט ער זיך געטראַכט, איז מסתמא אריבערגעגאנגען, זיך איינבעטען ביי דער שטאָרט, מען זאָל זיי פאַרט אריינלאָזען.

מיט אויסגעשטעלטע אויגען, פול מיט זאָרג, האָט זיך איליא אומ-געקוקט נאָך זיין פעטער. פאַראויס, פאַר זייער וואַגען, און הינטער איהם זיינען געשטאַנען נאָך אנדערע וועגען. אויף איינעם האָט מען געקענט זעהן הילצערנע פעסער מיט מילך, אויף אנדערע גרויסע קערב מיט היהנער, אוגערקעס, ציבעלעס, קוישען מיט יאָגערעס, זעק מיט קארטאָפּל. אויף די וועגען און ארום זיי זיינען געזעסען און געשטאַנען פויערן און פויערטעס. דאָס זיינען עפעס געווען מאָדנע מענטשען. זיי האָבען גערעדט הויך, אויפ'ן קול, און אָנגעהאַן זיינען זיי געווען ניט אין בלויע קאנאָפליענע בגדים, נור אין קליידער פון קולירטען ציץ און רויטען באַנוויל. כמעט אלע זיינען געגאנגען אין שטיוועל, און כאָטש א מאן מיט א שווערד ביי דער זייט — א פריס-טאון אָדער אזוי א שומר — איז אַרומגעגאנגען הין און צוריק לעבען זיי, פונדעסטוועגען האָבען זיי גאָר קיין מורא ניט געהאט פאַר איהם; זיי האָבען איהם אפילו גוט מאָרגען ניט געזאָגט, אזוי ווי ער וואָלט גאָר פאַר זיי ניט עקזיסטירט. און דאָס איז איליא'ן גאנץ שטאַרק געפּעלען. ער איז געזעסען אויפ'ן וואַגען, האָט בעטראַכט דאָס לע-בעדיגע בילד, איינגעמונקט אין ליכטיגען זונען-שניין, און אין זיין קעפּעל זיינען דורכגעפלויען פערשיעדענע מחשבות. ער האָט גע-טרוימט פון דער צייט, ווען ער וועט אויך זיין אזוי גליקליך, ווען ער וועט אויך קענען טראָגען שטיוועל און געהן אין א העמד פון רויטע באַנוויל.

אין דערווייטענס, צווישען די בויערן, האָט זיך בעוויזען דער פעטער טערענטי. מיט פעסטע, זיכערע טריט איז ער געגאנגען אין זאמד, דעם קאָפּ אין דער הויך. זיין געזיכט האָט אויסגעדריקט צו-פרידענהייט, און שוין פון ווייטען האָט ער צוגעשמייכלט צו איליא'ן און האָט אויסגעשטרעקט צו איהם די האַנד, איהם אַנצייגענדיג אויף עטוואָס.

„גאָט האָט רחמנות געהאט אויף אונז, איליוכא!“ האָט דער הויקער געזאָגט. „האַסט נאָרניט וואָס מורא צו האָבען! דעם פע-טער פעטרוכא האָב איך גלייך געפונען... נא, אָט האָסט דו, קענסט גערווייל עפעס פערבייסען!...“

און ער האָט דערלאנגט איליא'ן א קיכעל.

דאָס אינגעל האָט עס צוגענומען מיט עהרפּורכט, עפעס מיט א מין מורא'דיגען רעספעקט, האָט עס בעהאַלטען אונטער'ן העמד, און מיט א שמערצליכען טאָן האָט ער געפרעגט:

„אַט אפנים זיי וועלען אונז ניט אריינלאָזען אין שטאַדט?“

„גלייך וועלען זיי אונז אריינלאָזען... דאָס שיפעל וועט קומען—

דאן געהען מיר אריבער דעם טייך.“

„מיר אויך?“

„נן, געוויס וועלען מיר אויך אריבערפאָהרען... דאָ קענען מיר

דאָך ניט בלייבען...“

„אד, און איך האָב שוין געמיינט, אז זיי וועלען אונז ניט

אריינלאָזען!... און וואו וועלען מיר וואוינען דאָרט, אין דער

שטאַדט?“

„דאָס ווייס איך נאָך אליין ניט... גאָט וועט אונז שוין צייגען

דעם וועג...“

„אפשר אין דעם גרויסען הויז דאָרט, אין'ם רויטען...“

„ווייס איך וואָס, דו נאָריש אינגעל דו! דאָס איז דאָך א קא-

זארמע!... דאָרט וואוינען זעלנער...“

„אָדער אין דעם דאָזיגען דאָ... אָט דא, אין דעם!“

„ניין, דאָס איז פאר אונז צו הויך!...“

„ס'מאכט ניט“, האָט איליא געזאָגט מיט א טאָן פון איבער-

צייגונג, — „נישקשה, מיר וועלען שוין ארויפקריכען!...“

„אה, דו!“ האט פעטער טערענטי א זיפץ געטהאָן און איז ווידער אמאָל פערשוואונדען.

זיי זיינען אריינגעפאָהרען ערגעץ-וואו אין עק שטאָרט, לעבען א מאַרק, אין א גרויס גראַה הויז. ביי די ווענד פון דיזען הויז זיינען געווען אַנגעשפּאַרט פּערשידענע בנינים, א טהייל פון זיי נייגעבויט, די איבעריגע אזוי שמוציג-גראַה און אלט ווי דאָס הויז גופא, די פענס-טער און די טהירען אין דיזען הויז זיינען געווען קרום און לאָם, און אלצדינג האָט זיך געהוירעט און גערודעלט. די קליינע, צוגעבויטע שטיבלאך, דער גדר, דער טויער — אלצדינג האָט זיך עפּעס אזוי ווי געהאלטען צוזאמען און האָט זיך פּעראייניגט אין א גרויסען הויפּען פון האַלבפּערפּוילטע קלעצער, בעדעקט מיט גרינעם שימעל. די שווי-בען פון די פענסטער זיינען געווען פּעראומערט, פּער'חשד'ט פון אלט-קייט. א פּאַר באלקענס פּונ'ם פּאַדערשטען טהייל פון הויז זיינען געווען ארויסגערוקט אין פּראַנט. דאָס הויז האָט איבערהויפּט אויס-געזעהן פונקט ווי זיין בעל הבית, וועלכער האָט דאָרט געהאלטען א שיינק. דער דאָזיגער בעל הבית איז אויך געווען אלט און גראַה; די אויגען אין זיין אָבגעלעבטען געזיכט האָבען אויסגעזעהן ווי די גלע-זערנע שויבען אין די פענסטער פון הויז. בשעת'ן געהן האָט ער זיך אַנגעשפּאַרט מיט אלע כחות אויף א דיקען שטעקען — ס'איז איהם הפנים גאַרניט לייכט געווען צו שלעפען זיין געוואלדיג גראַבען בויך — און ער האָט כסדר געהאלטען אין איין שרייען און מאַכען גע-וואלדען.

פעטער טערענטי האָט זיך אויסגעזוכט א פּלאַץ אין א ווינקעל פון דיזער געביידע. אונטען אין קעלער, אויף א באַנק, לעבען א פענסטער, וואָס איז ארויס אין הויף, האָט ער זיך געמאכט ווי ביי זיך אין דער היים. אין יענעם עק פון הויף איז געלעגען א גרויסע קופּה פון שטיקלאך פּערפּוילטע קלעצער און ניט ווייט פון דאָרט איז געשטאַנען א לינדען-בויס, לעבען צוויי בינטלעך גראָז. עס איז געווען אויפ'ן דריטען טאָג, נאַכדעם ווי טערענטי מיט זיין פּלימעניקעל זיינען אַנגעקומען, האָט דער בעל הבית פון הויז מיט אמאָל דערזעהן איליא'ן, וועלכער האָט זיך געזוכט צו בעהאלטען פאַר איהם הינטער

דעם אָנגעוואַרפענעם באַרג פון מיסט און האָט געקוקט אויף איהם מיט דערשראָקענע אויגען.

„וועמעס ביסטו דו, אינגעל? הא?״ האָט דער בעל הבית גערעדט מיט זיין שרייענדיגען קול און האָט בשעת מעשה אָנגערציגט מיט'ן שטעקען אויף איליאָן. „ווי קומסט דו אהער? הא?״ איליאָ האָט אַ פינטעל געטהאָן מיט די אויגען און איז געבליבען שטיל.

„עי, הברה, וואָס פאר אַ אינגעל איז דאָס דאָ? זאָל ער מיר שוין אוועק פון דאָנען! אַרויס, דו קליינער לומפּ דו! וואַרט, איד וועל דיר!... הא? אזוי, דו — פּוסט-און-פּאסטניק דו! אזוי, דעם געדעם-שוויינקער'ס ביזט דו? אַ זיהנדעל זיינס, ניין? אה, כ'פער-שטעה — אַ קרוב זיינער ביזט דו! דאָס האָט ער דאָך געמעגט פריער זאָגען, דער הויקער-גנב, אז ער האָט אַ קרוב'ל מיט זיך! העי, פּיאָטער, וואָס קוקסט דו דאָרט? דער הויקער האָט דאָך גאָר אַ קרוב מיט זיך — וואָס הייסט דאָס אזוינס? דאָס איז פאר מיר גאָר קיין עסק ניט, הערסט?״...

דער בופעטשיק האָט אַרויסגעשטעקט זיין רויטען פנים דורך'ן פענסטער וואָס געהט אַרויס פון שיינק אין הויף, און פונקט מיט אַזאָ הויכען קול ווי דער בעל הבית האָט ער געזאָגט:

„נור אויף אַ קורצע צייט האָט ער גענומען דעם אינגעל מיט זיך! האָט אביסעל איינזעהן, וואַסילי דאָרימינדאָניטש — ס'איז אַן אַרימער יתום... כ'האָב עס געוואוסט... אבער, אז איהר פערלאַנגט ניט אַנדערש, וועט ער גלייך אוועק פון דאָנען...״

אַז איליאָ האָט נור דערהערט, אז ער וועט מוזען אוועק פון דאָרט, האָט ער אָנגעהויבען שרייען אויפ'ן קול. ווי אַ פּייל פון בויגן גען האָט ער זיך אַ לאָז געטהאָן און איז אַריינגעשפרונגען דורך'ן פענסטער אין קעלער, פונקט ווי אַ מויז לויפט אַריין אין איהר לאָך. דאָרט האָט ער זיך אַנידערגעוואַרפען אויפ'ן באַנק, האָט איינגעגראָך בען דעם קאַפּ אין זיין פעטער'ס ראַק, און איז הויַלע ציטערניש פון שרעק, האָט ער גענומען וויינען. אבער באַלד איז געקומען דער פערטער און האָט איהם איינגעשטימט.

„שא, שא! האָב קיין מורא ניט!...״ האָט ער איהם געטרייבט.

„דאס שרייט ער נור לפנים אזוי! ער מיינט עס דען? ... ר'איז שוואכ-
זיניג געווארען פון אלטקייט... חוץ דעם איז דאך ניט ער דער
הויפט מאכער דא, נאר פעטרוכא... פעטרוכא האט דאך צו שאפען
איבער אלצדינג... איהם מוזטו זעהן געפעלען! זעה נור האב פאר איהם
דרך ארץ! און דער בעל הבית.. דער איז דאך איבערהויפט אן איבער-
ריגער מענש דא אין הויז...“

די ערשטע צייט, וואס איליא האט זיך געפונען אין דיזען הויז,
איז ער ארומגעקראכען אומעטום און האט אלצדינג בעטראכט און
בעקוקט. דאס הויז איז איהם שטארק געפעלען, און ער האט זיך גאר
ניט געקענט אבוואונדערען, ווי גרויס עס איז. עס איז געווען אזוי
געדיכט אָנגעפאקט מיט מענשען, אז איליא'ן האט זיך אויסגעדוכט,
אז עס וואוינען דארט א סך מעהר לייטע ווי אין גאנצען דארף קיטע-
שנאיא. און אזא ליארם, אזעלכע מורא'דיגע קולות זיינען דארט שמענ-
דיג געווען, אקוראט ווי אויף א יריד.

ביידע עטאזשען פון הויז זיינען געווען פערנומען מיט'ן שיינק,
וואס איז שטענדיג געווען פול מיט געסט. אויבען, אין די בוידעמס,
האָבען געוואוינט עטליכע שכור'ע ווייבער; איינע פון זיי האט געהיי-
סען מאטיצא, א געוואלדיג גרויסע שווארצע פארשוין, מיט א גע-
זונדער באַס-שטימע, וועלכע האט כסדר געשראָקען די קינדער מיט
איהרע דונקעלע, ווילדע אויגען. אונטען, אין קעלער, האט געוואוינט
דער שוסטער פערפישקא מיט זיין קראַנק, געלעהמט ווייב און מיט
זיין זיעבען-ייעהריג טעכטערל. א חוץ דער פאמיליע האָבען זיך דארט
אויך אויפגעהאלטען אן אלטער שמאטעס-קלייבער מיט'ן נאָמען „זיין-
דע“ יערעמע, א מאַגערע אלטע בעטלערין, וועלכע איז געקרוינט גע-
וואָרען מיט'ן נאָמען „די שרייערקע“, מחמת זי האט מעהר געשריען
ווי גערעט, און דער קוטשער מאקאר סטעפאניטש, א בעיאָהרענטער,
געזעצטער און שטילער מענש.

אין איין ווינקעל פון הויף איז געווען א שמיעדעריי, דא האט
עס געברענט און געפלאקערט פון אין דער פריה ביז ביינאכט. מען
האט דא פערריכט רעדער, בעשלאָגען די פערד מיט פאָדקאוועס; די
האָמערס האָבען ניט אויפגעהערט צו קלאַפען, און דער הויכער שמיעד
סאוועל גראטשעוו האט געהאלטען אין איין זינגען טרויעריגע, לאַנגע,

לאנגע ליעדער. אפטמאל פלעגט אין דער שמייערריי אריינקומען סאוועל'ס ווייב, א קליינע פרוי, דונקעל־בלאנד מיט בלויע אויגען. זי האט תמיד געטראגען א ווייס טיכעל אויפ'ן קאפ, און דער דאָ זיגער קאפ, איינגעהילט אין ווייסען, האט געמאכט עפעס א מאַדנעם איינדרוק אין דער טונקעלער, שווארצער שמייערריי. כמעט שמענ־דיג האט מען געקענט הערען פון איהר א זילבערן געלעכטערל, אויף וואס סאוועל האט, ווי דער שטייגער איז, געענטפערט מיט א גראָען ווילדען געלעכטער, וואָס האט געקלונגען אזוי ווי די קלעפ פון זיין האמער. אפטמאל אָבער האט מען געקענט הערען זיין ווילדען געשריי, אלס ענטפער אויף איהר לאַכען. עס האט געהייסען, אז סאָ וועל איז ליידענשאפטליך פערליעבט אין זיין פרוי, וועלכע פיהרט אז אויסגעלאסען לעבען...

אין יעדען לאָך, אין יעטוועדען שפאלט פון הויז אין געזעסען אַ מענש, און פון נאנץ פריה ביז שפעט אין דער נאכט האט דאָס הויז געציטערט פון ליארעם און געשריי. ווי אין א קעסעל האט עס דאָרט געקאכט. אין אָבענד פלעגען די אלע מענשען ארויסקריכען פון זייערע לעכער אין הויף, אויף דער באַנק, וואָס איז געשטאנען לעבען טויער. דער שוסטער פערפישקא האט געשפיעלט אויף זיין האַרמאָן־ניקא, סאוועל האט געברומט זיינע ליעדער, און מאַטיצא, א שכור'ע, האט געזונגען עפעס א מאַדנע זאך, א זעהר טרויעריגס, מיט ווערטער וואָס קיינער האט ניט געקענט פערשמעהן; געזונגען האט זי און דער־צו געוויינט מיט ביטערע טרעהרען.

ערגעץ־וואו אין א ווינקעל פון הויף האָבען זיך צונויפגעקליבען אלע קינדער פון הויז אין א ראָך, ארום דעם זיידען יערעמע, און האָבען זיך געבעטען ביי איהם:

„זיידעניו! דערצעהל אונז עפעס א געשיכטע!“

דער אלטער שמאטעס־קלייבער האט א קוק געטהאן אויף זיי מיט זיינע קראנקע רויטע אויגען, פון וואנען עס האָבען שמענדיג אראָבגע־לונען הייסע טרעהרען אויף זיין צוקנייטשמען פנים; און אראָברוקענ־דיג זיין פוקסענע היטעל איבער'ן שמערן, האט ער מיט א ציטערנדער, דיניקער שטימעלע אָנגעהויבען זיין מעשה'לע:

„ערגעץ וואו אין א לאַנד, כ'ווייס ניט אויף ריכטיג וואו, איז,

כ'ווייס ניט ווי אזוי, געבארען געוואָרען א זינדיג קינד, א קליין פריי-
מויער'ס, אן אפיקורס'ס. ווער זיינע עלטערן זיינען געווען, האָט מען
ניט געוואוסט. נאָר זיכער איז געווען, אז דאָס האָט זיי נאָט דער
אלוויסענדער מיט דעם קינד געשטראַפּט פאר זייערע זינד..."

זיידע יערעמע'ס לאנגע גרויע באָרד האָט זיך בעוועגט און
געציטערט, בשעת ער האָט אויפגעעפענט זיין שוואַרצען מויל, אַהן
צייחן. זיין קאָפּ האָט זיך אַרומגעשאַקעלט אַהין און אַהער, און אַ
טרעהר נאָך אַ טרעהר האָט זיך אַראַבגעגליטשט אויף די צוקנייטשטע
באקען זיינע.

„און שטאַרק אויסגעלאַסען איז דאָס דאָזיגע אפיקורסישע קינד
געווען.“ האָט זיידע יערעמע'ס ווייטער דערצעהלט. „אן אמת'ער עזות
פנים: האָט ניט געגלויבט אין יעזוס קריסטוס, נאָט'ס מאמען ניט
לייב געהאט, פלעגט פערבייגעהן א קירכע און קיינמאָל דעם הוט ניט
אַראַבנעהמען, אפילו טאַטע-מאַמע האָט ער ניט געפאַלגט..."

די קינדער האָבען זיך צוגעהערט צו דעם אלטעו'ס דינע, ציטערנ-
דע שטימע, און שטילערהייט, ניט אויסריידענדיג קיין וואַרט, האָבען
זיי איהם געקוקט גלייך אין געזיכט אריין.

אויפּמערקזאַמער פון אלע אנדערע קינדער האָט זיך צוגעהערט
און געקוקט דער בלאַנדער יאַשקא, דעם בופעטשיק פעטרוכא'ס זוהן.
דאָס איז געווען אַ מאַגערער אינגעל, מיט אַ שפיציג נעזעל, אַ גרויסען
קאַפּ אויף אַ דין העלזעל. בשעת ער איז געלאַפען האָט זיך זיין קאַפּ
כסדר אַרומגעוואַרפען אַהין און אַהער, פונקט ווי ער וואַלט זיך ווער-
לען אַברייסען פון קערפער. זיינע אויגען זיינען אויך געווען גרויס
און שטאַרק אונרוהיג. זיי זיינען אימער אַרומגעפליוגען פון איין
זאך צו דער אנדערער, אזוי ווי זיי וואַלטען מורא געהאט, זיי זאָלען
זיך ניט צוקלעפען חלילה צו איין זאך. און אז זיי פלעגען זיך שוין
אַמאָל יא אבשטעלען אויף וואָס עס איז, פלעגען זיי אזוי שטאַרק
אַרויסקריכען פון די לעכער, אז זיי האָבען דעם אינגעל געגעבען אַ
מאָדנעם אויסזעהן, אזוי ווי אַ ליימענער גולם, אַ בהמה. זיין צאַרט,
בלאַס פנים'ס און זיינע ריינע, גאַנצע קליידער האָבען אימער געצוי-
גען די אויפּמערקזאַמקייט פון יעדען איינציגען אויף איהם. איליא איז
גאַנץ גיך בעפריינדעט געוואָרען מיט איהם, און גלייך דעם ערשטען

טאג פון זייער בעקאנטשאפט האט יאשקא מיט א געהיימניספאלער מינע געפרעגט זיין חבר :

„פאראן ביי אייך אין דאָרף עפעס א סך כשוף־מאכער ?“
 „אודאי זיינען זיי דאָ“, האט איליא געענטפערט, „און אויך מכשפות זיינען פאראן... אונזער שכן האט געקענט טרייבען כשוף.“
 „ער האט געהאט רויטע האר ?“ האט זיך יאקאוו שטילער הייט נאכגעפרעגט.

„ניין, גראַע... ז'האבען אלע גראַע האַר.“
 „די גראַע זיינען ניט אזוי שלעכט, זיי האבען גוטע הערצער... אבער די מיט רויטע האַר — אה, כ'זאג דיר !... בלומ טרינקען זיי...“
 זיי האבען זיך אויסגעקליבען דעם בעסטען ווינקעל אין הויף, אונטער דעם לינדען־בוים, וואו זיי פלעגען פערבריינגען צוזאמען. דאָרט איז אימער געווען שטיל, און אַ הויז דעם הימעל איבער'ן קאָפּ און די וואנד פון הויז מיט דריי פענסטער, וואָס צוויי פון זיי זיינען שטענדיג דיג געווען פערמאכט, האט מען פון דעם ווינקעל גאָר ניט געקענט זעהן. אויף די צווייגען פון בוים זיינען ארומגעשפרונגען די פויגעלאך, סוויסטשענדיג. אויף דער ערד, לעבען בוים, זיינען כסדר געזעסען די צוויי קליינע חברים און האבען געפלוידערט איבער אלצדינג וואָס האט זיי אינטערעסירט.

גאנצע טעג נאכאנאנד האט עס געליארעמט און געטומעלט אין איליא'ס אויערען. אין אנהויב איז ער פשוט צודולט געוואָרען פון דעם מישמאש, פון דעם טומעלדיגען לעבען אין דיזען הויז. אין שיינק איז איליא אָפטמאָל געשטאנען לעבען זיין פעטער טערענט, וועלכער איז געווען דורכגענעצט פון שווייס און פון'ם וואסער, מיט וואָס ער האט געוואשען און געשוויינקט די כלים. איליא האט געזעהן, ווי די מענשען קומען אריין, טרינקען, עסען, שרייען, זינגען, קושען און שלאָגען זיך — אלץ אין איינעם. זיי זיינען שטענדיג געווען אָבער גאָסען פון שווייס, מיעד און שמוציג; גאנצע וואָלקענס פון רויך האַר בען אָנגעפליט דעם שיינק, און אין מיטען פון דיזען רויך האַר בען זיי, די מענשען, געליארעמט און זיך ארומגעדיסען ווי האַלבר פערדיקטע.

„אי, אי!“ פלעגט דער פעטער זיך אַנרופען צו איהם, אַ שאַ קעל טהאָנדיג מיט'ן הויקער און קלאפענדיג שטענדיג מיט די גלע-

זער. „וואָס האָסטו דאָ צו טהאָן? געה שוין ארויס אין הויף! אניט וועט דיר דערזעהן דער בעל הבית און וועט ווידער שרייען!...“
 צוטומעלט פון'ם ליארם אין שיינק, געהט איליא ווידער ארויס אין הויף. דאָ לעכערט סאוועל דעם קאָפּ מיט זיין האַמער און רייסט זיך נאָך דערצו ארום מיט זיינע לעהר־יונגען. פון קעלער הערט זיך ארויס דאָס פרעהליכע ליעד פון'ם שוסטער פערפישקא, און פון אויבען, פון די בוידים, קומט אראָב אַ מבול פון קללות און געשרייען. ער, וואָס די שכור'ע ווייבער גיסען אויס איינע אויף די אנדערע. סאוועל'ס זוהן, דער „מוזיק“, ווי מען האָט איהם גערופען, רייט ארום אויף אַ שטעקען אין הויף און שרייט מיט אַ צאָרנדיגען קול צו זיין „פערד“:

„נו שוין, גיכער, סטערווע!“

זיין קיילעכדיגער, פרעכער פנים איז געווען בעדעקט מיט שמוץ. אויפ'ן שטערען האָט ער געהאט אַ בייגל. דורך די לעכער פון זיין העמד זעהט זיך ארויס זיין געזונדער, קרעפטיגער קערפער. פאשקא איז געווען דער גרעסטער באַד־יונג אויפ'ן הויף. איליא'ן האָט ער שוין צוויי מאָל גוט אָנגעבראכען די ביינער, און אז דאָס אָרעם איז געל האָט זיך געקלאָנגט פאר'ן פעטער, האָט דער הויקער אַ ציה גע־טהאָן מיט די פלייצעס און געזאָגט:

„וואָס קען מען טהאָן? מוזט עס אריבערטראַגען... נישקשה, ס'וועט אריבערגעהן.“

„כ'וועל איהם אָבער אַמאָל אזוי דערלאַנגען, אז ער וועט עס האָבען צו געדינקען!“ האָט איליא געסטראשעט, גיסענדיג דערביי מיט ביטערע טרעהרען.

„זאָלסט עס ניט טהאָן!“ האָט דער פעטער איהם געוואָרענט גאנץ שטרינג. „הערסט? דאָס טהאַרסטו אויף קיין פאל ניט טהאָן!“ „ער, הייסט עס, מעג — און איד ניט?“

„ער!...! ער איז אַ היגער, פערשטעהסטו מיך... און דו — דו ביסט אַ פערמדר דאָ, אויף דעם אָרט...“

איליא האָט ניט אויפגעהערט צו שרייען, אז ער וועט זיך אָב רעכענען מיט פאשקא'ן. נאָר מיט אַמאָל איז דער פעטער זיינער ארויס פון די כלים און האָט געגעבען אַ געשריי מיט צאָרן אויף זיין פלימע

ניק, וואָס ער האָט געוועהנליך זעהר זעלטען געטהאָן. ערשט דע-
מאָלט איז איליא'ן קלאָהר געוואָרען, אז דער פעטער איז גערעכט
און אז ער טהאָר זיך ניט צוגלייכען צו די „היגע“ קינדער. ער האָט
דעריבער נאָכגעגעבען, און בעהאלטענדיג איז זיך די שנאה זיינע צו
פאשקא'ן, האָט ער זיך וואָס ווייטער אלץ מעהר צוגעבונדען צו זיין
חבר יאקאָוו.

יאקאָוו האָט זיך אויפגעפיהרט זעהר אנשטענדיג: ער האָט זיך
קיינמאָל ניט געשלאָגען מיט די אנדערע קינדער און זעלטען ווען ער
האָט זאָגאר א געשריי געטהאָן. ער פלעגט אויך כמעט קיינמאָל ניט
געהמען קיין שום אנטהויל איז די שפיעלען פון זיינע חברים; פונ-
דעסטוועגען האָט ער ליעב געהאט כסדר צו ריידען וועגען דעם, ווי
אזוי די קינדער פון די רייכע לייט פערבריינגען, מיט וואָס זיי שפיע-
לען זיך אין די גרויסארטיגע הויפען און אין שטאָדט-פאבריק. אויסער
איליא'ן איז יאקאָוו געווען בעפריינדעט מעהר ניט ווי מיט נאָך איין
קינד פון גאנצען הויף; דאָס איז געווען די זיעבען-יעהריגע מאשקא,
דעם שוסטער פערפישקא'ס טאכטער. מאשקא איז געווען א שמוציג,
צארט און שוואך קינד. איהר קליין, שווארץ קעפעלע האָט זיך ארומ-
געוואָרפען אהין און אהער איבער'ן הויף פון אין דער פריה ביו ביי-
נאכט. איהר מוטער איז אויך שטענדיג געזעסען ביי דער טהיר פון
קעלער. זי איז געווען הויך-געוואקסען, האָט געטראָגען א לאנגען צאָפ
איבער די פלייצעס און האָט שטענדיג גענעהט, איז תמיד געווען
אריינגעטהאָן אין איהר ארבייט. אז זי פלעגט נור אויפהויבען דעם
קאָפ, כדי צו זעהן וואָס איהר טעכטערל טהוט, האָט איליא געקענט
זעהן איהר געזיכט. דאָס איז געווען א בלאס-בלויער פערגליווערטער
פנים — אזוי ווי דער אַנבליק פון א מת. אויך איהרע שווארצע אוי-
גען, וואָס האָבען אימער געקוקט אזוי ליעב, אזוי פריעדליך, זיינען
איצט געווען אזוי ווי פערגליווערט; זיי האָבען זיך קיין ריהר ניט גע-
טהאָן. זי האָט קיינמאָל מיט קיינעם קיין וואָרט ניט אויסגערעדט, און
איהר טאָכטער אפילו פלעגט זי צורופען צו זיך מיט א וואונק, מיט א
צייכען וואָס זי האָט געמאכט מיט דער האנד. זעלטען ווען מען האָט
געהערט איהר הייעריגע, האַלב-דערשטיקטע שטימע, רופענדיג:
„מאשא!“

אין אנהויב האט די דאזיגע פרוי עפעס נושא חן געווען ביי איליא'ן אין די אויגען. נאך שפעטער, אז ער האט זיך דערוואוסט, אז זי איז שוין זייט דריי יאהר געלעהמט און אז זי וועט מן הסתם באלד שטארבען, האט ער אָנגעהויבען עפעס מורא האַבען פאר איהר. איינמאָל, בשעת איליא איז פערבייגעגאנגען גאנץ נאָהענט לעבן איהר, האט זי אויסגעשטרעקט איהר אַרעם, האט אָנגעכאפט דעם דערשראָקענעם אינגעל ביים ארבעל און האט איהם צוגעצויגען צו זיך.

„איך בעט דיך, מיין זוהן“, האט זי געזאָגט, „זיי פריינדליך צו אונזער מאשא'ן!... זיי גוט מיט איהר!“
 עס איז איהר זעהר שווער אָנגעקומען ארויסצוריידען דיזע ווער-טער; זי איז פשוט געבליבען אָהן אז אַטהעם דערביי.
 „זיי מיט איהר... גאנץ גוט, מיין טהייערער!...“

בשעת מעשה האט זי איליא'ן געקוקט גלייך אין געזיכט אריין, און געקוקט האט זי מיט אזעלכע בעטענדיגע, רחמנות'דיגע אויגען! דערנאָך האט זי איהם אָבגעלאָזען. פון דענסטמאָל אָן האט זיך איליא, צוזאמען מיט יאקאָוו'ן, כסדר אָנגענומען פאר דעם שוסטער'ס טאָך טער, און ער האט זי שטענדיג בעשיצט געגען די איבעריגע קינדער פון הויף. עס איז איהם געווען אזוי לייעב צו ערפילען די בקשה פון אַן ערוואקסענער עלעטערער פערזאָן, בפרט נאָך אין דער צייט וואָס אלע גרויסע מענשען האָבען צו איהם כסדר גערעדט מיט א בעפעה-לענדען טאָן, שטענדיג זיך נור געשאפט מיט איהם, געקאמאנדע-זועט אזוי ווי בעלי בתים. איבערהויפט זיינען די גרויסע אימער גע-זוען זעהר גראַב אנטקעגען די קינדער. דער קוטשער מאקאר פלעגט זיי בריקען מיט די פיס און זיי דערלאנגען מיט אמאָל א פלאַסק איבער'ן פנים מיט א נאסער שמאַטע, בעת זיי האָבען געוואַלט זיך צוקוקען, זוי אזוי ער רייניגט זיין דראַשקע. סאוועל איז געווען מלא רציחה אויף אלע קינדער, וואָס האָבען אויס ניגיריגקייט אריינגעקוקט צו איהם אין דער שמידעריי, און ער פלעגט די קליינע חברה פער-ווארפען מיט גאנצע הויפענס קוילען. דער שוסטער האט געקענט כאַ-פען די ערשטע בעסטע זאך וואָס איז איהם נור געקומען אין דער האַנד און עס ווארפען אין קאַפ אריין יעדען אינגעל וואָס איז געבליבען

שטעהן ביים פענסטער פון קעלער און האָט איהם פערשטעלט די שיין פון טאָג... אָפּטמאָל פלענען זיי שלאָגען די קינדער, גאָר פשוט דער-פאר וואָס זיי האָבען זיך געלאַנגוויילט ביי דער ארבייט, אָדער כדי צו האָבען אביסעל שפּאַס פאר אן אבוועקסלונג... נאָר דער זיידע יערע-מע, האָט קיינמאָל, קיינמאָל ניט געשלאָגען.

איליא האָט זיך באלד איבערצייגט, אז אין דאָרף אין דאָס לע-בען א סך בעסער, א סך אנגענעהמער ווי דאָ, אין שטאָרט. אין דאָרף קען מען ארומגעהן וואו מען וויל, און דאָ האָט איהם דער פעטער פערזאָגט, ער זאָל זיך ניט דערוועגען פערלאָזען דעם הויף. אין דאָרף האָט מען אָפּט געקענט אַ נאַש טהאָן אן אונערקע, א זאנג אָדער עפעס אנדערש. דאָ איז ניטאָ קיין גארטען, און פאר אלצדינג מוז מען בע-צאָהלען מיט געלד. א חוץ דעם איז דאָרט גראמער און שטילער; דאָרט האָבען אלע איין און דיזעלבע בעשעפטיגונג — דאָ אָבער רייסען זיי זיך ארום און שפארען און שטויסען זיך איינע די אנדערע. יעדער איי-נער טהוט וואָס ער וויל, און אלע זיינען אָרעם, אלע עסען פרעמד ברויט און זיינען האלב פעהונגערט. איליא איז אויף אזא אופן ארומ-געלאָפען איבער'ן הויף און עס איז איהם נמאס ומאוס געוואָרען צו לעבען דאָ, אין דעם העסליכען, גראָען הויז מיט די פער'חשד'טע, פעהאומערטע פענסטער.

איינמאָל, ביים ווארעמעס, האָט פעטער טערענטי א טיעפען זיפץ געטיהאָן, און זיך ווענדענדיג גלייך צו זיין בלימעניק, האָט ער געזאָגט:

„דער אַסיען קומט אַז, איליובא... נו יאָ! ער וועט אונז ביידען איינציהען און פערשנורעווען אין זיין רימען פון צרות און נויטה!... אזוי גוט, גוט וועט ער אונז פערשנורעווען! אַה גאָט!“

ער איז פערזונקען אין א ים פון שווערע געדאנקען און א לאנגע צייט האָט ער געשוויגען שטיל, אריינקוקענדיג פערטראכטעהייט אין זיין שיסעל יויד. אויך דאָס אינגעל האָט זיך פערטראכט. זיי האָבען ביידע געגעסען ביים זעלבען טיש, וואו דער הויקער פלעגט וואשען די געפעס, אין שיינק איז געווען א מורא'דיגער ליאָרם.

„פעטרוכא זאָגט, דו זאָלסט געהן אין שולע, צוזאמען מיט זיין יאשקא... פערשטעהט זיך! ס'וואָלט ב'לעבען געווען נייטיג, כ'מיינ

עפעס אזוי... אהן בילדונג איז דער מענש דאָ אזוי ווי אהן אויגען. איינפאך פערלאָרען איז ער! אבער פאר דער שולע מוזט דו האָבען נייע שיד און נייע קליידער... ווי אזוי זאָל איד זיי דיר קריגען? פון מיינע פינף רובעל א מאָנאַט וואָס איד האָב? ... אה גאָט, אויף דיר ליגט מיין איינציגע האָפנונג!"

דעם פעטער'ס זיפצען און זיין טרויעריג געזיכט האָבען איר ליאָן געמאכט שווער דאָס הארץ, און גאנץ שטיל, מיט א פערדריק טען טאָן, האָט ער פאָרגעלייגט:

„קום, פעטער! לאַמיר אוועקגעהן פון דאנען!...“

„וואוהין א שטייגער?“ האָט דער הויקער געפרעגט און זיין גער זיכט איז דערביי נאָך פינסטערער געוואָרען. „וואוהין קענען מיר דען געהן?“

„אפשר אין וואלד? האָט זיך איליא אָנגערופען און איז מיט אמאָל געוואָרען שטארק בענייסטערט פאר זיין איינפאל. „דער זיידע האָט דאָך אויף געלעבט אזוי פיעל יאָהרען אין וואלד, אזוי ווי דו האָסט מיר דערזעהלט! און מיר זענען דאָך עפעס — אין צווייען! קארע וואָלטען מיר געקענט אבשיילען פון די בויער... מיר וואָלטען אויך געקענט כאפען פוקסען און קליינע העזלאך... דו וועסט ערגעץ קריגען א ביקס, און איד וועל כאפען פייגעל אין נעץ. וואָס קען מען וויסען? אויך יאנעדעס זיינען דאָרט פאראן, און שוועמלעך... וועלען מיר זיך אוועקלאָזען אהין, פעטער?“

דער פעטער האָט איהם אָנגעקוקט פריינדליך און מיט א שטיי-כעל האָט ער געפרעגט:

„און די וועלך? די בערען?“

„אז מיר וועלען האָבען ביי זיך א ביקס!“ האָט זיך איליא אָנגערופען מיט מוטה. „לאַמיר נור אקארשט גרויס ווערען, וועל איד שוין קיין מורא ניט האָבען פאר ווילדע חיות! נישקשה, מיט די הענד וועל איד זיי דערווערען! כ'האָב שוין איצט אפילו קיין מורא ניט פאר קיין זאך. דאָ איז דאָך דאָס לעבען ניט אזוי פויגעלדיג. כ'בין נאָך טאקיי א קליין אינגעל — דאָך פערשטעה איד דאָס גאנץ גוט! דאָ שלאָגען זיי א סך שטארקער ווי אין דאָרף, יא... איד פיהל עס דאָך, כ'בין דאָך ניט פון האַלץ געמאכט!... אז דער שמיעד דער-

לאנגט אימיצען מיט עפעס אין קאפ אריין, שומט דער מוח דערפון דעם גאנצען טאג נאכאנאנד! ... אלע מענשען דא האבען א פנים, אזוי ווי מען וואלט זיי אלעמען גוט דורכגעבראכען די ביינער, כאטש זיי האלטען זיך אזוי גרויס און מאכען פון זיך א וועזען..."

„אד, דו, ארעמער יתום!“ האט טערענטי געזאגט מיט א ווייכע שטימע, האט אנדרענגעלייגט זיין לעפעל און איז אוועק אן א זייט. שנעל איז ער געגאנגען, מערקווירדיג שנעל...

דעמזעלבען אבענד איז איליא געזעסען אויף דער ערד, לעבען זיין פעטער'ס טיש. ער איז געווען פערמאטערט און שלעפעריג, און מיט האלבערמאכטע אויגען האט ער געהערט א געשפרעך, וואס איז פארגעקומען צווישען טערענטי'ן און זיידע יערעמע'ן, וועלכער איז אריינגעקומען אין שיינק טרינקען א גלאז טהעע. דער אלטער שמאטעס-קלייבער איז געווארען שטארק בעפריינדעט מיט'ן הויך קער, און אזוי גיך ווי ער פלעגט נור קומען צוריק פון זיין ארבייט, פלעגט ער ליעב האבען צו זיצען לעבען טערענטי'ן, טרינקען טהעע און אביסעל שמועסען מיט איהם.

„נישקשה, ס'מאכט גאר ניט אויס“, האט איליא געהערט יערע-מע'ס שרייענדיג קול. „פערלאז זיך נור אויף גאט! הערסטו? ... האב נור איין זאך, איין איינציגען געדאנק אין זינען: גאט! ער! אזוי ווי זיין פאדאנע, זיין לייב-מענש ביסט דו... ווייל עס שטעהט אין דער הייליגער שריפט: א קנעכט! זיי וויסען אלוא — אז דו ביסט גאט'ס א קנעכט און אלץ וואס דו האסט, געהערט צו גאט! ... צי ס'איז גוט, צי שלעכט — אלצדינג איז גאט'ס. נישקשה, ער ווייסט שוין, ווי אזוי אלצדינג איינצוטהיילען. ער זעהט, ווי דו לעכסט — ער, אונזער פאטער, זעהט אל-לעס! ... און עס וועט אויך פאר דיר קומען א גרויס-ארטיגער, א הערליכער טאג: דעמאלט וועט ער זאגען צו זיין מלאך: מיין הימלישער דיענער, געה אראב און מאך מיין געטרייען קנעכט טערענטי לייכטער דאס לעבען! און דאן וועט קומען דיין גליק... גלויב'ס נור, ס'וועט זיכער קומען!“

„איך פערלאז זיך אין גאנצען אויף גאט — וואס פאר א בע-טרער וואלט דען מיין לעבען געהאט אהן דעם?“ האט טערענטי גע-ענטפערט גאנץ שטייל. „איך גלויב אין איהם — ער וועט העלפען!“

„ער? נישקשה, ער לאזט קיינמאל א מענשען ניט פערפאלען ווערען דא, אויף דער ערד; קענסט זיך פערלאזען דערויף! גאט האט אונז געגעבען די ערד, כדי ער זאל אונז קענען אויף איהר אויספרוא-ווען... כדי מיר זאלען אבהיטען זיינע מצוות, זיין געבאט. ער קוקט אראב פון אויבען און ניט אכטונג: ווי אזוי ליעבט איהר זיך איינע די אנדערע, איהר מענשען-קינדער? האט איהר זיך אזוי ליעב, ווי איך האב'ס אייך געהייסען? ... און אז ער זעהט, אז טערענטי'ן געפאלט דאס לעבען שווער, דאן שיקט ער אראב פון אויבען א גוטע שליחות צום אלטען יערעמעי: העי, יערעמא, מאכט ער, זאלסט זיך אָננעהמען פאר מיין געטרייען קנעכט!“...

און דעם אלטען'ס קול האָט זיך מיט אמאל געענדערט און האָט כמעט געקלונגען אזוי ווי די שטימע פון'ם בופעטשיק פעטרוכא, בשעת ער פלעגט אריינקומען אין כעס, און ער האָט זיך אָבגערופען צו טערענ-טי'ן:

„איך וועל דיר געבען געלד, כדי דו זאלסט קענען בעקליידען איילישקא'ן פאר דער שולע... פינף רובעל גיב איך דיר... כ'וועל עס שוין זעהן צוזאמענקראצען... אנטלייהען וועל איך עס דיר... אז דו וועסט אמאל רייך ווערען, וועסט דו'ס מיר אָבגעבען...“
„זיידעניו!“ האָט טערענטי אויסגערופען אין דער שטייל.

„שא, מאך ניט קיין טומעל! דערווייל קענסט דו לאָזען דעם אינגעל ביי מיר — ער האָט דאָך דאָ סיי ווי סיי ניט וואָס צו טהאָן. ער קען מיר בעהילפיג זיין... קען מיר אויפהויבען א בייז, אָדער דער-לאנגען א שטיקעל שמאטע... כ'וועל אויף אזא אופן פערשפאָרען אזוי אָפט בויגען דעם רוקען, איך אלטער מאַז...“

„אה דו גוטער, גאָט זאל דיר בענשען דערפאר!“ האָט דער הוי-קער אויסגערופען מיט א פרעהליכער, ריהרענרער שטימע.

„גאָט גיט עס מיר, איך גיב עס דיר, דו—דעם אינגעל, און דער אינגעל גיט עס צוריק אָב צו גאָט. אזוי דרעהט זיך ס'רעדעל... און קיינער וועט קיינעם גאָר ניט שולדיג בלייבען. הע-הע-הע-הע! איז דען ניט אזוי! אד, ברודער! כ'האָב געלעבט, געלעבט, כ'האָב געקוקט, געקוקט — און א חוץ גאָט האָב איך קיין זאך ניט געזעהן. אלצדינג

איז זיינס, אלץ געהערט צו איהם, אלץ איז פון איהם, אלצדינג פאר איהם!"...

איליא איז איינגעשלאפען, בעת זיי האבען זיך אזוי געשושקעט. אבער אויף מארגען האט איהם דער אלטער יערעמע יויפגעוועקט גאנץ פריה מיט די פרעהליכע ווערטער:
 „הע, איליושקא, שטעה אויף! וועסט ארויסגעהן מיט מיר — נו שוין, לעבעדיגער אביסעל! רייב זיך אויס דעם שלאף פון די קלייד נע אויגעלאך דיינע!“

3.

איליא'ן איז גאר ניט שלעכט געגאנגען אונטער דער גוטער און פריינדליכער השגחה פון'ם אלטען יערעמע. יעדען פריה-מארגען פלעגט ער אויפוועקען דעם אינגעל בעצייטענס, און זיי פלעגען ביידע ארומגעהן ביז ביינאכט איבער דער שטאדט און קלייבען שמאטעס, ביינער, שטיקלאך אלטע פאפיר, אייזען, לעדער וכדומה נאך אזעלכע זאכען, וואס מען ווארפט ארויס אויף דער גאס. די שטאדט איז גרויס, פאר א פרישען מענשען זיינען דא אזוי פיעל מערקווירדיגע זאכען צו זעהן. איליא האט אלזא די ערשטע צייט ווייניג וואס געהאלפען דעם אלטען אין זיין ארבייט. ער פלעגט מיט אויפמערקזאמקייט און מיט נייגיריקייט בעטראכטען די מענשען און די הייזער, וואס זיינען איהם נור געקומען פאר די אויגען. ער האט זיך גאר ניט געקענט גענוג אבואוואנדערען פון אלצדינג, וואס ער האט געזעהן, און האט וועגען יעדע קלייניגקייט פערווארפען דעם זיידען מיט צעהנדליגע פראגען... יערעמע האט ליעב געהאט צו פלוידערן. מיט דעם קאפ פאראויס און מיט אראבגעלאזענע אויגען צו דער ערד, כסדר זוכענדיג עטוואס, איז ער געגאנגען פון איין הויף צום צווייטען, קלאפענדיג מיט'ן איי-זערנעם שפיץ פון זיין שמעקען און דער ערד. מיט זיין צוריסענעם אר-בעל אדער מיט א ברעג פון'ם שמוציגען זאק פון שמאטעס האט ער זיך כסדר געווישט די טרעהרען פון די אויגען. מיט א זינגענדיגער, מאנאטאנער שטימע פלעגט ער דערצעהלען זיין קליינעם בעגלייטער אלערליי מעשה'לעך וועגען דער שטאדט און איהרע איינוואוינער.

„זעהסט דאס הויז?“ רופט ער זיך אָב צו איליא'ן. „ס'געהערט צו דעם סוחר סאוואַ פעטראָוויטש פּטשעלין — א רייכער מאן, דער סוחר פּטשעלין! ... אין זילבער לעבט ער, און אין קריסטאָל...“

„זיידעניו,“ האָט איליא געפרעגט, „זאָג מיר, ווי אזוי ווערט מען אייגענטליך רייך?“

„מען ארבייט איינפאך דערויף, מען האַרעוועט, הייסט עס... טאָג און נאכט ארבייטען זיי און זאמלען אַן געלד אויף געלד. און אז זיי האָבען שוין גענוג אַנגעקליבען, בויען זיי זיך אויף א הויז, שאַפען זיך איין פּערד און וועגען און נאָך אנדערע אזעלכע מכשירים... וואָס זייער האַרץ גלוסט, לויטער נייע זאכען! און דערנאָך דינגען זיי זיך קאָ-מיס, משרתים און אנדערע לייט, וואָס ארבייטען פאַר זיי — זיי אליין אָבער רוהען זיך אויס און לעבען א נומען טאָג. ווען איינער ארבייט זיך אויף אזא אופן ארויף, זאָגט מען אויף איהם: ער האָט עס מיט זיין האַרעוואַניע, מיט עהרליכער ארבייט צו עטוואס געבראכט... נו — יאָ! ... אבער עס זיינען פאַראן אזעלכע, וואָס ווערען רייך דורך זייערע זינד. וועגען דעם סוחר פּטשעלין דערצעהלט מען, אז ער טראַגט נאָך פון דער יונגענר אַן א שווערען פּערברעכען אויף זיין געוויסען. אפשר רעדען זיי דאָס אזוי אויס קנאה: אפשר איז עס אויף אמת. א בייזער מענש איז ער, דער דאָזיגער פּטשעלין. און זיינע אויגען קוקען אזוי שרעקעדיג — שטענדיג וואַרפען זיי זיך ארום אהין און אהער, עפעס אזוי ווי זיי וואַלטען זיך געוואַלט בעהאַלטען... אבער, ווי געזאָגט, פילייכט איז עס א ליגען, דאָס וואָס זיי דערצעהלען וועגען פּטשעלין-נען... אפּטמאָל קומט עס פאַר, אז א מענש ווערט מיט אַמאָל רייך, נאָר פּשוט אזוי... ס'הייסט, ווען ער האָט גליק... דאָס גליק שמייכעלט איהם, הייסט עס, צו... אָך — נור גאָט אליין לעבט אין דער וואהר-הייט, און מיר אלע ווייסען גאָר ניט! ... מיר זיינען כּסֵּף הכל נור מעני שעה, און די מענשען זיינען די זריעה, דער זאמען פון גאָט. זאמען-קער-נער זיינען די מענשען, מיון ליעבינקער! גאָט האָט זיי אויסגעזעט אויף דער ערד — וואַקסט! און איד וויל אַקאַרשט זעהן, וואָס פאַר א ברויט איהר וועט ארויסגעבען... אַט דאָס איז עס! ... און אַט יענעס הייז דאָרט בעלאַנגט צו א געוויסען סאַבאַניעו, מיט'ן פאַרנאָמען מיטרי פּאַולאָוויטש... ער איז נאָך רייכער פאַר פּטשעלינען. דאָס

איז אן איינפאכער זשוליק — כ'ווייס עס! ... איך אורטהייל ניט, מחמת אורטהיילען איז גאט'ס זאך, נאך איך ווייס עס אויף זיכער... ער איז געווען אינספעקטאר ביי אונז אין דארף, און ער האט אונז אלעמען בעראבעוועט, אלעמען פערקויפט! ... א לאנגע צייט האט גאט געשווייגן, דערנאך אבער האט ער זיך אנגעהויבען מיט איהם אָבצורעכענען. פריהער איז מיטרי פאולאָוויטש טויב געוואָרען, דערנאָך איז זיין זוהן דער'הרנ'עט געוואָרען פון א פערד — און דאָ ניט לאַנג, ווי איך האָב געהערט, איז איהם די טאַכטער אנטלאָפּען פון שטוב..."

אלצדינג האָט דער אלטער געוואוסט: ער האָט געקענט אלע איינז וואוינער פון דער שטאָרט, און ער האָט גערעדט וועגען אלעמען מיַלך, אַהן א שום בייזקייט. אלצדינג וואָס ער האָט דערצעהלט איז עפעס ארויסגעקומען אזוי ווי געוואשען, געדייניגט, פונקט ווי יעדע מעשה'לע זיינע וואָלט זיך דורכגעלייטערט פון די טרעהרען, וואָס האָבען ניט אויפגעהערט צו רינען פון זיינע אויגען.

איליא האָט זיך צוגעהערט מיט אויפמערקזאמקייט צום אלטען'ס רייד. אין דערזעלבער צייט האָט ער ניט אראָבגענומען קיין אויג פון די גרויכ'ז הייזער, און אַפּטמאָל פלעגט ער זאָגען:

„ווען איך וואָלט כאָטש געקענט אמאָל אריינקוקען אינעווייניג, מיט איין אויג כאָטש אריינקוקען.“

„ווארט נור, ווארט, וועסט שוין אריינקוקען!“ האָט יערעמע געענטפערט. „לערן נור מיט חשק און ארבייט! אז דו וועסט נור ווערען גרויס — דאן וועסטו שוין אריינקוקען אהער, אפשר וועסטו נאך אליין אמאָל ווערען רייד... לערן זיך פריהער אויס לעבען און קוקען... אד יא, אויך איך האָב געלעבט, געלעבט, האָב געקוקט, גע-קוקט! ... די אויגען האָב איך מיר פערדארבען קוקענדיג. זעהסט? אָט פליסען מיינע טרעהרען... און דערפון בין איך אזוי מאַגער און שוואך געוואָרען. אויסגערוינען, ווייזט אויס, זיינען מיינע כוחות מיט די טרעהרען... אויסגעטריקענט איז מייַן בלוט...“

איליא האָט הנאה געהאט צו הערען, ווי דער אלטער רעדט מיט אזוי פיעל איבערצייגונג און לייעבע פון גאט. אין זיין הערצעל האָט בשעת מעשה גענומען וואקסען א שטארקעס, ערפרישענדעס געפיהל פון האַפנונג אויף עפעס גוטס, פרעהליכס, וואָס ערווארט איהם אין

דער צוקונפט. ער איז געוואָרען מונטערער, לעבעדיגער; ער איז איצט געווען עפעס מעהר קינד, ווי אין דער ערשטער צייט, באלד ווי ער איז אָנגעקומען אין דער שטאָרט.

מיט גרויס חשק האָט ער דעם אלטען געהאַלפּען רוען און זוכען אין די מיסט־הויפּענס. זעהר אנציהענד און אינטערעסאנט איז עס געווען פאר איהם, צו צושארען דעם בארג מיט זיין שטעקעל, און אן אמת'ע הנאה האָט איליא געהאט צו זעהן, ווי דער אלטער פרעהט זיך, בשעת ער געפינט איהם אויס עפעס אן אונגעווענהליכע, כשר'ע מציאה. איינמאָל האָט איליא געפונען אין א רינשטאָק א גרויס זיל־בערן לעפעל, און דער אלטער האָט איהם דערפאר געקויפט א גאנצען האלבען פונט האַניג־לעקאד. אן אנדערס מאָל האָט ער אויפגעהויבען א קליין טייסטערל, בעדעקט מיט גרינעם שימעל, וואו עס איז געדלעגען מעהר ווי א רובעל קליינגעלד. גאנץ אַפט האָט ער אויך געפונען מעסער, גאַפּלען, מעטאלענע רינגען, צובראַכענע מעשענע כלים, גוטע בלעכענע פושקעס — פון שוהיוואקס אָדער מארינירטע פיש; און איינמאָל האָט ער פון א גרויסען בארג מיסט אויסגעגראָבען נאָך א גאנץ גוטען, שווערען מעשענעם לייכטער. פאר יעדע „מציאה“ פון דעם סאָרט האָט איליא געקראָגען פון'ם אלטען עפעס א נאשעריי פאר זיין טרחה.

אז איליא האָט נור געפונען עפעס רעכטס, פלעגט ער אויסשרייען מיט שמחה:

„זיידעניו! זעה נור, זעה — ווי שעהן דאָס איז!“

דער אלטער אָבער פלעגט ווערען אונרוהיג, פלעגט זיך אומקוקען אין אלע זייטען, און שטילערהייט זאָגען צו איליא'ן:

„נרנן, שריי זשע ניט אזוי, מאך קיין ליארם ניט! ... אד גאָט!“
ער איז געווען אין איינע ציטערניש, בעת זיי פלעגען געפינען עפעס רעכטס. אויף גיך פלעגט ער א כאפ טהאָן די געפונענע זאך ביי איליא'ן פון די הענד און זי בעהאלטען טיעף אין זיין גרויסען זאק.
„אָט האָב איך שוין ווידער אמאָל געכאַפט א היבשען העכט!“
האָט איליא אויסגעשריגען, בענייסטערט פון זיין ערפאַנגל.

„שווייג אָבער, דו אינגעל וואָס דו ביסט — זיי שטיל, מיין ליעב קינד!“ האָט דער אלטער צו איהם געמאַכט מיט א פריינדליכען

טאָן, און די טרעהרען האַבען אלץ גערונען און גערונען פון זיינע גרויסע, רויטע אויגען.

„גיב נור א קוק, זיידעניו — וואָס פאר א גרויסער ביין!“ האָט אַיליאַ אויסגעשריגען פון דאָס ניין.

פאר די ביינער און די שמאטעס האָט זיך דער אלטער ניט געדראַקען. רוהיג פלעגט ער זיי צונעהמען ביים אינגעל פון די הענד, זיי אויסרייניגען מיט א שפענדעל און זיי דערנאָך לאַנגזאַם אַרייַנגעשטעקען צו זיך אין זאק. אויך פאר אַיליאַ'ן האָט זיידע יערעמע יערעמע שפיץ געגעהט א קליין זעקעלע, און א שטעקעל מיט אן אייזערנעם שפיץ האָט ער איהם געשיינקט. פאר דעם אינגעל איז דאָס געווען א גאנצער יום טוב; ער האָט זיך עפעס אזוי ווי גרויס געהאלטען מיט זיינע כלים. אין זיין זעקעל האָט ער געקליבען אַלערליי קליינע קערבלאך, צורבראַכענע שפיעל־ציג און שערבלאך, און ער האָט אמת הנאה געהאט צו הערען, ווי אָט די אלע קליינע זאכען קלאפען און קלינגען אין זאק אויף זיין רוקען. דער אלטער יערעמע האָט איהם אליין אונטערגע־שטופט צונויפצוקלייבען אָט די אלע קלייניגקייטען.

„קלייב נור צונויף די אלע שעהנע זאכען“, האָט ער צו איהם געזאָגט, „און נעהם זיי מיט אהיים. וועסט זיי דאָרט צוטהיילען צוויי שטען די קינדער, זיי וועלען זיך פרעהען דערמיט. גאָט האָט הנאה, ווען דער מענש פערשאפט זיינע ברידער פערניגען און פרייד... אָך, מיין ליבער זעהו! ... אלע מענשען ביינקען אזוי נאך פרייד, און פונדעסמוועגען איז דאָ אזוי ווייניג פרייד, אזוי ווייניג, ווייניג פרייד אויף דער וועלט! אזוי ווייניג, הערסט? אז עס זיינען פאַראַן מענשען, וואָס האַבען קיינמאָל אין לעבען קיין פרייד ניט, קיינמאָל ניט!“

איז די גרויסע בערג מיסט, דאָרט וואו מען פלעגט אַבלייגען דעם גאנצען שמוץ פון דער שטאָדט, איז אַיליאַ'ן א סך בעסער געפער־לען געווען צו זוכען, איידער אין די קליינע מיסט־הויפענס אויף די הויפען. דאָרט, ארום די קהל'שע בערג מיסט, זיינען קיין מענשען ניט געווען, א חוץ צוויי, דריי אלטע שמאטעס קלייבער ווי יערעמע. דאָ אַבער, אויף די הויפען, האָט מען זיך כסדר געמוזט אומקוקען אין אַלע זייטען און גוט אכטונג געבען, צי קומט ניט אַקאַרשט אָן דער הויז

רייניגער, מיט'ן בעזים אין דער האנד, זיי ארויסצוטרייבען פון הויף מיט קללות און חרמות און אמאל טאקע מיט עמליכע גוטע קלעפ אויך. יעדען טאג, ווען זיי האבען אָבגעארבייט א פּאָר שטונדען צייט, פלעגט יערעמעי זאָגען צו זיין יונגען בעגלייטער:

„זאל זיין גענוג דערווייל, אילוישא — גענוג, מיין לעבער! לאָד

מיד זיך א וויילע צוועצען און אויסרוהען, עפעס איבערבייסען...“

ער האָט ארויסגענומען א שטיק ברויט פון קעשענע, האָט זיך איבערגע'צלם'ט און צובראָכען דאָס ברויט אויף צווייען. זיי האָבען ביידע געגעסען, און דערנאָך האָבען זיי זיך גוט אויסגערופט א האַלבע שטונדע צייט, ביים ברעג פון'ם קאַנאַל. דער קאַנאַל איז אריינגעפאַר לען אין טייך, וועלכען זיי האָבען גאנץ דייטליך געקענט זעהן פון דערווייטען. לאַנגזאַם האָבען זיך די כוואַליעס פון טייך געקאַטשעט פערביי דעם קאַנאַל, און ווען איליא האָט זיי נאָכגעקוקט, האָט זיך איהם עפעס אזוי ווי פּערוואַלט זיך מיטגליטשען מיט זיי און אוועק ערגעץ-וואו, ווייט פון דאַנען. אויף דער אנדער זייט טייך האָבען זיך אויסגעשפרייט די אַבגעשניטענע גרינע פעלדער. אזוי ווי גרויע טורר-מעס האָבען אויסגעזעהן די בערג מיט היי, וואָס זיינען דאָרט געלעך געו, און ווייט, ביים האַריוואַנט, האָט זיך די רונקעלע ליניע פון וואַלד אזוי ווי אויפגעהויבען פון'ם בלויען הימעל. א רוהיגע, מילדע שטימונג איז געלעגען אויף דער גאַנצער לאַנדשאַפט, אויף די פעלדער; מען מען האָט געקענט שפירען, אז דאָרט וועהט א ריינע, דורכזיכטיגע, גוט שמעקענדע לופט... און דאָ איז געווען אזוי שטיקענד פון'ם „רייך גיחוח“, וואָס די מיטטהויפענס האָבען פון זיך ארויסגעגעבען. דער דאָך זיגער גערוד האָט זיך געלייגט אזוי ווי א שטיין אויפ'ן האַרצען און האָט געביסען אין דער נאָז, און אזוי ווי ביים אלטען האָבען אויך איליא'ן גענומען פליסען די טרעהרען איבער די באַקען.

„זעה, איליא“, האָט זיך יערעמעי אָנגערופען. „זעה, זיי גרויס

און ברייט די ערד איז! און איבעראַל לעבען מענשען אויף איהר — לעבען און מוטשען זיך... און פון הימעל קוקט גאט דער האַר אראָב אויף זיי, און ער זעהט אלץ און ווייסט אלץ. מעג זיך דער מענש דיינקען וואָס ער וויל, פאַר איהם בלייבט קיין שום סוד ניט; דער-פאַר רופט מען איהם מיט'ן הייליגען נאָמען: דער אלויסענדער גאט

צבאות יעזום קריסטום. ער ווייסט אלעס, צעהלט אלעס, דענקט וועגען אלצדינג. פאר'ן מענשען קענסטו די עבירות דיינע, די פלעקען פון דיין נשמה פעהרוילען, אבער פאר איהם איז קיין בעהעלטעניש ניטאָ: ער זעהט אלצדינג. ער טראכט זיך ביי זיך: „אך דו רשע, אונגליקליכער זינדער וואָס דו ביזט! ווארט אקארשט, איך וועל דיר שוין שיקען דיין שטראַף—“ און קומט נור די שעה, דאן שטראַפט ער דיה. שווע—ער שטראַפט ער דיך!... ער האָט אָנגעזאָגט די מענשען: „ליעבט איינער דעם צווייטען—“ און ער האָט עס אזוי איינגעשטעלט. אז די, וועלכע ליבען ניט די מענשען, ווערען אויך זון סיינעם ניט געליעבט. אז איינזאם, עלענד לעבען פיהרען אזעלכע מענשען, און שווער איז זיי אויף דער וועלט, און קיין שום פרייד, קיין נחת האָבען זיי ניט...“

איליא איז געלעגען אויפ'ן רוקען, האָט ארויפגעקוקט צום בלויען הימעל און געזוכט א סוף, א גרענעץ צו זיין ווייטקייט. עס איז איהם שווער געוואָרען אויפ'ן האַרצען און א שלעפּעריגקייט איז אויף איהם אָנגעפאלען. אונדרייטליכע, טומאַנע בילדער האָבען גענומען שוועבען פאר זיינע אויגען. עס האָט זיך איהם אויסגעדרוכט, אזוי ווי דאָרט אויבען אין הימעל שוועבט ארום א מערקווירדיגע בריאה, עפעס אַ געוואלדיגעס, דורכזיכטיגעס און ווארעמעס וועזען, וואָס איז אין דער זעלבער צייט אי גוט, אי שטריינג; און אז ער, דאָס קליין אינגעל, צוזאמען מיט'ן אלטען זיידען יערעמעני און מיט דער גאנצער עדה, הויבען זיך אויף און פליהען אהין, אין יענער ווייטקייט אַהן א סוף, אין יענער ווייטקייט מיט איהר ים פון ליכט און מיט איהר העלער, ליכטיגער ריינקייט... און דאָס הערצעל זיינס איז פול געוואָרען מיט אַ געפיהל פון א שטילער, רוהיגער פרייד.

אין אָבענד, ווען זיי זיינען געקומען א היים, פלעגט איליא אריינגעהן אין הויף מיט אן ערענסטען פנים פון א מענשען, וואָס האָט עהרליך אָבגעטהאן זיין ארבייט. נאָך דער האָרעוואניע פון א גאנץ צען טאָג האָט ער, פערשטעהט זיך, געמוזט האָבען זיין רוה, און ער האָט קיין שום לוסט ניט געהאט צו אזעלכע נאַרישקייטען ווי די אַנדערע קליינע אינגלאַך און מיידלאַך אין זיינע יאָהרען. די קינדער פון הויף האָבען פאר איהם דרך ארץ געהאט, זעהענדיג זיין ערענסטע

האלטונג און דעם זעקעל מיט פערשיעדענע אנטיקען, וואָס איז געלע-
גען אויף זיין רוקען.

דער זיידע אָבער פלעגט אויפנעהמען די קינדער מיט א פריינד-
ליכען שמייכעל און פלעגט מאכען מיט שפאס :

„קוקט, קינדער, אַט זיינען זיי שוין אהיים געקומען, די בעטלער!
די גאנצע שטאָרט האָבען זיי אויסגענישטערט. איבעראל די נאָז
אריינגעשטעקט! ... געה, איליא, וואש זיך אָב דעם פנים און קום דער-
נאָך אריין אין שיינק טרינקען טהעע...“

מיט לאנגזאמע, געמאָסטענע טריט לאָזט זיך איליא געהן אין
קעלער, און די גאנצע מחנה פון קינדער נאָך איהם. אויפ'ן וועג טאפען
זיי פאָרזיכטיג דאָס זעקעל, כדי צו טרעפען וואָס דאָרט געפינט זיך.
נאָך פאשקא פערשטעלט איהם דעם וועג און זאָגט מיט חוצפה :
„נג, שמאטעס-קלייבער ! ווייז נור אקאָרשט, וואָס האָסט דו דאָרט
מיטגעבראכט...“

„קענסט ווארטען“, ענטפערט איליא שמריינג. „א פריהער טרינק
איך טהעע, דערנאָך וועל איך עם אייך צייגען“.

איז שיינק קומט איהם פעטער טערענטי אנטקעגען מיט א
פריינדליכען שמייכעל :

„נא, קליינער ארבייטס-מאן, ביסט שוין דאָ ? האָסט זיך אודאי
געמוזט גוט אַנלויפען, מיין ליעב קינד“.

איליא'ן איז גאנץ שטארק געפעלען געוואָרען צו הע-
רען, ווי מען רופט איהם ארבייטס-מאן; און דעם דאָזיגען נאָמען האָט
ער ניט נור פון'ם פעטער אליין געקריגען. איינמאָל האָט פאשקא אָב-
געטהאָן עפעס א מיאוס'ע שמוקע. זיין פאָטער סאוועל האָט זיך
דערפון דערוואוסט, האָט ער אריינגענומען פאשקאס קאָפּ צווישען
די קניע און איהם אריינגעצעהלט היבשע עטליכע שמייץ.

„ב'וועל דיר שוין געבען דיין חלק, די יונגאטש איינער ! זאָלסט
זיך נור דערוועגען נאָך אמאָל אנטקעגען צו ריידען. אַט, נא דיר !
אזוי ... און נאָך איינס ! אנדערע קינדער אין דיינע יאָהרען פערדיע-
נען זיך שוין אליין זייער ברויט, און דו ווייסט נור פרעסען און די
קליידער צורייסען !...“

פאשקא האָט געמאכט אזעלכע קולות, אז עם האָט זיך געהערט

איבער'ן גאנצען הויז. דערצו האָט ער מורא'דיג געבריקעט מיט די פיס, בשעת דער שטריק האָט זיך יעדעס מאל אויפגעהויבען און אראַבגעלאָזען אויף זיין רוקען. מיט א געפיהל פון צופרידענהייט האָט איליא געהערט די שמערצענסגעשרייען פון זיין פיינד, און אין דערזעלבער צייט האָבען דעם שמיעד'ס ווערטער, מיט וועלכע ער האָט דאָך אודאי איהם געמיינט, געמאכט אויף איהם. א שטארקען רושם. ער איז אלאָ לייטישער, מיט מעהר שטאַטיק ווי פאשקא. דאָס האָט ערוועקט אין איהם א רחמנות מיט דעם געשמיסענעם.

„פעטער סאוועל, גענוג שוין שמיסען!“ האָט ער פלוצלונג אויס- גערופען. „פעטער סאוועל!“

דער שמיעד האָט דערלאָנגט זיין זוהן נאָך א שמיץ. דערנאָך האָט ער זיך אומגעקוקט צו איליא'ן און מיט כעס האָט ער געזאָגט:
„האלט פיס, דו! נא דיר גאַר. א מליץ יושר דאָ... היט די ביי- נער דיינע!...“

דאן האָט ער א שליידער געטהאָן זיין זוהן און איז אריין אין דער שמיעדערין. פאשקא האָט זיך אויפגעהויבען, און מיט שטרויכ- לענדע טריט איז ער אוועק אין א פינסטערען ווינקעל פון הויף. איליא איז איהם נאָכגעגאנגען, האָבענדיג מיטלייד מיט איהם. אין ווינקעל האָט זיך פאשקא אראַבגעלאָזען אויף די קניע, האָט אָנגעשפארט זיין שטערן צום וואַנד און גענומען שרייען נאָך העכער ווי בריהער. ריי- בענדיג דעם רוקען מיט בירע הענד. איליא'ן האָט זיך אזוי געוואַלט טרייסטען דעם געשלאָגענעם שונא זיינעם, איהם זאגען עפעס א פרוינדליך וואָרט. דאָך האָט ער קוים ארויסגעבראכט די ווערטער:
„ס'טהוט דיר וועה?“

„טראַג דיר אַב פון דאנען!“ האָט פאשקא געליארעמט.
דער בייזער טאָן פון דיזע ווערטער האָט איליא'ן געקריינקט, און מיט א מינע פון א שוהל-מייסטער האָט ער געזאָגט.
„אזוי שלאָנגסטו כסדר די אנדערע, און דאָס מאל...“

איידער ער האָט נאָך אוספיעט צו ענדיגען, האָט זיך פאשקא מיט אימפעט אויפגעכאפט פון זיין פלאץ. שנעל ווי א בליץ איז ער ארויפגעפאלען אויף איליא'ן און האָט איהם אנידערגעוואָרפען אויף דער ערד. איליא איז אויך געוואָרען כלא רציחה און האָט ארומגענו- רד.

מען פעסט זיין שונא, און זיי האָבען זיך ביידע גענומען קאמטשען אויף דער ערד, ווי אַ קנויל. פאשקא האָט געביסען און געקראצט מיט די נעגעל. איליא ווידער האָט אָנגעכאפט זיין פיינד פאר די האָר און האָט אזוי לאנג געקלאפט מיט זיין קאָפּ אַז דער ערד, ביז וואנען פאשקא האָט גענומען שרייען:
 „לאַז אָב!“

„זעהסט?“ האָט איליא געזאָגט מיט שטאַלץ וואָס ער האָט גע-
 זיענט, זיך אויפהויבענדיג בעת מעשה פון דער ערד. „האַסט געזעהן?
 איד ביזן שטארקער פון דיר! הויב זשע זיך ווייטער ניט אַז מיט
 מיר, אַניט וועסטו גע'הרנ'עט ווערען!“

און ער איז אוועק אַז א זייט, זיך אַבווישענדיג מיט'ן אַרבעל
 דאָס בלוט פון'ס צוקראצטען פנים. אין מיטען הויף איז געשטאַנען
 דער שמיעד און געקוקט מיט בייזע אויגען. אז איליא האָט איהם
 דערזעהן, איז ער געבליבען פערציטערט פון שרעק. ער איז געווען זי-
 כער, אַז דער שמיעד וועט זיך אָננעהמען פאשקא'ס קרוודע און וועט
 זיך אַברעכענען מיט איהם פאר די קלעפּ, וואָס ער האָט זיין פיינד
 געגעבען. אבער דער שמיעד האָט נור געצויגען מיט די אַסלען און
 געזאָגט:

„נן, וואָס קוקסטו מיר אַז מיט דיינע אויסגעגלאַצטע אויגען?
 האָסט מיר נאָך קיינמאַל ניט געזעהן? געה זיך דיר דין וועג!“
 אָבער ביינאכט, ווען איליא איז פערבייגעגאנגען דעם טהויער
 פון הויז און סאוועל האָט איהם ווידער בעגעגענט, האָט דער שמיעד
 אַרויפגעלעגט א פינגער אויף איליא'ס האָר און מיט א שמייכעל
 האָט ער געפרעגט:

„נן, קליינער מיסטגרעבער, ווי געהען די געשעפטען, האָ?
 איליא האָט געלאכט פון גאַנצען האַרצען — אויפ'ן זיבעטען
 הימעל איז ער געווען. אַ קלייניגקייט, דער בייזער שמיעד, דער
 שטאַרקסטער מאַן אין הויף, פאר וועמען אלע האָבען מורא געהאַט.
 האָט מיט איהם געמאַכט א שפּאַס! מיט זיינע פעסטע אַרעמס האָט דער
 שמיעד אָנגענומען דעם אינגעל ביי די פלייצעס, און איליא'ס שמחה
 איז נאָך גרעסער געוואָרען. ווען סאוועל האָט געזאָגט:
 „אַהא, דו ביסט דאָך עפעס גאָר אַ געזונטער בחור... מען קען

דיר שוין גאָר ניט אזוי לייכט בייקומען, הערסט דו? ... אז דו וועסט גאָר אביסעל גרעסער ווערן, וועל איך דיר צונעהמען צו מיר אין דער שמידעריי."

איליא האָט ארומגענומען דעם שמידע'ס געזונדען פוס און האָט צוגעטוליעט זיין קליינע ברוסט צו איהם. סאוועל, דער ריען, האָט געמוזט דערשפירען דאָס שלאָגען, דעם טיק-טאָק פון'ם קליינעם הער-צעל, און ער איז מיט אמאָל געוואָרען צערטליך. ער האָט ארויפ געלייגט זיין שווערע האַנד אויף איליא'ס קאָפּ. א וויילע איז ער גע-בלויבען שטיל, דערנאָך האָט ער מיט זיין טיעפער שטימע געזאָגט: "אך, דו אַרעמער יתום! ... נו, שוין גוט, שוין גוט! ..."

אויסער זיך פאר פערנגניגען, האָט זיך איליא אין יענעם אבענד גענומען צו זיין געוועהנליכער ארבייט — צורצוטהיילען צווישען די קינדער די אנטיקען, וואָס ער האָט אין פערלויף פון'ם טאָג אָנגעקליי-בען. די קינדער האָבען שוין געווארט אויף איהם א לאנגע צייט. אויף דער ערד האָבען זיי זיך אויסגעזעצט ארום איליא'ן און האָבען געקוקט מיט זשערנע, נייגיריגע אויגען אויף זיין שמוציגען זאק. איר ליא האָט ארויסגענומען פון זאק א פאַר שטיקער גראַבע באנוועל, אן אָבגעבליאקעוועטען, אָבגעפאַהרענעם הילצערנעם סאָדראַטשיק, א פושקע פון שוהרוואַקס, א פלעשעלע פון פאַמאדע און א טהע-שאַל, אַהן א הענטעל, מיט א צובראָכענעם ראַנד ארום און ארום. "דאָס איז פאַר מיר, פאַר מיר, פאַר מיר!" האָט מען געהערט די געשרייען פון די קינדער, און די קליינע שמוציגע הענטלעך האָבען זיך פון אלע זייטען געהויבען און אויסגעשטרעקט, כדי וואָס פריהער ציצוקומען צו די דאָזיגע זעלטענע זאכען.

"ווארט אקארשט! ניט געריהרט מיט די הענד!" האָט איליא געקאמאנדעוועט. "דאָס הייסט ביי איך שפיעלען, ווען איהר שלעפט אוועק אלץ מיט אמאָל? — נא—אַט עפען איך אויף א קראָם! צור ערשט פערקויף איך דאָס דאָזיגע שטיק באנוויל... אויסגעצייכענטער באנוויל, פון בעסטען סאָרט! קאַסט א האַלבען רובעל! .. מאַשא, קויף זשע!"

"זי האָט עס געקויפט!" האָט יאקאוו אויסגעשריען פאַר דעם שוסטער'ס טאַכטער, און דאָס זאָגענדיג האָט ער ארויסגענומען פון

קעשענע א שערבעל, וואָס ער האָט געהאלטען אָנגעגרייט צו דעם צוועק, און האָט עס אריינגעשפארט דעם „קרעמער“ אין האנד. אבער איליא האָט עס ניט געוואָלט נעהמען.

„וואָס איז דאָס פאר א שפיעל, הא?״ האָט ער געליארעמט, „קענסט ניט אַבדינגען עפעס, צו'ן אַלדע שווארץ יאהר? קיינמאָל דינגסט דו זיך ניט! ... אויפ'ן מארק דינגט מען זיך דאָך אויך.“

„כ'האָב עס פּערגעסען“, האָט זיך יאקאָוו געזוכט צו פּערענט-פּערן. און עס האָט זיך אַלזאָ אָנגעהויבען א טומעלדיגע דינגעריי, אזוי ווי אויף א יאריד. דער פּערקויפּער און די קונים האָבען זיך גע-קאַכט, גערעדט מיט היץ. און בעת זיי האָבען זיך אזוי געדונגען איינע מיט די אנדערע, האָט זיך פּאַשקאַ שטילערהייט אונטערגערוקט, און אויף א קונציגען אופן האָט ער ארויסגעכאַפט פּוּן'ם הויפּען סחורה דאָס וואָס איז געפּעלען. מיט דער גנבה אין דער האנד האָט ער גענומען לויפּען, און אונטערשפּרינגענדיג האָט ער מיט שפּאַט גע-שריגען:

„כאַ-כאַ-כאַ, כ'האָב געלאַטכענט! פּוּן אונטער די פינגער האָב איך עס ארויסגעקראָגען! אזעלכע גוּל'ם! אידיאַטען! טייוואָלים!“ אין אָנהויב האָט פּאַשקאַ'ס רויב ארויסגעבראַכט די קינדער פּוּן די כלים. די קליינע האָבען געשריען און געוויינט; יאקאָוו און איליא, ווידער, האָבען זיך אַ לאַז געטהאָן איבער'ן הויף נאָכ'ן גנב, וועלכען זיי האָבען בשום אופן ניט געקענט כאַפּען. נאָר ביסלעכווייז האָבען זיי זיך צוגעוואוינט צו זיין פּרעכהייט. זיי האָבען פּוּן איהם שוין קיין בעסערס ניט ערווארטעט און האָבען איהם בעשטראַפט דערמיט, וואָס זיי זיינען מיט איהם געווען ברוגז און האָבען זיך מיט איהם מעהר ניט געשפּיעלט. פּאַשקאַ האָט געלעבט אַכגעזונדערט, פאר זיך, און האָט נור געטראכט דערפּוּן, ווי אזוי דעם אנדערן עפעס אַבצוטהאָן א שפּי-צעל און איהם אריינבריינגען אין כּעס. יאקאָוו ווידער איז שטענדיג ארומגעקראָכען, ווי אַ קליין מיידעלע ארום דעם שוסטער'ס טאַכטער מיט די געגרייזעלטע האַר. ביי איהר איז יאקאָוו'ס פּריינדשאַפט און די השנחה, וואָס ער האָט אויף איהר געגעבען, געווען אַ גאַנץ געוועהנ-ליכע זאַך, וואָס דארף אזוי צו זיין; און כאַטש זי האָט איהם אפּילו שטענדיג גערופּען מיט'ן צערטליכען נאָמען „יאשעטשאַ“, האָט זי

איהם פונדעסטוועגען ניט זעלטען געשלאגען און צודראפעט די צורה. נאָר די פריינדשאפט צווישען יאקאָוו'ן און איליא'ן איז געוואקסען פון טאָג צו טאָג, און יאקאָוו פלעגט דערצעהלען זיין חבר אלערליי מאַדנע זאכען, וואָס ער האָט געזעהן אין חלום:

„אַט האָט זיך מיר היינט ביינאכט גע'חלום'ט, אז איך האָב א מאסע מיט געלד, סאמע רובעלס, א פולען זאק מיט אן אויג, און איך טראָג דעם זאק אויף די פלייצעס אין וואלד, מיט אמאָל — קומען אָן גולנים, גלייך אויף מיר! מיט מעסערס, א שרעק צו זעהן. איך—מאָד, פערשטעהט זיך, פליטה. און פלוצלונג דערפיהל איך עפעס, אזוי ווי דער זאק וואָלט מיט אמאָל לעבעדיג געוואָרען... איך דערלאנג איהם א וואָרף אויף דער ערד, און—האַסט געזעהן אזוינס? — עס פליהען ארויס אלעריי פייגעל — פפרררר!... אלע סאַרטען, גרויסע און קליינע נע — א שרעקליכע מחנה! זיי הויבען מיך אויף און טראָגען מיך אין דער לופטען — אזוי הויך האָבען זיי מיך געטראָגען!“

ער האָט זיך אָנגעשטעלט א ווילע און האָט אָנגעקוקט איר ליאָן מיט זיינע אָפענע, אויסגעגלאַצטע אויגען, אין דער צייט וואָס זיין געזיכט האָט געמאכט דעם איינדרוק פון אן איינפאכען גולם... „נו—און וואָס ווייטער?“ האָט איליא אונטערגעטריבען ווייטער צו דערצעהלען, מחמת ער האָט געברענט פאר חשק צו הערען דעם סוף פון חלום.

„נו—כ'בין אלזא אוועקגעפלויען ווייט, ווייט“, האָט יאקאָוו געענדיגט זיין בעריכט און האָט זיך פערטראכט.

„וואוהיז?“

„וואוהיז? אַט... אזוי איינפאד... נאנץ ווייט אוועק בין איך געפלויען!“

„אח דו!“ האָט דער ענטטוישטער איליא זיך אָנגערופען מיט א טאָן פון פעראכטונג. „דו קענסט נאָר ניט געדיינקען.“

פון שיינק איז דערוויל ארויסגעקומען זיידע יערעמע און האל-טענדיג די האַנד איבער די אויגען, האָט ער גערופען:

„איליושא! וואו ביסט דו ערגעץ? קום שלאפען, ס'איז שוין צייט!“

איליא האָט זיך גלייך אויפגעהויבען און איז נאָכגעגאנגען דעם

אלטען צו זיין געלענער, וואָס איז בעשטאָנען פון אַ זאק אָנגעפילט מיט היי. עס איז געווען אַ מחיה צו שלאָפען אויף דעם זאק; עס האָט זיך אזוי גוט געלעבט ביי דעם אלטען שמאַטעס־קלייבער! אבער נאָר ניט לאַנג האָט עס אָנגעהאלטען, דאָס דאָזיגע אָנגענעהמע און לייכטע לעבען.

4.

דער זיידע יערעמעי האָט געהאלטען וואָרט: ער האָט געקויפט פאַר אַיליאָן אַ פּאַר שטיוועל, אַ גרויסע, שווערען פאַלמאָ און אַ היי טעל — און אזוי אויסגעפּוצט האָט מען דעם אינגעל געשיקט אין שולע. מיט נייגיריגקייט און אין דערזעלבער צייט אויך מיט מורא איז ער געגאנגען אַהין — און מיט אַ פּער'חשד'טען פנים, מיט אַ גע־קריינקט האַרץ און מיט טרעהרען אין די אויגען איז ער געקומען צו ריק אַהיים. די אינגלעך האָבען גלייך דערקענט אין איהם יערעמע'ס משרת'ל און אין איינעם, אין כאַר, האָבען זיי גענומען מאַכען פון איהם שפּאַס:

„שמאַטעס־קלייבער! פּער'עפּוש'טע בריאה! שמאַטעס־קלייבער!“
אַ טהייל פון זיי האָבען איהם געקניפען, אנדערע האָבען איהם ארויסגעשטעקט אַ צונג, און איינער, נאָר אַ הצופּה, איז צוגעגאנגען צו איהם, האָט פּערצויגען דעם אַטהעם אין זיך, פּערשמעלט מיט די פינגער די נאָזלעכער, און מאַכענדיג אַ מיאוס'ע עווה איז ער אַב־געשפּרונגען פון איהם מיט אַ געשרוי:

„אד, וואָס פאַר אַ פאַסקורנער ריח עס געהט פון איהם!“
„וואָס האָבען זיי דען צו מיר, וואָס זיי מאַכען אזוי חוזק פון מיר?“ האָט אַיליאָ געפּרעגט דעם פּעטער מיט אַ פּערביטערט הער־צעל. „וואָס זשע? ס'איז דען אַ שאַנדע צו קלייבען שמאַטעס?“
„חלי'לה“, האָט געענטפּערט טערענטי, גלעטענדיג זיין פלימעני־קעל איבער'ן קאַפּ, און בעת מעשה האָט ער געזוכט מיט אַלע כוחות צו בעהאלטען זיין געזיכט פון דעם אינגעל'ס פאַרשענדע אויגען. „זיי טהוען עס נור... איינפאַך אזוי... מחמת זיי זיינען ניט אויפגעצויגען ווי ס'דאַרף צו זיין.. זאַל עס דיך נאָר ניט אַרען! מוזט עס ווי עס

איז אויסשטעהן!... זיי וועלען שוין געוואוינט ווערן דערצו... אויך דו וועסט דערצו געוואוינט ווערן..."

„אויך פון מיינע שטיוועל לאכען זיי, און פון פאלטא!... ס'זיי- נען פרעמדע שמאמעס, זאגען זיי, פון א מיסט־קאסטען האב איך זיי מסתמא ארויסגעשלעפט!“

אויך זיידע יערעמעני האט איהם געטרייסט, און פינטלענדיג מיט די אויגען האט ער געזאגט:

„טראג עס איבער, מיין ליעבינקער! ער וועט זיך שוין מיט זיי אברעכענען דערפאר!... ער! חוץ איהם — איז ניטא קיי נער!“

דער אלטער האט גערעדט וועגען גאט מיט אזא מיז שמחה, מיט אזא מיז בטחון אין זיין גערעכטיגקייט, פונקט ווי ער וואלט געוואוסט אלע געדאנקען פון גאט, אלע זיינע פלענער, און יעדע מעיל ווערטער האבען אביסעל לייכטער געמאכט דעם אינגעל'ס שווער הערצעל און פערקלענערט אויף וויפיעל עס איז זיין עגמת נפש. אבער אויף מאָרגען האט זיך דאָס דאָזיגע געפיהל, דאָס געפיהל פון קרייני- קונג, פון דאָס ניי ערוועקט אין איהם נאָך שטארקער ווי פריהער. איך ליא איז שוין געוואוינט געווען זיך צו בעטראכטען פאר א גאנצען מענשען, א ריכטיגען ארבייטער. דער שמייער סאוועל אפילו האט צו איהם גערעדט אויף א פריינדליכען אופן, און די אינגלאך פון דער שולע לאכען איהם גאר אויס און מאכען פון איהם חוזק. ניין, ער האט אויף קיין פאל ניט געקענט געוואוינט ווערען דערצו. פון טאג צו טאג האבען זיך די בעליידיגטע און ביטערע איינדריקע פון דער שולע אלע מעהר פערשטארקט; טיעף איז זיין נשמה זיינען זיי געקראכען און פערביטערט און פעראומערט האבען זיי זיין הארץ. דאָס געהן איז שולע איז פאר איהם געווארען א שווערע לאסט, אן אונאנגענעהמע פפליכט.

איז דער שולע האט ער זיך געהאלטען פאר זיך; ער האט אויס- געמידען די חברים זיינע און האט מיט זיי וואס ווייניגער געהאט צו טהאן. א גוט קעפעל האט ער געהאט, האט לייכט און פלינק אויפ- געכאפט אלץ וואס מען האט מיט איהם געלערענט; דורך דעם האט ער גלייך צוגעצויגען צו זיך די אויפמערקזאמקייט פון דעם לעהרער.

א מוסטער איז ער געוואָרען פאר די אנדערע; דער לעהרער האָט געמייט אויף איהם מיט די פינגער און האָט די איבעריגע קינדער געצייגט וואָס לערנען מיט קאָפּ און מיט חשק הייסט; און דאָס האָט נאָך פערשטארקט דאָס ביזנע געפיהל פון די שול-חברים צו איליא'ן. ער איז געזעסען אויף דער ערשטער באַנק און האָט כסדר געפיהלט די פינגליכע בליקען פון זיינע שונאים הינטער זיין רוקען. זיי אבער האָבען איהם שטענדיג געהאט פאר די אויגען. די קלענסטע קלייניג קייט אויף איהם, די מינדעסטע זאך, וואָס ער האָט געטהאָן און וואָס האָט געקענט ארויסרופען זייער געלעכטער, איז זיי ניט אנטרונען פון די אויגען. זיי האָבען אלץ געזעהן, און זיי האָבען טאקע ניט אויפגע-הערט פון איהם חוזק צו מאַכען.

יאקאָוו איז געגאנגען אין דערזעלבער שולע, און אויך מיט איהם האָבען זיך די קינדער כסדר געמשעפעט. פאר איהם האָבען זיי געהאט א ספעציעלען נאָמען: „דער אַקסענקאָפּ“. ער איז שטענדיג געווען פערטראַגען, דאָס לערנען איז איהם ניט געקראַכען אין קאָפּ און דער לעהרער האָט איהם כמעט יעדען טאָג בעשטראַפט. אבער ער האָט זיך גאָר ניט געמאכט פון די שטראַפען; אזוי ווי ניט איהם מיינט מען דאָס. עס האָט איבערהויפט אויסגעזעהן, אזוי ווי אלצדינג וואָס טהאָט זיך ארום איהם געהט איהם ווייניג וואָס אָן, ער בעמערקט עס גאָר ניט; און אין שולע, אזוי ווי אין דערהיים, האָט ער עפעס אזוי ווי געלעבט פאר זיך, אין זיין אויגען וועלמען. ער האָט זיך געהאט זיינע אויגענע געדאנקען, און כמעט יעדען טאָג האָט ער איליא'ן אייני-פאך משוגע געמאכט מיט זיינע מאַדנע פראגען. אזוי האָט ער אייני-מאָל, זיצענדיג פערטראכט און קוקענדיג ערגעץ, גלאַט אזוי אין דער וועלט אריין, געפרעגט:

„זאָג מיר נור, איליא — ווי קומט עס, וואָס די מענשען האָבען אזעלכע קליינע אויגען און דאָך זעהען זיי דערמיט אלצדינג? ... די נאני צע נאם זעהט מען, די גאנצע שטאָרט — ווי קומט עס וואָס זי, די שטאָרט, וועלכע איז אזוי גרויס, פאַמעסטשיעט זיך פונדעסטוועגען ביי אונז, אין אונזערע קליינע אויגען?“

אָדער ער קוקט ארויף צום הימעל און רופט זיך אָן פלוצלונג:
 „אָה, די זון! ...“

„וואס די זון?“ פרעגט איליא.

„ווי זי ברענט דאס!...“

„נו—איז וואס?“

„גאר ניט! ... ווייסט, וואס איד קלעהר? אפנים, די זון און די

לבנה זיינען די עלטערען, און די שטערן זיינען זייערע קינדער...“

אין אנהויב האט איליא צוגעלייגט דעם קאפ צו יאקאוו'ס מאדנע רייד און האט גאנץ שטארק נאכגעדיינקט וועגען דעם, אבער ביס לעכווייז האבען אט די אלע איינפעלע איהם גענומען שטערען, מחמת זיי פלעגען איהם איינפאך פערטומלען דעם מוח און ער האט זיך ניט געקענט אבגעבען מיט יענע זאכען, וואס זיינען איהם געווען געהנטער צום הארצען. און אזעלכע זאכען האבען ניט געפעהלט, און איליא האט זיך שוין אויסגעלערענט זיי אויפצוכאפען און זיי צו בעטראכטען מיט א גאנץ שארפען בליק.

איינמאל קומט ער פון דער שולע אהיים, און מיט א שפאטישען

אויסדרוק אויף די ליפען רופט ער זיך אב צום אלטען יערעמע:

„אונזער לעהרער? ! הא-הא! א שעהנער מענש, ניטא וואס צו ריידען... נעכטען האט דעם קופיעץ מאלאפעיעו'ס זוהן צובראכען א שויב פון א פענסטער, און ער האט איהם דערפאר גאר ניט געטהאן. נור אזוי לייכט אָנגעזירדעלט. און היינט האט ער געלאזט אריינזעצען א נייע שויב און בעצאהלט דערפאר פון זיין קעשענע...“

„זעהסט, וואס פאר א גוטער מענש דאס איז? !“ האט יערעמע אויסגערופען מיט הארץ.

„א גוטער מענש, אודאי! און אז וואניקא קולטשארעו האט דא ניט לאנג אויסגעבראכען א שויב, האט ער איהם געלאזט זיצען אהן ווארעמעס, און דערנאך האט ער געשיקט רופען וואניקא'ס פאטער און האט איהם געזאגט: „דו, בעצאהל, זיי זשע מוחל, פערציג קאפיקעס פאר דער שויב!“... און וואניקא האט דערנאך געקראגען געשמיסען פון זיין פאטער!... אזא גוטער מענש איז אונזער לעהרער... זעהסט דו!“

„דארפסט זיך גאר ניט אומקוקען אויף אזעלכע זאכען, איליושא.“

האט זיך דער אלטער אבגערופען צו איהם און האט בשעת מעשה אונרוהיג געפינטעלט מיט די אויגען. „קוק דערויף, אזוי ווי עס וואלט דיר גארניט אָנגעגאנגען. צו בעשטימען וואס איז אונרעכט — דאס

איז גאט'ס ארבייט און ניט אונזערע. מיר פערשטעהען עס ניט. מיר קענען נור שמענדיג געפינען דאס שלעכטס, די עולות, אבער דאס גוטע, דאס גערעכטע צו דערקענען, — דאס האבען מיר ניט בכח. ער אבער פערשטעהט, ווי אזוי אלצדינג אבצואוועגען! ... ער האט אין זיינע הענד די מאס און דאס געוויכט פון אלע זאכען. איד, למשל — איד האב געלעבט, געלעבט, געקוקט און געקוקט — און וויפיעל אונ-רעכט איד האב זיך אָנגעזעהן, קען גאר קיינער ניט איבערצעהלען. דעם אמת אבער האב איד קיינמאל ניט געזעהן! ... נו, בין איד שוין אריבער די אכציגער... עס קען דאך ניט זיין, אז אין דער דאזיגער לאנגער צייט האט זיך די ווארהייט קיין איין איינציגעס מאל ניט געפונען נאָעהנט לעבען מיר! .. נאר איד האב זי ניט געזעהן... כ'קען זי ניט..."

„נא,“ האט איליא געזאגט מיט צווייפעל, „וואס איז דא פאראן אזוינס צו וויסען? אז דער איינער מוז בעזאָהלען פערציג קאפיקעס. מוז עס דער אנדערער אויך: אַט דאָס איז די וואהרהייט!“

דער אלטער האט איהם בשום אופן ניט געוואלט צוגעבען. ער האט נאך גערעדט און אָנגערעדט א גאנצען בארג וועגען זיך אליין, וועגען דער בלינדקייט פון די מענשען און מכה דעם, אז זיי זיינען ניט אימשטאַנד איינער דעם צווייטען צו אורטהיילען, נור אז גאט'ס משפט אליין איז גערעכט. איליא האט זיך מיט אויפמערקזאמקייט צוגעהערט צו דעם אלטען'ס רייד, נור זיין געזיכט איז דערביי געוואָרען וואָס ווייטער אלץ ערענסטער און טרויעריגער, און אלץ דונקעלער און דונקלער זיינען געוואָרען זיינע אויגען.

„ווען וועט שוין גאט אמאָל קומען ארויסצוגעבען זיין משפט? האט איליא פלוצלונג א פרעג געטהאן דעם אלטען.

„דאס ווייס מען ניט! ... אזוי גיך ווי די שטונדע וועט שלאָגען, וועט ער זיך אראַבלאָזען פון די וואַלקענס, צו משפט'ן די לעבעדיגע און די טויטע; אבער ווען דאָס וועט זיין, דאָס ווייס מען ניט... לאַך מיר אמאָל אין א שבת-צורנאכט ביידע געהן צום גאטס-דיענסט אין קירכע...“

„גוט, לאַמיר געהן!“

„אַבעמאכט! ...“

שבת אָבענד איז איליא מיט דעם אלטען יערעמעי געשטאנען. צוזאמען מיט די אנדרע בעטלער, אויף די טרעפ פון דער קירכע, צווישען ביידע טהירען, אזוי גיך ווי די דרויסענדיגע טהיר האט זיך נור געעפענט, האט איליא דערשפירט די קאלטע לופט, וואס איז אריינגעקומען פון גאס. די פיסלאך האָבען ביי איהם אָנגעהויבען פריי רען, און ער האט גענומען שטילערהייט ארומגעהן אויף די שפיץ פינגער, אהין און אהער. אבער דורך די גלעזערנע שויבען פון דער קירכע-טהיר האט ער געזעהן, ווי די פלאמען פון די ליכט ניסען זיך צו נוף, אזוי ווי שעהנע, גילדערנע פינטעלאך און בעלייכטען דאס גלאנג ציגע מעטאל פון די מעשענע היינזלייכטער, די דונקעלע קעפ פון דער פרומער מאסע, די געזיכטער פון די הייליגע בילדער און די גרויס-ארטיגע שניצעריי פון דעם „ארום קדש“, אויבען אָן.

עפעס האָבען די מענשען אין דער קירכע אויסגעוויזען א סך בעסער און פריעדליכער ווי אויף דער גאס. אין דעם גילדענעם און ליכטיגען גלאנג, וועלכער האט בעלייכטעט זייערע דונקעלע, עהרפורכט-טיגע געשטאלטען, האָבען זיי אויך אויסגעזעהן שעהנער ווי געזעהן-ליך. אז די אינעווייניגסטע טהיר פון דער קירכע האט זיך גע-פענט, האט א שפאר געטהאָן פון דאָרט דער געשמאקער ריח פון וויי-רויך און דאָס ווארעמע, פייעריג-קלינגענדע געזאנג פון'ם כאָר. מיט צערטליכקייט האט די דאָזיגע לופט ארומגענומען דעם אינגעל, און אויסער זיך פאר פרייד האט ער זי איינגעאַטהעמט, אריינגעצויגען אין זיך מיט אלע כחית. עס איז איהם געווען אזוי ליעב, אזוי גוט, צו שטעהן דאָ, לעבען דעם זיידען יערעמעי, וועלכער האט שטילער-הייט געשעפּשעט זיינע תּפּלוּת. ער האט זיך צוגעהערט צום שעהנעם געזאנג און מיט אונגעדולד האט ער געווארט אויף א נייער געלעגענ-הייט, ווען די טהיר וועט זיך פון דאָס ניי עפענען, און דאָס געזאנג וועט ווידער א שטראָם טהאָן אין זיינע אויערן, און די ווארעמע, אנגענעהמע לופט וועט איבער א נייעם דורכנעהמען זיינע גליעדער. ער האט געוואוסט, אז אויבען, אין כאָר, זינגט גרישקא בוכנאָוו, איי-נער פון די ערנסטע לצים אין שולע, און אויך פּעדקא דאָלאַגאָוו, א געזונדער, ווילדער בחור, וועלכער האט איהם שוין מעהר ווי אייני-מאַל צובראַכען די ביינער. איצט אָבער האט ער צו זיי גאָר ניט

געהאט; ער האָט צו זיי ניט געפיהלט קיין שום שנהא, נאָר מקנא געווען האָט ער זיי אביסעל. ער אליין וואָלט געוואָלט זינגען, שטעהן אויבען, אין כאָר, און זינגען און קוקען פון דאָרט אלעמען אין געזיכט אריין. ווי שעהן מוז עס זיין צו שטעהן דאָרט אויבען, ביי דער מיר טעלסטער טהיר פון דער אלטאר-וואנד, און זינגען און בעטראכטען די רוהיגע, פריעדליכע פנים'ער פון די נאָט-בעמער!

אז ער איז ארויס פון קירכע, האָט ער געפיהלט, עפעס אזוי ווי ער איז אליין געוואָרען בעסער, און ער איז געווען גרייט זיך איר-בערצובעמען מיט בוכנאו'ן און דאָלגאנאו'ן און איבערהויפט מיט אלע קינדער פון דער שולע. אבער מאַנטאָג איז ער פונדעסטוועגען גע-קומען אהיים פון שולע, פונקט אזוי אומעטיג און בעליידיגט ווי פריהער....

אומעטום, וואו מענשען זיינען צוזאמען אין א גרעסערע צאָהל, געפינט זיך שוין איינער, וואָס פיהלט זיך ניט גוט אין דער קאמפא-ניע; און עס איז ניט נויטיג דוקא, אז דער דאָזיגער איינער זאָל גראָד זיין בעסער אָדער ערגער ווי די אנדערע. עס איז גענוג, אימיצער זאָל האָבען אביסעל ווייניגער שכל אָדער א מאַדנע קאָמישע נאָז און מען האָט שוין מיט איהם צו טהאָן. די מענשען קלייבען זיך איינפאָך אום איינעם, זיך מיט איהם לוסטיג צו מאַכען; טהאָן טהוען זיי עס גור, כדי צו פערטרייבען מיט איהם די צייט. דאָ איז דער גורל גע-פאלען אויף איליא לונעוו. ער וואָלט זיך אָהן א שום ספק מיט דער צייט צוגעוואוינט צו דער ראַלע, וואָס זיינע חברים האָבען איהם געגעבען. אבער עס זיינען פאָרגעקומען אועלכע פאסירונגען אין איר ליא'ס לעבען, וועלכע האָבען אויף איהם געמאכט א ביטערען רושם; זיי האָבען איהם אזוי דערשלאָגען און אזוי ווייט אוועקגערויבט ביי איהם די אינטערעסע פון דער שולע, אז ער האָט זיך ביסלאַכווייז אויפגעהערט צו נעהמען צום האַרצען וועגען די קליינע אונאַנעהמ-ליכקייטען, וואָס ער פלעגט דאָרט האָבען.

אָנגעהויבען האָט זיך עס דערמיט, וואָס איינמאָל, בשעת איליא און יאקאוו זיינען צוריקגעקומען פון א שפּאַציר, וואָס זיי האָבען צו-זאמען געמאכט, האָבען זיי ביים טויער פון הויז בעמערקט אן עולם פון מענשען.

„זעה נור, זעה“, האט זיך יאקאוו אָנגערופען צו זיין פריינד.
„אפנים, זיי שלאָגען זיך שוין ווייטער! קום, לאָמיר שנעל צולויפען
אהין!“

ווי די טיוואָלים האָבען זיי זיך געיאָגט אהיים, און אז זיי זיינען
צוגעקומען צום הויף, האָבען זיי דערזעהן, אז זאָנאר פרעמדע מענ-
שען, ניט פון הויז, האָבען זיך דאָרט פערזאמעלט, און עס האָט זיך
געהערט אַ געשריי:

„רופט די פּאָליציי! די פּאָליציי רופט! פאר וואָס בינדט מען
איהם ניט?“

לעבען דער שמייערערי איז געשטאַנען אַ מאַסע פון מענשען,
געדיכט איינע אין די אנדערע. שטיל זיינען זיי געשטאַנען, קיין וואָרט
ניט אויסגערעדט, מיט קיין אבר ניט געריהרט, און אן אויסדרוק
פון שרעק האָט זיך אויסגעגאַסען אויף אלע פנים'ער. קינדער האָבען
זיך דורכגעשפּאַרט דורכ'ן עולם, פאַראויס, אָבער זיי האָבען זיך גלייך
צוריק ארויסגעריסען, האַלב טויט פון שרעק. אויפ'ן שנעע, לעבען די
פּיס פון דער אָנגעזאמעלטער מאַסע איז געלעגען אַ פרוי, מיט'ן פנים
צו דער ערד. איהר האַלדאוּן-נאַקען איז געווען פּערגאַסען מיט בלוט
און בערעקט מיט אַ זויכע שטיק מאַטעריע, וואָס האָט אויסגעזעהן
ווי טייג; אויף דער שנעע ארום איהר קאַפּ איז געווען רויט פון
בלוט. לעבען איהר איז געלעגען אַ צוקנייטשט ווייס קאַפּ-טיכעל
און אַ גרויסע צוואנג פון אַ שמייער. ביי דער טהיר פון דער שמייערע-
ריי איז געשטאַנען סאוועל און שטום, מיט אַ פינסטערן בליק האָט
ער געקוקט אויף דער פרוי'ס אַרעמס. זיי זיינען געווען אויסגעשטרעקט,
די פינגער טיעף איינגעגראָבען אין שנעע; און דער קאַפּ איז אזוי
געלעגען צווישען זיי, פונקט ווי די פרוי וואָלט געוואָלט אנטלויפען
אין דער ערד און זיך דאָרט בעהאַלטען פאר איהם. דעם שמייער'ס
ברעמען זיינען געווען צוזאמענגעצויגען, דאָס געזיכט זיינס איינגע-
פאלען. מען האָט געקענט זעהן, ווי ער דריקט פעסט צוזאמען זיינע
צייהן, און זיינע באַקען-ביינער האָבען ארויסגעשטעקט, אזוי ווי צוויי
גרויסע צאפּענס. מיט דער רעכטער האַנד האָט ער זיך אַנגעהאַלטען
אַן דער טהיר. זיינע שוואַרצע פינגער האָבען זיך בעוועגט, געציטערט,
אזוי ווי די גראַבעלדיגע פּיסלאַך פון אַ קאַץ, אָבער אַ הויז די פינגער

האָט ער מיט קיין אבר ניט א ריהר געטהאָן. איליא'ן האָט זיך פונד דעסטוועגען אויסגערוכט, אז זיינע פעסט צוזאמענגעפרעסטע ליפען וועלען זיך באַלד עפענען און ער וועט ארויסלאָזען א ווילדען געשריי מיט דער גאנצער קראפט פון זיין ברייטער ברוסט. שטיל האָט דער עולם געקוקט אויף איהם. די פנים'ער זייערע זיינען געווען שטרענג און ערנסט, און כאַטש אין הויף האָט געהערשט א גרויסער טומעל, אָבער דאָ ארום דער שמייערדיי, איז געווען שטיל און רוהיג, אזוי ווי אויף א בית עולם....

מיט אמאָל שפארט זיך דער אַלטער יערעמעי דורך דורך דער געד דיכטער מאסע; קוים וואָס ער שלעפט זיך, דאָס געזיכט בערעקט מיט שווייס, מיט א ציטערענדער האַנד דערלאַנגט ער דעם שמייער אז עמער וואסער און זאָגט:

„נא, נעהם... טרינק!...“

„וואסער גיט ער איהם גאָר, דעם רוצח! א שטריק וואָלט איך איהם ארומגעדריעהט ארום האַלז“, האָט אימיצער פון עולם געזאָגט מיט א האַלבען קול.

סאוועל האָט גענומען דעם עמער מיט דער לינקער האַנד און האָט געטרונקען און געטרונקען, און אז ער האָט אויסגעטרונקען דאָס גאַנצע וואַסער, האָט ער אריינגעקוקט אין דער ליידגיגער כלי און מיט א האַלב פערשטיקטער שטימע האָט ער געזאָגט:

„איך האָב איהר געוואָרענט... לאַז אָב, דו בהמה דו, זאָג איך צו איהר, לאַז אָב, אַניט דער'הרג'ע איך דיך אויף טויט! כ'האָב איהר מוחל געווען!... וויפיעל מאָל האָב איך איהר מוחל געווען!... אָבער זי האָט ניט געוואָלט אויפהערן... נו... איז עס געקומען!... מיון פאָש קאָ... איז איצט א יתום... גיב אכטונג אויף איהם, זיידעניו... דיך האָט גאָט ליעב... גיב אכטונג אויפ'ן אינגעל!“...“

„א—א—אד דו—ו“ האָט דער אַלטער געקלאָגט פון טיעפען האַרצען און מיט זיין ציטערענדער האַנד האָט ער אַנגענומען דעם שמייער פאר'ן אַקסעל. אין יענעם אויגענבליק האָט זיך אימיצער פון עולם אָבערופען:

„וואָס זאָגט איהר צו אזא רשע!... ער רעדט נאָר פון גאָט!“
דאָ האָט דער שמייער אויפגעהויבען דעם קאָפ און געוואָרפען א

מורא'דיגען בליק אויף אלע, וואָס זיינען געשטאַנען ארום, און ווי א ווילדע חיה האָט ער פּלוצלונג א ברום געטהאָן.

„וואָס ווילט איהר? טראַגט זיך שוין אָב פון דאַנען!“

זיין געשריי האָט אויפ'ן עולם געווירקט, אזוי ווי א שמיץ פון א נאַנייקע. די פּערזאָנעלע האַבען געמורמעלט אין זיך פאַר כעס. אַבער זיי האַבען פונדעסטוועגען זיך אַנגעטראַגען אַן א זייט. דער שמיעד האָט געמאַכט א פאַר טריט צו דעם טויטען קערפּער פון זיין ווייב, אַבער ער האָט זיך גלייך אומגעקעהרט, און גלייך, אזוי ווי א וועקסענע ליכט, מיט'ן קאַפּ אין דער הויף, האָט ער זיך געלאָזט אריינגעהן אין דער שמיעדעריי. אלע האַבען געזעהן, ווי ער האָט זיך אַוועקגעזעצט דאָרט אויף דער קאַוואַרלע; ווי ער האָט זיך אַנגעכאַפּט מיט ביידע הענד פאַר'ן קאַפּ, אזוי ווי ער וואָלט פּלוצלונג דערפיהלט א מורא'דיגען, אונערטרעגליכען וועהטאַג. דער אויבערשטער מהייל פון זיין קערפּער האָט זיך לאַנגזאַם בעוועגט, ארויף און אראָב. איליא האָט רחמנות געהאַט אויפ'ן שמיעד. פּערטראַכט, אזוי ווי אין א חלום, איז ער אַוועק פון דער שמיעדעריי און האָט אַרומגעוואַנדערט איבער'ן הויף, פון איין רעדעל מענשען צום צווייטען, ניט פּערשטע הענדיג קיין וואָרט פון די געשפּרעכען, וואָס ער האָט געהערט. פאַר זיינע אויגען האָט עפעס אזוי ווי אַרומגעשוואַומען א גרויסער, רוי-טער פּלעק, און דאָס הערצעל זיינס האָט אזוי וועה, אזוי וועה גע-טהאָן.

די זשאַנדאַרען זיינען ענדליך אַנגעקומען און האַבען צוטריבען דעם עולם פון הויף. דערנאָך האַבען זיי אַרעסטירט דעם שמיעד און איהם גענומען אכפיהרען אין דער פּאַליציי.

„זייט געזונד... זיי געזונד זיידעניו!“ האָט סאוועל געשריגען, בשעת ער איז ארויס פון טויער.

„זיי געזונד, סאוועל איזוואַניטש, זיי געזונד, מיין ליבערער!“ האָט דער אַלטער אויסגערופען מיט זיין דיין קול'כעל — האַסטיג, פונקט ווי ער וואָלט איהם וועלען אַניאַנען.

א חוץ דעם אַלטען האָט זיך קיינער ניט געזעגענט מיט'ן שמיעד... אויפ'ן הויף איז נאָך דער עולם אַלץ געשטאַנען אין קליינע דער-לאַך און גערעדט וועגען דעם, וואָס האָט פּאַסירט. אלע אויגען האַבען

געקוקט אין יענער זייט, וואו דער קערפער פון דער דערשלאָגענער איז געלעגען אונטער אַ דעקע. ביי דער טהיר פון דער שמידעריי. דאָרט וואו סאוועל איז נור וואָס געזעסען האָט זיך איצט בהרחבה צו שפּרייט אַ פּאַליצייסקער שומר מיט אַ ליוולקע אין מויל. ער האָט געדױכערט און אלע וויילע אויסגעשפיגען אָן אַ זייט. מיט ביסטרע אויך גען האָט ער אָנגעקוקט דעם אַלטען יערעמעי און האָט זיך צוגעהערט צו דעם וואָס ער רעדט.

„ס'איז דען געווען ער, וואָס האָט איהר גע'הרנ'עט?“ האָט דער אַלטער גערעדט אין דער שטיל, אזוי ווי ער וואָלט אימיצען פּער-טרויט אַ סוד. „די שוואַרצע קליפה האָט עס געטהאָן, זי אליין! דער מענש קען דעם מענשען ניט טויטען... דער מענש אליין איז גוט, ער האָט נאָט אין האַרצען... ניט ער מאַרדעט דאָס... ניט גלויבט אין אזעלכע זאכען, מיינע גוטע לייט!“

יערעמעי האָט אוועקגעלייגט די הענד אויף דער ברוסט און האָט בשעת מעשה עפעס אַ מאַך געטהאָן מיט זיי, פונקט ווי ער וואָלט וועלען עפעס אָבטרייבען פון זיך. דערנאָך האָט ער גענומען ווייטער ערקלעהרען דעם עולם די בעדייטונג פון דער פּאַסירונג.

„שוין לאַנג האָט דער שטן, דער שוואַרצער, איהם געבויערט דאָס האַרץ, איהם אונטערגעזאָגט: „דערשלאָג זי אויף טויט!“ האָט ער געזאָגט, זיך ווענדענדיג צום פּאַליציי-מאַן.

„שוין לאַנג — זאָגסט דו?“ האָט זיך יענער נאָכגעפרעגט מיט אַ וויכטיגער מינע.

„שוין פון לאַ—אַנג אָן! זי איז דאָך דיין אייגענס, האָט ער געדױכט... און דאָס איז ניט אמת געווען!... אַ פּערד — דאָס איז מיינס... אַ הונד—געהערט צו מיר... אבער אַ ווייב — דאָס איז נאָט'ס... זי איז—אַ מענש!... זי האָט איבערגענומען אלע צרות, אלע דאַנות, אלע שווערע לאַסטען פון נאָט'ס הענד אין ג'עדן און זי טראָגט זיי צוואַמען מיט אונז, מענער... דער שוואַרצער אָבער בויערט און ענבערט כּסדר, אַהו און אויפהער: דערשלאָג זי אויף טויט, זי איז דייןע! ער איז נור אויסען, און דער מענש זאָל זיין געגען נאָט... ער אליין האַלט מלחמה מיט נאָט און ער זוכט דעם מענשען צו מאַכען פאַר זיין חבר...“

„אבער מיט דער צוואנג אין קאפ האָט דאָך ניט דער טייפּעל
איהר דערלאנגט, נאָר דער שמיעד“, האָט זיך דער פּאַליציסט אבגע-
רופּען און האָט אויסגעשפיגען דערביי.

„ווער האָט עס איהם אבער אריינגערודעלט אין קאפּ?“ האָט
דער אלטער געשריגען. „דאָס בערעכען אקאָרשט! ווער האָט עס
איהם איינגערעדט צו טהאָן?“

„זאָג נור“, רופּט זיך אָן דער פּאַליציי-מאַן, „וואָס געהערט ער
זיך מיט דיר אָן, דער שמיעד? איז ער ניט אקאָרשט דיין זוהן?“
„ניין, בעהיט נאָט!“

„אָבער אַ קרוב זיינער ביסט דו דאָך געוויס, וואָס?“

„ניין, כ'האַב קיין קרובים ניט...“

„זאָג זשע מיר, איך בעט דיר — וואָס זשע קאָסטט דו זיך
אַזוי?“

„איך? אַך נאָט...“

„ווייסט וואָס איך וועל דיר זאָגען?“ האָט דער פּאַליציסט גע-
נומען אַ שטרענגען טאָן. „פון אלטקייט פּלוידערסט דו אזוי... טראָג
זיך בעסער אָב!“

דער פּאַליציסטקער שומר האָט ארויסגעלאָזט אַ געדריכטען וואָל-
קען מיט רויך פון מויל און האָט זיך אומגעדרעהט מיט'ן רוקען צום
אלטען. יערעמע איז אבער דערפון ניט אראָבגעפאלען ביי זיך און
האָט נאָך ווייטער גערעדט און גערעדט; שנעל, האסטיג און מיט אַ
וויינענדיגען קול האָט ער גערעדט און בשעת מעשה געפּאָכעט און
געוואָרפען מיט די הענד.

בליד ווי קאלד, מיט גרויסע, אַפענע אויגען האָט זיך איליא
ארוםגעהרעהט איבער'ן הויף און איז געבליבען שטעהן לעבען אַ
רעדעל פון מענשען, וואו די הויפט מאכערס זייגען געווען מאקאר דער
קוטשער, פערפישקא דער שוסטער און מאטיצא מיט נאָך אַ פּאָר
וויבער פון די בוידים.

„וואָס רעדט איהר, מיינע לעבינקע?“ האָט זיך אָבגערופּען איי-
נע פון די וויבער. „זי האָט דאָך נאָך פאר דער חתונה געהאט צו
טהאָן מיט אנדערע מענער! איך ווייס עס גאנץ בעשטימט! וואהר-
שיינליך איז פּאָשקא אויך ניט סאוועל'ס זוהן, נאָר דאָס קינד פון אַ

לעהרער פון גימנאזיע, וועלכער האָט געוואוינט ביים קופיעץ מאלאָ-
פיעיעוו... ער פלעגט כסדר פאלען פון די פיס פאר שכרות..."
„דער וואָס האָט זיך דערשאַסען, מיינסט דו?“ האָט פערפישקא
געפרעגט.

„גאנץ ריכטיג... מיט איהם האָט זי זיך אריינגעלאָזען...“
„אַבער דערפאר האָט ער דאָך איהר ניט געדארפט גלייך דער-
שלאָגען אויף טויט“, האָט מאַקאַר דער קוטשער בעמערקט מיט דעם
טאָן פון א גאַנצען פילאָזאָף. „דאָס איז שוין ווירקליך אביסעל צו
שטארק. אז ער דער'הרג'עט זיין ווייב, און איד מיינע, און יעדער
וואָלט אזוי אָנגענאָמען...“
„דאן וואָלט די פאָליציי געהאט א שעהן ביסעל ארבייט“, האָט
געזאָגט דער לוסטיגער שוסטער פערפישקא. „מיין אלטיטשקע טויג
שוין לאַנג אויף א כפרה, און איד טראַג עם פונדעסטוועגען אריבער...“
„ס'מול אויף דיר, ווי דו טראַגסט עם אריבער!.. טיפּעל דו!...“
האָט מאַטיצא מיט א ביטערען שמייכל געזאָגט.

אויך פערפישקא'ס געלעהמטע פרוי איז ארויסגעקראַכען פון קער-
לער, און פון קאַפּ ביז די פיס איינגעוויקעלט אין שמאַטעס אין זי
געזעסען אויף איהר געוועהנליכען פלאץ, ביים אריינגאנג פון קעלער.
איהרע אַרעמס זיינען געלעגען אויף די קניע, זיך ניט ריהערנדיג פון
אַרט; זי האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ און מיט איהרע שווארצע
אויגען האָט זי ארויפגעקוקט צום הימעל. איהרע ליפּען זיינען געווען
צוזאַמענגעפרעסט און די ווינקלען פון מויל פערצויגען אראָב. איליא
האָט געקוקט דאָ אין די דונקעלע אויגען פון'ס שוסטער'ס פרוי און
דאָ צום הימעל צו, פונקט ווי זי, און ער האָט זיך געטראכט ביי
זיך, אפשר זעהט פערפישקא'ס ווייב דעם רבונג של עולם דאָרט אויך
בען, און זי איז מתפלל צו איהם, זי בעט עפעס ביי איהם, שטומער-
הייט.

באלד האָבען זיך אויך אלע קינדער פון הויז צוזאַמענגעקליבען
ביים אריינגאנג פון קעלער. זיי האָבען זיך שטארק איינגעוויקעלט
אין זייערע קליידער און געדיכט, איינע לעבען די אנדערע, זיינען זיי
געזעסען אויף די קעלער-טרעפּ און מיט א מורא'דיגער נייגריגקייט
האָבען זיי זיך צוגעהערט צו דעם וואָס סאוועל'ס זוהן האָט דערצעהלט

וועגען דעם מאָרד. פּאַשקאַ'ס געזיכט איז געווען פּעראָמעט, און זיינע אויגען, וועלכע זיינען שטענדיג געווען פּרעך, עזות'דיג, האָבען איצט געקוקט אונזיכער, האַלב צומישט אויף יעדען איינעם. פּונד דעסטוועגען איז ער ביי זיך געווען שטאַלץ. ער איז דאָך פּאַרט עפעס דער העלד פּון טאַג! נאָך קיינמאַל האָט מען איהם ניט געשענקט אזוי פּיעל אויפּמערקזאַמקייט ווי היינט. שוין צום צעהנטען מאָל אפּשר, אז ער דערצעהלט איבער אַלץ דיזעלבע זאַך, און זיין געשיכטע קלינגט שוין עפעס אזוי גלייכגילטיג, אזוי אַלט.

„אזוי ווי זי איז אייערנעכטען אוועק“, האָט ער דערצעהלט, „האַט דער טאַטע שוין געקריצט מיט די צייהן, און פּון צייט צו צייט איז ער געווען מלאַ רציחה און האָט כּסדר געברומט ווי אַ לייב. מיך האָט ער אַלע ווילע געריסען פּאַר די האָר... איד האָב שוין געזעהן, און עפעס וועט דאָ ארויס — אוראיי האָב איד עס געזעהן פּאַר אויס! און ענדליך איז זי געקומען. די שטוב איז געווען פּערשלאָג סען — מיר זיינען געווען אין שמידעריי, איד בין געשטאַנען ביים בלאַדזאַק. מיט אַמאָל זעה איד, ווי זי קומט אָן און בלייבט שטעהן ביי דער טהיר. גיב אהער דעם שליסעל, זאָגט זי. דער טאַטע אבער האָט גענומען אַ צוואנג און האָט זיך געלאָזט צו איהר... שטילער הייט איז ער געגאַנגען, אזוי ווי אַ גנב... כ'האַב שוין געוואָלט אויס שרייען: אנטלויף, מאמע! נאָר איד האָב ניט געשרינגען... אז איד האָב אויפגעמאַכט די אויגען, דערזעה איד, אז ער געהט איהר נאָך אַלץ אנטקעגען, און זיינע אויגען האָבען אזוי געברענט! וויל זי אַב טרעטען צוריק... זי קעהרט זיך אום מיט'ן רוקען צו איהם, זי האָט יעדענפאַלס געוואָלט אנטלויפען...“

פּאַשקאַ'ס געזיכט האָט אַ ציטער געטהאָן, און זיין מאַגערער, דאַרער קערפּער האָט אָנגעהויבען צו צוקען. מיט אַ טיעפען זיפּן האָט ער אריינגעזויגען אין זיך אַ פּולע ברוסט מיט לופּט, דערנאָך האָט ער לאַנגזאַם אָנגעאַטהעמט און האָט געזאָגט:

„דאן האָט ער איהר דערלאנגט מיט דער צוואנג אין מוח!...“ די קינדער, וואָס זיינען ביז אהער געזעסען רוהיג און האָבען ניט אַ ריהר געטהאָן מיט קיין גליעד, האָבען איצט אָנגעהויבען ציטערן.

„זי האָט אויסגעשטרעקט די אַרעמס און האָט געגעבען אַ פאַל אויף דער ערד... גלייך ווי זי וואָלט אַרײַנגעפאַלען אין וואַסער...“
 ער איז אַנשווינגען געוואָרען, האָט אויפגעהויבען אַ שפּענדעל פון דער ערד, האָט עס אַרומגעקוקט און עס דערנאָך אַ וואָרף געטהאָן די קינדער איבער די קעפּ. אויך זיי זיינען געזעסען אַלע שטיל, אזוי ווי די שטומע. זיי האָבען אַפנים געוואַרט, ער זאָל נאָך עפּעס זאָגען, נאָך עפּעס דערצעהלען. נאָר ער האָט געשוויגען, אַראַבלאָזענדיג דעם קאָפּ טיעף איבער דער ברוסט.
 „ער האָט זי אין גאַנצען דער'הרג'עט, האָ? האָט מאַשאַ גע- פרעגט מיט איהר פייניקע, ציטערענדע שטימעלע.
 „ביסט אַ בהמה!“ האָט פאַשקא געענטפערט, ניט אויפהויבענ- דיג דעם קאָפּ.

יאַקאָוו האָט אַרומגענומען די קלייניקע און זי האַרציג צוגעטר- לייעט צו זיך, און איליא האָט זיך צוגערקט נעהנטער אַביסעל צו פאַשקא'ן און האָט איהם שטילערהייט געפרעגט:

„ס'פּערדריסט דיך פאַר איהר?“

„וואָס געהט דאָס דיך אָן?“ האָט פאַשקא געענטפערט ביזן אלע קינדער מיט אַמאָל האָבען דערלאַנגט אַ קוק אויף איהם, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט.

„זי האָט זיך כסדר אַרומגעטריבען...“ האָט זיך מאַשא געלאָזט הערען, נאָר יאַקאָוו איז איהר אַרײַנגעפאַלען אין די רייד:
 „אַרומגעטריבען!... אויך מיר אַ מעגש געווען, דער שמיעד!... שטענדיג אזוי שוואַרץ און ביזן — דאָס ניין יאָהריגע קדחת האָט מען פאַר איהם געמוזט האָבען!... און זי איז געווען אַ לוסטיגס, אַ פריילאכס, אזוי ווי פערפישקא... ס'איז איהר אַיינפאַך געווען לאַנגווייליג... ביים שמיעד...“

פאַשקא האָט דערלאַנגט אַ קוק אויף איהם, און ערנסט און טרויעריג, ווי אַ גרויסער, האָט ער געזאָגט:

„כ'האָב איהר כסדר געזאָגט: מאַמע, זאָג איד, גיב אַכטונג! ער וועט דיך ממת'ן... אבער זי האָט ניט געהערט. זי האָט מיך נור שטענדיג געבעטען, איד זאָל איהם גאָרניט דערצעהלען. דערפאַר האָט זי מיר געקויפט נאַשערייען. און דער פּעלדפּעבל האָט מיר יערעס

מאל געשיינקט א פינפער. האב איד איהם נור געבראכט א בריעה פון איהר, האב איד גלייך געקראגען מיין פינפער... ער איז א נוטער יונג! און אזוי שטארק... און ס'ארא געזונדע פאר וואַנציעס ער האָט דאָס!"

„א שווערד האָט ער אויך?" האָט מאַשאַ געפרעגט.
„און נאָך וואָס פאַר אַ שווערד!" האָט פאַשאַ געזאָגט, און מיט שטאַלץ האָט ער צוגעלייגט:

„כ'האַב איהם אמאל ארויסגעצויגען פון שווערד, דעם שווערד, אין גאַנצען אויסגעקריצט איז די קלינג!"

„איצט ביסט דו שוין, הייסט עס, אויך א יתום, אזוי ווי איל-יושקא..." האָט זיך יאַקאָוו אָבגערוּפּען, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אויף אַ וויילע פּערטראַכט.

„נו איז וואָס? בין איד א יתום!" האָט פאַשאַ געענטפּערט האַלב געלאַסען. „מיינסט אפּשר, אז איד וועל אויך געהן שמאַטעס קלייבען? ! כ'שפּיי דערויף!"
„כ'מיין דאָס גאָר ניט!..."

„איד וועל זיך איצט לעבען, אזוי ווי ס'פאַסט פאַר מיר." האָט פאַשאַ ווייטער געזאָגט מיט שטאַלץ, אויפהויבענדיג דעם קאַפּ און די אויגען זיינע האַבען גענומען פּונקלען, אזוי ווי פון צאַרן. „כ'בין גאָר קיין יתום ניט... אַט, איד געפין זיך אזוי... אליין אויף דער וועלט... און איד וועל אויך בלייבען אליין גאַנץ פאַר זיך, דער טאַטע האָט מיר ניט געוואַלט שיקען אין שולע — און אצינד וועלען זיי איהם אריינזעצען אין טורמע... און איד וועל מיר פשוט געהן אין שולע און לערנען... נאָך מעהר פון איד וועל איד לערנען!"

„וואו וועסט דו אָבער געהמען די קליידער?" האָט איליא גע-פרעגט, אַנקוקענדיג פאַשאַ'ן מיט אַ בליק פון טריאומפּה אין די אויגען. „אין צוריסענע בנדים קענסט דו דאָך, פּערשטעהט זיך, אהין ניט אריינקומען!"

„קליידער? איד וועל... פּערקויפּען די שמיעדעריי."

אַלע האַבען געקוקט מיט דרף ארץ אויף פאַשאַ'ן, און איליא האָט זיך געפיהלט בעזיענט. פאַשאַ האָט בעמערקט דעם רושם, וואָס

זיינע ווערטער האָבען געמאכט און האָט גענומען קריכען אויף די גלייכע ווענד :

„אויף א פּערד וועל איך זיך קויפּען, א לעבעדיג, א ריכטיג פּערד! ... און רייטען וועל איך אין שולע אריין...“

דער דאָזיגער געדאַנק איז איהם אזוי שטאַרק געפּעלען, אז ער האָט זאָגאַר צוגעשמייכעלט דערביי, כאָטש דער שמייכעל איז געווען א גאַנץ לייכטער, וואָס האָט נור א שוועב געטהאַן אויף זיינע ליפּען און איז גלייך פּערשוואַנדען.

„סײ ווי סײ, שלאָגען וועט דיך אצינד קיינער ניט“, האָט מאַשאַ פּלוצלונג א זאָג געטהאַן צו פּאַשאַ'ן, קוקענדיג אויף איהם מיט אוי-גען פּול מיט קנאה.

„ניש'קשה, ס'וועלען זיך שוין געפינען בעלנים דערויף“. האָט זיך איליאַ אָנגערופּען מיט אן איבערצייגטען טאָן.

פּאַשאַ האָט א קוק געטהאַן אויף איהם, האָט דערלאַנגט א שפּיי אָן א זייט און געפרעגט :

„וואָס מיינסט דו דערמיט צו זאָגען? דו הויב זיך נור אקאַרשט אָן מיט מיר?“

פּון דאָס ניי האָט זיך יאַקאָו אריינגעמישט אין געשפרעך :

„ווי מערקווירדיג דאָס איז פּונדעסטוועגען, קינדער! אַט האָט געלעבט א מענש, איז ארומגעגאַנגען און גערעדט און אזוי וויי-טער... געווען פּול מיט לעבען, פּונקט ווי אַלע אנדערע. און מיט אַמאָל קריגט ער מיט דער צוואַנג אין קאַפּ — און איז שוין מעהר ניטאָ אויף דער וועלט!“

פּול מיט שפּאַנענדער אינטערעסע האָבען אַלע קינדער געקוקט אויף יאַקאָו'ן, וועמעס אויגען זיינען מיט א קאָמישען אויסדרוק ארויסגעקראַכען אונטער'ן שטערן.

„יא, כ'האַב שוין אויך געטראכט וועגען דעם“, האָט זיך איליאַ אָבערופּען.

„מען זאָגט דאָס: ער איז געשטאַרבען“, האָט יאַקאָו געזאָגט שטיל, עפעס אזוי ווי ער וואָלט עס דערצעהלט א סוד. „אַבער וואָס איז דאָס פּאַרט אזוינס — געשטאַרבען?“

„די נשמה איז אוועקגעפלוויגען“, האָט פאשקא ערקלעהרט מיט א טרויריגען טאָן.

דאָרט, אויפ'ן הימעל, האָבען שוין געבלישטשעט די שטערען. איינער פון זיי — א גרויסער, העלער שטערן, וועלכער האָט גאָר ניט געפונקעלט, איז געווען נעהנטער צו דער ערד ווי די אנדערע און ווי א קאלט, פערגליווערט אויג האָט ער אראָבגעקוקט אויף זיי. נאָך מאַשא'ן האָבען אויף די דריי אינגלאַך אויפגעהויבען די קעפ. פאש- קא האָט א קוק געגעבען און איז גלייך אוועקגעלאָפּען ערנעץ וואו. איי- ליא האָט געקוקט א היבשע צייט מיט א שארפען בליק און מיט אַ מורא'דיגען אויסדרוק, אלץ אין איין ריכטונג. יאקאָוו'ס גרויסע אויגען, ווידער, האָבען ארוםגעוואַנדערט אויפ'ן הימעל אהין און אהער, אזוי ווי זיי וואָלטען דאָרט עפעס געזוכט.

„יאקאָוו“, האָט זיך איליא פלוצלונג אָבעררופען, אראַבלאָזענ- ריג דעם קאָפּ.

„וואָס איז?“

„איך טראכט אלץ מכת...“ איליא האָט זיך צוריקגעהאלטען, אזוי ווי ער וואָלט ניט געוואַנט צו ענדיגען דאָס, וואָס ער האָט אָנגע- הויבען.

„וועגען וואָס טראכסט דו?“ האָט יאקאָוו געפרעגט אזוי שטיל ווי יענער.

„וועגען די מענשען דאָ...“

„וואָס זשע?“

„ווי אזוי זיי... כ'קען דאָס גאָר ניט פערשטעהן! ... א מענש איז דער'הרב'עט, דערשלאָגען געוואָרען אויף טויט... און אלע לויפען ארום אהין און אהער און קהל'ן און קאָכען זיך אזוי שטארק... און ריידען אזוי פיעל... אבער וויינען האָט קיינער ניט געוויינט... ניט איין איינציגער פון זיי!“

„נו.. איינער יאָ... יערעמעי האָט געוויינט.“

„אך, דער האָט שטענדיג טרעהרען אין די אויגען... אבער פאש- קא... ווי ער פיהרט זיך דאָס אביסעל אויף! פונקט ווי ער וואָלט דערצעהלט עפעס א מעשה'לע...“

„עט, דאָס מאכט ער נור אזא אַנשטעל... נישקשה, עס פערדריסט

איהם שוין גאָר וואָס די מאמע זיינע איז דער'הרג'עט געוואָרען. נאָר וויינען שעמט ער זיך פאַר אונז... און איצט איז ער אוועקגעלאָפּען ערגעץ וואו און וואויעט אויף וואָס די וועלט שטעהט..."

שטארק צוגעטוליעט איינער צום צווייטען, זיינען זיי נאָך גע- זעסען דאָרט א פּאַר מינוט. מאַשאַ איז דערווייל איינגעשלאָפּען אויף יאקאָוו'ס קניע, מיט'ן געזיכט צום הימעל, וואו זי האָט ארויפגע- קוקט א וויילע פריהער.

„האַסט מורא?" האָט יאקאָוו געפרעגט גאנץ שטיל.

„אביסעל מורא האָב איך טאקי", האָט איליא געענטפערט פונקט

„זווי שטיל". „איצט וועט איהר נשמה ארומגעהן דא אין הויף..."

„יא—א... און מאשקא איז אנשלאָפּען געוואָרען.. מיר מווען

זי אוועקטראָגען אהיים.. איך האָב אפילו מורא זיך צו ריהרען פון דאנען... לאַמיר געהן צוזאמען!"

יאקאָוו האָט אָנגעשפּאַרט מאשא'ס קעפּיל אויף זיינע אקסלען.

האַט ארומגענומען איהר קערפערל מיט זיינע אַרעמס און מיט אלע כוחות האָט ער זיך אויפגעהויבען, זיך ווענדענדיג צו איליא'ן, וועלכער איז איהם געשטאַנען אין וועג, מיט די ווערטער:

„ווארט אקאַרשט, לאַז מיך געהן פאַראויס!..."

מיט דער שווערער משא, זיך קוים האַלטענדיג אויף די פיס,

איז ער אראָב די טרעפּ אין קעלער אריין. איליא איז איהם נאָכגע-

גאנגען און זיין נאָז האָט זיך כמעט אָנגעשטויסען אויף יאקאָוו'ס ריר

קען. איליא'ן האָט זיך אויסגערוכט, עפעס ווי אזוי ווי אן אונזיכט-

בארע געשטאַלט וואָלט זיך נאָכגעיאָגט הינטער איהם, אזוי ווי ער

וואָלט געפיהלט איהר קאַלטען אַטהעם אויף זיין האַלז; אזוי נאָהנט

איז זי לעבען איהם, אַט, אַט פאקט זי איהם.. ער האָט דעריבער אונ-

טערגעשטופּט זיין חבר און שטילערהייט, קוים וואָס מען האָט גע-

הערט, האָט ער איהם געזאָגט:

„גיכער, גיכער געה!"

5.

באלד נאָך דיווער פּאַסירונג האָט דער אַלטער יערעמע יאָנגע-

הויבען קרענקען. וואָס ווייטער איז ער אַלץ זעלטענער ארויס קלייבען

זיינע שמאטעם; ער האָט זיך דאָס רוב אויפגעהאלטען אין דער היים, זיך ארומגעדריעהט אין הויף, אָדער ער פלעגט אַבליגען שטונדען לאַנג אין בעט אין זיין פינסטער חדר'ל.

דער פרייהלינג איז געקומען, און אז די זון האָט אראַבגעשיקט איהרע וואַרעמע שטראַהלען אויף דער ערד, פלעגט דער אלטער זיצען ערנעץ וואו אויף א זוניגען אַרט. פער'דאגה'ט פלעגט ער דאָרט זיצען און עפעס צעהלען אויף די פינגער, אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט בערעכענען עטוואָס; דערביי האָבען זיך זיינע ליפען כסדר בעוועגט, אָבער קיין וואָרט, קיין קלאַנג איז פון זיי ניט אַרויס. אויך זיינע מעשה'לאַך פלעגט ער שוין ניט אזוי אָפט דערצעהלען די קינדער פון הויף, און וואָס ווייטער איז איהם דערביי די צונג געוואָרען שווער רער און שווערער. אזוי גיך ווי ער האָט נור געעפענט דאָס מויל עפעס צו ריידען, האָט ער אויך געמוזט הוסטען. פון זיין כרוסט האָט זיך כסדר געהערט א מאַדנעם שלוכצען, עפעס א מין הייזעריגער קרעכץ, וואָס וויל זיך אַרויסרייסען פון געפענגניס און ווערען פריי....

„נו, דערצעהל זשע שוין ווייטער“, פלעגט זיך מאַשא בעטען ביי איהם; זי האָט געהאט א בעזונדערע ליבע עס צו זיינע געשיכטען. „ווא—אַרט“, האָט דער אלטער געענטפערט, קוים אַכאָפּענדיג דעם אַטהעם. „וואַרט א וויילע, אַט באַלד... וועט עס אויפהערען...“ אָבער דער הוסט האָט ניט אויפגעהערט, נאָר ער פלעגט נאָך ווערען שטאַרקער און פלעגט צוטרייסלען יערעמע'ס אויסגעדארטען קערפער. דערווייל פלעגען זיך די קינדער פאַנאַנדערגעהן, ניט קענען דיג זיך דערוואַרטען אויפ'ן סוף פון דער מעשה'לע. יעדעס מאָל וואָס זיי האָבען זיך אויפגעהויבען אוועקצוגעהן, פלעגט זיי דער אלטער נאָכקוקען מיט אַזעלכע טרויעריגע בליקען, מיט א מאַדנעם ווייטאג אין האַרצען.

איליא האָט בעמערקט, אז דער בופעטישק פעטרוכא און פעטער טערענטי זיינען עפעס שטאַרק צוטראַגען מכה דער קראַנקהייט פון דעם שמאטעס'קלייבער. עטליכע מאָל איז טאַג פלעגט פעטרוכא אַרויס-קומען פון שיינק אויפ'ן הויף און מיט זיינע דורכגעטריבענע גרויע אויגען פלעגט ער זיך אומקוקען אין אלע זייטען, זוכענדיג דעם אל-טיטשקען; און אז ער האָט איהם געפונען, פלעגט ער פרעגען:

„נו, ווי געהען די געשעפטען, זיידע? ס'ווערט דיר בעסער, כײן?“

הויך און שטאַלץ, אין אַ ראַזעווע באַנוועלנע העמד, מיט די הענד אין די קעשענעס פון זיינע ברייטע טוך־הויזען, פערשטעקט אין אַ פאַר גלאַנציג־אַבגעפּוצטע שטיוועל — אזוי פלעגט ער תמיד אַרויסקומען. אין זיינע קעשענעס האָט זיך שטענדיג געהערט דער קלאַנג פון געלד. זיין קיילעכדיגער קאַפּ האָט איבער'ן שמערן אַנד געהויבען ווערען פליכעוואטע, אבער פונדעסטוועגען האָט ער נאָך געהאט אַ היבשע טשוּפרינע פון דונקעל־בלאַנדע, געגרייזעלעטע האַר, און ער האָט ליעב געהאט צו פערוואַרפען די לאַנגע האַר זיינע איבער די פלייצעס, אזוי ווי אַן איריאַט. איליאַ האָט איהם גאָר ניט האַלד געהאט, און איצט איז נאָך דאָס געפיהל פון פּעראַכטונג צו פּעטר־כאַ'ן וואָס ווייטער אלץ שטאַרקער געוואָרען ביים אינגעל אין האַר־צען. ער האָט געוואוסט, אַז פּעטר־כאַ האָט ניט ליעב דעם זיידען יערעמע. איינמאָל האָט ער געהערט, ווי דער בופּעטשיק האָט דעם פּעטער טערענטי געהאַלטען אַ גאַנצע דרשה מכת דעם אַלטען.

„גיב נור אַקאַרשט אַכטונג אויף איהם, טערעכאַ!“ האָט ער געזאָגט. „ער איז אַן אַלטער קאַרגון! ... ער האָט געמוזט איינגעהען אַ היבשע מטבע אין קאַפּען־קישעלע דאַרט. האַלט נור אָפּען די אוי־גען, הערסט דו! ... ער וועט שוין לאַנג ניט אַרומקריכען, דער אַלטער קראַט. דו ביזט בעפריינדעט מיט איהם, און ער האָט קיין לעבעדיגען נפש ניט דאָ אויף דער וועלט... האַב'ס נור גוט אין זינען, מיין ליעבער! ...“

אויף דער נאַכט פלעגט זיידע יערעמע זוי פריהער פּערבריינגען אין שענק, לעבען טערענטי'ן: ער האָט זיך מיט'ן הויקער אונטער־האַלטען, געשמעסט מיט איהם מכת גאַט, מכת דער וואַהרהייט און אויך וועגען די מענשליכע אינטערעסען. פון דער צייט אַז, וואָס ער האָט געלעבט אין שטאַרט, איז דער הויקער נאָך מיאוס'ער געוואָרען. עס האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי ער וואַלט אַראָב פון פנים, בלייב געוואָרען ביי זיין אַרבייט. זיינע אויגען האַבען עפעס געקראַגען אַ פּינסטערן, שרעקעדיגען אויסדרוק, און דער קערפּער זיינער איז אזוי ווי צושטאַלצען געוואָרען אין'ם הייסען רויך פון שענק. די שמוציגע

העמד האָט זיך שטענדיג אַרויפגערוקט אויפ'ן הויקער, אז מען האָט געקענט אַרויסזעהן זיינע נאַקעטע לענדער. אז טערענטי האָט גערעדט מיט אימיצען, האָט ער תמיד געהאַלטען די הענד אויפ'ן רוקען און כסדר געוואָלט אַריינשפּאַרען דאָס העמד אויף זיין פּלאַץ. דאָס האָט עפעס אויסגעזעהן אזוי ווי ער וואָלט וועלען אַריינשטאַפּען וואָס עס איז אין זיין גרויסען רוקען.

ווען זיידע יערעמע איז נור געזעסען אין דרויסען, אויפ'ן הויף, פלעגט טערענטי אויף אַרויסגעהן אויף די טרעפ און זיך אומקוקען, צו זאמענדריקענדיג בשעת מעשה די אויגען און פערשטעלענדיג מיט דער האַנד דעם צו ליכטיגען שיין פון טאַג. דאָס שטרוינגעלע בערדעל איז זיין שפיציגען פנים האָט אזוי ווי געציטערט, בשעת ער פלעגט מיט זיין שוואַכער שטימע א פרעג טהאַן דעם אַלטען:

„זיידעניו יערעמא! דארפט איהר עפעס האָבען?“

„א שעהנעם דאנק! ... כ'דאַרף גאַרנישט... מעהר דאַרף איד גאַר ניט האָבען! ...“ האָט דער אַלטער געענטפערט.

דער הויקער פלעגט זיך לאנגזאם אַריינרוקען צוריק אין שענק. דער אַלטער אבער האָט אָנגעהויבען זיך צו פיהלען שוואַכער פון טאַג צו טאַג.

„ס'וועט שוין מיט מיר גאַר נישט זיין,“ האָט ער זיך איינמאַל אָב גערופען צו איליאָן, וועלכער איז געזעסען לעבען איהם. „ס'איז געקומען די צייט פאר מיר צו שטארבען! נור איין זאך...“

מיט אַמאָל האָט ער זיך אומגעקוקט, אזוי ווי ער וואָלט מורא געהאַט, אימיצער זאָל ניט הערען זיינע רייד. דערנאָך האָט ער ווייטער געזאָגט גאַנץ שטיל:

„צו פריה שטארב איד, איליושא! כ'האַב נאָך מיין אַרבייט ניט געענדיגט! ... כ'בין ניט צושטאַנד געקומען דערמיט. געלד האָב איד אָנגעקליבען, געלד... זיבעצעהן יאָהר נאַכאַנאַנד האָב איד עס געשפּאַרט. א צערקווע האָב איד געוואָלט דערמיט בויען... אין מיין דאַרף, וואו איד בין געבוירען און אויפגעצויגען געוואָרען, האָב איד געוואָלט אויפשטעלען א טעמפל פאר גאָט... ס'איז אזוי נייטיג... אָ, ווי נייטיג ס'איז פאר די מענשען צו האָבען גאָטעס-הייזער! אונזער איינציגע ישועה, אונזער איינציגע רעטונג איז — ביי גאָט... צו ווייניג

האָב איד אָנגעקליבען... ס'איז ניט גענוג... און וואָס איד זאָל מיט'ן געזאמעלטען געלד אָנהויבען צו טהאָן — אסור אויב איד ווייס!... גיב דו מיר אן עצה, אה גאָט!... און אַט פלאַטערען שוין די ווילדע ראַבען ארום מיר און קרעכצען: זיי שפּירען דעם פעמען ביסען!... מענסט עס וויסען, איליושא: איד האָב געלד... זאָג עס נור קיינעם ניט, אָבער האָב עס נוט אין זינען!..."

איליא האָט זיך צוגעהערט צום אלטען'ס ווערטער און ער האָט זיך געפיהלט אין זיבעטען הימעל וואָס איהם קומט אויס צו וויסען אזא גרויסען, וויכטיגען סוד. ער האָט אויך גאנץ נוט פערשטאַנען, וועמען דער אלטער האָט געמיינט מיט די ווילדע ראַבען, וועגען וועלכע ער האָט גערעדט מיט מורא און כעס.

אַן איליא איז אין א פאָר טעג ארום צוריקגעקומען פון שולע און איז אראָב אין קעלער, האָט ער ביים אלטען יערעמעי אין צימער דערהערט עפעס גאָר מאַרנע קולות. עס האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אזוי ווי אימיצער מורמעלט פאר זיך, שלוכצט און כאַרעכעלט. פונקט ווי מען וואָלט איהם ווערענען. אלע וויילע האָט מען דייטליך געקענט הערען א צישעריי:

„קש... קשש... פאשאָל וואָן!..."

א צושטערטער פון שרעק האָט דער אינגעל געוואָלט עפענען די טהיר צום אלטען'ס קעמערל, אבער זי איז געווען פערשלאָסען. דאָ האָט ער גענומען שרייען מיט א ציטערענדער שטימע:

„זיידעניו!"

אָבער אַנשטאַט אן ענטפער האָט זיך הינטער דער טהיר געלאָזט הערען א מורא'דיגעס, אַטהעמלאָזעס שעפטשען:

קש.. קשש!... אה גאָט... דערבאַרם זיך... דערבאַרם זיך... דער באַרם זיך!..."

און פּלוצלונג איז שטיל געוואָרען אין צימער. ווי אן אַבגעבריהד טער איז איליא אָבגעשפרונגען פון דער טהיר און האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דערנאָך איז ער ווידער אמאָל צוגעגאנגען צו דער הילף צערנער טהיר, צוזאמענגעשלאָגען פון ברעטער און דורך א שפאלט האָט ער אריינגעקוקט אינעווייניג. זיין גאַנצער קערפער האָט געצייטערט פון אויפגענונג. אינעווייניג ביים אלטען אין קעמערל, האָט ער

געקענט בעמערקען אזוי ווי א טומאן; קוים וואס דער שיין פון טאג האט זיך דורכגעשפארט דורכ'ן קליינעם, שמוציגען פענסטער. מען האט געהערט ווי דער רעגען האט געקלאפט אין די שויבען און ווי דאס וואסער פליסט אראב אין א גרוב, וואס האט זיך געפונען לעבן פענסטער, אויפ'ן הויף. איליא האט אריינגעקוקט אין קעמערל און האט געזעהן, ווי דער אלטער ליגט אויף זיין בעט, אויסגעשטרעקט נאך הינטען און מאכט און פאכעט מיט די ארעמס אין דער לופטען, אזוי ווי ער וואלט זיך וועהרען געגען אימיצען.

„זיידעניו!“ האט דאס אינגעל נאך אמאל אויסגעשריגען מיט א שטימע פול מיט שרעק.

דער אלטער האט א ציטער געטהאן, האט אויפגעהויבען דעם קאפ און גענומען מורמלען גאנץ הויך:

„קש... פעטרוכא... לאז אב, האב נאט אין הארצען! דאס געדערט צו איהם, ס'איז זינס!... א טעמפעל וועל איך איהם דערמיט בויען... קש!... פאשאל וואו, דו ווילדער ראב, דו!... אה, נאט אין הימעל, ס'איז דאך דיינס... דיי—יונס! בעשיץ עס... נעהם עס דיר צו... דערבארם זיך... דערבארם זיך!...“

איליא איז געווען אין הוילע ציטערניש פאר גרויס שרעק האט ער זיך ניט געקענט ריהרען פון ארט. ער האט געזעהן, ווי יערעמע'ס שווארצע, אויסגעדרארטע האנד בעוועגט זיך אהן כחות אין דער לופט טען און סטראשעט מיט דעם אויסגעקרימטען פינגער, אזוי ווי אימיר צער, וועמען איליא קען בשום אופן ניט זעהן, וואלט געשטאנען לעבן בעט.

„געדיינק! ס'איז גאט'ס!... ריהר עס ניט אן!...“

און דערנאך האט זיך דער אלטער א הויב געטהאן און זיינע האר האבען זיך פאנאנדערגעלאזען. מיט אמאל איז ער געזעסען גלייך אויף זיין בעט. זיין ווייסע בארד האט געציטערט אזוי ווי די פליגעל פון א טויב, בשעת זי האלט אין פליהען. ער האט אויסגעשטרעקט די ארעמס, אזוי ווי ער וואלט מיט די לעצטע כחות געוואלט אימיצען אבשטויסען פון זיך, און דערנאך איז ער אראבגעפאלען אויף דער ערד.

איליא האט דערלאנגט א געשריי און איז גלייך ארויסגעלאפען

פון קעלער. אין זיינע אויערען האָט נאָך אלץ געקלונגען דאָס צישען:
 „קש... קשש...“

דער אינגעל איז אריינגעפאלען אין שענק און אָהן און אַטהעם
 האָט ער אויסגעשריען:

„פעטער!... ער איז געשטאַרבען...“

ערשטוינט פון דער נאַכריכט האָט טערענטי ארויסגעלאָזט א
 טיעפע „אָד“ פון דער ברוסט. אונרוהיג האָט ער געמאכט עטליכע
 טריט היז און צוריק איבער'ן שענק און מיט א ציטערנדער האנד
 האָט ער זיך געצופט ביים העמד, קוקענדיג בשעת מעשה אויף
 פעטרוכא'ן, וועלכער איז געשטאַנען הינטער'ן בופעט.
 „פעטער, נו געה זשע שוין גיכער!“

„נן, אויף וואָס ווארטסט דו טאקי?“ האָט פעטרוכא געזאגט
 מיט א שמרענגען טאָן. „געה שוין, געה! גאָט זאָל רחמנות האָבען
 אויף זיין נשמה! א פרומער, גוטער אלטער איז דאָס געווען... אויך
 איך וועל אריבערלויפען אַהין... כ'וועל איהם אַנקוקען... איליא, דו
 בלייב דאָ איבער ביז איך קום צוריק... טאַמער וועט זיין נייטיג, וועסט
 דו מיד רופען — הערסט? יאַקאָוו, דו שטעל זיך הינטער'ן בופעט...
 איך וועל באלד זיין צוריק...“

זיך ניט שטארק איילענדיג איז פעטרוכא ארויס פון שענק, מאַ-
 בענדיג א טומעל מיט די שווערע קנאפעל פון זיינע שטיוועל. די ביידע
 אינגלאך האָבען געהערט, ווי ער האָט צוגעאיילט דעם הויקער, הינט
 טער דער טהיר, און האָט איהם אונטערגעטריבען:

„ריהר זיך, לויף אביסעל שנעלער, דו ליימענער גולם!“

איליא איז געווען שטארק דערשראקען פון אלצדינג, וואָס ער
 האָט געזעהן און געהערט. דאָך האָט איהם דער שרעק ניט צוטומעלט
 איז גאנצען און ער האָט גאנץ גוט געקענט בעמערקען, וואָס עס טוהט
 זיך ארום איהם.

„האַסטו געזעהן, ווי ער איז געשטאַרבען?“ האָט א פרעג גע-
 טהאָן יאַקאָוו, וועלכער איז געשטאַנען הינטער'ן שענק-טיש.

איליא האָט איהם אַנגעקוקט און אַנשטאַט צו ענטפערן, האָט
 ער פון זיין זייט געפרעגט:

„נאָך וואָס זיינען זיי געגאנגען אַהין?“

„א קוק צו טהאן אויף איהם! ... האסט דאך זיי גערופען...“
 אייליא איז געבליבען שטיל. דערנאך האט ער צוגעמאכט די אוי-
 גען, און זיך פארשטעלענדיג וואס ער האט געזעהן, האט ער געזאגט:
 „שרעקליך איז'ס געווען! ... ווי ער האט איהם געטריבען און
 געשטויסען פון זיך!...“

„וועמען?“ האט יאקאוו א פרעג געטהאן, אויסשטרעקענדיג דעם
 קאפ מיט א מאדנע נייגיריגקייט.
 „דעם טייפעל!...“ האט אייליא געענטפערט, נאכדעם ווי ער
 האט זיך אויף אויף א וויילע פערטראכט.
 „האסט איהם געזעהן?“
 „וואס זאגסט דו?“

„צי דו האסט געזעהן דעם טייפעל? פרעג איך,“ האט יאקאוו
 מיט חשק אויסגעשריגען, צולויפענדיג האסטיג צו אייליא'ן, אבער
 אייליא האט פון דאס ניי צוגעמאכט די אויגען און האט ניט גע-
 ענטפערט.

„ביזט שטארק דערשראקען?“ האט יאקאוו ווייטער געפארשט
 און געצויגען אייליא'ן פאר'ן ארבעל.

„ווארט!“ האט זיך אייליא פלוצלונג אבגערופען. כ'לויף נאך
 אמאל אהין... אויף איין רגע נור... יא? אבער דו וועסט ניט דערצעהן
 לען דיין פאטער, ניון?“

„כ'וועל גאר ניט דערצעהלען, אבער קום גלייך צוריק!“

געטריבען פון א ביטערען שמערץ איז אייליא ארויסגעלאפען פון
 שענק, און איז א רגע איז ער געווען אונטען אין קעלער. פארויכטיג,
 ניט מאכענדיג קיין גערויש, פונקט ווי א מויז, האט ער זיך פער-
 גנבל'עט צו דער וואנד פון ברעמער און האט אריינגעקוקט דורך א
 שפאלט אין יעדעמע'ס קעמערל. דער אלטער האט נאך אלץ געלעבט.
 אייליא האט גאנץ דייטליך געקענט הערען זיין כארכלען... אבער זעהען
 האט ער איהם ניט געקענט: דער קערפער פון'ם שטארבענדיגן זון
 איז געלעגען אויף דער ערד, לעבען די פיס פון צוויי דונקעלע גע-
 שטאלטען, וועלכע זיינען אין טומאן אזוי ווי צוואמען געוואקסען
 געווארען איז איין גרויסער, אומגעלומפערטער בריאה. דערנאך האט
 אייליא דערזעהן, ווי זיין פעטער שטעהט אויף די קניע לעבען דעם

אלטענ'ס בעט, און אין דער האנד האלט ער א קישען, וואָס ער פער-
 נעהט האַסטיג. גאנץ דיימליך האָט מען געקענט הערען, ווי דער פאָ-
 דעם געהט דורך דעם ציכעל פון'ם קישען. פעטרוכא איז געשטאַנען
 הינטער טערענטין און האָט זיך אָנגעבויגען איבער איהם. ער האָט
 פערוואָרפען זיין לאַנגע משאַפּרינע אהינטער און שטילערהייט, קוים
 וואָס מען האָט איהם געהערט, האָט ער זיך געבייזערט:

„מאָד שוין שנעלער... דו קאָליקע, דו... כ'האַב דיר כסדר גע-
 זאָגט: האַלט אָנגעגרייט א נאָדעל-פאָדעם... אָבער ניין, איצט מוז
 ער זיצען א שטונדע און אריינצילען דעם פאָדעם... אז עס האַלט די
 אויגען אויסגעגלאַצט און זעהט גאָר ניט! ס'מוזל אויף דיר, ווי דו האַסט
 אכטונג געגעבען... נו, אבי עס איז אריבער... גאָט זאָל רחמנות האָבען
 אויף זיין נשמה!... ס'וועט זיין גענוג, ניש'קשה... וואָס הערסט דו
 זיך אזוי צו? קום שוין אמאָל צום פערשטאַנד, דו גוֹלם איינער!“

פעטרוכא'ס שעפטשען, די שלוכצענדע זיפצען פון'ם גוסס, דאָס
 סקריפען פון'ם פאָדעם, מיט וועלכען טערענטי האָט פערנעהט דעם
 קישען, און דער רעש פון'ם וואסער, וואָס איז געפלאַסען אין גרוב,
 אונטער'ן פענסטער — דאָס אלעס האָט זיך אויסגעמישט אין איינעם
 און האָט געמאַכט עפעס אזא מאַדנעם טומעל, אז איליא האָט ניט
 געוואוסט אויף וואָס פאר א וועלט ער איז. שטילערהייט איז ער אוועק
 פון דער וואַנד, וואו ער איז געשטאַנען און זיך צוגעהערט, און ער
 האָט זיך ארויסגע'גנב'עט פון קעלער. א גרויסער, שוואַרצער פלעק
 האָט זיך גערדעהט, עפעס אזוי ווי א ראָד, ארום דעם אינגעל'ס אוי-
 גען, און עס איז איהם דערפון געוואָרען איבעל אויפ'ן האַרצען: דער
 קאַפּ האָט איהם אָנגעהויבען צו שווינדלען. ארויפגעהענדיג די טרעפּ
 פון שענק, האָט ער זיך געמוזט שטאַרק צוהאַלטען אָן געלענדער; די
 פיס זיינען איהם געווען אזוי ווי אונטערגעהאַקט. און אז ער איז
 ענדליך צוגעקומען צו דער טהיר פון שענק, איז ער געבליבען שמעהן
 און האָט גענומען וויינען שטילערהייט. יאקאָו איז איהם גלייך אנט-
 קענען געלאָפּען און גענומען ריידען צו איהם מיט אימפעט. דערנאָך
 האָט איליא געקראָגען א שטויס אין זייט און האָט דערהערט פערפיש-
 קא'ס שטימע:

„ווער? וואס איז געשעהן? רעד, וואס שווינגסט דו? ער איז טויט? אד? ...“

און פון דאס ניי האט דער שוסטער איליא'ן דערלאנגט א שטויס אין זייט און איז אזוי האסטיג אראפגעלאפען, אז די טרעפ האבען אונטער זיינע טריט געציטערט. און אז פערפישקא איז געשטאנען אויפ'ן לעצטען טרעפעל, האט ער אויסגעשריען הויך אויפ'ן קול: „אד, די גנבים!“

דערנאך האט איליא דערהערט, ווי דער פעטער און פעטרוכא קומען אן אויף די טרעפ, ער האט ניט געוואלט וויינען פאר זיי אין די אויגען. דאך האט ער בשום אופן ניט געקענט פעהאלטען די טרעהערען, וואס האבען געפלאסען פון זיינע אויגען.

„יאקאוו“, האט פעטרוכא א געשריי געטהאן צו זיין זוהן, „לויף געשווינד אריבער צו דער פאליציי! ... זאג, אז דער אלטער שמאמעס קלייבער האט זיך אריבערגעקליבען אויפ'ן עולם האמת... שנעלער לויף!“

„אד דו!“ האט זיך אנגערופען פערפישקא, וועלכער איז מיט זיי גלייך ארויפגעקומען, „זייט איהר, הייסט עס, שוין געווען דארט ביי איהם? המ...“

טערענטי איז פערבייגעגאנגען זיין פלימעניקעל און האט איהם ניט געקענט קוקען גלייך אין פנים אריין. פעטרוכא אבער האט ארויפ געלייגט זיין האנד אויף איליא'ס פליצעס און האט געזאגט:

„דו וויינסט, מיין קינד? וויין נור וויין—אט דאס האב איך לייעב... ס'ווייזט, אז דו האסט א גוט, א דאנקבאר הארץ, און דו פער שטעהסט גאנץ גוט, וואס דער אלטער האט פאר דיר געטהאן. אה, ער האט פאר דיר פיע—5, פיעל געטהאן! ...“

אין א וויילע ארום האט ער אנגענומען איליא'ן ביי דער האנד און האט איהם אוועקגעפיהרט אן א זייט.

„איינס צום צווייטען געהער זיך ניט אן“, האט ער צום אינגעל געזאגט. „ביי דער טהיר דארפסט דו פונדעסטוועגען ניט שטעהן.“ מיט'ן ארבעל פון העמד האט זיך איליא אבגעווישט די טרעהר דען פון געזיכט און האט זיך ארומגעקוקט וואס טהוט זיך ארום איהם. פעטרוכא איז שוין ווייטער געשטאנען הינטער'ן בופעט און געשא-

קעלט זיינע האַר. אנטקעגען איהם איז געשטאַנען פערפישקא און האָט איהם געקוקט גלייך אין פנים אריין מיט א שפאַטישען בליק. נאָכ'ן אויסדרוק פון זיין געזיכט האָט מען געקענט מיינען, אז ער האָט פערשפיעלט זיינע לעצטע פינף קאַפיקעס אין „פאפּיטש-אַדלער“.

„נא, וואָס פעהלט דיר, פערפישקא?“ האָט פעטרוכא געפרעגט מיט א האלב בייזערדיגען טאָן, אויפרייסענדיג בשעת מעשה די אוי-בערשטע ברעמען.

„מיר?.. המ.. כיבוד וועסט דו דאָך מן הסתם גאַרניט געבען?“ האָט פערפישקא פלוצלונג געענטפערט.

„וואָס הייסט עפעס געבען כיבוד? ... וואָס פאר א יום טוב איז היינט?“ האָט פעטרוכא זיך געמאַכט תם'עוואטע.

„העי, דו זשוליק איינער!“ האָט דער שוסטער מיט כעס געזאָגט און דערביי א קלאַפ געטהאָן מיט'ן פוס. „אַט, גאַרניט, מע האַלט אַפען ס'מויל — און דאָס געבראַמען טייבעלע פליהט פערביי! נו מילא, ס'איז דאָך שוין פערפאלען! ... ווינש דיר גליק פון גאַנצען הארצען, פיאַטר יאַקימיטש!“

„וואָס איז מיט דיר? וואָס באלעבאַטשעסט דו דאָרט, הא? הא?“ האָט פעטרוכא געפרעגט און האָט דערביי געשמייכלעט, אזוי ווי ניט איהם מיינט מען עס.

„כ'מיון נור אזוי... סתם אין דער וועלט אריין רייך איד...“ „א, גלעזעל משקה ווילט זיך דיר — דאָס ביזטו דאָך אין גאַנצען אויסען? הע-העהע!“

„הא-הא-הא!“ האָט זיך געלאָזט הערען דאָס פרעהליכע געלעכ-טער פון'ם שוסטער.

איליא האָט א שטאַרקען מאַך געטהאָן מיט'ן קאַפּ, אזוי ווי ער וואַלט וועלען עפעס אראַבשאַקלען פון זיך, און דערנאָך איז ער ארויס אין דרויסען.

אין דער נאַכט האָט זיך איליא געלייגט שלאָפען זעהר שפעט, אָבער ניט אונטען אין זיין ווינקעל, אין קעלער, נאָר אויבען אין שענק, אונטער'ן טיש, אויף וועלכען טערענטי פלעגט וואשען די גע-פעס. דאָרט האָט דער הויקער צורעכט געמאַכט א געלעגער פאר זיין פלימעניק און אליין האָט ער זיך גענומען אַבוואשען די טישען. אויפ'ן

שענקטיש האָט געברענגט אַ לאַמפּ, וועלכער האָט בעלייכטעט די גראַב־בייכיגע סאַמאָוואַרען און די פּלעשער, וואָס זיינען געשטאַ- נען אין דער וואַנד־שאַפּע. אין שענק גופּא איז געווען פינסטערלאַך. דורכ'ן פענסטער האָט אַריינגעקוקט די שוואַרצע נאַכט. אַ פּיין, דין דעגענדעל האָט געקאַפּעט איבער די שויבען און דער ווינד האָט גע- וויינט שטילערהייט...

ווי אַ גרויסער שוויין איז טערענטי אַרומגעקראַכען צווישען די טישען און האָט ניט אויפגעהערט צו זיפּצען. ווי ער פּלעגט נור צור געהן נאָהענט צום לאַמפּ, האָט זיין געשטאַלט געוואַרפּען אַ גרויסען, שוואַרצען שאַטען אויף דער ערד. אַיליאָן האָט זיך אויסגערוכט, עפּעס אזוי ווי דעם אַלטען יערעמע'ס נשמה וואָלט נאָכגעגאַנגען שטיל- לערהייט נאָכ'ן פעטער און וואָלט איהם אין אויער אַריינגעשושקעט:

„קש... קשש!...“

דעם אינגעל איז געוואַרען שטאַרק אומעטיג אויפ'ן האַרצען, און ער האָט געציטערט פאַר פּחד. דער פּייכטער רויך פון שענק האָט זיך געלייגט ווי אַ שטיין אויף זיין ברוסט. עס איז געווען שבת־צורנאַכט. די פּאַדלאַגע איז נור וואָס אַבגעוואַשען געוואַרען, און אַ פּוילער גערוד האָט זיך געלאָזט הערען פון איהר. אַיליאָן האָט געוואָלט בעטען דעם פעטער, ער זאָל זיך אזוי גיך ווי מעגליך לייגען שלאָפּען לעבען איהם, נאָר אַ שמערצליך געפיהל האָט איהם צוריקגעהאַלטען דערפון: ער האָט צום הויקער קיין וואָרט ניט געקענט אויסריידען. פאַר זיינע אוי- גען האָט געשוועבט די קרומע געשטאַלט פון'ם אַלטען יערעמע מיט דער ווייסער באַרד, און אין זיינע אויערן האַבען אַבגעקלאַנגען זיינע פּריינדליכע ווערטער:

„געדיינג, מיין זון — נאָט האָט אין די הענד די מאָס פון אַלצדינג, פון אַלצדינג!... נעהם עס גוט אין זינען אַריין!“

„לייג זיך שוין אַמאַל אַנידער!“ האָט אַיליאָן ענדליך אַרויסגע- פּלאַצט.

דער הויקער איז פּערצאַפּעלט געוואַרען און האָט אויפגעהוי- בען די אויגען מיט שרעק. דערנאָך האָט ער שטילערהייט, קוים וואָס מען האָט איהם געהערט, געפרעגט:

„וואָס? ווער איז דאָס?“

„איך בין עס. דו זאלסט זיך שוין אנידערלייגען, זאג איך...“
 „באלד! באלד! באלד!“ האָט דער הויקער האסטיג געזאָגט
 און האָט זיך גענומען ארומדרעהען ארום די טישען, ווי א דרעה-
 דעל. איליא האָט בעמערקט, אז דער פעטער זיינער האָט אויך מורא,
 און מיט א געפיהל פון צופרידענהייט האָט ער ביי זיך אין האַרצען
 געטראַכט:

„א מצוה אויף דיר, נישקשה, ציטער אביסעל!...“
 מיט א לייכטען שטורם האָט דער רעגען געקלאַפּט אין די שווי-
 בען פון די פענסטער, און ערגעץ וואו האָבען זיך געהערט האַלב פער-
 שטיקטע קלעפ. דער פלאם פון לאַמפּ האָט אויפגעצאָנקט. איליא האָט
 אריבערגעדעקט דעם פעטער'ס פעלץ איבער'ן קאַפּ און איז זיך גע-
 לעגען, איינהאלטענדיג דעם אַטהעם אין זיך. מיט אמאָל האָט זיך
 עפעס אָנגעהויבען בעוועגען לעבען איהם, א שוידער איז איהם דורך
 איבער'ן לייב. מיט שרעק האָט ער ארויסגעשטעקט דעם קאַפּ און האָט
 געזעהן, ווי טערענטי שמעהט אויף די קניע מיט אן איינגעבוונגענעם
 קאַפּ. און איליא האָט געהערט, ווי ער פרעפּעלט שטילערהייט:

„אַה, גרויסער האַר, פאַטער אין הימעל... אַה נאָט!...“
 דאָס דאָזיגע שעפטשען האָט איהם דערמאָנט דאָס כאַרכלען
 פון'ם גוסס'דיגען יערעמע. די פינסטערקייט אין צימער האָט זיך
 עפעס אויך אזוי ווי גענומען בעוועגען: אויך די פאַרלאַגע האָט אויסגע-
 זעהן, אזוי ווי זי וואַלט זיך געדעהט אין א קארעראַד, און אין
 דרויסען האָט דער ווינד געוואויעט:

„הו—ו—ו—ו!...“
 „הער אויף פרעפּלען!“ האָט זיך דעהערט איליא'ס העלער
 קול.

„ווי? וואָס איז מיט דיר?“ האָט דער הויקער זיך אָבגערוּפּען
 מיט א האַלב פערשטיקטער שטימע. „שלאַף איין, אום קריסטוס וויי-
 לען!“

„הער אויף פרעפּלען!“ האָט דער אינגעל שטארקער געשטעלט
 זיין פאַדערונג.

„גוט... כ'וועל אויפהערען...“
 די פייכקייט און דער חשך אין צימער האָבען זיך וואָס ווייטער

אלץ שווערער געלויגט אויף איליא'ס ברוסט. קוים וואָס ער האָט גע-
קענט אַבכאָפּען דעם אַטהעם, און זיין האַרץ איז פול געוואָרען מיט
שרעק, מיט טרויער נאָכ'ן אלטען וואָס איז געשטאַרבען און מיט
צאָרן אויפ'ן פעטער. ענדליך האָט ער זיך אויפגעזעצט און האָט אַ
טיעפען זיפּץ געטהאָן.

„וואָס ווילסט דו? וואָס איז דיר?״ האָט דער פעטער אַ געשריי
געטהאָן מיט שרעק און האָט איהם אַרומגענומען מיט זיין אַרעם.
אַבער איליא האָט איהם אַבגעשטויסען פון זיך און מיט אַ שטי-
מע, פערשטיקט פון טרעהרען און פול מיט שמערץ און שרעק האָט
ער געזאָגט:

„אַה גאָט! ווען איד וואָלט כאָטש געקענט... ערגעץ וואו אנט-
לויפען... זיך ערגעץ וואו בעהאַלטען!... אַה גאָט!...״
די טרעהרען האָבען איהם געשטיקט און ער האָט ניט מעהר
געקענט ריידען. מיט גרויס מיה האָט ער געאַטהעמט די פערשטיקטע
לופט פון שענק און שלוכצענדיג האָט ער איינגעגראָבען זיין געזיכט
אין דער ערד...

6.

פון דאן אָן איז אין איליא'ס כאַראַקטער פאַרגעקומען אַ גאַנצע
איבערקעהרעניש. פריהער האָט ער זיך נור געהאַלטען ווייט פון זיינע
חברים אין שולע; ער האָט זיך אויף קיין פּאַל ניט געקענט צונעוואוי-
נען צו זייערע מיאוס'ע שטיק, וואָס זיי האָבען מיט איהם געפיהרט
און נאָכגעבען זייערע קאָפּריזען האָט ער קיין חשק ניט געהאַט. אין
דערהיים אָבער איז ער שטענדיג געווען אַפּענהערציג און האָט געהאַט
צוטרויען צו אַלעמען. אז אימיצער פון די דערוואַקסענע, עלטערע מענ-
שען האָט איהם ווען עס איז געשיינקט אביסעל אויפּמערקזאַמקייט,
האָט ער דערפון געהאַט די גרעסטע הנאה. איצט האָט ער זיך אויך אין
דערהיים געהאַלטען ווייט פון אַלעמען. ערנסט איז ער מיט אַמאָל
געוואָרען, אַסך ערנסטער, ווי עס האָט געפאַסט פאַר אַ אינגעל אין
זיינע יאָהרען. אויף זיין פנים האָט זיך אויסגעצויגען אַ אונפריינדליך-
כע מינע, די ליפּען האָט ער שטענדיג געהאַלטען פעסט צוזאַמענגע-

פרעסט און מיט אויפמערקזאמקייט האָט ער אצונד גענומען קוקען אויף די דערוואקסענע מענשען און ער האָט זיך צוגעהערט צו זייערע דייד מיט א פאַרשענדען אויסדרוק אין זיינע אויגען.

ווי א שווערער שטיין איז אויף זיין הארצען געלעגען די עראינע־דונג אין דעם, וואָס ער האָט געזעהן דעם טאָג פון'ס אלטען יערעמע'ס טויט; און איהם האָט זיך אויסגערוכט, אז אויך ער האָט זיך פער־שולדיגט געגען דעם פערשטאַרבענעם, פונקט ווי פעטרוכא און דער פעטער זיינער. אפשר האָט דער אלטער, בשעת ער איז אויסגעגאנגן גען דאָרט אויף דער ערד און געזעהן ווי מען רויבט אוועק זיין פערמעגען, — פיליכט האָט ער גאָר געמיינט, אז ער, איליא, האָט עס זיי אויסגעזאָגט דעם סוד, אז ביי יערעמי'ן געפינט זיך אן אוצר! אָט דער געדאנק איז גאנץ פלוצלונג אויפגעקומען אין איליא'ס מוח, און איינגעווארצעלט האָט ער זיך אין איהם און האָט אָנגעפילט זיין זעלע מיט זאָרג און מיט שרעקליכע יסורים. טיעף ביי זיך אין הארצען האָט ער פערשלאָסען דעם דאָזיגען געדאנק און טאקי צוליעב דעם איז דער מיסטרוען צו דער גאנצער וועלט וואָס ווייטער אלץ מעהר געוואקסען איז איהם; ער האָט פון קיינעם ניט געהאלטען, קיינעם ניט געגלויבט. און קוים האָט ער נור בעמערקט עפעס א שלעכטע זאך פון אימיצען איז איהם לייכטער געוואָרען אויפ'ן הארצען, עפעס אזוי ווי זיין אייגענע שולד געגען דעם טויטען וואָלט דורך דעם פערמינג־דערט, פערקלענערט געוואָרען. און ער האָט געזעהן אזוי פיעל שלעכטס פון די מענשען, אזוי פיעל מיאוס'ע זאכען! דעם בופעמשיק פעטרוכא האָבען, רוכט זיך, אלע, אלע פיינט געהאט; זיי האָבען איהם גערופען גנב און זשוליק. איז די אויגען אָבער האָבען זיי איהם אלע גע'חנפה'ט, האָבען דרך ארץ געהאט, זיך פערנייגט מיט רעספעקט פאר איהם און איהם גערופען מיט'ן עהרען נאָמען „פּיאָטר יאקימיטש.“ די גרויסע מאטיצא וואָס האָט געוואוינט אויבען אויפ'ן בוידים, האָבען אלע גערור־פען מיט א מיאוס'ען נאָמען: איז זי שכור געווען, האָבען זי אלע געשלאָגן גען און געשטויסען; און איינמאָל בשעת זי איז געזעסען פערקנאָקט אונטער'ן פענסטער פון קיד, האָט איהר דער קוכאר גאָר אָבגעגאָסען מיט א פאָמייניצע איבער'ן קאָפּ... פונדעסטוועגען האָבען זיך אלע געשאפט מיט איהר, אזוי ווי מיט א דיענסט, און איהר קיינמאָל ניט

בעצאהלט פאר איהרע טובות מיט קיין אנדער זאך נאָר מיט קללות און שמויען אין די זייטען. פערפישקא פלעגט איהר כסדר רופען. זי זאָל איהם ארומוואשען זיין קראנקע פרוי, פעטרוכא פלעגט איהר פאר יום טוב איינשפאנען, זי זאָל איהם אָהן א קאָפיקע געלד אויס־וואשען די פאָדלאַגע פון שענק, און פאר טערענט'יג האָט זי אומזיסט גענעהט די העמדרע. צו אלעמען איז זי געגאנגען, אלצדינג האָט זי מיט איהר גוטען ווילען און גאנץ געשיקט געטהאָן: זי פלעגט אימער אכטונג געבען און בעדיענען די קראנקע פון הויז, און זיך שפיעלען מיט די קינדער אין געווען איהר בעסטער פערנגיגען...

איליא האָט געזעהן, אז דער פלייסגסטער מענש אין גאנצען הויז, דער שוסטער פערפישקא, ווערט פון אלעמען בעטראכט פאר א גאָרניט, א לא יוצלח, און זיי קוקען זיך נור דעמאָלט אום אויף איהם, ווען ער זיצט א שכור'ער אין שענק מיט דער האַרמאָניקא אויפ'ן שויס, אָדער ווען ער דרעהט זיך ארום איבער'ן הויף און שפיעלט זיך צו זיינע פרעהליכע ליעדעלאך מיט'ן זעלבען אינסטרומענט. קיינער אָבער האָט זיך קיינמאָל ניט גענומען די מיה, צו זעהן, מיט וואָס פאר א צערמליכקייט דערזעלבער פערפישקא טראַגט ארויף זיין גע־לעהמטע פרוי אויף די טרעפ אין הויף אריין, ווי אזוי ער לייגט זיין טאָכטערל שלאָפען, ווי ער בעדעקט זי מיט קושען און וואָס פאר א מאַדנע העוויות ער מאכט, בכדי איהר צו פערשאפען אביסעל שפאס און פערנגיגען. קיינעם לייגט, פערשטעהט זיך, ניט אין זינען צו זעהן, ווי ער לערנט מאַשא'ן אָבקאָכען ווארעמעס און אויפראמען די שטוב און דערנאָך זעצט ער זיך אנידער ארבייטען, און זיצט ביזן שפעט אין דער נאכט איינגעבויען איבער עפעס א שמוציגען, קרומען שטיר־וועל.

אז מען האָט דעם שמידע צוגענומען און אָבענפיהרט אין טורמע, האָט זיך קיינער אויסער דעם שוסטער ניט אומגעקוקט אויף זיין אינגעל פערפישקא האָט פאשקא'ן גלייך צוגענומען צו זיך, ס'איז שוין לאַנג, אז דער ווילדער יונג ציהט איהם די דראטוועס, קעהרט אויס די שטוב, טראַגט אריין וואסער און געהט אין קראַם נאָך ברויט, קוואס און ציבעלעס. אלע האָבען אין א יום־טוב'דיגען טאָג דעם שוסטער געזעהן פער'שכור'ט, אבער קיינער האָט ניט געהערט, ווי

ער פלעגט זיך אויף מאַרגען, אז ער האָט זיך אויסגעניכטערט, פער-
ענטפערן פאר זיין פרוי:

„פערצייה מיר, דונויא! כ'בין דאָך נאָך אלעמען ניט קיין פיא-
ניצע; נאָר אזוי, דאָס הארץ אביסעל אַכצוכאפען, נעהמט מען א
זופ, א נאנצע וואָך ארבייט מען... ס'ווערט צו סקוטשנע, צו לאנג-
ווייליג! נא, גיסט מען אריין א גלעזעל!...“

„אַבער כ'האָב דען עפעס צו דיר? אד, ליעבער גאָט — עס פער-
דריסט מיר נור פאר דיר“, ענטפערט זיין פרוי מיט איהר הייזעריגער
שטימע, וועלכע קלינגט ווי א מין שלוכצען אין איהר האַלז. „מיינסט,
אז איד זעה ניט, ווי דו מוטשעסט זיך? ווי א שווערען מילשטיין
האָט גאָט מיר אָנגעהאנגען ביי דיר אויפ'ן האַלז. ווען דער טויט
וואַלט שוין אמאָל קומען!... דאן וואַלטס דו בעפרייט געוואָרען פון
מיר!...“

„רייד ניט צו מיר אזוי! איד האָב פיינט צו הערען אזעלכע
ווערטער פון דיר. איד האָב דיר פערשאפט עגמת נפש, ניט דו
מיר!... אַבער כ'האָב עס ניט געטהאָן פון שלעכטסקייט, נאָר ווייל
איד בין געוואָרען שוואַך... זאָל זיין נענוג, מיר וועלען ארויסציהען אין
אן אנדער גאס. דאן זאָל אלעס ווערען אנדערש, די פענסטער, די
טהיר... אלצדינג! די פענסטער וועלען ארויסגעהן אין גאס. א שטיר-
וועל וועלען מיר אויסשניידען פון פאַפיר און צוקלעפען צום פענס-
טער. דאָס וועט זיין אונזער ווייוועסקע! פון אלע זיימען וועט מען
קומען צו לויפען צו אונז! נא, דאן וועט ערשט אונזער געשעפט נעה-
מען בליהען!... אד, דו! הויב נור דעם האמער ארויף און אראַפ —
וועסטו האָבען גרויפען אין טאַפ!“

איליא האָט געקענט פערפישקא'ס לעבען מיט אלע קלויניגקיי-
טען. ער האָט געזעהן, ווי ער מאטערט זיך אזוי ווי א פיש, וואָס
וואַלט זיך וועלען דורכברעכען א וועג דורכ'ן אייז, און ער האָט איהם
רעספעקטירט דערפאר וואָס ער איז שטענדיג געווען לוסטיג, האָט מיט
יעדען איינעם געשפּאַסט און געלאכט און דערצו נאָך אזוי שעהן
געשפּיעלט אויף זיין האַרמאָניקא.

אין דער צייט פלעגט פעטרוכא זיצען הינטערן בופעט און שפיע-
לען מיט עפעס א בעקאנטען א דאמקע. פון איז דערפריה בין ביינאכט

פלעגט ער טרינקען טהעע און האָט מעהר ניט געוואוסט, ווי נור שרייען און שימפפּען אויף די קעלנער-אינגלאַך. באַלד נאָך יערע-מע'ס טויט האָט ער אוועקגעשטעלט טערענטי'ן אַלס פּערקויפּער הינטער'ן בופּעט. ער אליין פּלעגט אַרומשפּאַצירען איבער'ן הויף היין און צוריק, פּלעגט בעטראַכטען דאָס הויז פון אלע זייטען און אַנקלאַ-פּען מיט זיינע פּויסטען אין די ווענר, אזוי ווי ער וואָלט וועלען וויסען, ווי לאַנג זיי קענען נאָך אזוי שטעהן.

נאָך אַ סך אנדערע זאכען האָט אַליאַ בעמערקט, און אַלצדינג אין געווען אזוי מיאוס, אזוי קלעגליך, אז עס האָט איהם וואָס וויי-טער אלץ מעהר און מעהר אַבגעשטויסען פון די מענשען. צייטענווייז פּלעגט אָט די אלע איינדריקע און געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך אַנגעקליבען אין איהם, אַרויסרופּען אין איהם אַ וואונש, זיך דורכ-צושמועסען מיט אימיצען, אויסגיסען פאַר וועמען עס איז דאָס האַרץ. מיט'ן פּעטער אַבער האָט ער ניט געוואָלט ריידען: נאָך יערע-מע'ס טויט איז צווישען אַליאַ'ן און דעם פּעטער אויסגעוואַקסען אַן אַונזיכטבאַרע וואַנר, וועלכע האָט אַבגעהאַלטען דעם אינגעל, זיך ניט צוצולאָזען צו דעם הויקער און ניט זיין אזוי אַפּען מיט איהם ווי פּריהער. יאַקאָו ווידער וואָלט איהם נאָר ניט געקענט געבען דאָס וואָס ער האָט געדאַרפּט אזוי נייטיג: אַן ערקלעהרונג וועגען דעם. זואַס איז פאַרגעקומען ביי איהם אינעווייניג, טיעף אין זיין נשמה. ער, יאַקאָו אליין, האָט אויך געלעבט פאַר זיך, אַבגעטהיילט פון אלע-מען, אמת אויף זיין אייגענעם בעזונדערען אופּן.

אויך איהם האָט דעם אַלטען יערעמע'ס טויט שטאַרק וועה גע-טהאָן. אפּטמאָל האָט ער זיך אַן איהם דערמאַהנט און געזאָגט מיט אַ טרויעריגען טאָן:

„ווי סקוטשנע ס'איז געוואָרען! ... אז זיידע יערעמא האָט נאָך געלעבט, פּלעגט ער אונז שטענדיג מעשה'לעך דערצעהלען! ניטאָ קיין שענהערס ווי מעשה'לעך! און ער האָט געקענט אזוי גוט, אזוי גוט דערצעהלען...“

„אַלצדינג האָט ער געקענט“, האָט אַליאַ געענטפּערט אומעטיג. איינמאָל זאָגט יאַקאָו נאַנץ שטיל, בסוד צו זיין חבר: „זאל איד דיר ווייזען עפעס אַ מערקווירדיגע זאך? ווילסטו?“

„געוויס וויל איד!“

„אבער א פריהער שווער זיד, אז דו וועסט עס קיינעם ניט אויס-“

זאגען!...“

„ביי גאט, איד וועל עס קיין מענשען ניט דערצעהלען.“

„זאג: זאל מיך דער גיהנום איינשלינגען!...“

איליא האט איבערגעזאגט, ווארט ביי ווארט, די גאנצע שבועה, און יאקאוו האט איהם אוועקגעפיהרט צום אלטען לינדען-בוים, וואס איז געשטאנען אין א פערוואַרפענעם ווינקעל פון הויף. דאָרט האָט ער פון וואַרצל פון בוים אויפגעהויבען א שטיק קארע, און איליא האט דערזעהן א גרויסען לאָך אין בוים-וואַרצל, אויסגעפוצט מיט שעהנע שמאַטקעלעך, פאפירעלעך און בלעמעלעך. אינעווייניג, טיעף אין דעם אויסגעהוילטען אָרט, איז געשטאנען א קליינע פיגור, אויסגעגאסען פון ערד, און לעבען איהר א קליין שטיקעל וועקסענע ליכט.

„האַסט געזעהן?“ האָט יאקאוו געפרעגט און ער האָט צוריק פערדעקט די עפנונג מיט דער שטיק קארע.

„יא, כ'האָב עס געזעהן... אבער וואָס איז דאָס אזוינס?“

„א קירכעלע איז דאָס“, האָט יאקאוו ערקלעהרט. „אהער וועל איד זיך ארויס'גנב'ענען ביינאכט פון שטוב, גאנץ שטיל וועל איד קומען. כ'וועל אַנצוינדען דאָס ליכט און זיך מאַלען פאר גאט... אַיא, עס איז פּיין, האָ?“

איליא'ן איז געפעלען זיין פריינד'ס איינפאל, דאָך איז איהם גלייך אויפגעקומען אויפ'ן געדאנק די געפאהר, וואָס שמעקט דערין. „און אז מען וועט דערזעהן דאָס ליכט? דאן וועט דער אלטער געבען פעטש ווי האַלץ!...“

„ווער קען עס דען ביינאכט דערזעהן? ביינאכט שלאָפען דאָך אלע; גאנץ שטיל איז דעמאָלט אויף דער ערד... איד בין דאָך א קליין אינגעל, דערפאר קען דער לעבער גאט בייטאָג ניט דערהערען מיין געבעט... ביינאכט וועט ער עס גיכער קענען הערען... ניט אזוי?“

„כ'ווייס ניט... אפשר וועט ער עס הערען“, האָט איליא געזאָגט, נאָכדיינקענדיג, און בשעת מעשה האָט ער קיין אויג ניט אראַבגענומען פון זיין חבר'ס בלאַסען פנים מיט די גרויסע, אַפענע אויגען.

„און דו? וועסט דו אויך געהן גאט בעמען מיט מיר?“ האט
יאקאוו געפרעגט.

„וואס ווילסט דו דען בעמען?“ האט איליא געענטפערט מיט א
פראגע. „איך וואלט געבעמען גאט, ער זאל מיר מאכען קלוג... און
אויסער דעם וואלט איך געבעמען, אז איך זאל שטענדיג האבען אלץ-
דינג, אלצדינג, וואס איך ווינש. און דו?“

„איך וואלט געבעמען דאסזעלבע...“ האט יאקאוו געענטפערט.
אין א ווילע ארום אבער האט ער צוגעלייגט:

„כ'האב עם אייגענטליך געוואלט אזוי, אהן א שום בעזונדער-
רע אבזיכט... זיך איינפאך מאליען האב איך געוואלט, ווייטער נישט!
און ער קען זיך געבען, וואס ער וויל... אבער אויב דו דיינקסט, אז עם
איז בעסער אזוי ווי דו זאגסט, דאן וועל איך אויך טהאן אזוי ווי
דו!...“

„גוט“, האט איליא געזאגט.

די צוויי קינדער האבען אנגעמאכט צווישען זיך שוין טאקי די
קומענדיע נאכט אנצופאנגען זייער געבעט ביי דעם לינדען-בוים און
זיי האבען זיך ביידע געלעגט שלאפען מיט א בעשטימטער כונה, זיך
אויפצוכאפען אין מיטען נאכט און זיך צונויפטרעפען דארט, אין
ווינקעל פון הויף. אבער זיי האבען זיך ניט אויפגעכאפט ניט אין דער
און ניט אין דער קומענדיער נאכט, און ניט איין נאכט נאכדעם הא-
בען זיי אזוי פערשלאפען. און דערנאך האבען שוין אויף איליא
אנגעהויבען ווירקען נייע איינדיקע און די בעגייסטערונג פאר דער
קירכע דארט אין'ס לינדענבוים איז אָבעקיהלט געוואָרען.

אין די צווייגען פון דעם זעלבען בוים, וואו יאקאוו האט זיך
געמאכט זיין גאטעס-הייזעל, פלעגט פאשקא אנדערשטעלען זיינע
פאסטקעס צו כאפען פערשיעדענע פויגעלאך. ער איז איצט געווען
אויף גרויסע צרות, דער דאזיגער פאשקא, מאָנער און אויסגעדארט
איז ער געוואָרען און זיינע אויגען פלעגען ארומלויפען אהין און אהער
אזוי ווי די אויגען פון א קליינע ווילדע חיה. ער האט שוין קיין צייט
ניט געהאט זיך ארומצוואַגען איבער'ן הויף. דעם גאנצען טאָג איז
ער געווען פערנומען ביי פערפישקא'ן, און נור אין די פייער-טעג,
ווען דער שוסטער פלעגט זיך אַנ'שכור'ן, האט זיך פאשקא געקענט

זעהן מיט די חברים זיינע. פאשקא פלעגט זיי אויספרעגען וואָס זיי לערנען אין שוהלע, און מיט פינסטערע אויגען, פול מיט קנאה, פלעגט ער קוקען אויף זיי און זיך צוהערען צו דעם וואָס זיי האַבען איהם דערצעהלט.

„זייט נור ניט אזוי גרויס ביי זיך“, פלעגט ער זאָגען, „אויך איך וועל נאָך אמאָל לערנען!...“

„אַבער פערפישקא וועט ניט לאַזען!...“

„דאָן וועל איך אנטלויפען פון איהם“, האָט פאשקא געענטפערט

קורץ און ענטשלאָסען.

און טאקי באלד נאָך דעם דאָזיגען געשפרעך איז דער שוסטער ארומגעגאנגען איבער'ן הויף און מיט א לאכעדיגען טאָן האָט ער דערצעהלט:

„מיון הערר לעהרען-אינגעל האָט געמאכט פליטה! דער קליינער טייוועל!... ס'האָט איהם ניט געשמעקט, מיון לעדערנע וויסענ-שאפט!...“

עס איז געווען א רעגענדיגער טאָג. איליא האָט בעטראכט דעם ארומגעשונדענעם שוסטער, דערנאָך האָט ער אויפגעהויבען די אוי-גען צום גראָען, טרויעריגען הימעל און ביי איהם אין הארצען האָט זיך דערוועקט א רחמנות אויף דעם פרעכען פאשקא, וועלכער וואל-גערט זיך איצט ארום גאָט ווייס וואו. אונטער'ן דאָך פון א שטאַל איז ער געשטאַנען מיט פערפישקא'ן, האָט זיך אָנגעשפּאַרט אָן וואַנד און האָט אריבערגעקוקט צום הויז, וואָס איז געשטאַנען אנטקעגען זיי. איליא'ן האָט זיך אויסגעדוכט, אז עפעס ווערט דאָס הויז וואָס אמאָל נידעריגער, פונקט ווי עס וואָלט אראַבגעזונקען אין דער ערד, אונטער דער שווערער לאסט פון דער צייט. די אלטע קלעצער האַבען זיך אלץ מעהר ארויסגערוקט פון זייערע ערטער, עפעס אזוי ווי דעל שמוץ, וואָס האָט זיך ציט צעהנדליגע יאָהרען אָנגעקליבען אין דער געביידע, האָט שוין מעהר קיין פלאץ ניט אינעווייניג און דאָס הויז מוז צופלאצט ווערן. דערטרונקען ביז'ן ביין פון עלענדר, שטענדיג פול נור מיט א וויסמען ליארם און מיט בייע, שכור'דיגע לייערער, צו-טרעמפּעלט און צוטערעמען פון אזוי פיעל פיס — אַט אזוי האַלט זיך קוים דאָס הויז, אבער לאַנג וועט עס אפנים ניט קענען לעבען. עס

זעהט אויס, אזוי ווי עס וואָלט לאַנגזאָם צופאַלען, שטיק ביי שטיק, אַרויסקוקענדיג מיט די אומעטיגע גלעזערנע אויגען אין גאַט'ס וועלט. „עה“, האָט זיך דער שוסטער אָנגערופען, „די אַלטע חורבה וועט באַלד אױנפאַלען, און דער גאַנצער פּאַק וועט זיך וואַלנערן אויף דער ערד. און מיר, זױלכע וואױנען דאָ, וועלען צוטראַגען ווערן פון ווינד... נייע לעכער וועלען מיר זיך מוזען אויפזוכען ערגעץ אנדערש... נישט קשה, מיר וועלען זיי שוין געפינען, און ניט ערגער ווי די דאָזיגע דאָ. אַ שפּאַגעל ניי לעבען וועט זיך דעמאָלט אָנפאַנגען: אנדערע פענס-טער, אנדערע טהירען וועלען מיר האָבען, אפילו אנדערע וואַנצע. מחילה, וועלען אונז בייסען! ... ווען עס וואָלט שוין אמאָל קומען און אַ סוף! ס'איז מיר שוין נמאס ומאוס דאָס לעבען פאר דעם חזיר שטאַל דאָ... צו וואָס אַ מענש קען ניט געוואוינט ווערן! שדים זאָלען עס וויסען!“

דעם שוסטער'ס חלום אָבער איז ניט מקוים געוואָרען. דאָס הויז איז ניט אױנגעפאַלען, נאָר דער בופעמשיק פעטרוכא האָט עס אָב-געקויפט. און אזוי גיך ווי דער מסחר איז נור צושטאַנד געקומען, איז פעטרוכא צוויי טעג נאָכאַנאַנד אַרומגעקראַכען אין אַלע עקען, אין אַלע ווינקעלאַך און האָט אַרומגעטאַפט די אַלטע חורבה פון אַלע זייטען. דערנאָך האָט מען אָנגעבראַכט גאַנצע בערג מיט ציעגעל און ברע-טער. דאָס הויז איז אונטערגעשפּאַרט געוואָרען, און דריי חדשים נאָכאַנאַנד האָט עס געקרעכצט און געציטערט פון די זעגען, העק און האַמערס, וואָס האָבען זיך געהויבען און אַראַבגעלאָזען, אַהן אָב-רוה. דאָס גאַנצע הויז איז פון דרויסען ווי ניי געוואָרען. די אַלטע צור-פּוילטע באַלקענס האָט מען אַרויסגעשלעפט און אַריינגעזעצט נייע אויף זייער פּלאַץ. איבעראַל איז געווען וואָס אָבצוזענען, אָבצוהאַקען אָדער צוצוקלאַפען, און צו אַלער לעצט האָט מען אויפגעשטעלט אַרום דער אַלטער חורבה אַ גדר פון ברעטער, נאָכדעם ווי דער אַריינ-גאַנג פון הויז איז אויסגעברייטערט געוואָרען. אונטערגעשפּאַרט און ברייט איז די געביידע איצט געשטאַנען, גלייך און פעסט, עפעס אזוי ווי מען וואָלט אין איהר נייע וואַרצלען אַריינגעזעצט. ביים אַריינגאַנג, פונקט אונטער'ן דאָך האָט פעטרוכא אַרויסגעשטעלט אַ וויזעסע מיט גילדערנע אותיות, אויף אַ בלויען ברעט:

„פרעהליכער זאמעל־פלאץ פון פ. י. פילימאנאו׳ס פריינד“.
 „און אינעווייניג איז עס פונדעסטוועגען דורך און דורך פער־
 פוילט“, האָט פערפישקא בעמערקט מיט שפאַט.
 איליא, וועמען דער שוסטער האָט געמאכט זיין בעמערקונג,
 האָט געשמייכלעט, אזוי ווי ער וואָלט אין זיך מסכים געווען דערצו.
 אויך אין זיינע אויגען האָט איצט דאָס הויז, נאָכדעם ווי עס איז
 איבערגעבויט געוואָרען, אויסגעזעהן ווי א גרויסער שווינדלעל. ער האָט
 זיך דערמאָנט אָן פאשקא׳ן, וועלכער לעבט איצט אויף אן אנדער
 אָרט און זעהט נאנץ אנדערע זאכען. אויך איליא האָט פונקט ווי דער
 שוסטער געטרוימט פון אנדערע פענסטער, אנדערע טהירען, אנדערע
 מענשען... אצינד איז אין הויז געוואָרען נאָך א סך אונטהיימליכער ווי
 פריהער. דער אלטער לינדענבוים איז געפאלען אלס קרבן אונטער׳ן
 האק, דער שטילער ווינקעל אין איהר שאַטען איז פערשוואונדען און
 אויף דעם פלאץ איז שוין געשטאַנען עפעס א שטיקעל בנין. אויך די
 איבעריגע ליעבלינגס־ערטער, וואו די קינדער פלעגען פריהער מיט
 פערגניגען זיצען און פלוידערן, זיינען אזוי ווי פערשוואונדען. נאָך
 אויפ׳ן פלאץ, וואו די שמידעריי איז געשטאַנען, הינטער א גרויסען
 הויפען פון שפענער און קלעצער, איז געבליבען א שטילער אָרט. אָבער
 דאָ צו זיצען איז קיין געשעפט ניט געווען — עס האָט זיך אלץ אויס־
 געדוכט, אזוי ווי אונטער דער קופה פון האַלץ ליגט זי, כאוועל׳ס ווייב,
 מיט׳ן צוהאקטען קאַפּ.

דעם פעטער טערענטי האָט פעטרוכא אָנגעגעבען א נייע
 דירה — א קליין חדר׳ל לעבען דער גרויסער שטוב פון שענק. דורך די
 דינע הילצערנע ווענטלאך, בעדעקט מיט גרינע טאַפעטען, איז אין
 קליין צימערל אריין דער גאנצער ליארם פון שענק צוזאַמען מיט׳ן
 ריח פון בראַנפען און די וואַלקענס פון רויך. ס׳איז אפילו געווען ריין
 און טרוקען איז טערענטי׳ס נייער דירה, דאָך איז דאָרט געווען עפעס
 אונאַנגענעהמער ווי אין קעלער. דאָס פענסטער איז ארויס צו דער
 גרויער וואַנד פון שטאַל, וועלכע האָט פערשטעלט אלצדינג, דעם הי־
 מעל, די זון און די שטערן, בעת ווען אונטען איז קעלער, אז מען האָט
 זיך נור איינגעבויגען אביסעל, האָט מען דורכ׳ן פענסטער דאָס אלץ־
 דינג נאנץ לייכט געקענט זעהן.

פעטער טערענטי האָט זיך גלייך אָנגעטהאָן אין אַ קולירט העמד און איבער דעם האָט ער געטראָגען אַ רעקעל, וואָס איז געהאַנגען אויף איהם אזוי ווי אַ קאסמען. פון גאַנץ פריה ביז שפעט אין דער נאַכט איז ער איצט געלעגען הינטער'ן בופעט. דעם גאַנצען עולם האָט ער „געד' איהר'צט“; ער פלעגט איבערהויפט ריידען וועניג, אָבער דיסענע האַל'בע ווערטער, עפעס אזוי ווי ער וואָלט געבילט, און פון הינטערן בר' פעט פלעגט ער אריבערקוקען צו זיינע קונים מיט די אויגען פון אַ געטרייען הונד, וואָס ווייס נור איין זאך: אָכהימען זיין בעל הבית' פערמעגען. איליא'ן האָט טערענטי געקויפט אַ גרויען טוכענעם יאקעל, אַ פאַר שטיוועל, אַ פאלטאָ און אַ הימעל; און אז דאָס אינגעל האָט די דאָזיגע נייע זאַכען אָנגעטהאָן צום ערשטען מאל איז איהם ווידער אמאל אויפגעקומען אויפ'ן געדאַנק דער אַלטער שמאַטעס-קלייבער. ווי לעבעדיג איז ער געשטאַנען פאַר זיינע אויגען. מיט'ן פעטער האָט איליא כמעט גאַרנישט גערעדט, און זיין לעבען איז פערלאָפּען שטיל און אומעמיג. און כאַטש די מערקווירדיגע, ניט-קינדערשע געפיהלען און געדאַנקען, וועלכע האָבען זיך וואָס ווייטער אלץ מעהר אָנגעזא- מעלט אין איהם, האָבען שטאַרק בעשעפטיגט זיין מוח, דאָך האָט ער זיך מורא'דיג געלאַנגווילט. ער האָט זיך אלץ אָפּטער גענומען דער- מאַנען אַן זייער דאָרף. איצט האָט איהם אויסגעוויזען קלאָהר און דייטליך, אז דאָרט לעבט זיך בעסער ווי דאָ אין שטאַרט. דאָרט איז אַלצדינג עפעס געווען שטילער, איינפאַכער, פערשטענדליכער. ער האָט זיך דערמאַנט אַן די געדיכטע וועלדער פון קערשענעץ און אַן די מעשיות, וואָס פעטער טערענטי האָט איהם דערצעהלט וועגען דעם אַלטען פּרומען מאַן אַנטיפאַ, וועלכער האָט געלעבט איינזאַם און צוריקגעצויגען אין וואַלד. און טראַכטענדיג וועגען אַנטיפאַ'ן האָט ער זיך דערמאַנט אַן אַן אנדער עלענדען און איינזאַמען מענשען: אַן פאַשקאַן, וואו איז ער ערגעץ? אפשר איז ער אויך אזוי ווי יענער אַנטלאָפּען אין וואַלד, האָט זיך דאָרט אַ גרוב אויסגעגראָבען און לעבט דערין. דער שטורמווינד ברויזט, גיט אַן מעשים אין וואַלד, די וועלכע וואויען. ס'איז אזוי מורא'דיג און פונדעסטוועגען אזוי שעהן עס צו הערען. און ווינטער-צייט, אז די זון שיינט, בלישטעט דאָרט אלץ- דינג אזוי ווי זילבער, און ס'איז אזוי שטיל, אזוי שטיל, אז מען

הערט גארנישט אהויז דאָס סקריפען פון'ם שנעע אונטער די פיס; און אז מען בלייבט אויף א וויילע שטעהן, הערט מען קיין זאך ניט, נור דאָס קלאפען פון'ם אייגענעם הארצען.

און אין שטאָדט איז שטענדיג אזא טומעל, אזא רעש, און די נאכט אפילו איז אויך פול מיט ליארם. די מענשען זינגען ליעדער, רופען די פאליציי צו הילף, רייסען זיך ארום ביי די האַר; דראַשקעס פאַהרען ארום אהין און אהער און פון זייער טראַסקעריי ציטערן די שויבען אין די פענסטער. אויך אין שולע איז דערזעלבער ליארם. די קינדער שרייען און מאכען אלערליי מיאוס'ע שטיק. און די גרויסע אויף די גאסען, ליארעמען, שעלטען און שלאָגען זיך און זיינען שכוּר. און ניט נור ווערט די רוה דורך דעם געשטערט — אַפּטמאַל אין'ם איינפאַך ניט צום אויסהאלטען. די מענשען זיינען דאָ אלע אזוי ווי פון זינען אראָב; א טהייל זיינען זשוליקעס, אזוי ווי פעטרוכא, אַנך דערע בייז און צאַרנדיג, אזוי ווי סאוועל, און ווידער אנדערע אזוי מורא'דיג עלענדר ווי פערפישקא, אַדער פעטער טערענטי, אַדער מאַ טיציא... שטארק אויפגעבראכט און צורודערט אין איליא איבערהויפט געווען צוליעב די מיאוס'ע בענעהמונג, וואָס דער שוסטער האָט אין דער לעצטער צייט ארויסגעצייגט.

איינמאַל אין דער פריה, ווען איליא האָט זיך צוגעגרייט אוועק צוגעהן אין שולע, קומט פערפישקא אריין אין שענק. שרעקליך אַב געריסען, ניט אויסגעשלאָפען און שטום איז ער געשטאַנען ביים בופעט און געקוקט אויף טערענטי'ן. זיין לינקע אויג האָט געהאלטען אין איין פינטלען, און זיין אונטערשטע ליפ איז עפעס אויף א מאַדנעם אופן אראַבגעהאַנגען. פעטער טערענטי האָט איהם אָנגעגאַסען א דריי קאָ פעקענע גלעזעל, די געוועהנליכע פאַרציע וואָס פערפישקא איז גע- וואוינט געווען צו נעהמען יעדען אין דער פריה. מיט א ציטערענדער האַנד האָט פערפישקא גענומען דאָס גלעזעל, עס אריינגעקעהרט אין זיך, אבער ער האָט זיך ניט פאַסמאַקעוועט, ווי זיין שטייגער איז גע- ווען, האָט ניט געזאָגט קיין שום מיינונג אויף דער משקה, צי זי איז גוט צי שלעכט, ווי אלע מאַל; ער האָט אפילו פערנעסען צו פערביי- סען עפעס, ווי ער פלעגט געוועהנליך טהאָן. ווידער אמאַל האָט נר מיט זיין לינקען, פינטעלידיגען אויג עפעס מאַדנע געקוקט אויפ'ן ניי-

עם בופעמשיק, און זיין רעכט אויג איז בעת מעשה געשטאנען אויף אן ארט, פונקט ווי ער וואָלט דערויף גאַרניט געזעהן.
 „וואָס איז אזוינס געשעהן מיט אייער אויג?“ האָט איהם טע־רענטי געפרעגט.

פערפישקא האָט א מאַך געטהאָן מיט דער האַנד איבער'ן אויג, דערנאָך האָט ער זיך איינגעקוקט אין דער האַנד און מיט א שאַרפען טאָן, הויך אויפ'ן קול, האָט ער געזאָגט:

„אונזער ווייב אודאַטיא פּעטראָוואַ איז אוועק מיט'ן טויט...“
 „וואָס?... ווירקליך?“ האָט פּעטער טערענטי געפרעגט, וואָרד פּענדיג בשעת מעשה א בליק אויפ'ן הייליגען בילד און זיך איבער־צ'לם'ענדיג. „נאָט זאָל זיך דערבארעמען אויף איהר נשמה!“
 „האָ?“ האָט פּערפישקא געפרעגט, נאָך אימער קוקענדיג שטיל טערענטי'ן אין געזיכט אריין.

„כ'האָב געזאָגט: נאָט דער האַר זאָל רחמנות האָבען אויף איהר נשמה!“

„אַזוי, אזוי... יא... איז טויט!...“ האָט דער שוסטער געזאָגט. דאָן האָט ער זיך פּלוצלונג אויסגערעהט און איז ארויס פון שענק.
 „אַ מאַדנער מענש“, האָט טערענטי געמורמעלט, צושאַקלענדיג דערביי מיט'ן קאַפּ. אויך אין איליא'ס אויגען האָט דעם שוסטערס אויפפיהרונג אויסגעקוקט עפעס גאַרניט ווי עס דארף צו זיין... גע־הענדיג אין שולע, האָט ער זיך אויף א וויילע אריינגעכאַפּט אין קע־לער, כּדי א קוק צו טהאָן אויף דער טויטער. דאָרט איז געווען דונקעל און ענג. די ווייבער פון די בוידים זיינען אראַבגעקומען און אין א דעדעל זיינען זיי געשטאַנען ארום דער טויטער'ס בעט און געפלוּי־דערט. מאַטיצא האָט גראָד דאן געהאַלטען אין אַנמעסטען דער קליי־נער מאַשקא'ן א קליידעל און האָט איהר געפרעגט:

„ס'שניידט אונטער די אַרעמס?“

און מאַשא, וועלכע איז געשטאַנען מיט די אַרעמס אויסגע־שטרעקט אַן א זייט, האָט מיט א קאַפּר־צירטער שטימע געענטפּערט:
 „יא—אַ—אַ!“

אַנגעבוּיגען נאָך פאַרענט איז דער שוסטער געזעסען אויפ'ן טיש און געקוקט אויף זיין טאַכטער, אלץ מיט דעם זעלבען פינטעלדיגען

אויג. איליא האט בעטראכט דאס בלייבע, אויפגעשוואלענע געזיכט פון דער טויטער, האט זיך דערמאנט אן איהרע דונקעלע אויגען, וועלכע זיינען שוין איצט געווען פערשלאסען אויף אייביג, און מיט א שמערצ-ליכען, טאטשענדיגען געפיהל אין הארצען איז ער ארויס פון קעלער. און אז ער איז פארנאכט צוריקגעקומען פון שולע און איז אריין אין שענק, האט ער געהערט ווי פערפישקא שפיעלט אויף דער האר-מאניקא און זינגט זיך צו מיט א פרעכען טאן :

„ליעב מיידעל מיינס, וועה צו דיר —

האסט ס'הארץ גערויבט פון מיר!

נאך וואס האסטו'ס גאר גענומען,

און וואו פארט אינ'ס 'הינגעקומען?״

„נו יא! ... זיי האבען מיך ארויסגעיאגט, די ווייבער! טראג זיך אָב, האָבען זיי געשריען, דו שד דו! אלטער פיאניצע, האָבען זיי גע-זאגט צו מיר... כ'בין ניט אין כעס אויף זיי... א געדולדיג שעפסעל בין איך... שעלט, זידעלט וויפיעל איהר ווילט, שלאגט מיך פון מיינעט וועגען... אבי לאזט מיך אביסעל אויפלעבען. כ'בעט איך, ערלויבט עס מיר! ... אה, ברידער! יעדער מענש וויל דאך אמאל דאס לעבען געניסען. ניט אזוי? צי ס'איז וואסקא צי יאקאוו — די זעלע האט אימער איין און דעם זעלבען פנים :

„זאגט מיר פארט—ווער וויינט עס דארט?״

וואָס טהוט ער דאָ אויף דיזען אָרט?

זיי שטיל, מוין פרוינד, ניט שפרינג פון הויט,

פערשמעל דעם פנים מיט אַ ברויט!“

עס איז געלעגען אן אויסדרוק פון פערצווייפעלטער לוסטיגקייט אין פערפישקא'ס געזיכט. איליא האט איהם אָנגעקוקט און עס האט זיך בעת מעשה אין איהם דערוועקט א דאָפעלטעם געפיהל פון עקעל און מורא. ביי זיך אין הארצען האט ער זיך געטראכט, אז גאט וועט אורדאי גאנץ שווער שטראַפען דעם שוסטער, דערפאר וואָס ער פיהרט זיך אזוי אויף אין דעם טאָג, וואָס זיין פרוי איז געשטאַרבען. פער-פישקא איז אבער נאָך אויף מאַרגען אויך געווען שכור; יא, זאָגאר הינטער'ן ארון פון זיין פערשטאַרבענער פרוי איז ער נאָכגעגאנגען און זיך געשאַקעלט, געפינטעלט מיט'ן אויג און געשמייכעלט אפילו.

אלע האבען איהם געזידעלט פאר זיין בענעהמען און ער האט זאגאר א פאך מאל געקראגען מיט עפעס אין קאפ...

„וויסט וואס איד וועל דיר זאגען?“ האט זיך איליא דעם אבענד נאך דער לוייה אַבגערופען צו יאקאוו'ן — „דער פערפישקא איז דאך אן אמת'ער אפיקורס!“

„כאפט איהם דער רוח!“ האט יאקאוו געענטפערט גלייכגילטיג. איליא האט שוין פריהער בעמערקט, אז יאקאוו האט זיך אין דער לעצטער צייט שטארק געענדערט. ער האט זיך גאר אויפגעהערט צו זויזען אויפ'ן הויף, איז כסדר געזעסען אין שטוב, און עס האט אויס געזעהן, עפעס אזוי ווי ער וואלט זיך אפילו מיט איליא'ן קיין חשק ניט געהאט צו בעגעגענען. צוערשט האט איליא געמיינט, אז יאקאוו איז איהם מקנא פאר די גרויסע פארטשריטע, וואס ער מאכט אין שור'לע, און דערפאר זיצט ער עס שטענדיג אין הויז, כדי צו ארבייטען פאר דער שולע. עס האט זיך אבער דערנאך ארויסגעוויזען, אז ער האט אצינד נאך ערגער זיך געלערנט ווי פריהער; דער לעהרער האט איהם ניט אויפגעהערט צו טאדלען פאר זיין צוטראגענקייט און פאר זיין אונפעהיגקייט צו בעגרייפען די מינדעסטע זאך. יאקאוו'ס בעמערקונג וועגען פערפישקא'ן איז פאר איליא'ן ניט געווען קיין וואונדער. יא-קאוו האט זיך קיינמאל ניט שטארק אינטערעסירט מיט דעם, וואס איז פארגעקומען אין הויף. דאך האט איליא איינמאל פאר אלע מאל געוואלט אויסגעפינען, וואס איז אזוינס געשעהן מיט זיין פריינד, און ער האט איהם געפרעגט:

„ווי פיהלסט דו דען אייגענטליך איצט געגען מיר? ווילסט ניט זיין מיט מיר מעהר קיין חבר?“

„איד? ניט מעהר קיין חבר? וואס רעדסט דו פאר נארישקייט טען?“ האט זיך יאקאוו אַבגערופען שטארק פערוואונדערט און פלוצלונג האט ער מיט א לעבעדיגער מינע געזאגט:

„הער נור, דו — געה אקארשט אריין צו דיר אין שטוב! ... איד קום גלייך נאך... וועסט זעהן וואס איד וועל דיר ציגיגען!...“

ער איז אויפגעשפרונגען און אוועקגעלאפען. איליא, וועלכער איז געווארען זעהר נייגעריג, איז אריין צו זיך אין צימער. באַלד איז אויך יאקאוו אריינגעקומען. ער האט פערשלאסען די טהיר הינט

טער זיך, איז צוגעגאנגען צום פענסטער און האָט אַרויסגענומען אַ רויט בוך פון אונטער זיין יאקעל.

„קום אהער“, האָט ער געזאָגט גאנץ שטיל, מיט אַ וויכטיגער מיענע, און בשעת מעשה האָט ער זיך אנדערגעזעצט אויף פעטער טערענטי'ס בעט און געמאכט לעבען זיך פלאץ פאר איליא'ן אויך. דערנאָך האָט ער געעפענט דאָס בוך, האָט עס אַרויפגעלעגט אויף זיינע קניע, האָט זיך אָנגעבויגען דערויף, און אַרומפאַהרענדיג מיט די פינגער אהין און אהער איבער'ן גרויען פאפיר, האָט ער גענומען ליענען הויך, אויפ'ן קול:

„און פלוצ... פלוצלינג האָט דער העלדישער ריטער פון דער ווייטען דערזעהן אַ באַרג... אזוי הויך, אז ער האָט דערגרייכט ביז'ן הימעל, און אין מיטען באַרג איז אַן אייזערנע טהיר געווען. מיט אַמאָל האָט זיך צופלאַקערט דאָס פייער פון מוטה... אין זיין העל... העלדיש האַרץ... ער האָט אָנגעשטעלט די פיקע און מיט געוואלדיגע קולות האָט ער זיך אַ לאַז געטהאָן פאַרווערטס, אַנטר... טרייבענדיג זיין פערד, און מיט זיין גאַנצען געוואלטיגען כוח האָט ער זיך גע-יאָגט צום טויער צו. מיט אַמאָל האָט זיך דערהערט אַ קראַך, אזוי ווי אַ מורא'דיגער דונער... דאָס אייזען פון דער טהיר איז צושפרונג גען אין שטיקער... און אין דעם אויגענבליק איז פון באַרג אַרויס פייער און ר...רויך, און אַ דונער-שטימע האָט זיך געלאָזט הערען... אז די ערד האָט זיך דערפון צוטרייסעלט און די שטיינער פון באַרג האָבען זיך אַראָבעקאַטשעט אונטער די פיס פון פערד. „אהא! ענד-ליך ביסט דו דאָ... דו פרעכער עקשן!... איך און דער טויט ווארטען שוין לאַנג אויף דיר.“ דער ריטער איז שיער ניט בלינד געוואָרען פון'ם פייער און רויך...”

„ווער... ווער איז דאָס דען?“ האָט איליאַ ערשטוינט געפרעגט, זיך צוהערענדיג צו דעם פריינד'ס שטימע, וואָס האָט געציטערט פון אויפגעגונג.

„האָ?“ האָט יאַקאָוו איבערגעפרעגט, אויפהויבענדיג דאָס בלאַסע געזיכט פון בוך.

„ווער איז עס דאָס... דער ריטער?“

„דאָס איז אזא איינער, וואָס דינט אויפ'ן פערד מיט אַ פיקע...”

ראאל אהדמורא היסט ער... א דראגון האט איהם זיין כלה אוועק גערויבט, די שעהנע לאיזא... הער ווייטער", האט יאקאוו אונגער-דולדיג געזאגט.

"באלד, באלד! ... זאג מיר נור — ווער איז דער דראגון?"
 "דאס איז א שלאנג מיט פליגלען... און מיט פיס, אייזערנע נעגעל זיינען דארט פאראן.. דריי קעפ האט זי, און זי שפייט מיט פייער— פערשטעהסט?"

"וואס דו זאגסט!" האט איליא אויסגערופען, אויסשטעלענדיג א פאר אויגען אויף זיין פרוינד. "אוי, וועט זי איהם דערלאנגען!..."
 "הער נור אפריהער ווייטער!..."

צוגעטוליעט איינער צום צווייטען, ציטערנדיג פאר נייגיריג קייט, האבען זיך די צוויי אינגלעך אריינגעלאזען אין א נייער וועלט פון וואונדער, וואו געוואלטיגע, ביזע חיות קראפירען אונטער די הענד פון העלדישע ריטער, וואו אלצדינג איז גרויסארטיג, שעהן און וואונדערבאר און האט קיין שום עהנליכקייט ניט מיט דעם גרויען, מאנאטאנעם אלטענליכען לעבען. ניטא דא קיין שכור'ע, אבגעריסענע, קלייניקע מענשעלעך, און אנטשטאט די האלברפערפויילטע הילצערנע באראקען שטעהען גלענצענדיגע פאלאצען פון גאלד און ביז'ן הימעל הויכע, אייזערנע מויערן. און בשעת זיי האבען אין זייערע געדאנ-קען דורכגעוואנדערט דורך דאס דאזיגע וואונדערבארע, פאנטאסטישע רייך פון דער דיכטונג, האט דער שכור'ער פערפישקא הינטער זייער דוקען געשפיעלט אויף זיין הארמאניקא און אונטערגעזונגען דערצו זיינע לייעדער:

"און טרעפט מיך דער שלאג אמאל,

וועט מיך דער טיוועל אלץ ניט קריגען,

ווייל ביים לעבען נאך אין זיין האנד

וועל איך זיכער ליגען!"

"אזוי איז עס, מיינע לייעבע ברידער," האט ער געזאגט. "הוליע קבצן מארגען ווי הייט, גאט האט לייעב די פרייליכע לייט!"
 די הארמאניקא האט פון דאס ניי אגנעהויבען צו שפיעלען, פונקט ווי זי וואלט זיך געסטארעט צו דעריאגן דעם שוסטער'ס

פאראויסלויפענדע שטימע. ער אבער האָט, אזוי ווי איהר אויף צו להכעים, גענומען זינגען עפעס א טאנץ-מעלאָדיע:

„ניט קלאָג וואָס קעלט אַסך
האַסטו געלימען יונגערהייט —
דערפאר אין גיהנום פאר דיר
אַ ליעבע היץ איז אָנגעגרייט!“

יעדער סטראָף פון'ם ליעד האָט ביי די צוהערער ארויסגערופען א שטורמדיגען געלעכטער. די טענער פון דער האַרמאָניקא האָבען זיך צונויפגעגאַסען אין איינעם מיט דער קלאַפּעריי פון די גלעזער, מיט די שווערע טריט פון די חברה שכורים און מיט דעם ארומרוקען פון די שטוהלען אהין און אהער; און אלצדינג צוזאמען האָט זיך פער- אייניגט אין א רוישענדען ליארם, וועלכער איז געווען עהנליך צום וואויען פון'ם ווינטער-שטורם אין וואַלד.

אַבער אין קליין חדר'ל, וואָס איז נור געווען אַנגעטהיילט מיט אַ דין ווענטעל פון'ם שרעקליכען, טומעלדיגען כאַאָס, זיינען זיך געזעסען די ביידע אינגלעך, אַנגעבויגען איבער'ן בוך, און איינער פון זיי האָט שטילערהייט געלייענט:

„מיט אמאָל האָט דער ריטער מיט זיינע אונגעהייער שטארקע אַרעמס אַ פּאָק געטהאָן די טייפלישע שלאַנג, וועלכע האָט ארויסגע- לאָזען שרעקליכע, ווילדע קולות פאר שמערץ און צאַרן...“

7.

נאָך דעם בוך פון'ם ריטער מיט'ן דראָגן איז געקומען אַן אַנ- דער בוך, פונקט אזוי וואונדערבאר ווי יענער, מיט'ן נאָמען: „גואק אָדער די אונבעזיעגליכע טדייהייט.“ דערנאָך אַ דריטעס: „די געשיכט- טע פון'ם העלדישען פרינץ פראַנצעל פון ווענעדיג מיט דער יונגער קעניגין רענדזיווענא.“ ביסלעכווייז האָבען זיך די איינדריקע פון דער ווירקליכקייט אַנגעמעקט אין איליא'ס זעלע און זיי האָבען געמאַכט פלאַץ פאר די ריטער און די דאָמען. די צוויי חברים פלעגען ארויס- גנב'ענען יעדעס מאָל אַ צוואַנציגקאָפּיקעס-שטיקעל, און אויף אַזאַ

אופן האַבען זיי זיך איינגעשאפט אלע ביכער, וואָס זיי האַבען גע-
 דארפט. זיי האַבען זיך בעקענט מיט „יאשקא סמערטענסקי'ס“ מור-
 טהיגע רייזען. זיי זיינען ענטציקט געוואָרען פון „יאפאנטשא, דעם
 טאטארישען רויבער-אטאמאן,“ און וואָס ווייטער האַבען זיי זיך
 אלץ מעהר ארויסגעריסען פון דער רויהער, אונבארמהערציגער ווירק-
 ליכקייט פון'ם לעבען און זיך אריינגעלאָזען אין א וועלט, וואו די
 מענשען פערשטעהן ווי אזוי צו צורייסען די דריקענדע קייטען פון
 שיקזאל און צו געפינען דאָס גליק פאר זיך. לאַנג האַבען זיי אזוי
 געלעבט אונטער'ן איינפלוס פון די דאָזיגע וואונדער-געשיכטען, און
 פון אַט דער גאנצער צייט איז ביי איליא'ן אין געדעכטניס געבליבען
 נור איין איינציגע פאסירונג.

איינמאל האָט מען פערפישקא'ן געשיקט רופען אין דער פאלי-
 ציי. מיט א געפיהל פון אונבעשטימטער מורא איז ער אוועק אהין.
 דערפאר איז ער אבער צוריקגעקומען א פרעהליכער און האָט מיט
 געבראכט מיט זיך פאשקא גראטשעוו, וועמען ער האָט געמוזט צו-
 האַלטען פעסט ביי דער האנד, ער זאָל ווייטער ניט אנטלויפן פון
 איהם. פאשקא'ס אויגען האַבען נאָך אלץ געקוקט אזוי שארף און
 העל ווי פריהער. דאָ איז ער פאר דער צייט שרעקליך אַבגעמאָגערט
 און געל געוואָרען, און זיין געזיכט האָט שוין מעהר ניט געהאט דעם
 אלטען, קוריאָזען אויסדרוק. דער שוסטער האָט איהם אריינגעפיהרט
 מיט זיך אין שענק און דאָרט האָט ער אָנגעפאנגען דערצעהלען, אימער
 פינטעלדיג מיט זיין לינקע אויג:

„זעהט נור, מיינע ליעבע ברידער, אַט האַבען מיר דאָ צוריק
 דעם הערר פאוולוכא גראטשעוו, בכבודו ובעצמו! אַקארשט וואָס ער
 קומט פון דער שטאָדט פענזא, מיט'ן עטאפ.... וואָס פאר מאָדנע
 מענשען עס זיינען פאַראַן אויף גאָט'ס ערד — ווילען ניט זיין גליק-
 ליך אין דערהיים! קוים האַבען זיי זיך נור געשמעלט אויף צוויי
 פיס, זוכען זיי שוין צו כאַפען גליקען אין דער ווייטער וועלט!“
 פאשקא איז געשטאַנען לעבען איהם, האַלטענדיג איין האנד אין
 דער קעשענע פון זיינע צוריסענע הויזען און די אנדערע האָט ער זיך
 געסטאַרעט ארויסצורייסען פון'ם שוסטער'ס האנד, קוקענדיג ביסטרע-
 אויף איהם פון דער זייט. אימיצער האָט פערפישקא'ן אן עצה געגע-
 נען:

בען, פאשקא'ן גוט דורכצושמייסען. אבער אַבלאָזענדיג דעם איינ-
געל'ס האנד האָט דער שוסטער געזאָגט מיט אן ערנסטען טאָן:
„פאר וואָס? זאָל ער נור וואַנדערן איבער דער וועלט, פילייכט
וועט ער טאקי אמאָל געפינען זיין גליק דערביי.“
„ער וועט אבער געוויס הונגערן!“ האָט זיך טערענטי אַבגערו-
פען, און דערלאנגענדיג דעם אינגעל א שטיק ברויט, האָט ער פריינד-
ליך געזאָגט:

„נא—עסס, פאשקא!“

געלאסען האָט פאשקא גענומען דאָס ברויט און האָט זיך גע-
לאָזט נעהן צו דער טהיר פון שענק.

„פי—יזה!“ האָט דער שוסטער הינטער איהם דערלאנגט א
פייף. „וויילסט טאקי ווידער מאכען פליטה? נא, פאַהר געזונד, מיין
טהייער פריינדלעך!“

איליא, וועלכע האָט צוגעזעהן די גאנצע סצענע, שטעהענדיג ביי
דער טהיר פון זיין צימער, האָט צוריקגערופען פאשקא'ן. דיזער האָט
נאָכגעדיינקט א וויילע, עפעס אזוי ווי ער וואָלט זיך וועלען מיט
זיין, צו זאָל ער צוגעהן צו איליא'ן. דערנאָך איז ער דאָך אריינגעגאנגען
צו איהם, און זיך אומקוקענדיג מיט מיסטרויאישע בליקען איין
חדר'ס, האָט ער געפרעגט:

„וואָס ווילסט דו פון מיר?“

„גאָר ניט. גוט-מאָרגען האָב איך דיר געוואָלט זאָגען...“

„נא, גוט-מאָרגען, גוט-יאָהר!“

„זען זיך א וויילע!“

„נאָך וואָס?“

„אזוי! מיר וועלען אביסעל פלוידערן...“

גראטשעו'ס אַבגעריסענע, ביזע פראגען און זיין הייזעריגע,
רויהע שטימע האָבען אויף איליא'ן געמאכט א שמערצליכען אייני-
דרוק. ער האָט שטארק חשק געהאט אויסצופרעגען פאשקא'ן, וואו ער
האָט פערבראכט דעם גאנצען זומער און וואָס ער האָט זיך אזוינס
אַנגעזעהן אויפ'ן וועג. אבער פאשקא, וועלכער האָט זיך געזעצט אויף
א שטוחל און האָט מיט אפעטיט געקייט דאָס שטיק ברויט, האָט איהם
גענומען שטעלען פראגען:

„האסט שוין געענדיגט די שולע?“
 „פריהלינגצייט קום איד ארויס...“
 „און איד האב שוין אויסגעלערנט, זעהסט!...“
 „ווי אזוי דען?“ האט זיך איליא אָנגערופען, ניט גלויבענדיג וואָס
 ער הערט.

„ס'איז צוגעגאנגען שנעל ביי מיר, ניין?“
 „וואו האסט דו דען געלערנט?“
 „אין טורמע, ביי די אַרעסטאַנטען!...“
 איליא איז צוגעגאנגען נעהנטער צו איהם, און קוקענדיג עפעס
 מיט א מין דרך ארץ פאשקא'ן איז מאַגערן פנים אריין, האָט ער גע-
 פרענט:
 „ווי לאנג ביסט דו געזעסען? ס'איז געווען שלעכט דאָרט,
 וואָס?“

„גאָרניט שלעכט!... פיער חדשים... בין איד געזעסען, כ'בין
 געווען אין פיעל אַסטראָגען און אין פערשידענע שטערט. מיט פיינע
 לייט, הערסט דו, האָב איד זיך דאָרט בעקענט, אויך דאמען זיינען
 געווען צווישען זיי!... טאָקי אמת'ע פריצים! ריידען פערשידענע
 שפראכען און ווייסען אַלצדינג... כ'פלעג זיי שטענדיג אויפראמען די
 קעמערלאך. זעהר אנגענהמע מענשען זיינען'ס געווען, כאָטש זיי
 זיינען געווען אַרעסטאַנטען...“
 „וואָס זשע, זיי זיינען געווען ראזבאָיניקעס, איינפאכע רויבער?“
 „ניין, נור ריכטיגע ננבים,“ האָט פאשקא געענטפערט מיט
 שטאַלץ.

איליא האָט געפינטעלט מיט די אויגען, און זיין רעספעקט פאר
 פאשקא'ן איז וואָס ווייטער אַלץ מעהר געוואקסען.
 „דאָס זיינען, הייסט עס, געווען רוסען?“
 „א פאַר אידען זיינען אויך געווען דאָרט... אויסגעצייכענטע
 לייט!... הערסטו דו, ברודער, די חבר'ה לייט האָבען זיך אויסגע-
 טויגט! יעדען איינעם האָבען זיי בעראבעוועט, וועמען זיי האָבען נור
 אין דער האנד געקראָגען, אבער אזוי ווי ס'דארף צו זיין!... נאָ
 ענדליך האָט מען זיי געפאקט, און איצט — קאטיי קיין סיביר!...“
 „ווי אזוי פאָרט האָסט דו דאָרט געלערנט?“

„אזוי... כ'האָב איינפאך געזאגט: לערנט מיר אויס לעזען —
און זיי האבען מיר אויסגעלערנט...“
„שרייבען האסט דו אויך געלערנט?“
„מיט'ן שרייבען געהט'ס נאך שוואד, אבער לעזען קען איך דיר
וויפיעל דו ווילסט נור אליין! כ'האָב שוין אריינגעלייענט א נאנצע
מאסע ביכער!“
אז עס איז געקומען צו רייד פון ביכער, איז איליא געוואָרען א
לעבעדיגער.
„אויך איך ליען שטענדיג צוזאמען מיט יאשקא'ן.“ האָט ער
געזאָגט. „און נאָך וואָס פאר אַ ביכער!“
עס איז אַלזאָ געוואָרען א וועטע צווישען די צוויי אינגלעך. ביי-
דע האָבען גענומען אויסרעכענען מיט די נעמען די ביכער, וואָס זיי
האָבען שוין געלייענט. אבער ענדליך האָט פאשקא מיט א זיפץ גע-
מוזט צוגעבען:
„כ'זעה, אז איהר האָט מעהר געלייענט, טייוואָלים וואָס איהר
זייט! און די ביכער אייערע זיינען אויך שעהנער ווי מיינע. איך האָב
דאָס רוב געלייענט געדיכטע, פערזען. זיי האָבען דאָרט געהאט א
נאנצע מאסע ביכער, אָבער שעהן זיינען געווען נור די מיט פער-
זען!...“
באַלד איז אויך יאקאָו אריינגעקומען. פערוואונדערט האָט ער
אויפגעריסען די אויגען און האָט זיך צולאכט.
„נא, דו בהמה דו, וואָס האָסט דו זיך אזוי צולאכט?“ האָט
איהם פאשקא מקבל פנים געווען.
„אזוי!... וואו ביסט דו דען געווען?“
„אָהין וועסט דו קיינמאל ניט קומען!...“
„הערסט,“ האָט זיך איליא אריינגעמישט אין געשפרעך, „אויך
ער האָט דאָרט געלייענט ביכער!...“
„טאָקי?“ האָט יאקאָו געפרעגט, און ער האָט זיך גלייך גענו-
מען פריינדליכער צורוקען צו פאשקא'ן.
די דריי אינגלאך זיינען אַלזאָ געזעסען און געפיהרט א לעבעדי-
גען שמועס, כאָטש איין ענין האָט זיך ווייניג וואָס געקלעפט צום
צווייטען.

„נא, האב איד אייד אזעלכע זאכען געזעהן — ס'לאזט זיך גאר־
נישט דערזעהלען!“ האט זיך פאשקא אָבגערוּפּען נאָנץ שטאַלץ און
בענייסטערט. „איינמאַל האב איד צוויי טעג נאָכאָנאַנד נאַרנישט
געפרעסען... ניט אמאָל אַ ביסען האב איד אין מויל געהאַט! אין וואָלד
האב איד גענעכטיגט... איינער אַליין.“
„האַסט געמוזט מוראַ האַבען? ס'איז עפּעס געווען שטאַרק אַר־
מעטיג?“ האט יאקאָוו געפרעגט.

„געה, זיי מוהל, אריבער אהין, פערזוך עס אַקאַרשט — דאַן
וועסט דו וויסען! און איינמאַל האַבען מיך די הינט כמעט צוביסען
אויף טויט... אין דער שטאַרט קאַזאַן בין איד געווען, דאַרט האַבען
זיי איינעם, אַ מאַן, אויפגעשטעלט אַ מאַנומענט... דערפאַר וואָס
ער האַט געמאַכט פערזען. ס'איז געווען אַ שרעקליך גרויסער מאַן!
פיס, זאַג איד אייד — אַט אַ ז ו י דיק. און דער קולאַק אַזוי גרויס
ווי דיין קאַפּ, יאַשקאַ! איד וועל איד מאַכען פערזען, ברידער, אבי־
סעל האב איד זיך שוין אויסגעלערענט...“

ער האַט זיך פּלוצלונג אויפגעשטעלט, אויסגעצויגען די פיס, און
קוקענדיג אויף אַ געוויסען פונקט אין צימער האַט ער גענומען אויף
גיך דעקלאַמירען זיינע פערזען מיט אַן ערנסטען טאָן:

„פיעל מענשען, זאַט און שעהן געקליידט,

געהען לוסטיג אין גאַס אַרום,

און בעט איד אַ שטיקעל ברויט ביי זיי,

דאַן שעלט מען ריידענדיג און שטום.“

ער איז געבליבען שטייל, האַט אַ קוק געטהאַן אויף ביידע אינגל־
לעך און אַראָבגעלאָזען דעם קאַפּ. אונגעפּעהר אַ מינוט האַט קיינער
פון זיי ניט אויסגערעדט קיין וואָרט. דערנאָך האַט אַיליאַ מיט אַ
האַלבען מויל געפרעגט:

„דאַס הייסט פערזען?“

„וואָס, דו הערסט דען ניט?“ האַט זיך פאשקא אויף איהם צו־
בייזערט. „נו, געווייס. עס גראַמט זיך דאָך: אַרום—שטום, אַלזאַ
הייסט עס פערזען!“

„נאַטירליך זיינען דאַס פערזען.“ האַט יאקאָוו אויך אריינגע־
וואָרפּען אַ וואָרט. „דו מוזט שטענדיג געפינען אַ חסרון, אַיליאַ!“

„איך האב נאך אנדערע פערזען געמאכט,“ האָט זיך פאשקא מיט פייער געווענדעט צו יאקאוו'ן און פון דאָס ניי האָט ער ארויס-געפלאצט:

גרוי זיינ'ן די וואַלקען, פויכט די ערד,

אַט באלד קומט אָן די אַסיען-קעלמ,

און איך—כ'האָב קיין הויז און קיין הויף,

און נאָקעט שמעה איך אויף דער וועלט!...”

„אַיי, אַיי,“ האָט יאקאוו געזאָגט און האָט אָנגעקוקט פאשקא'ן מיט גרויסע אויגען, פול פערוואונדערונג.

„דאָס זיינען טאָקיי געווען אמת'ע פערזען,“ האָט איליא דאָס מאָל צוגעגעבן.

פאשקא'ס געזיכט איז אויף אַ וויילע דויט געוואָרען און ער האָט צוזאמענגעדריקט די אויגען, עפעס אזוי ווי דרייך וואַלט דאָרט אריינ-געקומען.

„אויך לאַנגע געדיכטע וועל איך נאָך מאכען,“ האָט ער זיך בע-דיהמט. „ס'איז גאָר ניט אזוי שווער. מען געהט זיך ארויס אונטער'ן פרייער הימעל און מען קוקט זיך אום: וואַלד, וועלדער — פעלד, פעלדער... אָדער: בהמות—חלומות!... גאָר פון זיך אליין קומען זיי, די גראמען...”

„און וואָס וועסט דו איצט טהאָן?“ האָט איהם איליא גע-פרעגט.

פאשקא האָט געוואָרפען אַ בליק ארום זיך, האָט געשוויגען אַ וויילע, דערנאָך האָט ער שטיל און מיט אַן אונזיכערען טאָן גע-ענטפערט:

„וואָס עס איז...”

אַבער גלייך נאָכדעם האָט ער מיט אַ פעסטען ענטשלאָסענעם טאָן צוגעלייגט:

„ווען ס'וועט מיר ניט געפעלען, וועל איך ווידער אנטלויפען.“ דערווייל איז ער פונדעסטוועגען געבליבען ביים שוסטער, און יעדען אַבער פלעגען זיך די קינדער צונויפקומען צו איהם. אין קע-לער איז געווען שטילער און עפעס היימליכער ווי ביי טערענטי'ן אין צימער. פערפישקא איז זעלמען ווען געווען אין דערהיים — ער פלעגט

פער'שכור'ן אלץ וואָס איז נור געווען צו פער'שכור'ן און געארבייט האָט ער נור טאָגווייז אין פרעמדע מאסמערקאיעס. און אז ער האָט קיין ארבייט ניט געהאט, איז ער כסדר געזעסען אין שענק. האַלב נאקעט און באַרוועס איז ער ארומגעגאנגען און אונטער'ן אַרעם האָט ער שמענדיג ארומגעטראָגען זיין געליעבטע האַרמאָניקא. זי איז עפעס אזוי ווי צוזאמענגעוואקסען געוואָרען מיט זיין קערפער, א טהייל פון זיין פרעהליכען, לוסטיגען געמיטה האָט ער אין איהר אריינגעלעגט. עפעס זיינען זיי ביידע געווען אזוי עהנליך איינער צום אנדערן, — ביידע אזוי אויסגעמאָגערט, אזוי שפיצעכיג און דערביי פול מיט לוסטיגע לייערער. אין אלע פאבריקען פון דער שטאָרט האָט מען פערפישקא'ן גוט געקענט. מען האָט געוואוסט, אז ער איז אן אונערמייערליכער זינגער פון אלערליי שפאסיגע, שארפע קופלעטען און טאנץ-לייערער. אומעטום, וואו ער האָט זיך נור בעוויזען, האָט מען איהם אויפגענומען פאר א גוטען גאסט, און אלע האָבען איהם לייעב געהאט דערפאר, ווייל ער האָט פערשטאַנען מיט זיינע קופלעטען, מעשה'לעך און וויצען לוסטיג צו מאכען די ארבייטער און פער-לייכטערן אביסעל זייער שווער, פערבייטערט האַרץ.

אז ער האָט פערדיענט עטליכע קאָפיקעס, האָט ער אוועקגעגעבן בען א העלפט זיין טאָכטער. אין דעם איז בעשטאַנען די גאנצע זאָרג, וואָס ער האָט געטראָגען פאר איהר עקזיסטענץ. ווייטער איז מאַשאַ געווען זעלבסטשמענדיג און האָט אליין געזאָרגט פאר איהר לעבען. זי איז שוין געווען א היבשע מיידעל, די שוואַרצע צעפ זיינען איהר אראַבגעהאנגען טיעף איבער די שולטערן, די דונקעלע, גרויסע אויגען האָבען געקוקט אזוי ערענסט, און מיט איהר צאָרט, חו'עוודיג פנים'על האָט זי אויסגעצייכענט געשפיעלט די ראַלע פון א בעל'הבית'טע אין איהר קעלער-ווינקעל. זי פלעגט ערגעץ-וואו צונויפקלייבען שפענדר-לאך, אַבבאָכען דערמיט וואָס פאר עס איז זוף און ביז וואַרעמעס צייט פלעגט זי ארומגעהן אין א קורץ יאקעל, פערשמייעט און נאם. אזוי גיך ווי איהר וואַרעמעס איז געווען פארטיג, האָט זי אויפגע-ראַמט דאָס צימער, זיך ארומגעוואשען, אָנגעטהאָן א ריין קלייד און זיך אנדערגעזעצט ביים טיש לעבען פענסטער, צו פערריכטען איהרע צוריסענע קליידער. בשעת'ן נעהען פלעגט זי זיך אונטערזיינען עפעס

א פרעהליך ליערעל און מיט איהר לעבעדיגקייט און בעקוועמליכ-
קייט האט זי אויסגעזעהן אזוי ווי א פויגעלע, וואס שפרינגט ארום
אין א שטייגעל.

אפטמאל פלעגט מאטיצא קומען צו איהר צו גאסט און איהר
בריינגען זעמעל-ברויט, טהעע און צוקער און אמאל האט זי איהר
זאגאר געשיינקט א בלוי קלייד. מאשא פלעגט אויפגעהמען איהר
גאסט אזוי ווי אן ערוואקסענע פערזאן, א ריכטיגע בעל הבית'טע:
זי פלעגט אנידערשטעלען אויפ'ן טיש א קליינעם בלעבענעם סאמא-
ווארעל און האט מכבד געווען מאטיצא'ן מיט טהעע. טרינקענדיג צו-
זאמען די הייסע, ערקוויקענדיגע משקה, האבען זיי צווישען זיך גע-
פלוידערט וועגען פערשידענע ענינים און אויסגעגאסען די גאנצע
תוכחה אויף פערפישקא'ן. מאטיצא פלעגט איינפאך ארויס פון די
כלים, ווען עס איז נור געקומען צו רייד פון פערפישקא'ן; מאשא
אבער, כאטש זי פלעגט איהר גאסט פון העפליכקייט וועגען געבען
רעכט, האט פונדעסטוועגען אין הארצען ניט געהאט קיין שום שנאה
צו פערפישקא'ן. פון אלצדינג וואס זי האט נור געזאגט מכת איהר
פאטער, האט זיך ארויסגעהערט א טאן פון מיטלייד, פון איינזעהע-
ניש, וואס זי האט מיט איהם.

„פערשטעהט זיך,“ האט זי געזאגט מיט א מיענע פון אן ער-
וואקסענער קלוגער פערזאן, „ס'איז ניט שעהן און ניט פערניגפטיג,
אז א מאן שכור'ט. ער האט ליעב די פרעהליכקייט... טרינקט נור,
אום זיך לוסטיג צו מאכען... אז די מאמע האט געלעבט, פלעגט
ער ניט שכור'ען אזוי פיעל...“

„אז די קישקעס מעגען זיך איהם דארט איבערקעהרען אין
בויד.“ האט מאטיצא געברומט מיט א טיעפער באס-שטימע, און
בשעת מעשה האט זי צוזאמענגעדריקט די ברעמען פון איהרע אוי-
גען. „וואס זשע! דער פיאניצע האט אפנים נאך אין גאנצען פערגע-
סען, אז ער האט א קליין קינד אין דערהיים? א מיאוס'ע בריאה!
קראפירען זאל ער ווי א הונד!“

„ער ווייס דאך, אז איך בין שוין גרויס און קען אלצדינג טהאן
אלליין!“ האט מאשא געענטפערט.

„מיין גאט, מיין גאט!“ האט מאטיצא זיך טיעף אבגעזויפצט.

„וואָס טהוט זיך דאָס דאָס אויף גאַט'ס גרויסער וועלט? וואָס וועט זיין דער תכלית פון דער מיידעלע דאָ? אויף איך האָב געהאט אזא מיידעלע, ווי דו ביסט!... ס'איז דאָרט געבליעבען, אין דער היים... אין דער שטאָרט כאַראָל... און ס'איז אזוי ווייט, אזוי ווייט אהין, אין דער שטאָרט כאַראָל, אז ווען איך זאָל אפילו וועלען אריבער-פאַהרען אהין, וואָלט איך גאָר דעם וועג ניט געפונען... אזוי געהט עס שוין דעם מענשען!... ער לעבט, לעבט אויף דער וועלט און פער-געסט, וואו ער איז געבוירען געוואָרען...“

מאשא האָט לייעב געהאט צו הערען די טיעפע שטימע פון דער דאָ-זיגער פרוי מיט'ן גרויסען געזיכט און די ברוינע אויגען, אזוי ווי פון א קוה. און כאַטש דער ריח פון בראַנפֿען האָט זיך אזוי שטארק גע-הערט פון מאַטיצאָ, פֿלעגט מאשא פונדעסטוועגען הנאה האָבען זיך אַנידערצוזעצען ביי איהר אויפ'ן שוים, זיך פעסט צומיליען צו איהר שטארקען, בערגיגען בוים און איהר קושען אויף די פולע ליפֿען פון איהר שעהנעם מויל. מאַטיצא פֿלעגט געוועהנליך קומען אין דער פריה, און אבער צייט פֿלעגען זיך די קינדער פֿערזאמלען ביי מאַשאָ. זיי פֿלעגען פֿערבריינגען די צייט שפיעלענדיג אין קאַרטען אָדער זיצענדיג איבער א בוך. מאשא פֿלעגט אויך מיט גרוים אינד-טערעסע זיך צוהערען צו דעם, וואָס זיי האָבען געלעזען, און אַפֿט-מאָל, ווען עס פֿלעגט קומען צו א מורא'דיגען פּאַסאַז אין בוך, האָט זי זיך ניט געקענט איינהאלטען און פֿלעגט אַרויסלאָזען א האַלב פֿערשטיקטען קוויטש פון שרעק.

יאקאוו האָט זיך איצט אָבגעגעבען מיט דער קליינער נאָך מעהר ווי פריהער. ער פֿלעגט איהר כסדר בריינגען פון דערהיים שטיקער ברויט און פֿלייש, טהעע, צוקער און קעראַסין און ביער-פֿלעשער. ער האָט איהר אויך פון צייט צו צייט געגעבען אביסעל געלד, וואָס ער פֿלעגט אַבשאַפֿרען פון די ביכער, וואָס ער האָט געקויפט. אזוי צוגעוואוינט איז ער געוואָרען דאָס אלעס צו טהאָן, און ער האָט עס געטהאָן מיט אזא בערייטוויליגקייט, אז קיינער האָט עס גאָר ניט געקענט בעמערקען. מאשא ווידער, פון איהר זייט, האָט אָט די אלע טובות אָנגענומען אזוי ווי א נאָנץ געוועהנליכע זאָך, עפעס אזוי ווי

עם דארף אזוי צו זיין, און זי האָט דערפון קיין שום וועזען ניט געמאכט.

„יאשקא!“ פלעגט זי זאָגען — „שוין ניטאָ קיין קוילען!“

„אַט באלד!“

און אין אַ וויילע אַרום האָט ער איהר געבראכט קוילען, אָדער ער פלעגט איהר געבען אַ פאַר קאַפיקעס, זאָגענדיג:

„געה, קויה אביסעל קוילען! ... כ'האַב גאָר ניט געקענט אַרויס-

גנב'ענען!“

ער האָט מאשא'ן געבראכט אַ טאפעל און האָט איהר אָנגעהויבען לערנען לעזען און שרייבען. ס'איז אמת צוגעגאנגען לאנגזאם, אבער אין צוויי מאָנאַט צייט האָט מאשא דאָך געקענט איבערלייענען אלע בוכשטאַבען און זיי אויפשרייבען אויף'ן טאפעל.

איליא האָט זיך אויך צוגעוואוינט צו דעם דאָזיגען סאַרט לער- בען. אָפטמאָל האָט ער אויך אַרויסגעלאטכענט וואָס ער האָט נור געקענט פון קיך אָדער פון הינטערן בופעט און האָט עס אוועקגע- שלעפט צום שוסטער אין קעלער. איהם איז שטארק געפעלען דאָס שטארקע, ברונעמע מיידעל, וואָס איז פער'יתום'ט אזוי ווי ער אליין, דער עיקר האָט מאשא נישא חזן געווען ביי איהם אין די אויגען, ווייל זי האָט זיך געוואוסט ווי אזוי דורכצושלאָגען אליין אין דער וועלט, און האָט אַלצדינג געטהאָן, פונקט ווי אַ גרויסע, אַן ערוואקסענע פרוי, ער האָט ליעב געהאַט צו זעהן ווי זי לאכט און האָט שטענדיג געזוכט מיט אַלערליי מיטלען זי לאכענדיג צו מאכען. און אז עס האָט זיך איהם ניט איינגעגעבען, פלעגט ער זיך שטארק נעהמען צום הארצען און זיך קריגען מיט דעם שוסטער'ס מיידעל.

„שווארצע פלעדער-מויז!“ פלעגט ער זי רופען.

זי פלעגט אַ פינטעל טהאָן מיט די אויגען און ענטפערן מיט אַ שפאַטישען טאָן:

„אויסגעדאַרטער מייוועל!...“

אַ וואָרט פאַר אַ וואָרט, און זיי האָבען זיך טאקי גענומען קריי- גען אויף צו'ן אמת'ן, מאשא פלעגט לייכט אריינקומען אין בעס, זי פלעגט זיך אַ לאָז טהאָן אויף איליא'ן מיט דער אכזיכט, איהם צו צוגראבלען די צורה, גאָר ער פלעגט זיך אויסדרעהען פון איהרע

הענד און מיט א געלעכטער אנטלויפען, האבענדיג שטארק הנאה פון דער גאנצער געשיכטע.

איינמאל, ווען זיי האבען געשפיעלט אין קארטען, האט ער בעד שולדיגט מאשא'ן, אז זי האט בעגאנגען א שווינדעל, און אריינקור מענדיג אין כעס האט ער אויסגעשריגען: „דו... יאשקא'ס ליובאוויצע!“

און דערצו האט זיך איהם נאך ארויסגעכאפט פון מויל א מיאום וואָרט, וואָס ער האט שוין געוואוסט דעם טייטש דערפון. יאקאוו איז געווען דערביי. אין אנהויב האט ער געלאכט, אבער דערזעהנדיג ווי דאָס געזיכט פון זיין פריינדין האט זיך פערצויגען פון שמערץ און איהרע אויגען זיינען פול געוואָרען מיט טרעהרען צוליעב דער בעלייד דיגונג, איז ער געוואָרען בלייד ווי קאלד און ער האט אויפגעהערט צו לאכען. און פלוצלונג איז ער אויפגעשפרונגען פון שטוהל, האט זיך א וואָרף געטהאן אויף איליא'ן, איהם דערלאנגט מיט'ן קולאק אין גאָז, דערנאָך האט ער איהם געכאפט פאר די האַר און איהם א וואָרף געטהאן אַן דער ערד. דאָס אלץ איז געשעהן אזוי גיך, אז איליא האט גאָר קיין צייט ניט געהאט זיך צו פערטהיידגען. ער האט זיך אָבער אויפגעכאפט פון דער ערד און אויסער זיך פאר צאָרן און שמערץ האט ער זיך א לאָז געטהאן מיט'ן קאָפּ פאַראַויס אויף יאקאוו'ן.

„ווארט אקארשט, מיין פריינד! כ'וועל דיר...“ האט ער מיט כעס אויסגערופען.

אָבער צוקומענדיג אביסעל געהנטער האט ער דערזעהן, ווי יאקאוו זיצט אָנגעשפארט מיט'ן עלענביגען אויפ'ן טיש און וויינט מיט ביטערע טרעהרען. לעבען איהם שמעהט מאשא און מיט א שטימע, פערשטיקט פון טרעהרען, זאָגט זי צו איהם:

„לאָז איהם לויפען, דעם ווילדען אינדיאנער... דעם רוצח!... זיי זיינען אלע שלעכט... זיין טאטע איז פערשיקט אויף קאטאָרנע... און זיין פעטער האט א הויקער!... נישקשה, איהם וועט אויך אויסוואקסען א הויקער! געמיינער בחור דו!“ האט זי אויסגעשריגען, זיך א לאָז טהאָנדיג אַהן א שום מורא אויף איליא'ן. „דו פארשווער קאָפּ!... שמאַטעס־קלייבער! נן, וואָס שמעהסט דו? קום נור אקארשט אהער!“

אהער קום! כ'וועל דיר די אויגען אויסגראבלען! נו, לאַמיר שוין אמאָל זעהן דיין גבורה!"

איליא האָט זיך ניט געריהרט פון אַרט. ס'איז איהם שווער גע-
וואָרען אויפ'ן האַרצען, דערזעהענדיג דעם וויינענדיגען יאשקא, ווע-
מען ער האָט קיין עגמת נפש ניט געוואָלט אַנטהאַן, און ער האָט זיך
געשעהמט, זיך אריינצולאָזען אין א געשלעג מיט א מיידעל. זי איז
דאָס נאָר נישט אויסען, דאָס האָט ער גאנץ לייכט געקענט דערקענען
אויף איהר פנים. שטיל, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט, האָט ער
פערלאָזען דעם קעלער און איז א היבשע וויילע ארומגעגאנגען אי-
בער'ן הויף, מיט א שמערצליך, ביטער געפיהל אין האַרצען. דערנאָך
איז ער צוגעגאנגען צום פענסטער פון פערשישא'ס וואוינונג און האָט
שטילערהייט אריינגעקוקט, אום צו זעהן וואָס דאָרט טהוט זיך. יא-
קאָו איז שוין ווידער געזעסען און געשפיעלט אין קאָרטען מיט זיין
פריינדין. דער אונטערשטער טהייל פון מאשא'ס געזיכט איז געווען
פערדעקט מיט די ברעגעס פון די קאָרטען, וואָס זי האָט געהאלטען
אין האַנד, און איליא'ן האָט זיך אויסגערוכט, אז זי לאַכט. יאקאָו
ווידער איז געווען פערטיעפט אין די קאָרטען און אונענטשלאָסען
האָט ער אָנגעריהרט מיט דער האַנד דאָ איינע און דאָ די אנדערע,
ניט וויסענדיג מיט וועלכער אויסצושפיעלען. איליא'ן איז געוואָרען
זעהר שווער אויפ'ן האַרצען. ער האָט ארומגעשפאצירט נאָך א וויילע
איבער'ן הויף, אהין און אהער. דערנאָך איז ער מוטטיג אראָב צוריק
אין קעלער.

„געחמט מיך צו פון דאָס ניי!“ האָט ער געזאָגט, צוקומענדיג
צום טיש.

זיין האַרץ האָט געקלאַפט ווי מיט האַמערס, זיין געזיכט האָט
איהם געפלאַמט און די אויגען האָט ער געהאלטען אראָבגעלאָזען צו
דער ערד. יאקאָו און מאשא זיינען געבליבען שטיל.

„איך וועל זיך שוין מעהר ניט זידלען אזוי!... ביי נאָט שווער
איך, אז איך וועל עס מעהר ניט טהאָן!“ האָט איליא ווייטער גע-
זאָגט און האָט זיי ביידען אָנגעקוקט.

„נו, זעץ זשע זיך אנידער... אף, דו!“ האָט זיך מאשא אָכנע-
רופען.

און יאקאוו האָט מיט אן ערענסטען טאָן צוגעלייגט:
 „דומקאָפּ! ביסט דאָך שוין ניט קיין קליין אינגעל! ... מוזט דאָך
 וויסען, וואָס דו רעדסט!“

„ניין, מיר זיינען נאָך אלע קליינע קינדער!“ איז מאַשא אריינ-
 געפאלען יאקאוו'ן אין די רייד און בשעת מעשה האָט זי א זעץ גע-
 געבען מיט'ן פויסט איבער'ן טיש. „נור טאָקי דערפאר דארפען מיר
 ניט ריידען קיין מיאוס'ע ווערטער.“

„דו האָסט מיך אבער אזוי טיכטיג געשלאָגען!“ האָט אייליא
 מיט א פאָרוואָרף געזאָגט צו יאקאוו'ן.
 „האָסט עס כשר פערדיענט! בעקלאָג זיך ניט!...“ האָט מאַשא
 געענטפערט מיט א שטרײַנגער מיענע און מיט'ן טאָן פון א לעד-
 רערקע.

„נו, גוט... כ'בין ניט ביזו אויף דיר... ס'איז מיין שולד געווען...“
 האָט זיך אייליא מודה געווען און האָט געקוקט מיט א שמייכעל אויף
 פעטרוכא'ס זוהן. „מיר וועלען אלזאָ צוריק זיין גוטע ברידער —
 וואָס?“

„פון מיינעטוועגען, נעהם די קאַרטען...“

„וויילדער טייוועל דו!“ האָט זיך מאַשא אָבגערופען.

דערמיט האָט זיך די גאנצע מחלוקה געענדיגט. אין א מינוט
 ארום איז אייליא ווידער געווען שטארק פערטיעפט אין'ם קאַרטען-
 שפיעל. ער פלעגט זיך אימער זעצען אזוי, אז איהם זאָל אויסקור
 מען אויסצושפיעלען געגען מאַשא'ן. עס האָט זיך איהם מאָדנע גע-
 וואָלט, זי זאָל פערשפיעלען, און אין דער גאנצער צייט האָט ער נור
 געהאט דעם געדאנק אין זינען. אבער גראָד אויף צו להכעיס האָט די
 קליינע געשפיעלט גאנץ געשיקט, און ווי געוועהנליך איז יאקאוו
 אויך דעם מאָל כסדר געווען דער פערשפיעלער.

„אך דו גולם איינער,“ האָט מאַשא געזאָגט מיט א טאָן פון

דחמנות — „ביסט שוין ווידער דער נאָר!“

„כאפט דער רוח די קאַרטען!“ האָט יאקאוו געענטפערט. „ס'איז
 זעהר סקוטשנע, דאָס שפיעלען נאָכאנאָנד. לאָמיר בעסער ווייטער
 לייענען אין דער „קאמטשאַדאַלין!“

זיי האָבען פון ערגעץ ארויסגענומען א צוריסען און שמוציג בוך

און האבען גענומען לייענען די ליידענס-געשיכטע פון דער פערליעב-טער און אונגליקליכער „קאמאטשאדאלין“.

אז פאשקא גראטשעוו האט געזעהן, ווי די דריי קינדער פער-בריינגען אזוי גוט און אנגענעהם די צייט, האט ער מיט א טאן פון א קלוגען, וועלט-ערפאהרענעם מאן געזאגט:

„ווייסט איהר? איהר פיהרט גאר א נישקשה'דיג לעבען דא, איהר גנבים וואס איהר זייט!“

דאן האט ער א קוק געטהאן אויף יאקאוו'ן און מאשא'ן און מיט א שמיכעל, אבער אויך ערנסט אין דערזעלבער צייט האט ער צו-געלייגט:

„לעבט נור אזוי ווייטער ווי טייבעלאך! און שפעטער קענטס

דו מיט מאשא'ן חתונה האבען, יאקאוו... וואס?“

„דומקאפ!“ האט מאשא געענטפערט מיט א געלעכטער, און ענדליך האבען אלע פיער זיך צולאכט אין כאר.

פאשקא איז דאס רוב געווען מיט זיי צוזאמען. אז זיי פלעגען אויסלייענען א בוך, אדער זיך אברוהען אין מיטען לעזען, דאן פלעגט ער נעהמען דערצעהלען זיינע פאסירונגען, דאס וואס ער האט זיך שוין אנגעזעהן אין לעבען: און זיינע מעשיות זיינען ניט געווען ווע-ניגער אינטערעסאנט פון די ביכער.

„ווי איך האב דערזעהן, ברידער, אז אהן א פאס איז א געמור-משעט לעבען, האב איך גענומען פראווען אלערליי קונצען. דערזעהן א פאליצייסקען, האב איך גלייך גענומען שטעלען פיס, אזוי ווי מען וואלט מיך ערגעץ געשיקט און איך האב קיין צייט נישט... אדער איך האב זיך גאר צוגערוקט צום ערשטען בעסטען פון די פערבייגעהער, אזוי ווי ער וואלט געווען מיין בעל הבית, אדער מיין טאטע, אדער עפעס אזוי אימיצער... דער פאליציי-מאן קוקט מיך אן און לאזט מיך לויפען — ער האט גארנישט בעמערקט... נור שעהן איז געווען אין די דערפער: דארט זיינען גאר קיין פאליצייסקע ניטא, נור אלטע מענער, אלטע ווייבער און קינדער, די בויערן זיינען אויפ'ן פאלד. פרעגט מיך אימיצער, ווער איך בין, זאג איך: א בעמלער... וועמעס איך בין? קיינעם'ס ניט, כ'האב קיין משפחה ניט... פון וואנען איך קום? פון דער שטאדט. דאס איז אלצדינג! זיי גיבען מיר עסען און

טרינקען — אלעס מיט דער פולער האנד. און געהן קענסט דו דארט, ווי דו ווילסט אליין: קענסט גאנץ גיך לויפען, אָדער אויפ'ן בויך קריכען... איבעראל איז פעלד און וואלד... די פויגעל זינגען... ארויפ־פליהען ווילט זיך דיר צו זיי. אז דו ביסט גור זאט — דאן האָסט דו שוין גאר קיין שום וואונש ניט מעהר, וואָלסט געקענט אזוי כסדר געהן און געהן, ביז'ן עק וועלט. ס'איז עפעס פונקט ווי אימיצער וואָלט דיך געצויגען פאָרווערטס... אזוי ווי א מוטער וואָלט געטראָגען איהר קליין קינד. אבער איך האָב אויך אַפּטמאַל נישקשה'דיג צוגע-הונגערט — אָהאָ! די קישקעס אין בויך האָבען זיך מיר געדרעהט און צוזאמענגעצויגען — אזוי טרוקען איז מיר געווען אינעווייניג! ערד וואָלט איך געקענט פרעסען. דער קאַפּ פלעגט זיך מיר נעהמען דרעהען... אבער אז איך האָב דעמאַלט א שטיק ברויט געקראָגען און עס אריינגענומען צווישען די צייהן—א—אָד, וואָס פאר א תענוג! טאָג און נאכט וואָלט איך אזוי געקענט עסען. דאָס איז אביסעל געדווען אז אפּעטיט!... און דאָך בין איך געווען צופריעדען, אז איך בין ענדליך אריין אין לאַך... אין אָנהויב האָב איך שטארק מורא געהאט, אבער דערנאָך האָב איך זיך גענומען פיהלען זעהר גוט. איך האָב שמענדיג געציטערט אימת מות פאר די פאַליצי-לייט. איך האָב זיך געטראַכט ביי זיך, אז זיי וועלען מיך גור אריינקריגען אין זייערע הענד און מיר נעהמען ברעכען די ביינער, דאן וועלען זיי מיך דער-שלאָגען אויף טויט. און ווי איז עס אין דער אמת'ן געווען? גאנץ שטיל קומט ער פון הינטען און פאקט מיך ביים קאַלנער — שוואַפ! איך בין געשטאַנען ביי א זייגער-מאכער און אָנגעקוקט די זייגערס אין גרויסען פענסטער... א ים מיט זייגערס זיינען דאָרט געווען — גיל-דערנע און אנדערע. מיט אמאָל: שוואַפ! איך הויב אָן שרייען. און ער פרעגט מיך גאנץ פריינדליך: „ווער ביסט דו? פון וואנען קומסט דו?“ נא, האָב איך עס נאָטירליך געזאָגט — זיי וועלען זיך דאָך סיי זיי סיי דערוויסען: זיי ווייסען אלעס... „וואוהין געהסט דו?“ פרע-גען זיי ווייטער... „איך וואנרער אזוי איבער'ן לאַנד“... לאַכען זיי... דערנאָך פיהרט מען מיך אָב אין טורמע... דאָרט לאַכען זיי אויך אלע. און דערנאָך האָבען מיר יענע העררען צוגענומען צו זיך... דאָס זיינען אביסעל געווען טייוואָלים, אָהאָ!“

פון די „העררען“ האָט פּאַשקאַ שטענדיג גערעדט כמעט מיט די געפיהלפּאַלסטע ווערטער, וואָס ער האָט נור געקענט געפינען — זיי האָבען אויף איהם געמוזט מאכען א טיעפען רושם. אין דערזעלבער צייט אבער זיינען זייערע געשטאַלטען ביסלאַכווייז אזוי ווי פּערשוואַר-מען אין זיין געדאַנק, און זיי זיינען איהם פּאַרגעקומען עפעס אזוי ווי א גרויסער, פינסטערער פּלעק. ביים שוסטער איז פּאַשקאַ פּערבלי-בען א מאַנאַט צייט, דערנאָך איז ער פון דאָס ניי פּערשוואַנדען. שפּעטער האָט זיך פּערפּישקאַ דערוואוסט, אז ער איז אריין אלס לעהרען-אינגעל אין א דרוקעריי און אז ער וואוינט ערגעץ אין א ווייטען, פּערוואַרפּענעם ווינקעל פון דער שטאָדט. אז איליא האָט עס דערהערט, האָט ער פּאַשקאַ'ן שטאַרק מקנא געווען, און מיט א זיפּ האָט ער זיך אַנגערופּען צו יאַקאָו'ן:

„און מיר ביידע וועלען דאָ מווען פּערשימעלט ווערן!..“

8.

אין דער ערשטער צייט, נאָכדעם ווי פּאַשקאַ איז פּערשוואַנדען האָט איליא'ן אזוי ווי עפעס געפּעהלט. ער האָט זיך אבער באלד אריינגעלעבט צוריק אין זיין וואונדער-וועלט. ווידער אמאָל האָט מען גענוי מען לעזען ביכער, און איליא'ס זעלע איז אריינגעפאלען אין א האלב-שלאַפּעדיגען צושטאַנד.

אויפגעוועקט, ארויסגעריסען פון זיין אנגענעהמער, פּערטיעפּטער לאגע האָט מען איהם פּלוצלונג, אונגעריכטערהייט, איינמאָל, ווען איי-ליאַ איז נאָך געגאַנגען אין שולע, רופט זיך דער פּעטער אָן צו איהם: „באלד וועסט דו זיין פּאַרטיג מיט'ן לערנען... פּערצעהן יאָהר ווערסט דו אלט... שוין צייט צו זוכען פאַר דיר א שטעלע.“

„פּערשטעהט זיך,“ האָט פּעטרוכאַ געגעבען זיין הסכמה דערצו. „מיט דער גרויסער בעקאַנטשאַפּט, וואָס מיר האָבען, איז דאָס איי-גענעליך א גאַנץ לייכטער עסק... יאַשקאַ דאַרף קיין שטעלע ניט; פאַר איהם איז אלצדינג אַנגעגרייט! זאָל ער נאָך הויליען א יאָהר צייט — דערנאָך שטעל איך איהם אוועק הינטער'ן בופּעט! און פאַר דיר,

טערענטי, וועל איך אויפמאכען א צווייטען שענק ערגעץ וואו ניט ווייט פון דאנען. דארט קענסט דו ארבייטען אויף פראצענטען, און וועסט זיך אייגענטליך זיין, ווי ביי זיך אין דערהיים... הא—יא, גע- לויבט איז זיין ליעבער נאמען, ער האט מיך גוט פערזארגט!"

איליא האט זיך צוגעהערט גלייכגילטיג צו די אלע רעדעס און עס האט זיך איהם אויסגעדוכט, אז דאס רעדט מען ערגעץ ווייט, ווייט פון איהם. דאס אלצדינג האט קיין שום שייכות ניט געהאט מיט דעם, וואס האט בעשעפטיגט זיין מוח אין יענער צייט, און ער איז געבליבען גאנץ קאלט דערצו. נאך איינמאל האט איהם דער פעטער אויפגעוועקט גאנץ פריה פון שלאף און האט געזאגט:

"שטעה אויף און וואש זיך ארום ווי עס דארף צו זיין... אבער

אויף גיך!..."

"וואס איז די איילעניש? וואוהיז דארף איך דאס געהן?" האט איליא געפרעגט פערשלאפען.

"אויף דיין שטעלע! גאט זיי דאנק, ס'האט זיך וואס געפונען!... ביי א פיש-הענדלער קומסט דו אן."

עפעס אן אונאנגענעמעס געפיהל האט איליא'ן צוזאמענגעדריקט דאס הארץ. דער וואונש צו פערלאזען דאס דאזיגע הויז, וואו ער האט אלצדינג געקענט און צו אלצדינג געוואוינט געווען, איז פלוצלונג פער- שוואונדען, און פעטער טערענטי'ס הדר'ל, וואס איז איהם קיינמאל ניט געפעלען, איז עפעס מיט אמאל אין זיינע אויגען געווארען אזוי ריין, אזוי ליכטיג. מיט די אויגען צו דער ערד איז ער געזעסען אויף זיין בעט און האט נאך קיין חשק ניט געהאט זיך אנטזעהן... יא- קאוו איז אריינגעקומען, מיט צושויערטע האר און מיט א גראה גע- זיכט, האלטענדיג דעם קאפ אנגעבויגען אן א זייט. אויף גיך האט ער געכאפט א קוק אויף זיין חבר און האט געזאגט:

"קום גיכער, דער טאטע ווארט... דו וועסט דאך עפטער קומען אהער?"

"געוויס וועל איך קומען..."

"נא יא... פערגעס נור ניט אריינגעהן צו מאשא'ן, געזעגען זיך מיט איהר!"

"אבער איך געה דאך ניט אוועק אויף שטענדיג פון דאנען!" האט

זיך איליא אבגערופען מיט א בייזער.
 מאַשאַ איז דערווייל אליין ארויפגעקומען. זי איז געבליבען שטעהן
 ביי דער טהיר, האָט געקוקט אויף איליא'ן און מיט אַ טרויעריגער
 שטימע האָט זי געזאָגט:

„נו זיי זשע מיר געזונד און גליקליך, איליא...“
 איליא האָט פון פערדרום געשלעפט און געצופט דאָס יאקעל,
 וואָס ער האָט אַקאַרשט אָנגעטהאָן, און פאַר כעס האָט ער געשימפּפּט
 גלאַט אין דער וועלט אריין. מאַשאַ און יאקאָוו האָבען זיך ביידע מיט
 אמאָל טיעף אָבגעזיפּצט.

„זאָלסט זיך נור קומען זעהן מיט אונז אין גיכען!“ האָט יאקאָוו
 געזאָגט.

„גוט, גו—וט!“ האָט איליא געענטפערט גראָב.
 „קוק איהם נור אָן, ווי ער נעהמט זיך דאָס אביסעל איבער—
 דער הערר קאָמי!“ האָט מאַשאַ בעמערקט.

„אף דו... דומע גאנז!“ האָט איהר איליא געענטפערט שטיף,
 מיט א טאָן פון פאַרוואָרף.

איז א פאַר מינוטען ארום איז ער געגאנגען איבער דער גאס —
 לעבען פעטרוכא'ן, וועלכער איז געווען אָנגעטהאָן מיט אַ לאנגען פאל-
 טאָ און מיט א פאַר קנאַקעדיגע שטיוועל.

„איך פיהר דיך אצונד צו א זעהר גרויסען, אָנגעזעהענעם מאָן,
 וועמען די גאנצע שטאָרט ווייס צו שעצען,“ האָט דער בופעמשיק איינ-
 גע'טענה'ט מיט איליא'ן. — „צו קיריל איוואניטש סטראָגאני... פאַר
 זיין גוט הארץ און פאַר זיינע צדקות האָט ער מעדאלען געקראָגען,
 און נאָך מעהר! ער האָט אַ דעה אין דער דומע, און ווער ווייס?
 אפשר וועט ער גאָר אמאָל זיין איינער פון די שטאָרט-בעלי בתים!
 דיען איהם געטריי און עהרליך, און ער וועט שוין דערפאַר עפעס מאַ-
 כען פון דיר!... דו ביסט אַן ערנסט אינגעל, ניט דער מאמע'ס גע-
 פעסטעטער בן יחיד'5... אַ מענשען אַ טובה צו טהאָן, איז ביי איהם
 אקוראט ווי אויסשפּיען...“

איליא האָט זיך צוגעהערט צו פעטרוכא'ס רייד און האָט זיך
 געזוכט צו מאכען אַ בילד פון'ם סוחר סטראָגאני. ער האָט זיך עפעס
 פאַרגעשטעלט, אַז דער קופּעץ דארף אויסזעהן אזוי ווי זיידע יערע-

מען — אז ער מוז זיין פונקט אזוי אויסגעדארט, אזוי גוט-הארציג און אזוי פראַסט ביי זיך. אז ער איז אבער אריינגעקומען אין פיש-מא-גאזין, האָט ער דארט, הינטער'ן שרייב-טיש, דערזעהן א גרויסען מאן מיט א געזונדען, אָבערפּרעסענעם בויד. אויפ'ן קאָפּ האָט ער שוין קיין איין איינציגע האָר ניט געהאט, דערפאר איז כמעט דאָס גאַנצע גע-זיכט זיינס, פון די אויגען ביז'ן האַלז, געווען בעדעקט מיט א גע-דיכטער, רויטער באָרד. אויך די ברעמען זיינע זיינען געווען געדיכט און רויט, און אונטער זיי זיינען ארומגעלאָפּען אהין און אהער א פּאָר קליינע, גרינעוואטע אויגעלעך, וועלכע האָבען געשאַסען מיט פייער פאר כעס.

„פערנייג דיך!“ האָט פעטרוכא שטילערהייט א זאָג געטהאָן צו איליא'ן, און בשעת מעשה האָט ער מיט די אויגען א וואונק געטהאָן צום מאן מיט דער רויטער באָרד. ענטטוישט האָט איליא אראַבגעלאָ-זען דעם קאָפּ איבער דער ברוסט.

„ווי הייסט ער?“ האָט אָבערקלונגען א טיעפע באס-שטימע אי-בער'ן גאַנצען מאנאזין.

„איליא איז זיין נאָמען!“ האָט פעטרוכא געענטפערט.
 „נא, איליא, עפען מיר נור אקארשט די אויגען און ניב אכטונג!
 אצונד האָסט דו מעהר קיינעם ניט, קיינעם ניט אויף דער וועלט!
 אויסער דיין בעל הבית! ניט קיין קרובים און ניט קיין בעקאנטע —
 פערשטעהסט? איך בין דיר טאַטע און מאַמע — ווייטער האָב איך
 דיר גאַרנישט צו זאָגען...“

איליא האָט בננכה נעכאפט א קוק איבער'ן סקלאד. אין קערב מיט איין זיינען געלעגען אונגעהייער גרויסע פיש; אין פּאַליצעס ביי די ווענד זיינען געווען אָנגעפאקט גאַנצע שורות פון קארפען און געטריקענטע סאַרטען פיש און אומעטום, וואו מען האָט נור געוואָר-פען אן אויג, האָבען געבלאנקט בלעכענע פושקעס. א שטארקער, גע-זאַלצענער ריח האָט אָנגעפילט די לופט, און עס איז געווען שטיקענד, ענג און פייכט אין מאנאזין. אין גרויסע בעקענס, וואָס זיינען געשטאַ-נען אויף דער ערד, האָבען לאַנגזאַם און שטיל ארומגעשוואמען אלע סאַרטען לעבעדיגע פיש. אין איינער פון די כלים האָט זיך א קליינער העכט מיט עזות געפּלוישקעט אין וואסער, האָט געשטויסען די אַנדערע

פיש, געקלאפט מיט'ן עק און פערשפריצט א גאנצע שטיק ערד ארום זיך. איליא האט רחמנות געהאט אויף דעם אַרעמען יונג.

איינער פון די קאָמים — אַ קליינער, דיקער מענש מיט קיילעכ־דיגע אויגען און אַן איינגעבויענענע נאָז ווי אַ האַמשיק, וועלכער איז שטאַרק עהנליך געווען צו אַ רויב־פּויגעל — האָט איליא'ן געהייסען אַרויסנעהמען די אַבגעשטאַרבענע פיש פון בעקען. דער אינגעל האָט זיך פּערקאַשערט די אַרבעל און זיך אַריינגעלאָזען מיט די הענד, עפעס אזוי ווי אויף „קידוש השם“, אין וואסער אַרײַן.

„ביי די קעפּ נעהמט מען זיי אָן, דו דומקאָפּ!“ האָט דער קאָמי געזאָגט שטילער־הײט. אַפּטמאָל האָט זיך געמאַכט, און איליא האָט על פי טעות געפאַקט אַ לעבעדיגען פיש, וועלכער איז געלעגען רוהיג אין וואסער. דער פיש האָט זיך דאַן אַרויסגעגליטשט פון איליא'ס פינגער, האָט זיך גענומען פּליושקען אין וואסער און ענדליך זיך אָנגעשלאָגען מיט'ן קאָפּ אָן וואַנד פון בעקען.

„לעבעדיגער, לעבעדיגער!“ האָט דער קאָמי געקאַמאַנדעוועט. אָבער זיך פאַרענדיג מיט די פיש, האָט זיך איליא פּערשטאַכען אַ פינגער, און ער האָט איהם אַריינגעשטעקט אין מויל און גענומען זויגען, אום איינצושטילען דעם זוייטאַג.

„ארויס נעהם דעם פינגער פון מויל!“ האָט זיך געלאָזט הערען דעם בעל הבית באַס־שטימע.

דערנאָך האָט מען דעם אינגעל געגעבען אַ גרויסע, שווערע האַס און מען האָט איהם געהייסען אַראָבגעהן אין קעלער און דאָרט צוקלאַפּען די אונגעהייער גרויסע שטיקער אייז אויף קלענערע שטיקלאַך. די אייז שפּרײַצלאַך זיינען איהם געשפּרונגען אין פנים, האָבען זיך אַריינגע'גנב'עט ביי איהם אונטער'ן קאָלנער; ס'איז געווען קאַלט און פינסטער אין קעלער און די האַס האָט זיך אַלע ווילע אָנגעשלאָגען אָן דער סטעליע, וואָס איז געהאַנגען איבער איליא'ס קאָפּ. אין אַ פּאַר מינוטען אַרום איז איליא אַרויפגעקומען פון קעלער, פון אויבען ביז אונטען נאָס אזוי ווי אַ האָהן.

„איך האָב דאָרט צובראַכען עפעס אַ גלאָז...“ האָט ער ערקלעהרט דעם בעל הבית.

דער בעל הבית האט זיך אַ וויילע איינגעקוקט אין איהם און
האט זיך אַבגערוּפּען :
„דאָס ערשטע מאָל שענק איך דיר — און דערפאר, ווייל דו
האַסט עס אליין אויסגעזאָגט... אַ צווייטען מאָל — וועל איך דיר די
אויערן אויסרייסען...“

גאנץ מעכאניש האט זיך איליא ביסלעכווייז איינגעלעבט אין
זיין נייער לאגע — פונקט ווי א קליין שרייפעלע פאסט זיך אריין אין
א גרויסער, טומעלדיגער מאַשין. ער פלעגט אויפשטעהן פינף אזויגער
אין דער פריה, פלעגט אַבפּוצען די שטיוועל פון זיין בעל הבית, פון
דער גאנצער פאמיליע און אפילו פון די קאמיס אויך. דערנאָך פלעגט
ער אוועקגעהן אין קלייט, דאָרט אויסקעהרען, אויפראמען און אבוואַך
שען די טישען און די וואַגשאַלען. אז עס פלעגען אריינקומען קונים,
האט זיי איליא דערלאנגט די סחורה, וואָס זיי האָבען פערלאנגט, דער-
נאָך פלעגט ער זי אַבטראַגען צו זיי אין די הייזער. דאָס פלעגט גע-
וועהנליך געהמען ביז מיטאַגנצייט, ווען ער פלעגט געהן אַהיים עסען.
נאַכמיטאָג איז ניט געווען פיעל וואָס צו טהאָן, און אז מען האט
איהם ניט געהאט וואו צו שיקען, פלעגט ער שטעהן ביי דער טהיר
פון מאַנאַזין, בעטראַכטען דעם גאַנצען יאָרד, וואָס טהוט זיך אין
נאָס, און ביי איהם אין קאַפּ האָבען זיך אַרומגערדעהט מאַדנע גע-
דאַנקען. וויפיעל מענשען עס זיינען דאָס פאַראַן אויף דער וועלט, און
וואָס פאַר אַן אונגעהויערע מאַסע פון פיש, פלייש און פרוכט זיי פער-
צעהרען עס! ... איינמאָל ווענדעט ער זיך צום קאַמי, וואָס האט גע-
האט א פנים ווי א רויב־פּוּיגעל :

„מיכאַאיל אינגאַטימש!...“

„נו—וואָס ווילסט דו?“

„וואָס פאַרט וועלען די מענשען עסען, ווען אלע פיש וועלען זיין
אויסגעפאַנגען און אלע בחמות אויסגעקוילעט?“
„דומקאַפּ!“ האט איהם דער קאַמי געענטפערט.

אַן אַנדערס מאָל האט איליא גענומען א בלאט פון טיש, האט
זיך אַנדערגעשטעלט ביי דער טהיר פון קלייט און גענומען ליינען.
דער קאַמי אַבער האט איהם אַרויסגעריסען די צייטונג פון האַנד,

איהם דערלאנגט א רוק איבער דער נאָז און מיט א פרעכען טאָן האָט
ער געזאָגט :

„ווער האָט עס דיר ערלויבט, האָ ? עזעל!..“

דער דאָזיגער קאָמי איז אַיליאַז'ן כלל ניט געפעלען. אז ער האָט
גערעדט מיט'ן בעל הבית, פלעג ער כמעט ביי יעדען וואָרט, וואָס איז
איהם ארויס מויל, געבען עפעס אן אונטערטהעניגען פייה מיט די
צייהן, אָבער הינטער'ן רוקען האָט ער דעם קופיעץ סטראַגאָני שמענ-
דיג גערופען שווינדלער, חונף און רויטער טייוועל. יעדען שבת-צור
נאכט אָדער ערב יום טוב, ווען דער בעל הבית איז געפאָהרען אין קיר-
כע, איז צום קאָמי אלע מאָל געקומען אן אנדער גאסס: זיין פרוי
אָדער זיין שוועסטער, און ער האָט זיי דאן דערלאנגט א גאנצען פער-
קעל מיט פיש, קאוויאר און מאַרענידמע זאכען. איבערהויפט האָט דער
קאָמי ליעב געהאט צו מאכען שפאס און אַבצונארען די בעטלער, צוויי-
שען וועלכע עס זיינען געווען אזעלכע אלטע לייט, וואָס האָבען איר
ליאז'ן דערמאָנט אָן זיידע יערעמעיו'. אז אזא אלטיטשקער פלעגט צו-
קומען צום טהיר פון קלייט און מיט אן איינגעבויענעם קאָפּ בעטען
עפעס א נדבה, האָט דער קאָמי אָנגענומען א קליין פישעל ביים קאָפּ
און עס דערלאנגט דעם אַרעמאן. אזוי גיך ווי דער בעטלער האָט עס
נאָר אָנגענומען איז האַנד האָט ער זיך פערקרימט פון שמערץ. די
שארפע שופען פון'ם פיש'ס רוקען האָבען זיך איינגעשמאָכען אין
זיין האַנד און האָבען איהם געמאכט בלוט. דערזעהענדיג די שמערצ-
ליכע מיענע, וואָס דער אַרעמער מענש פלעגט מאכען, פלעגט דער קאָ-
מי ארויספלאצען מיט א ווילדען געלעכטער און מיט צאָרן פלעגט ער
זיך צוביזערן :

„וואָס זשע! דו ווילסט ניט ? ס'איז צו וועניג פאר דיר ? טראַג

זיך שוין אָב פון דאנען!..“

איינמאָל האָט אן אלטע בעטלערין שטילערהייט גענומען א גע-
טריקענטען פיש און האָט איהם בעהאלטען אין איהרע שמאטעס. דער
קאָמי האָט עס דערזעהן, האָט ער דער אלטער אָנגעכאפט ביי דער
האַנד, האָט אָנגענומען ביי איהר דעם גע'גנב'עמען פיש, דערנאָך האָט
ער איהר אראַבגעדיקט דעם קאָפּ מיט דער לינקער האַנד, און מיט
דער רעכטער האָט ער איהר געשלאָגען איבער'ן געזיכט אַהן רחמנות.

זי האָט קיין קוויטש ניט געגעבען, קיין וואָרט האָט מען פון איהר ניט געהערט. שטילערהייט, מיט אן איינגעבויענעם קאָפּ אין זי זיך ארויס אין דרויסען, און איליא האָט געזעהן, ווי פון איהר צושלאַגענעם נאָז לאָזען זיך אראָב צוויי שטראָמען שוואַרצע בלוט.

„האַסט געהאַט דיין חלק, האָ?״ האָט זיך נאָך דער קאַמי גע-רייצט מיט איהר.

און זיך ווענדענדיג צום צווייטען קאַמי קארפּ, האָט ער געזאָגט : „איך האָב זיי פיינט, אָט די בעטלעך-באַנדע! ... איינפאַכע גנבים זיינען זיי! געהען ארום בעטלען — און זיינען זאָט דערביי! נישקשה, זיי ווייסען שוין נאָך גוט, ווי צו לעבען... קריסטוס'עס ברידער רופט מען זיי. און וואָס בין איך אזוינס קריסטוס'עס? אַ פרעמדער אפּשר? איך דרעה זיך און קריד מיין לעבען לאַנג ארום אזוי ווי אַ וואָרים אין דער זון — און געפין ניט קיין רוה, כ'ווער פון קיינעם ניט רעס-פעקטירט...״

דער צווייטער קאַמי, קארפּ, איז געווען אַ שטילער, פרומער מענש. גערעדט האָט ער רק פון קירכען, קירכען-זינגער און דעם גאַמעס-דיענסט, און יעדען שבת-צורנאכט איז ער געווען זעהר אונרוהיג, וואָס ער קען ניט קומען צו דער צייט אין קירכע, צו דעם אָבענד-געבעט. אויסערדעם האָט ער זיך אינטערעסירט מיט אלע סאַרטען שוואַרצ-קינסטלעריי, און אז אין שטאָרט פלעגט נור אראָבקומען עפעס אַ „מאגיקער“ אָדער אַ „צויבער-קינסטלער“, איז קארפּ געווען פון די סאַמע ערשטע צו לויפען זעהן זיין שוואַרצע גבורה... ער איז געווען הויף, מאַגער און זעהר פלינק. ווען דער מאַגאַזין פלעגט פול ווערען מיט קונים, האָט זיך קארפּ געוואוסט, ווי אזוי דורכצושפּאַרען אזוי ווי אַ שלאַנג צווישען זיי; פאר יעדען איינעם האָט ער אַ שמיכעל געהאַט, מיט יעטוועדען האָט ער געפלוידערט, און בשעת מעשה פלעגט ער וואַרפען אן אויג אויף דער גרויסער געשטאַלט פון זיין בעל הבית, אזוי ווי ער וואָלט איהם געוואָלט ווייזען וואָס פאר אַ כוואַטס-קער בחור, וואָס פאר אַ בריה ער איז. אויף איליא'ן האָט קארפּ געקוקט מיט פּעראכטונג, און דער אינגעל האָט איהם ווידער אויף ליעב געהאַט פון ווייטען... דערפאַר האָט דער בעל הבית נושא חן געווען ביי איליא'ן אין די אויגען. פון אין דערפריה בין ביינאכט אין

ער געשטאנען הינטער זיין פערקויף-טיש. אלע וויילע פלעגט ער עפענען דאָס טישקעסטעל און אריינווארפען אהין דאָס געלד. איליא האָט בעמערקט, אז ער טהוט עס גאנץ קאלטבלוטטיג, אָהן זשערנעקייט און דאָס האָט איהם פערשאפט א גרויס פערנגיגען. עס איז איהם אויך געווען אנגענעהם וואָס דער בעל הבית האָט מיט איהם עפטער און פריינדליכער גערעדט ווי מיט די קאָמים. אין די שטילע גע-שעפטס-שטונדען, ווען עס זיינען קיין קונים ניט געווען, פלעגט דער בעל הבית עפטערס פערבינדען א שטיקעל שמועס מיט איליא'ן, וועל-כער איז געשטאנען פערטראכט ביי דער טהיר פון מאַנאָזין :

„הע, איליא — דו שלאָפסט?“

„ניין...“

„אזוי, אזוי... פאר וואָס זשע ביסט דו שטענדיג אזוי ערנסט?“

„איך... ווייס אליון ניט...“

„ס'איז דיר אפנים לאַנגווייליג דאָ, ווי?“

„יא—א!..“

„נו, נישקשה — לאַנגווייליג זיך נור! אויך איך האָב זיך פריהער גענוג געלאַנגוויילט... פון ניינטען ביז צום צוויי-און-דרייסיגסטען יאָהר פון מיין לעבען האָב איך זיך צווישען פרעמדע מענשען געלאַנגוויילט... און איצט איז שוין דריי און צוואַנציג יאָהר, אז איך קוק זיך צו, ווי אנדערע לאַנגוויילען זיך...“

און דערביי האָט ער געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ, אזוי ווי ער וואָלט דערמיט געוואָלט זאָגען :

„ס'איז פערפאלען, אנדערש קען עס שוין גאָר ניט זיין!“

נאָך אזעלכע צוויי, דריי געשפרעכען, האָט זיך ביי איליא'ן אין מוח געיאָוועט א פראַגע, וואָס האָט איהם ניט אויפגעהערט צו מר-טשען : פאר וואָס פערבריינגט אָט דער רייכער, אנגעזעהענער מאַן דעם גאנצען טאָג אין דעם שמוציגען מאַנאָזין, איינאַטהעמענדיג אין זיך דעם שלעכטען, אונאנגענעהמען גערוד פון די געזאַלצענע פיש, אז ער האָט אזא גרויס, ריין הויז ? א מערקווירדיגעס הויז איז דאָס גע-ווען. אלצדינג איז דאָרט צוגעגאנגען עפעס אזוי אין אַרדנונג, און שטרענג און גאנץ שטיל איז דאָרט געווען. און כאַטש אויף ביידע עטאזשען האָבען א חוץ דעם בעל הבית, זיין פרוי און זיינע דריי

טעכטער קיין אנדערע מענשען ניט געוואוינט, אויסער א קעכין, וואָס האָט אויף אין דערזעלבער צייט געדיענט אלס דיענסט־מיידעל, און אַ משרת, וואָס האָט אויף פּערטרעטען די שטעלע פון אַ קוטשער—פונדעסטוועגען איז פֿאַרט געווען ענג דאָרט. אלע איינוואוינער פון הויז האָבען שטענדיג גערעדט שטיל, און אז זיי פֿלעגען דארפֿען אַריבער־געהן דעם ברייטען, ריינעם הויף, פֿלעגען זיי זיך אלע צושפּאַרען צו דער וואַנדר, געהן אָן אַ זייט, פּונקט ווי זיי וואָלטען מורא געהאט צו טרעטען אויפֿ'ן אָפּענעם ברייטען הויף. אז איליאָ האָט דאָס דאָזיגע רוהיגע, סאַלדע הויז פֿערגליכען מיט פּעטרוכאָ'ס געביידע, איז ער עפעס גאָר ניט ווילענדיג געקומען צום שלום, אז ביי פּעטרוכאָ'ן איז הויז לעבט זיך פֿאַרט בעסער, כאָטש דאָרט געהט עס צו אזוי אַרעם, אזוי טומעלדיג און אזוי שמוציג. ער האָט זיך אַליין געוואונדערט, ווי אזוי ער האָט געקענט קומען צו אַזאַ שלום און עס האָט זיך איהם גאָר ניט געגלייבט. אבער וואָס ווייטער האָט דער דאָזיגער געדאַנק אַלץ מעהר בעשעפּטיגט זיין מוח, און דער פּאַקט, אז דער בעל הבית גופא לעבט אזוי ווייניג ביי זיך אין הויז, האָט איהם נאָך בעפעסטיגט אין זיין פֿאַרשטעלונג. ווי גערן וואָלט ער געווען צו פרעגען דעם רייכען סוחר, פאר וואָס ער בריינגט צו דעם גאַנצען טאַג אין דער אונרוהיג־קייט, אינ'ם ליארם און הרהאָ פון מאַרק און ניט אין זיין הויז, וואו עס איז דאָך אזוי שטיל, אזוי פֿריעדליך!

איינמאָל, ווען קארפּ איז אוועק ערגעץ אויף אַ שליחות און מי־כאַאיל איז געווען אונטען אין קעלער, וואו ער האָט צונויפגעקליבען פּערפּוילטע פּיש אויף צדקה פאר אַרעמע לייט, האָט דער בעל הבית ווידער פּערבונדען אַ שמועס מיט איליאָ'ן, און ריידענדיג האָט זיך דער אינגעל אַרויסגעכאַפּט מיט זיין לאַנג־צוגעגרייטער פּראַנע:
 „איהר וואָלט דאָך שוין געקענט אויפגעבען אייער געשעפּט, קי־ריל איוואַנאוויטש!... איהר זייט דאָך אזוי רייך... ביי אייך אין דערהיים איז אזוי שעזן, אזוי גרויסאַרטיג, און דאָ... אזוי סקוטש־נע...“

סטראַנאַני האָט אַרויפגעלייגט ביידע עלענכויגענס אויפֿ'ן פּולט, האָט אָנגעשפּאַרט זיין שטערן דערויף און מיט אויפּמערקזאַמע בלי־קען האָט ער בעטראַכט זיין לעהרען־אינגעל. — דעם סוחר'ס רויטע

באָרד האָט בשעת מעשה מאַדנע געציטערט און זיך בעוועגט אַרויף און אַראָב.

„נו?״ האָט ער געפרעגט, ווען אַיליאַ איז שטיל געבליבען. „איז דאָס אַליי, וואָס דו האָסט געוואָלט זאָגען?“
 „יאָ...״ האָט אַיליאַ געענטפערט צומישט און מיט אַנגסט אין האַרצען.

„קום נור אַקאָרשט אַהער!...״
 אַיליאַ איז צוגעגאַנגען געהנטער צום פּוֹלם. סטראָנאַני האָט איהם אַנגענומען פאַר דער מאָרדע, האָט איהם אויפגעהויבען דעם קאַפּ און מיט האַלב פערמאַכטע, קליינע אויגען האָט ער איהם אַריינגעקוקט גלייך אין געזיכט אַריין. דערנאָך האָט ער געפרעגט:
 „האַט עס דיר אַימיצער געזאָגט, אַדער דו האָסט פון זיך אַליין אויסגעטראַכט?“

„פון זיך אַליין, ביי גאַט!...״
 „אז—זוי!... ווען דו האָסט עס פון זיך אַליין אויסגעדענקט, דאָן, מאַכט ניט אויס... אבער איד וועל דיר וואָס זאָגען: ווייטער זאָלסט דו זיך ניט דערוועגען מיט מיר, דיין בעל הבית — פערשטעהסט? דיין בעל הבית — אזוי צו ריידען! געדיינק זשע וואָס מען זאָגט דיר — און איצט געה צו דיין אַרבייט!...״

און אז קארפּ איז געקומען צוריק פון גאַס, האָט דער בעל הבית פּלוצלונג, סתם אזוי אין דער וועלט אַריין, אַנגעפאַנגען מיט איהם צו ריידען, און קוקענדיג פון דער זייט אויף אַיליאַ'ן, אזוי אז ער זאָל עס בעמערקען, האָט ער געזאָגט:

„דער מענש מוז זיין גאַנץ לעבען לאַנג עפעס האַבען א שטיקעל געשעפט — זיין גאַנץ לעבען לאַנג!... ווער עס בעגרייפט דאָס ניט, איז א דומקאַפּ. ווי אזוי קען מען גאָר לעבען, אז מען טהוט ניט כאַטש וואָס עס איז? א מענש, וואָס איז ניט אַריינגעטהאָן אין זיין געשעפט מיט'ן גאַנצען האַרצען, מיט דער גאַנצער נשמה זיינער, איז אַ לאַ יוצלח, ער טויג צו גאָר נישט...״

„זעהר ריכטיג, קיריל אַיוואַנאָוויטש!“ האָט דער קאַמי געענטפערט, און בשעת מעשה האָט ער זיך אַרומגעקוקט אין סקלאַר, אזוי ווי ער וואָלט געזוכט עפעס אַ בעשעפטיגונג, מיט וואָס זיך צו פער-

נעהמען. איליא האָט אָנגעקוקט דעם בעל הבית און איז אריינגעפאלען
 אין א ים פון מחשבות. אלץ לאנגווייליגער איז איהם געווארען דאָס
 לעבען מיט די דאָזיגע מענשען. ווי לאנגע גראַע פּעדים, וואָס וויקלען
 זיך אָב פון א בעהאלטענעם, אונזיכטבארען גרויסען קנויל, אזוי האָט
 בען זיך געצויגען די טעג, איינער נאָכ'ן צווייטען. און דעם אינגעל
 האָט זיך אויסגעדוכט, אז עס וועט גאָר קיין סוף און קיין עק ניט
 נעהמען צו די טעג, אז ער וועט אָט אזוי זיין גאנץ לעבען לאנג שטעהן
 דאָ ביי דער טהיר פון מאנאזין און הערען דעם שרעקליכען גערויש
 פון מאַרק. אָבער זיין נאָכריינקען, זיין קריטישער בליק, וואָס האָט
 שוין פריהער ערוואַכט אין איהם דורך די ביכער, וואָס ער האָט גע-
 לייענט, איז ניט אָבגעשוואַכט געוואָרען דורך דעם דאָזיגען פּערשלעך
 פּערנען, מאַגאַטאַנעם לעבען, נאָר עס האָט זיך אין איהם כּסדר
 אויסגעאַרבייט ווייטער. דעם אינגעל'ס זעלע האָט אויפגענומען וואָס
 ווייטער אלץ נייע איינדיקע, וועלכע האָבען גענעהרט אין איהם און
 אָנגעפילט זיין קאַפּ מיט אַ טומאן פון פאַרשטעלונגען וועגען אַלצדינג.
 וואָס האָט זיך אָבגעטהאָן אַרום איהם. ער האָט ניט געהאַט קיין
 מענשען, מיט וועמען אויסצוטוישען זיינע געדאַנקען און ער האָט זיי
 דאַרום פּערבאַרגען טיעף ביי זיך אין ברוסט. זיי זיינען געווען פּיעל,
 זעהר פּיעל, די געדאַנקען זיינע, און געקוועלט, געמוטשעט האָבען זיי
 איהם. זיי זיינען בעצויגען געווען מיט אַ טומאן, צונויפגעשמאַלצען
 אין איינעם, און ווי אַ שווערער שטיין זיינען זיי איהם געלעגען אויפ'ן
 האַרצען. צייטענווייז האָט דאָס ערנסטע, שטילע אינגעל געהאַט אַזאַ
 האַרצווייטאַג צוצוזעהן די מיאוס'ע מעשים פון די מענשען, אז עס
 האָט זיך איהם געוואָלט צומאַכען די אויגען און אוועק ווייט, ווייט—
 נאָך ווייטער ווי פאַשקאַ גראַטשעו איז גענאַנגען — אום קיינמאַל
 כּעהר ניט צוריקצוקומען אהער, אין דער גרויער לאנגווייליגקייט.
 אין די ימים טובים פלעגט מען איהם שיקען אין קירכע. פון דאָרט
 איז ער יעדעס מאָל צוריקגעקומען מיט אַ מאַרנעם געפּיהל, עפעס אזוי
 ווי זיין האַרץ וואָלט דאָרט, אין נאָט'ס הויז, ריינגעוואשען געוואָרען
 אין אַן אנגענהמער, וואַרעמער פליסיגקייט. דעם פּעטער האָט ער אין
 אַ משך פון אַ האַלב יאָהר צייט צוויי מאָל בעזוכט. דאָרט איז אלץ
 צוגענאַנגען אויפ'ן אַלטען שטייגער. דער הויקער איז וואָס ווייטער

אלץ מאַגערער געוואָרען, און פעטרוכא האָט אלץ שטארקער געפייפּט, אין דער צייט וואָס זיין פנים, וועלכער האָט פריהער געגלאַנצט מיט אַ ראַזעווען קוליר, האָט אַזונד אין גאַנצען אויסגעזעהן דרויט. יאַקאָוו האָט זיך געקלאַנגט פאַר איליא'ן, אַז זיין פאַטער דערנעהט איהם די יאהרען.

„רק ער ברומט: „מוזט אמאָל זיך נעהמען צו עפעס רעכטס... אַ ביכער־וואָרעם דאַרף איד אויף כפרות...“ אַבער וואָס זאָל איד טהאָן, אַז עס ווערט מיר נמאס ומאוס צו שמעהן הינטער'ן בופעט? קיין אַנדער זאך ניט, נור ליאַרם, קריגעריי און קולות ביו'ן הימעל... די אייגענע ווערטער, וואָס מען ברײנגט ארויס פון מויל, פערשטעהט מען ניט!... איד זאָג איהם: גיב מיר אוועק ערגעץ־וואו אין דער לעהרע... פילייכט אין אַ מאַגאַזין פון הייליגע בילדער... דאָרט אין ניטאָ פיעל צו טהאָן, און איד האָב זיי ליעב, די הייליגע בילדער...“

יאַקאָוו'ס אויגען האָבען געהאַט אַ טרויעריגען גלאַנץ, די הויט אויף זיין שטערן איז געווען מאַדנע געל און האָט געגלאַנצט ווי דער פליד ביי זיין טאַמען אויפ'ן קאַפּ.

„איהר לייענט נאָך אלץ ביכער?“ האָט איליא געפרעגט.

„נן, געוויס... דאָס איז נאָך מיין איינציג שטיקעל פרייד... כל זמן איד לייען, קומט מיר פאַר, עפעס אזוי ווי איד וואָלט געווען אין אַן אַנדער שטאַדט... און אַז דאָס בוך איז צו ענד — דעמאָלט פיהל איד, עפעס אזוי ווי מען וואָלט מיר אַרונטערגעשליידערט פון אַ קירכ־טהורם...“

איליא האָט איהם אַנגעקוקט און געזאָגט:

„ווי אַלט דו ביסט געוואָרען... און וואו איז ערגעץ מאַשוטקאָ?“ „אין דער פאַלקס־קיך איז זי געגאַנגען, אַ נדבָה בעמען. איצט קען איד איהר קיין סך ניט העלפען, דער טאַטע גיט צו פיעל אַכ־טונג... און פערפישקא איז כסדר קראַנק... דערפאַר האָט מאַשקא גע־מוזט געהן אין דער פאַלקס־קיך... באַרשטש וועט מען איהר דאָרט געבען און נאָך עפעס... מאַטיצא העלפט איהר אויך אביסעל... מוז זיך געבעד זעהר קוועלען, די אַרעמע מאַשא...“

„ס'איפּ, הייסט עס, דאָ ביי אייד אויך סקוטשנע?“ האָט איליא געזאָגט פערטראַכט.

„וואס זשע! ביי דיר אין געשעפט איז דען סקוטשנע?“
 „שרעקליך!... איהר האָט כאָטש ביכער... און ביי אונז אין
 גאנצען הויז איז פאראן נאָר איין איינציג בוך: „דער נייעסטער צויע-
 בערער און שוואַרץ-קינסטלער,“ ליגט ער שטענדיג ביים קאַמי אין
 קופערט. אבער דו מיינסט אפשר, ער אנטלייט מיר איהם, דער זשע-
 ליק? ס'הויבט זיך גאָר ניט אָן... אַט אפנים, ס'געהט אונז ביידען
 ניט אים בעסטען, ליעכער פריינד...“

„אזוי ווייזט עס ווירקליך אויס, ברודער...“
 זיי האָבען נאָך געפלוידערט אַ וויילע און זיך דערנאָך אָבגעזע-
 ענט איינער מיט'ן צווייטען — ביידע פערטראכט און טרויעריג.
 אויף אזא אופן זיינען אריבער נאָך אַ פאָר וואָכען. מיט אַמאָל
 האָט פאסירט עטוואָס, וואָס האָט געמאכט אַ פלעצליכע ענדערונג אין
 איליא'ס לעבען. איינמאָל, אין אַ דער פריה, ווען די קלייט איז געווען
 פול מיט קונים, האָט דער בעל הבית מיט אַמאָל אָנגעהויבען זוכען
 עפעס אויף זיין אַרבייטס־טיש. דער שטערן איז איהם געווען רויט ווי
 פייער פון צאָרן און די אַדערן אויף זיין האַלז זיינען איהם אויפגע-
 שוואַלען געוואָרען.

„איליא!“ האָט ער געשריגען — „דערלאנג נור אַ קוק אויף דער
 ערד... אויב עס ליגט ניט דאָרט אַ צעהן־רובעלדיגער...“
 איליא האָט פריהער אַ קוק געגעבען אויפ'ן סוחר, דערנאָך האָט
 ער אויף ניד אַראַבגעלאָזען די אויגען אויף דער ערד און האָט רוהיג
 געזאָגט:

„ניין, עס ליגט גאָרנישט דאָ...“
 „איך זאָג דיר, זוד ווי ס'געהער צו זיין!“ האָט זיך דער בעל
 הבית געבייזערט אויף איהם מיט זיין באַס־שטימע.
 „איך האָב דאָך שוין געזוכט...“
 „המ... וואַרט אַקארשט, דו איינגעשפארטער יונג דו!“ האָט איהם
 דער סוחר געסטראשעט.

אַז די קונים זיינען ארויס פון מאַגאַזין, האָט ער צוגערופען
 איליא'ן צו זיך, האָט אָנגענומען מיט זיינע קרעפטיגע, דיקע פינג-
 גער דעם אינגעל'ס אויער און האָט עס געדריעהט אהין און אהער,
 לערנענדיג מיט איהם דרך ארץ:

„אז מען הייסט זוכען — זוכט מען, אז מען הייסט זוכען—זוכט מען...“

איליא האט זיך מיט אלע כחות אנגעשפארט מיט ביידע הענד און דעם בעל הבית בויד, האט ארויסגעצויגען זיין אויער פון צווישען זיינע פינגער און צימערנדיג פאר אויפגעגונג האט ער אויסגעשריגען אין דער הויך:

„פארוואס שלאגט איהר מיד? דאס געלד האט מיכאאיל איג-נאטיש אין געהיים צוגענומען — נו יא! עס ליגט דארט ביי איהם אין דער לינקער קעשענע פון זיין וועסטעל...“

דעם קאמי'ס רויב-פויגעל-געזיכט האט זיך פלוצלונג אויסגע-צויגען, עס האט אנגענומען א דערשלאגענעם אויסדרוק און אנגעפאנגען צו צימערן. און מיט אמאל האט ער אויסגעשטרעקט זיין רעכטען ארעם און דערלאנגט איליא'ן א זעץ איבער'ן אויער. דאס אינגעל האט דערלאנגט א קוויטש, איז אנידערגעפאלען אויף דער ערד און וויינענדיג, אויף אלע פיער, איז ער פערקראכען אין א ווינקעל פון קלייט. אזוי ווי אין חלום האט ער געהערט דעם בעל הבית מורא'דיגע שטימע:

„שטעה! וואוהין? דאס געלד גיב אהער!...“
 „אבער ער לייגט—ס'א ליגען!...“ האט זיך געהערט דעם קא-מי'ס קוויטשיגער קול.

„קום אקארשט אהער...“

„ביי גאט.. איד...“

„כ'ווארף דיר די געוויכטען אין קאפ!...“

„קיריל איוואניטש... ס'איז מיין געלד!... דער שלאג זאל מיר טרעפען...“

„האלט ס'מויל!...“

דאן איז געווארען שטיל. דער בעל הבית איז אריין צו זיך אין צימער, און גלייך נאכדעם האט מען פון דארט געהערט דעם גערויש פון די קוילען ביים רעכענברעט. איליא איז געזעסען און דער ערד, האט זיך געהאלטען מיט די הענד פאר'ן קאפ און געקוקט מיט אויגען פול האס אויף'ן קאמי, וועלכער איז געשטאנען אין א צווייטען

ווינקעל פון מאגאזין און האָט פֿון זיין זייט געוואָרפֿען ביזע בליקען אויפֿן אינגעל.

„נו, דו לומפֿ איינער — האָסט נישקשה'דיג געקראָגען פֿון מיר, האָ?״ האָט ער געפרעגט אין דער שטיל און האָט בשעת מעשה אויס-געטשירעט די צייהן.

איליא האָט געצויגען מיט די אקסלען און געשוויגען.
„ווארט, איד וועל דיר נאָך באלד... געבען א נדוושניע אויך!“
דער קאָמי האָט זיך לאַנגזאָם צוגעלאָזט צום אינגעל. און האָט איהם אריינגעקוקט מיט זיינע קיילעכדיגע, רשעות'דיגע אויגען גלייך אין געזיכט אריין. איליא אבער האָט זיך אויפֿגעהויבען פֿון דער ערד, האָט שנעל אַ כאַפֿ געטהאָן פֿון טיש אַ לאַנגען, שמאַלען מעסער און געזאָגט:

„קום אקארשט אהער!“

דאָ איז דער קאָמי געבליבען שטעהן, מיט זיינע אויסגעגלאַצטע אויגען האָט ער אָבגעמאַסטען איליא'ס הויכע, קרעפֿטיגע געשטאלט מיט די לאַנגע אַרעמס און מיט דעם מעסער אין איין האַנד, און מיט פֿעראַכטונג האָט ער געמורמעלט:

„פאה, דו... ארעסטאַנטעל!...“

„נו, קום זשע שוין אהער, אהער קום!“ האָט דאָס אינגעל ווי-דערהאַלט און איז איהם אנטקעגען געגאנגען א טריט. פאר איליא'ס אויגען האָט זיך אלצדינג געדערהט אזוי ווי אַראַד, גאַר אין זיין ברוסט האָט ער געפֿיהלט אַ גרויסע קראַפט, וואָס האָט איהם געטריבען און געשטופֿט פֿאַראַוויס.

„לייג אוועק דאָס מעסער!“ האָט זיך געלאָזט הערען דעם בעל-

הבית קול.

איליא האָט זיך שטארק דערשראָקען, דערזעהענדיג די רויטע באַרד און דאָס בלוט-אַנגעלאַפֿענע געזיכט, פֿון'ם רייכען סוחר, דאָך האָט ער זיך ניט געריהרט פֿון אַרט.

„דאָס מעסער זאָלסט דו שוין אוועקלייגען, זאָג איד!“ האָט

סטראַנאני ווידערהאַלט שטילער ווי פֿריהער.

איליא, וועלכער האָט אזוי ווי געשוואומען אין א געריכטען טר-מיאן, האָט אוועקגעלייגט דאָס מעסער צוריק אויפֿן טיש. דערנאָך

האָט ער זיך צוכליפעט אויפ'ן קול און האָט זיך ווידער אנידערנגעזעצט אויף דער ערד. עס האָט איהם אָנגעהויבען שווינדלען פאר די אוי-גען, ער האָט דערפיהלט א מורא'דיגען שמערץ אין קאָפּ, אחוץ דעם ווייטאַג פון זיין פערוואונדעטען אויער, וועלכער האָט איהם שטארק דערקומשעט. א שווערער דרוק, אזוי ווי א שטיין, וואָס איז איהם געלעגען אויף דער ברוסט, האָט איהם פערשטיקט דעם אָטהעם, פער-האלטען זיין פולס און איז איהם ארויף לאַנגזאַם אין האַלז, אָבנע-היט מענדיג זיין לשון. עפעס אזוי פון ערגעץ וואו גאַנץ ווייט פון מאַ-גאזין האָט איז זיינע אויערען אָבגעקלונגען דעם בעל הבית' שטימע:
 „אַט האַסט דו דיין חשבון, מישקא...“
 „אַבער ערלויבט...“ האָט דער קאַמי געזוכט זיך צו פערענט-

פערן.

„טראַג זיך שוין אָב פון דאַנען! אַניט רוף איך די פּאַליציי...“
 „גוט, איך געה שוין... אבער אויפ'ן אינגעל דאָ זאָלט איהר גוט אכטונג געבען, דאָס זאָג איך אייד... ער ווארפט זיך מיט'ן מעסערל אויף לייטען... הע הע! זיין טאַטעלע איז אין סיביר אויף קאַטאַרגע... הע הע!“
 „ארויס!“

ס'איז ווידער אמאָל שטיל געוואָרען אין מאַגאַזין. איליא האָט געפיהלט, אזוי ווי עפעס וואָלט איהם ארומגעלאָפּען איבער'ן געזיכט. מיט דער האַנד האָט ער זיך אָבגעווישט די טרעהרען פון די באַקען, האָט זיך ארומגעקוקט ארום זיך און האָט בעמערקט, אז דער בעל הבית קוקט פון הינטער זיין פולט אויף איהם מיט א שארפען, ביי-סענדען בליק. דאן האָט ער זיך אויפגעהויבען פון דער ערד און מיט אונזיכערע טריט האָט ער זיך געלאָזט געהן צו דער טהיר, אויף זיין געוועהנליכען פלאַץ.

„שמעה! ווארט אקאַרשט!“ האָט זיך דער בעל הבית אָנגערופען.
 „וואָלסט דו ווירקליך געהאַט די קראפט איהם צו שטעכען מיט'ן מעסער?“

„איך וואָלט איהם געשטאַכען,“ האָט דאָס אינגעל געענטפערט אין דער שטיל, דאָך אבער מיט בעשטימטהייט.

„אזוי, אזוי... פארוואס איז דיין פאטער פערשיקט געווארען קיין סיביר? פאר מארד?“

„ניין — פאר אונטערצינדען...“

„אויף גאנץ שעהן...“

קארפ, דער צווייטער קאמי, איז נור וואס אריין צוריק פון א גאנג, וואס ער האט ערגעץ געמאכט. ער האט זיך אוועקגעזעצט אויף א ביינקעל לעבען טהיר און ארויסגעקוקט אין גאס.

„הער נור, קארפושקא,“ האט דער בעל הבית אָנגעפאנגען, קוקענדיג אויף איהם מיט א שמייכעל — איך האב נור וואס ארויסגעטריבען מיטקא?..“

„איהר זייט דאך בעל הבית, איהר קענט טהאן וואס איהר ווילט, קיריל איוואנאוויטש!“

„דיינק דיר נור: ער האט מיך בע'גנבעט!“

„ניט מעגליך!“ האט קארפ אויסגערופען אין דער שטיל, אבער דאך מיט א צושראקענער שטימע. „איז עס זיירקליך וואהר? דער זשוליק!“

דער בעל הבית האט זיך אזוי שטארק צולאכט הינטער זיין פולט, אז ער האט זיך געמוזט האלטען ביים בויך און זיין רויטע בארד האט זיך געשאקעלט אהין און אהער.

„הא הא הא!“ האט ער זיך אָנגערופען. „אד, קארפושקא... דו קושעניק איינער... כשר'ע נשמה דו!...“

נור פלוצלונג האט ער אויפגעהערט צו לאכען, האט זיך טיעף אָבגעזיצט און מיט א שטריינגע פערטראכטע מיענע האט ער געזאגט:

„אך חברה, חברה! מענשען-קינדער... אלע ווילט איהר לעבען, אלע מוזט איהר פרעסען, און יעטוועדער, פערשמעהט זיך, אזוי גוט ווי מעגליך...“

ער האט צוגעשאקעלט מיט'ן קאפ און איז געבליבען שטיל. איליא, וועלכער איז געשטאנען לעבען פולט, האט זיך געפיהלט בעלדיגט וואס דער בעל הבית קוקט זיך שוין גאר ניט אום אויף איהם.

„נא, איליא,“ האט זיך סטראנאני ענדליך אָבערופען — „לא“

מיר נאך אביסעל פלוידערן... זאג מיר ראשית כל — האסט דו שוין פריהער אמאל בעמערקט, אז מיכאאילאָ גנב'עט?"

"פערשטעהט זיך, אז איך האָב עס בעמערקט... ער האָט תמיד גע'גנב'עט... פיש און אלע אנדערע זאכען..."

"און פאר וואָס האָסט דו מיר גארנישט געזאָגט דערפון?"
 "אַט אזוי..." האָט איליא געענטפערט, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אַ וויילע איבערלעגט.

"האָסט אפנים מורא געהאט פאר איהם, ווי?"

"ניין, כ'האָב גאָר קיין מורא ניט געהאט..."

"אזוי, אזוי... פארוואָס זשע האָסט דו מיר ניט געזאָגט: בעל הבית, מען בע'גנב'עט דיך?"

"ווייס איך? כ'האָב עס ניט געוואָלט..."

"המ... האָסט מיר עס אצונד, הייסט עס, נור פון כעס און ער-גערניש דערצעהלט?"

"יא", האָט איליא געענטפערט מיט א טאָן פון אַן עקשוּן.

"זעהט נור, זעהט... וואָס פאר אַ בחור'ל דאָס איז!" האָט דער סוחר געזאָגט. דערנאָך האָט ער זיך אַ היבשע וויילע געגלעט די רוי-טע באָרד זיינע, און שטיל, מיט אַן ערנסטער מיענע האָט ער געקוקט אויף איליא'ן.

"און דו אַליון, איליא — האָסט אויך גע'גנב'עט?"

"ניין..."

"איך גלויב'ס דיר... דו — האָסט ניט גע'גנב'עט... נו, און

קארפ — אַט דער קארפ, וואָס שמעהט דאָ— ע ר גנב'עט?"
 "געוויס גנב'עט ער!" האָט איליא געענטפערט אין אַ בע-

שטימטען טאָן.

קארפ האָט איהם אָנגעקוקט פערואוואנדערט, האָט אַ פינטעל געטהאָן מיט די אויגען און זיך רוהיג אַבגעקעהרט אַן אַ זייט, פונקט ווי די גאנצע געשיכטע וואָלט איהם גאָר ניט אָנגענאנגען. דער בעל הבית האָט צוואמענגעדריקט די ברעמען פון זיינע אויגען און האָט פון דאָס ניי גענומען גלעטען זיין באָרד. איליא האָט גאנץ גוט גע-פיהלט, אַז עטוואָס בעזאָנדערעס קומט דאָ פאַר און מיט נייגיריג-קייט האָט ער געווארט אויפ'ן סוף פון דער סצענע. אין דער שאַר-

פער, געזאלצענער לופט פון מאנאזין זיינען די פליגען ארומגעפלוין גען אהין און אהער און געזשומזשעט, און אין בעקען האָט זיך גע-
הערט דאָס פּליושקען פון די לעבעדיגע פּיש אין וואסער.

„קארפּושקא!“ האָט דער בעל הבית א געשרי געטהאָן צום קאַמי, וועלכער איז געשטאַנען ווי א סטאַטוע לעבען טהיר און ארויס-
געקוקט אין גאס אריין.

„וואָס זשע, מיין הערר?“ האָט זיך קארפּ א כאפּ געטהאָן צו-
לויפּענדיג אויף גיך צום בעל הבית און אריינקוקענדיג איהם גלייך
אין געזיכט אריין מיט זיינע אונטערטהעניגפריינדליכע אויגען.

„האַסט געהערט, וואָס מען האָט געזאָגט וועגען דיר?“ האָט
סטראָגאני געפרעגט מיט אַ שמייכל.

„כ'האַב עס געהערט...“

„נו — און וואָס ווייטער?“

„גאַרנישט...“ האָט קארפּ געזאָגט און פּערצויגען מיט די אקס-

לען.

„גאַרנישט? וואָס הייסט דאָס?“

„גאַנץ איינפאַד, קיריל איוואנאָוויטש. איך בין א מענש, וואָס
האַט זעלבסטאַכטונג, קיריל איוואנאָוויטש — און דערפאַר שטעהט
מיר גאַר ניט אַן זיך צו פּיהלען בעליידיגט פון א אינגעל. איהר זעהט
דאָך אליין, אז דער יונג איז מורא'דיג דום און האָט קיין שום בעד-
גריעה ניט פון קיין זאך... דערפאַר קען איך איהם אויך מיט א לייכט
הארץ מוחל זיין אויף זיין חוצפה, זיין פּרעכהייט...“

„שטעה, מיין פריינד! דערצעהל מיר נור קיין פוסטע מעשיות

גיט. זאג מיר בעסער: האָט ער דעם אמת געזאָגט?“

„וואָס הייסט „דעם אמת“, קיריל איוואנאָוויטש?“ האָט קארפּ
געענטפּערט אין דער שטיף, ציהענדיג מיט די אקסלען און אַנבויר-
גענדיג דעם קאַפּ אַן א זייט. „יעטוועדער פּערשטעהט דעם אמת אויף
זיין שטייגער... אז איהר ווילט ניט אנדערש, קענט איהר זיינע ווער-
טער אַננעהמען פאַר אן אמת, אָבער אז איהר ווילט ניט... דאָס
געווענדט זיך נור אן אייך...“

דערביי האָט קארפּ א זיפּץ געטהאָן. דערנאָך האָט ער זיך פּער-

נייגט פאַר'ן בעל הבית און א מאַד געטהאָן מיט דער האַנד. דאָס איז

געווען א צייכען, ווי טיעף די גאנצע מעשה קרענקט איהם.
 „הם—יא—דאס געווענדט זיך, פערשטעהט זיך, אן מיר...“ האט
 סטראנאני אזוי ווי געגעבען א הסכמה אויף קארפ'ס רייד. „נאך דיין
 מיינונג נאך איז דער אינגעל דום, האָ האָ?“

„מורא'דיג דום!“ האט קארפ געענטפערט מיט איבערצייגונג.
 „ניין, מיין פריינד — דאס איז מחילה א ליגען...“ האט זיך
 סטראנאני אבגערופען און זיך צולאכט אויפ'ן קול. „ווי ער איז דאס
 דיך פריהער ארויסגעשפרונגען מיט דער וואהרהייט גלייך איז גע-
 זיכט אריין! האָ האָ! און קארפ — ער גנב'עט? — געוויס גנב'עט
 ער! האָ האָ האָ!“

איליא האט זיך אָבגערוקט פון'ם פערקויף-מיש צו דער טהיר.
 דארט איז ער געבליבען שטעהן און האט זיך צוגעהערט צו דעם גע-
 שפרעד, וואס איז הינטער איהם פארגעגאנגען און וועלכער האט
 אין אָנפאנג איהם אביסעל געקריינקט. אז ער האט אבער דערהערט,
 ווי דער בעל הבית לאכט, האט זיך ביי איהם אין הארצען דערוועקט א
 פרעהליכעם געפיהל פון נקמה, און מיט א טריאומפירענדען בליק
 האט ער אלע וויילע א קוק געטהאן אויף קארפ'ן און אויפ'ן בעל הבית
 האט ער געקוקט מיט אן אויסדרוק פון דאנקבארקייט. סטראנאני
 האט פערמאכט די אויגען און איז שיער ניט צופלאצט געוואָרען פון
 געלעכטער, און הערענדיג ווי דער בעל הבית לאכט אזוי שטארק, האט
 קארפ אויך ארויסגעלאָזען א טרוקענעם, פאָרזיכטיגען געלעכטער פון
 האלז:

„הע הע עע!“

אבער אזוי גיך ווי סטראנאני האט דערהערט דעם קאמ'ס די-
 נעם, קוויטשיגען געלעכטער, האט ער א קאמאנדעווע געטהאן:

„פערשליס די קלייט!...“

אויפ'ן וועג צום רייכען סוחר אין הויז, איז קארפ געגאנגען
 לעבען איליא'ן, און שאַקלענדיג דעם קאפ האט ער געזאגט:

„א דומקאפ ביסט דו נאך אלעמען, אן אמת'ע בהמה! צו וואָס
 האט דיך געטויגט אָנצופאנגען אַט די גאנצע לאנגווייליגע געשיכטע?
 זאג מיר, איך בעט דיך! אַט אזוי לעקט מען זיך דאס אונטער דעם
 בעל הבית? גולם דו! מיינסט אפשר, ער האט ניט געוואוסט, אז מיר

ביידע, מישקא און איד, בע'גנב'ענען איהם? ער האָט דאָך אַמאָל פּונקט אזוי אָנגעהויבען ווי מיר... הע הע! דערפאר וואָס ער האָט אַרויסגעטריבען מישקא'ן, קומט דיר, דעם אמת זאָגענדיג, א דאנק פון מיר. אָבער דאָס וואָס דו האָסט מיך אויף פער'מסר'ט — דאָס וועל איך דיר קיינמאָל ניט מוחל זיין!... כ'זאָג דיר עס פאַראויס! דאָס הייסט אי דום, אי פּרעך געוועזען. אזא זאך אויף מיר צו זאָגן, און נאָך דערצו מיר אין די אויגען! ניין, דאָס וועל איך דיר קיינמאָל ניט פּערנעסען... דו האָסט דערמיט בעוויזען, אז דו האָסט פאַר מיר קיין שום רעספּעקט ניט..."

שטיל האָט זיך איליא צוגעהערט צו די דאָזיגע מענות, אבער ער האָט זיי ניט פּערשטאַנען ווי עס דארף צו זיין. נאָך זיין איבער-צייגונג נאָך, האָט קארפּ נאָך אויף אן אנדער אופן געדארפט אויס-לאָזען צו איהם דעם כעס: ער האָט בעשטימט גערעכענט, אז דער קאָמי וועט איהם אויפ'ן וועג דורכברעכען די ביינער, און ער האָט זאָגאר מורא געהאַט צו געהן צוזאַמען מיט איהם אהיים. פון קארפּ'ס ווערטער אבער האָט זיך אַרויסגעהערט ניט קיין כעס, נאָר אן איינ-פאכער שפּאַט, און איליא האָט בשום אופן ניט געקענט פּערשטעהן וואָס עס בעטייט. נאָך דעמוזעלבען טאָג איז איהם אַלצדינג קלאַהר געוואָרען און ער האָט בעגריפען דעם ריכטיגען זינען פון קארפּ'ס ווערטער. אין אָבענד האָט דער בעל הבית אַרויפגערופען איליא'ן אויבען, צו זיך אין וואוינונג.

„אהא! זעהסט! געה נור געה!“ האָט זיך קארפּ אָבגערופען מיט א טאָן, וואָס האָט איליא'ן אָנגעזאָגט, אז עס ערוואַרטעט איהם נאָך קיין גוטס ניט פון דער דאָזיגער איינלאָדונג. אז איליא איז אַרויפגעקומען אויבען, איז ער געבליבען שטעהן ביי דער טהיר פון א גרויסען צימער, וואו עס איז געהאַנגען א שווע-רער לאַמפּ און אונטער איהם איז געשטאַנען א גרויסער טיש, און אויפ'ן טיש א גרויסער סאַמאָוואַר. ארום טיש איז געזעסען דער בעל הבית מיט זיין פרוי און זיינע טעכטער, דריי מיידלעך מיט רויטע האָר און מיט זומער-שפּרינקלעך אויף די פנים'ער, יעדע איינע מיט א קאָפּ נידעריגער פון דער צווייטער. בשעת איליא איז אַריין, האָבען זיי זיך אַלע דריי צוזאַמענגעשפּאַרט איינע צו די אנדערע און

האָבען איהם מאַרנע אָנגעקוקט מיט זייערע דריי פאַר בלויע אויגען.
אזוי ווי זיי וואָלטען זיך דערשראָקען פאַר איהם.
„אַט איז ער!“ האָט דער בעל הבית געזאָגט.

„וואָס איך זעה — אזא אינגעלע!“ האָט זיך די בעל הבית'טע
אָנגערופען מיט א שרעקעדיגען טאָן און האָט אָנגעקוקט איליא'ן
מיט אזא מאַרנעם בליק, פונקט ווי זי וואָלט איהם נאָך קיינמאַל פריי-
הער ניט געזעהן. סטראָגאני האָט געשמייכעלט, געגלעט די באַרד,
צוגעפויקט מיט די פינגער אויפ'ן טיש און ענדליך האָט ער מיט אן
ערנסטען טאָן געזאָגט:

„איך האָב געשיקט נאָך דיר, איליא, כדי דיר צו לאָזען וויסען,
אז איך דארף דיר מעהר ניט האָבען — נעהם דיר אַלזאָ דיינע זיבען
זאכען און געה נעזונדערהייט...“

איליא איז פערציטערט געוואָרען און פון ערשטווינונג האָט ער
געעפענט דעם מויל, אבער ער האָט קיין וואָרט ניט געקענט ארויס-
בריינגען, ער האָט זיך אויסגערדעהט און זיך געלאָזט ארויסגעהן
פון צימער.

„שטעה!“ האָט סטראָגאני א געשרוי געטהאָן, אויסשטרעקענדיג
דעם אַרעם הינטער איליא'ן, און א קלאַפ געבענדיג מיט דער פלאַך
כער האַנד אן טיש, האָט ער נאָך אמאָל אויסגעשרייגען:
„שטעה!“

דערנאָך האָט ער אויפגעהויבען דעם פינגער און לאַנגזאָם און
געלאַסען האָט ער געזאָגט:

„ניט צוילעב דעם אליין האָב איך דיר געשיקט רופען... נייין...
אויף אַ לעקציאָן וואָלט איך דיר געוואָלט מיטגעבען אויפ'ן וועג...
איך האָב דיר געוואָלט ערקלעהרען, פארוואָס איך קען דיר מעהר ניט
האַלטען ביי מיר, דו האָסט מיר חליִלָה קיין שלעכטס ניט געטהאָן...
ביסט א אינגעל, וואָס האָט עפעס געלערענט... ביסט פלייסיג, עהרליך
און קרעפטיג... וואָס אמת איז אמת! אַט די אלע מעלות, די אלע
גוטע קארטען האָסט דו — און דאָך טוינסט דו ניט פאַר מיר... פאסט
זיך ניט פאַר מיין געשעפט... ווי קומט עס — פרענסט דו?... המ—
יא...“

איליא האָט נור בעגריפען איין זאך, אז אין דערזעלבער צייט

וואס מען לויבט איהם אזוי, טרייבט מען איהם פונדעסטוועגען דורך. דאס האָט זיך איהם בשום אופן ניט געקענט לייגען אויפ'ן שכל, און אין איהם האָט זיך געיאוועט א געדאנק: אפשר ווייס דער בעל הבית אליין אויך ניט וואָס ער טהומ... און סטראָנאני'ס געזיכט האָט ווי עס איז בעשטעטיגט דעם אינגעל'ס געדאנק. עפעס איז דערויף געלעגען א מאָדנער אויסדרוק, אזוי ווי דער רייכער געשעפטס-מאן וואָלט געהאט אין קאָפּ א מחשבה, א מערקווירדיגען געדאנק, וועלכען ער קען מיט ווערטער ניט ארויסבריינגען. ענדליך איז איליא צוגעד גאנגען נעהנטער צו איהם, און רוהיג, מיט א טאָן פון רעספעקט האָט ער זיך אָנגערופען:

„איהר טרייבט מיך דורך, ווייל איך האָב זיך געוואָרפען אויף יענעם מיט'ן מעסער?...“

„אום גאָטעס ווילען!“ האָט דעם בעל הבית' פרוי דערשראָקען א געשריי געטהאָן. „ווי פרעד ער איז דאָס! אָה גאָט!...“

„אַט דאָס איז דאָס טאקי!“ האָט דער בעל הבית מיט א צור פרידענער מיענע געזאָגט און בשעת מעשה האָט ער געשמייכעלט צו איליא'ן און געטייטעלט צו איהם מיט'ן פינגער. „דו ביסט— פרעד! דאָס איז דאָס ריכטיגע וואָרט: פרעד ביסט דו... א יונג אינ' געל אבער, וואָס דינענט אין דער פרעמד, מוז זיין ביי זיך אראָבגעפאלען... אראָבגעפאלען, אונטערטהעניג און בעשיידען, אזוי ווי עס שטעהט אין דער הייליגער ביבעל... ער האָט נור צו טראכטען, וואָס איז גוט פאר זיין בעל הבית... און דו האסט דין אייגענעם קאָפּ אויף דיר... דאָס געהט אויף קיין פאל ניט, פערשטעהסט?... און דעריי בער ביסט דו פרעד... דו זאָנסט, למשל, א מענשען אין די אויגען — ער איז א גנב! דאָס איז ניט שעהן, דאָס איז פרעד... ווען דו ביסט שוין אפילו אזוי עהרליך, קענסט דו דאָך מיר דערצעהלען, וואָס מיט דעם מענשען טהומ זיך — אבער אין דער שטיל, בסוד... איך וואָלט שוין געוואוסט, וואָס איך האָב צו טהאָן, דערויף בין איך דאָך עפעס — דער בעל הבית!.. און דו זאָנסט עס גאנץ הויך, אלע זאלען הערען: ער גנב'עט!... ניוו, ווארט אקארשט, הער זיך צו!... ווען פון דריי איז בלויז איינער עהרליך, טויג עס פאר מיר גארנישט... דאָ מוז מען מאכען א גאנץ אנדערן חשבון... איז צווישען צעהן מענ'

שען פאראן איין עהרליכער אויף ניין גנבים, דאן האָט קיינער גאָר-
נישט דערפון... העכסטענס, קען דער איינער צו גרונד געהן. ווען
ס'זאלען אָבער זיין זיבען עהרליכע אויף דריי גנבים — דאן האָסט
דו רעכט... אהער אז עס איז נור פאראן איין עהרליכער — צו וואָס
טויג ער? אזוי האלט עס מיט דער עהרליכקייט, מיין פריינד! וואָרף
זיך אַלזאָ ניט אָן אויף די מענשען מיט דיין עהרליכקייט, נאָר פרעג
זיי אפריהער, צי זיי דארפען זי האָבען!"

סטראַגאני האָט זיך מיט דער האַנד אָבגעווישט דעם שווייס פון
שטערן און האָט א זיפף געטהאָן. דערנאָך האָט ער מיט אן אויס-
דרוק פון שמערץ און זעלבסטצופרידענהייט צוזאמען ווייטער געזאָגט:
„אהויז דעם כאַפּסט דו זיך גלייך צום מעסער..."

„אה, יעזוס קריסטוס!" האָט די בעל הבית'טע דערשראָקען א
געשריי געטהאָן און די דריי מיידלאַך האָבען זיך בשעת מעשה נאָך
ענגער צוגעטוליעט איינע צו די אנדערע.

„ס'שטעהט אין דער ביבעל: ווער עס געהט זיך צום שווער,
דער וועט דורף'ן שווערד שטארבען... המ—יא... אָט צוליעב דעם
טאקי טויגסט דו ניט פאר מיר... אזוי איז דאָס... נא, געהם אָט
דעם האַלבען רובעל — און געה!... געה דיר דיין וועג... האָסט ניט
וואָס ביז צו זיין אויף מיר — פונקט ווי איך ניט אויף דיר... זעה,
איך שיינק דיר זאָגאר אָט דעם האַלבען רובעל דאָ — געהם איהם...
און גערעדט האָב איך מיט דיר, ווי מען רעדט געווענהליך ניט מיט
א אינגעל — גאנץ ערנסט, אז דו זאָלסט עס אריינגעהען שטארק
אין זינען... און אזוי ווייטער... כ'האָב זאָגאר רחמנות אויף דיר...
נאָר דו פאסט זיך נאָר נישט פאר מיר! פאסט דער טשוואַק ניט
אריין אין אַקס פון ראָד, דאן איז דאָס בעסטע איהם אוועקצואוואַרפען
אירדער מען פאָהרט ארויס פון אַרט... נא, אצונד קענסט דו געהן!..."
„זייט געזונד!" האָט איליא געזאָגט. ער האָט דעם בעל הבית'
רעדע אויסגעהערט מיט אויפמערקזאמקייט, און פערטייטשט האָט ער
זי גאנץ איינפאך: סטראַגאני טרייבט איהם ארויס, מחמת ער קען
ניט ארויסטרייבען קארפ'ן, וואָרים אָהן איהם וואָלט ער געבליבען נאָר
אָהן א קאָמי אין געשעפט. דער דאָזיגער געדאַנק האָט איהם אזוי ווי
אראַבגענומען א שטיין פון האַרצען. ער האָט זיך געפיהלט גאנץ

פרעהליך ביי זיך, און דער בעל הבית האָט עפעס ביי איהם אין די אויגען אויסגעקוקט אזוי מערקווירדיג — אזוי ליעב און איינפאך. „האלט נור פעסט דאָס געלד!“ האָט סטראָגאני איהם נאָכגע- שריגען.

„זייט געזונד,“ האָט איליאָ נאָך אמאָל געזאָגט, צוזאמענדריקענ- דיג בשעת מעשה די זילבערנע מטבעות פעסט אין זיין האַנד. „א שעהענע דאנק אייך דערפאר!“

„אי, איי! קיין איין טרעהר אפילו האָט ער ניט פערגאַסען!“

האָט דער אינגעל הינטער זיין רוקען געהערט די שטימע פון דער בעל הבית'טע.

אז איליאָ איז מיט'ן פעקעל אויפ'ן רוקען ארויס פון'ס שווע- רען טהויער פון סטראָגאני'ס הויז, האָט ער געפיהלט, אזוי ווי ער וואָלט געקומען פון א ווייט, גרוי און וויסט לאַנד, מכה וועלכען ער האָט געלעזען ערגעץ אין א בוך, און וואו עס איז קיין זאך ניט געווען, ניט קיין מענשען, ניט קיין דערפער, נאָר שטיינער — און אין מיר טען, צווישען די דאָזיגע שטיינער, האָט געלעבט א גוטער, אלטער צויר- בערער, וועלכער האָט יעדען איינעם, וואָס האָט פערבלאָנדזשעט אהין, געוויזען דעם וועג ארויסצוגעהן.

ס'איז געווען אַבענד-צייט פון א קלאָהרען טאָג אין פרייהלינג. די זון האָט געהאלטען ביים אונטערגעהן און אין די פענסטער פון די הייזער האָט געפלאַמט איהר רויטער פייערדיגער שיוין. דאָס האָט ביי איליאָ'ן אין מוח ארויסגערופען די עראינערונג אָן יענעם טאָג, ווען ער האָט צום ערשטען מאָל, ביים ברעג טייך, די שטאָדט דער- זעהן. דאָס שווערע בינטעל מיט זיינע שמאמעס האָט איהם אָבגע- ריסען דעם רוקען; ער האָט גענומען געהן לאַנגזאמער. אויפ'ן טראָ- טואר האָבען זיך די מענשען געיאגט, און אין איילעניש האָבען זיי זיך אָנגעשלאָגען אָן זיין פעקעל. די עקיפאזשען זיינען מיט ליארם דורכגעפאָהרען פערביי איהם. אין די משופע'דיגע שטראהלען פון דער אונטערגעהענדער זון האָט ארומגעטאַנצט דער שטויב, און אומעל- טום האָט געהערשט א מונטערקייט, א לעבעדיגקייט. ביים אינגעל אין זכרון האָט גענומען פריש אַבלעבען דאָס אלץ, וואָס ער האָט דורכגעמאַכט זינט ער געפינט זיך דאָ אין שטאָדט. ער האָט גע-

פיהלט ביי זיך, אז ער איז שוין א גרויסער, אן ערוואקסענער מענש.
זיין הארץ האט זיך געהויבען פריי און שטאלץ, און אין זיינע אויערן
האבען געקלונגען דעם סוחר'ס ווערטער:

„דו ביסט א אינגעל וואס האט עפעס געלערנט, ביסט ניט
דום, ביסט געזונד און ניט פויל... דאס זיינען דיינע מעלות, דיינע
גוטע קארטען...“

„מיר וועלען איינשמעלען אין קאן!“ האט זיך איליא געמראכט
ביי זיך און האט גענומען געהן גיכער. א בערוישענדרעם געפיהל פון
פרייד האט אָנגעפילט זיין הארץ, און ניט ווילענדיג האט ער געשמייר
כעלט ביי דעם געדאנק, אז ער וועט אויף מאַרגען אין דער פריה שוין
ניט דארפען געהן מעהר אין פיש־קראַם...

9.

אז איליא איז צוריקגעקומען צו פעטרוכא פילימאָנאו אין הויז
אריין, האט ער זיך מיט צופרידענהייט איבערצייגט, אז ער איז
וויקליך היבשלעך אונטערנעוואקסען פאר דער צייט, וואס ער האט
פערבראכט אין פיש־געשעפט. אלע איינוואוינער פון הויז האבען
איהם מקבל פנים געווען מיט אויפמערקזאמקייט און עפעס מיט א
מאָדנער נייגיריקייט, און פערפישקא האט איהם זאגאר געגעבען די
האַנד.

„מיין רעספעקט פאר דעם הערר קאָמי!“ האט איהם דער שוסי
טער בעגריסט. „נו, ברודער, האסט אָבעדיענט דייין צייט, האָ? איד
האָב געהערט וואס פאר א פיין שטיקעל דו האסט אָבעטהאָן — האָ
האָ! זיי האָבען חשק, ברודער, אז מען זאָל זיי מיט דער צונג די פיאַ-
טעם לעקען, אבער ניט וואהרהייט שמעקען...“

אז מאַשא האט דערזעהן איליא'ן, האט זי מיט שמחה אויסגע-
רופען:

„אהא! ביסט דו עס אביסעל אויסגעוואקסען!“

אויך יאקאָו האט זיך געפרעהט דערמיט, וואס ער זעהט זיך
צוריק מיט זיין חבר.

„דאס איז שעהו,“ האָט ער געזאָגט. „אצונד וועלען מיר ווידער קענען לעבען צוזאמען, ווי פריהער... דו ווייסט? כ'האָב א בוך,“ די אלביגענוזער“ הייסט עס — א געשיכטע, זאָג איך דיר! דאָרט קומט פאַר איינער, סימאָן מאַנפאַר הייסט ער — אן אמת'ער שד!“

און יאקאָוו האָט זיך געסטאַרעט אויף גיך און מיט א פולען מויל, ווי זיין שטייגער איז געווען, איבערצוגעבען דעם אינהאַלט פון בוך. איליא האָט איהם אָנגעקוקט און ביי זיך אין האַרצען האָט ער אמת הנאה געהאַט דערפון, וואָס זיין גרויס־קעפיגער קאמעראַד איז געבליבען דערזעלבער וואָס געווען. אין איליא'ס האַנדלונג געגען דעם סוחר סטראָנאני האָט יאקאָוו ניט געזעהן קיין שום בעזאָנערעס. ער האָט אויסגעהערט איליא'ס געשיכטע און האָט נאנץ איינפאַך געזאָגט:

„נאנץ גוט אזוי...“

די דאָזיגע קיהלע בעמערקונג איז עפעס ניט געווען נאָך איליא'ס געשמאַק. אן איינפאַכע הסכמה אויף זיין האַנדלונג האָט דאָך איליא געקראָגען אפילו פון פעטרוכא'ן אליין, וועלכער האָט גוטגעהייסען דעם אינגעל'ס אויפפיהרונג און האָט איהם געלויבט פאַר זיין מוטת.

„נאנץ געשיקט האָסט דו'ס זיי דערלאַנגט, מיין טהייערער! זעהר געשיקט! ... נו, פערשטעהט זיך, אז קיריל איז אַנאַווייטש האָט דיר צו לייעב זיין קאַרפּ ניט געקענט ארויסטרייבען... קאַרפּ קען דאָס געשעפט און ס'איז שווער צו קריגען אן אנדערן אויף זיין אָרט. דו אָבער האָסט נאָך אזא געשיכטע ניט געקענט בלייבען מיט איהם אין איינעם... דו האָסט דעם אמת געזאָגט, מיט אָפענע קאַרטען האָסט דו געשפּיעלט... נו, האָט דער אנדערער, פערשטעהט זיך, געמוזט געוויינען...“

אין א טאָג ארום אבער רופט זיך פעטער טערענטי אין דער שטיבל אן צו זיין פלימעניק:

„הערסט דו... זיי נור ניט אָפענהערציג מיט פעטרוכא'ן... גיב גוט אכטונג... ער האָט דיך ניט לייעב... האַלט אין איין זידלען... זעהט נור, זאָגט ער, ווי לייעב ער האָט עס דעם אמת! און פאַרוואָס, מיינט איהר, האָט ער אזוי שטאַרק לייעב דעם אמת? ווייל ער איז א דומקאָפּ, פערשטעהט זיך! המ—יא... אָט אזוי דערט ער!...“

איליא האט אויסגעהערט דעם פעטער'ס ווערטער און האָט גע-
לאַכט.

„און נעכטען האָט ער מיך געלויבט — כ'האָב עס זעהר גע-
שיקט געמאכט,“ האָט ער געזאָגט. „אַט אזוי זיינען זיי שוין, די מענ-
שען: אין די אויגען לויבען זיי אייד, און הינטערן רוקען ריידען זיי
דער שוואַרץ יאָהר ווייס וואָס...“

פעטרוכא'ס צוויי פנים'דיגקייט האָט בשום אופן ניט געקענט
אַבשוואַכען איליא'ס שטאַלץ, וועלכער איז געוואקסען פון טאָג צו טאָג.
ער האָט זיך געפיהלט אזוי ווי א העלר און איז געווען איבערצייגט,
אז ער האָט זיך זעהר גוט אויפגעפיהרט ביי סטראָנאני'ן אין געשעפט
— בעסער ווי יעטוועדער אנדערער וואָלט זיך אונטער דיזעלכע
אומשטענדען אויפגעפיהרט.

אין צוויי מאָנאַט ארום, נאָכדעם ווי מען האָט אומזיסט געזוכט
א שטעלע פאר איליא'ן און גאָר נישט געפונען, האָט זיך צווישען
איהם און פעטער טערענטי געמאכט אזא שמעס:

„יא, ס'איז גאנץ ביטער,“ האָט דער הויקער געזאָגט טרויריג.
„מ'קען בשום אופן ניט געפינען פאר דיר קיין שטעלע... אומעטום
קריגט מען דיזעלכע תשובה: ער איז צו גרויס!... וואָס הויבט מען
אַן צו טהאָן, מיין ליעבינקער? וואָס דענקסט דו?“

מיט א געזעצטען טאָן, פול איבערצייגונג, האָט איליא געענט-
פערט:

„מיר איז אצונד געוואָרען פופצעהן יאָהר.. כ'קען לעזען און
שרייבען, כ'בין ניט דום... און ווי באלד איך בין פרעד, וועט מען
מיר דאָך אויך פון יעדער אנדער שטעלע ארויסטרייבען... ווער קען
דען האַלטען א פרעכען מענשען ביי זיך?“

„וואָס זשע הויבט מען פאַרט אָן צו טהאָן, מיין קינד?“ האָט
טערענטי געפרעגט פערזאָרגט, זיצענדיג אויפ'ן בעט און זיך אָנ-
שפארענדיג דערויף מיט זיינע אַרעמס.

„ווייסט וואָס איך וועל דיר זאָגען? מאַך מיר א קאסטען און
קויף מיר אביסעל סחורה: זייה, פארפיום, נאָדלען, ביכער... אלערליי
קלייניגקייטען... איך וועל דאָן דערמיט ארומגעהן און מאכען גע-
שעפטען אויף מיין אייגענעם חשבון...“

„וואס? ווי אזוי מיינסט דו דאס, איליושא? איך פערשטעה
עס ניט ווי ס'דארף צו זיין... אין שיינק דא... אין'ם ליארם האלט עס
אין איין הוזשען: טוק, טוק, טוק!... דא איז מיר דער קאפ עפעס
שוואך געווארען... און א הויז דעם מוטשעט מיך כסדר א געשיכ-
טע... אלץ די אייגענע געשיכטע... קיין שום אנדער זאך קריכט מיר
ניט אין מוח...“

ביים הויסקער אין די אויגען איז ווירקליך געלעגען א מערק-
ווירדיג שמערצליכער אויסדרוק — עפעס אזוי ווי ער וואלט בער-
דארפט עפעס בערעכענען א שווערען חשבון און ער האט דערפון
ניט געקענט ארויסקריכען.

„פרוביר עס נור, פעטער, לאַמיד ארויסגעהן דערמיט!“ האט זיך
איליא געבעטען. ער איז געווען שטארק בענייסטערט פון זיין גע-
ראנק, וועלכער האט איהם פערשפראכען די פרייהייט.

„נו, זאל דיר גאט העלפען! מיר קענען דאך מאכען א פראבע...“
„גאט אזוי איז גוט! וועסט זעהן, אז ס'וועט געהן,“ האט איליא
אויסגערופען מיט שמחה.

„א—אד,“ האט טערענטי טיעף אַבגעזיפצט, און דערנאך האט
ער מיט א שמערצליכען טאן ווייטער געזאגט:

„ווען דו וואלסט גאר אין גיכען געווארען א מענש פאר זיך!
א—אד! דאן וואלט איך מיר געקענט געהן... אזוי אבער ביסט דו
ווי אז אנקער, וואס האלט מיך צו פעסט... נור פון דיינעטוועגען שמעה
איך דא אין דער דאזיגער בלאַטיגער לוזשע... און געה צו גרונד! צו
די הייליגע העלפער אין דער נויטה וואלט איך געגאנגען... כ'וואלט
זיי געזאגט: איהר גאט'ס דיענער! צדיקים און גוטע מליצים! כ'האב
געזינדיגט, איך רשע וואס איך בין! שווער איז מיר אויפ'ן האר-
צען... ראטעוועט מיך! בעט אויס גנאד און לייטזעליגקייט פאר מיר
ביי מיין פאטער!“

און דער הויסקער האט פלוצלונג אַנגעהויבען וויינען אין דער
שטיל. איליא האט פערשטאנען פון וועלכער זינד דער פעטער רעדט,
און ער האט זיך אליין דערמאנט אן דער זינד. זיין הארץ האט א
ציטער געטהאן. ער האט רחמנות געהאט אויפ'ן פעטער, אבער ער
האט קיין ווערטער ניט געפונען איהם צו טרייסטען און ער איז דא-
רום געבליבען שטיל. און ערשט ווען ער האט געזעהן, אז די טרעהרען

פליסען אלץ מעהר און מעהר פון דעם הויקער'ס איינגעפאלענע, פינס'י
טערע אויגען, האט ער זיך אבגערופען :

„גו, הער שוין אויף צו וויינען! ס'וועט רעכט ווערען — וועל
איך נור אויפטהאן עפעס אין געשעפט, דאן וועסט דו געהן צו
זיין...“

ער האט געשוויגען און זיך פערטראכט א וויילע, דערנאך האט
ער דעם פעטער ווייטער געטרייסט :

„נישקשה, זיי וועלען דיר מוחל זיין...“

„דיינקסט ווירקליך אזוי?“ האט טערענטי געפרעגט אין דער
שטיל, און דאס אינגעל האט ווידערהאלט נאך אין אן איבערצייג-
טערן טאן :

„גאנץ געוויס וועלען זיי דיר מוחל זיין! פיעל אנדערע זאכען

האבען זיי שוין מוחל געווען... איך ווייס עס דאך!..“

אט אזוי האט זיך איליא אריינגעווארפען אין'ם הויזירערהאנ-
דעל. פון אין דער פריה ביז'ן אבענד איז ער ארומגעגאנגען אין די
נאסען פון דער שטאָרט, מיט'ן קאסטען אויף דער ברוסט און מיט
די צוגעהעריגע סטענדרעס אין די הענד. די שווארצע אויגען זיינע
האט ער כסדר געהאלטען צוזאמענגעדריקט און מיט דער נאָז אין דער
הויך האט ער שטאַלץ און זעלבסטבעוואוסט געקוקט אויף די מענ-
שען. דאָס היטעל איז ער געגאנגען אראָבגערוקט איבער'ן שטערן,
און אויסשטרעקענדיג דעם האַלז פאַראויס האָט ער מיט זיין יונגען
קול געשריגען :

„זייה! שוהוואקס! פאַמאדע! שפּיזלען, שפּילקעס, נאָרלען און

פאַרים! ביכער... זעהר שעהנע ביכער!“

ווי א רוישיגער טייך, אזוי האט דאָס לעבען געשטראַמט ארום
איחס, און ער האט אין דעם דאָזיגען טייך געשוואמען פריי און
לייכט און האט עפעס געפיהלט, אז ער איז א מענש מיט אלע מענ-
שען צוגלייך. ער איז ארומגעגאנגען אויף די באַזאָרען, איז אָפט
אריינגעקומען אין די רעסטאָראַנען. מיט אן ערנסטער מיענע פלעגט
ער זיך בעשטעלען א פאַרציע טהעע און פלעגט עס טרינקען לאַנגזאַם,
צובייסענדיג דערביי א שטיק ווייס-ברויט, פונקט ווי א מענש, וואָס
פאַלט ביי זיך ניט אראָב און ווייסט, אז ער איז דאָך עפעס ווערטה

אויף דער וועלט. דאָס לעבען האָט איהם אויסגעזעהן זעהר אייניג פאך, לייכט און אנגענעהם.

אויף זיינע פאנטאזיעס, זיינע טרוימערייען זיינען געוואָרען קלעהד רער און איינפאכער. ער האָט זיך פאַרגעשטעלט, ווי אזוי ער וועט אין א פאַר יאָהר ארום זיצען אין זיין אייגען, קליין און ריין קליין מעל, ערגעץ וואו אין א בעסערער, שטילערער גאס — און דאָרט, אין קלייטעל, וועט ער האָבען צו פערקויפען אלערליי פיינע, ריינע זאכען, וואָס לאָזען ניט איבער קיין שמוציגע פלעקען און מאכען ניט קיין תל פון די קליידער. און ער גופא וועט אויף אויסזעהן ריין, געזונד און שעהן. אלע מענשען פון דער גאס וועלען איהם רעספעקט טירען און די מיידלעך וועלען קוקען אויף איהם מיט א פריינדליכען בליק. נאָכדעם ווי ער וועט פערמאכען דעם מאנאַזין זיינעם, וועט ער זיך זיצען אין זיין ריינעם, ליכטיגען צימערל, ניט ווייט פון קלייט, וועט טרינקען טהעע און לייענען ביכער. ריינקייט אין אלצדינג איז ביי איהם אין די אויגען געווען דאָס נייטיגסטע, דער עיקר פון א רעגעלמעסיגען, איינגעארדענטען לעבען.

אזוי האָט ער געטרוימט, ווען זיין הויזרעריי איז איהם גענאנד גען כשורה און קיינער האָט איהם גראָב ניט אָנגערטאָען. פון דער צייט אָן, וואָס ער האָט זיך אָנגעהויבען פיהלען פאר א זעלבסט־שטענדיגען מענשען, איז ער געוואָרען זעהר פיהלענד; דאָס מינדעסט טע וואָרט האָט איהם אויפגעבראכט. אז עס האָט זיך געמאכט א טאָג, ווען ער פלעגט גאָר נישט לייזען און ער פלעגט זיצען א פער־ מאַטערטער אין שיינק אָדער ערגעץ וואו אין גאס, דאן האָט ער זיך גלייך דערמאָנט אָן די גראַכעייטען פון די פּאַליצייילייט, אָן זייערע שטויסערייען, אָן די בעליידיגענדע ווערטער פון די קונים, אָן די קללות און זלזולים פון זיינע קאָנקורענטען, די אנדערע הויזרער, און ביי איהם איז האַרצען האָט זיך ערוועקט א געפיהל פון שמערץ און אונרוהיגקייט. זיינע אויגען האָבען זיך דאן געעפענט און ער האָט אריינגעקוקט טיעפער אויפ'ן גרונד פון לעבען. ער האָט געזעהן גאנץ קלאָהר און דייטליך, אז אלע מענשען שטרעבען צו דעמוזעלבען ציעל וואָס ער, אז זיי זוכען דאָסזעלביגע רוהיגע, זאטע און ריינע לעבען, צו וואָס ער גלויבט. און קיינער מאכט קיין שום וועזען ניט דערפון.

אָבצושטויסן אָן אַ זייט יעדען איינעם, וואָס שטעהט איהם אין וועג. אלע זיינען אזוי ענאָאיסטיש, אזוי זשעדנע, אזוי אונערבארמ-ליך, און זיי שעדיגען זיך איינער דעם צווייטען זאגאר דאן, ווען ס'איז נאָר ניט נייטיג, נאָר אַהן אַ שום גרונד, אַהן אַ שום אייגענעם נוצען, סתם אזוי פון פּערנאָגען וועגען, אויס פּערנאָגען יענעם שלעכטס צו טהאָן. אָפּטמאָל פּלעגען זיי זאָגאר לאַכען, ווען זיי האָט זיך איינ-געגעבען אימיצען אַנצוטהאָן עגמת נפש, און זעלטען האָט געטראָ-פּען, אַז אימיצער האָט רחמנות געהאט מיט דעם ליידענדען, מיט דעם געקרענקטען...

אַט אזעלכע פּאַרשטעלונגען האָבען איהם פּער'נמאָס'ט זיין בע-שעפּטיגונג. דער חלום, די פּאַנטאַזיע פון דעם קליינעם, ריינעם מאַ-נאָזינדעל איז צורונגען, איז געוואָרען צו נישט, און ער האָט דער-פיהלט אַ שווערקייט, אַ דריקעניש אויפ'ן האַרצען. איהם האָט זיך אויסגעדוכט, אַז ער וועט קיינמאָל דורך זיין האַנדעל ניט קענען אָבשפּאַרען גענוג געלט אויפצופּענען אַ קליין קלייטעל, און אַז ער וועט ביז'ן טויט זיך דאַרפּען אזוי אַרומשלעפּען איבער די הייסע, שטויביגע גאַסען פון דער שטאָדט, מיט'ן קאַסטען אויף דער ברוסט און מיט'ן ווייטאַג, וואָס דער רימען מאַכט איהם אין די שולטערן. אָבער יעדעס שטיקעל ערפּאַלג אין זיין געשעפט פּלעגט פון דאָס ניי ערוועקען אין איהם זיין מוטה און אויפלעבען זיינע טרוימען, זיינע פּאַנטאַזיעס...

איינמאָל האָט איליאַ אונערוואַרטעט אַנגעטראָפּען פּאַשאַ גראַ-טשעוו אין אַ גרויסער, לעבעדיגער גאַס. מיט די הענד אין די קעשע-נעס פון זיינע צוריסענע הויזען, אַנגעהאַן אין אַ בלויער, צוריסענער און שמוציגער בלוזע, וואָס האָט געהאַנגען אויף איהם ווי אַ זאַק, איז זיך דעם שמיעד'ס זוהן געמיטליך געגאַנגען איבער דער גאַס, פונקט ווי איינער, וואָס געהמט זיך זיין שפּאַציר-גאַנג נאָך אַ גוטער, פעטער מאָהל-צייט, די קנאַפּעל פון זיינע גרויסע, אויסגעטרעטענע שטיוועל האָבען געקלאַפט און אַנגעמאַכט אַ ליאַרם ביי יעדען טריט, וואָס ער האָט געמאַכט אויף די אויסגעפלאַסערטע שטיינער. דאָס קאַסקעטעל מיט'ן צוריסענעם ראַנד איז געזעסען חוצפּה'דיג ביי איהם אויפ'ן לינקען אויער און אַ האַלבער קאַפּ זיינער איז געבליבען אונבער-

דעקט און אונבעשיצט געגען די הייסע זונען-שטראהלען. דער פנים און דער האלז זיינען געווען פערוואקסען מיט בלאַטע. שוין פון דער-ווייטען האָט ער איליא'ן דערקענט און האָט איהם צוגעשאַקעלט מיט'ן קאַפּ, זיך געהענדיג זיין וועג מיט דיזעלבע טריט וואָס פריהער.

„זיי גענריסט!“ האָט איליא געזאָגט. „קוים אמאָל מען זעהט דיך פאַרט פאַר די אויגען!...“

פאַשקא האָט אָנגענומען זיין האַנד, האָט זי געדריקט פעסט און געלאַכט. די צייהן און די אויגען האָבען געבלישמעט מונטער און העל, אונטער דער שמוציגער מאַסקע, וואָס ער האָט געטראָגען.

„ווי געהט עס דיר פאַרט?“ האָט איליא געפרעגט.

„אזוי ווי מען טרייבט אָן, אזוי געהט עס. איז דאָ וואָס צו פיר קען, פיקט מען, און אז ס'איז ניטאָ, קריצט מען מיט די צייהן און מען קייט די ערד... הא הא! עס פרעהט מיך אבער, וואָס איך האָב דיך געטראָפּען, צו'ן אַלדע שוואַרצע יאָהר!“

„פארוואָס ביסט דו שוין מעהר קיינמאָל ניט געקומען צו אונז?“ האָט איליא געפרעגט מיט א שמייכעל.

ער האָט שטארק הנאה געהאַט צו זעהן, ווי זיין אַלטער חבר פאַלט ניט אראָב ביי זיך און איז פרעהליך, כאַטש ער געהט אזוי אָב-געריסען. ער האָט א קוק געטהאָן אויף פאַשקא'ס צוריסענע שיד און דערנאָך אויף זיינע נייע, גלאַנציגע שטיוועל, וועלכע האָבען געד-קאַסט ניין רובעל, און ער האָט געשמייכעלט, צופריעדען מיט זיך אַלײן.

„וואָס זשע! כ'ווייס דען וואו דו וואוינסט?“ האָט זיך פאַשקא אָנגערופען.

„נאָך אַלץ ביי פּילימאַנאָוו...“

„אזוי—און יאַשקא האָט דאָך געזאָגט, אז דו ביסט ערגעץ אין א פּי-שקראָם...“

מיט שטאַלץ האָט איליא אַלזאָ דערצעהלט דעם אַלטען קאמעראַד וואָס ער האָט דורכגעלעבט ביים סוחר סטראָגאַני אין געשעפט, און ווי אזוי ער איז איצט געוואָרען זעלבסטשטענדיג.

„נא, דאָס איז גאָר ניט שלעכט!“ האָט פאַשקא אויסגעריר-פען מיט שמחה. „און מיך האָבען זיי אויך ארויסגעטריבען — פון

דער דרוקעריי, הייסט עס, צוליעב מיין פרעכהייט... בין איך דער-
נאך געווען ביי א מאלער, כ'האב דארט די פארבען געמישט און דער-
גלייכען.. בין וואנען איך האב זיך אמאל ארויפגעזעצט אויף א נאך
וואס אבגעפארבטען שולד, נו, האט דער עסק, פערשטעהט זיך, גע-
פלאצט! געשלאגען האבען זיי מיר, די באנדע — דער בעל הבית,
די בעל הבית'טע און דער לעהרען-יונג... מיט אלע כוחות האבען זיי
מיר ארויסגעיאגט צום טיוועל... אצונד בין איך ביי א ברונען-מא-
כער... זעקס רובל א חודש האב איך.. כ'קום אקארשט פון ווא-
רעמעס, און אט מוז מען צוריקגעהן צו דער ארבייט.."

„אפנים דו יאגסט זיך ניט אזוי שטארק צו דער ארבייט?"

„אך, דער רוה זאל זי כאפען! ווער עס ווייס וואס ארבייט
איז, דער יאגט זיך ניט נאך דעם... איך מוז נאך אמאל אריבערקן-
מען צו איך.."

„נו געוויס, קום נור!" האט איהם איליא איינגעלאדען מיט
פריינדשאפט.

„איהר לייענט נאך אלץ ביכער?"

„געוויס — און דו?"

„נא, אזוי, ווען ניט ווען..."

„און דו מאכסט נאך פערזען אויך אמאל?"

„יא, אויך פערזען מאך איך.."

פאשקא האט זיך פון דאס ניי צולאכט און מען האט געקענט
זעהן, אז ער קוועלט נאך אן פון נחת.

„וועסט אלזא קומען, ניט וואהר? און פערגעס ניט די פער-
זען?"

„געוויס וועל איך קומען... כ'וועל אויך מיטבריינגען אביסעל
שנאפס מיט מיר.."

„דו טרינקסט, הייסט עס?"

„נא, אזוי, אביסעל ניסט מען אריין... אבער זיי מיר געזונד!"

„זיי געזונד!" האט איליא געענטפערט.

ער איז זיך אוועק זיין וועג, פערזונקען אין א ים פון מחשבות
וועגען פאשקא'ן. עס איז איהם עפעס פארגעקומען אזוי זאנדערבאר

וואס אט דער אַרומער אינגעל, אַנגעטהאָן אין טראַנטעס, האָט איהם
נאָר ניט מקנא געווען פאַר זיינע שעהנע שטיוועל און פאַר זיינע
ריינע קליידער; ער האָט ניט אמאָל א קוק געטהאָן אויף זיי. און אז
איליא האָט דערצעהלט, ווי זעלבסטשטענדיג פריי ער לעבט, האָט
זיך פאשקא פון נאנצען הארצען געפרעהט. דאָס האָט איליא'ן בעאונ-
רוהיגט, כאַטש ער האָט אליין ניט געוואוסט פאַר וואָס, און ער האָט
זיך געטראכט ביי זיך אין הארצען: וואָס זשע! אַט דער דאָזיגער
פאשקא וויל אפנים ניט דאָסזעלבע וואָס אלע אנדערע? ... וואָס קען
מען נאָך בעסערס ווינשען אין לעבען ווי א ריין, רוהיג און אונאב-
הענגיג לעבען? ...

דער עיקר האָט איליא געפיהלט אַט די טרויעריגקייט און אונ-
רוהיגקייט, ווען ער פלעגט אריינקומען אין קירכע. ער האָט זעלטען
ווען דורכגעלאָזען א נאָטעסדיענסט. ער פלעגט ניט זאָגען דאָס געבעט
גלייך מיט די אנדערע, נאָר ער פלעגט איינפאך שטעהן ערגעץ אין א
ווינקעל, קוקען אויפן' פרומען, בעמענדען עולם און זיך צוהערען צום
געזאנג פון דער קירכע. שטיל און אונבעוועגליך זיינען די מענשען
געשטאנען, און אין זייער שטילקייט איז עפעס געלעגען א מין איינ-
הייטליכער געפיהל, פונקט ווי יעדער איינער וואָלט זיך געסטארעט
דאָסזעלבע צו דענקען וואָס די אנדערע האָבען געדענקט. די כווא-
ליעס פון'ם קירכע-געזאנג האָבען געשוועבט איבער'ן נאנצען גאָטעס-
הויז און האָבען זיך אויסגעמישט מיט די וואָלקענס פון ווירוד אין
דער לופטען. אין דער ערנסטער, יום טוב'דיגער שטימונג, וואָס האָט
געווערשט אין קירכע, איז געלעגען א מין זיסקייט, א געפיהל פון
פריידען און רוה, וואָס האָט געגלעט די נשמה און דערקוויקט דאָס
הארץ און האָט קיין שום שייכות ניט געהאט מיט דעם טומעל און
גערויש פון לעבען. אין אנהויב איז דער דאָזיגער איינדרוק געבליבען
אַבענזונדערט אין איליא'ס זעלע, האָט זיך ניט געמישט מיט די
אלטגעליכע איינדריקע זיינע און האָט איהם כּלל ניט בעאונרוהיגט.
אַבער דערנאָך האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אזוי ווי אינעווייניג ביי
איהם אין הארצען לעבט עטוואָס, וואָס קוקט איהם שטענדיג נאָך
און ניט אויף איהם אכטונג. בשעת ער האָט זיך אַבעגעבען מיט
זיינע געווענהליכע געשעפטען, איז דער „עטוואָס“ געלעגען בעהאל-

טען אין א ווינקלע ביי איהם אין הארצען און האט איהם געלאזען צורוק, נאר אזוי ניד ווי ער פלעגט אריינקומען אין קירכע, פלעגט עס אנהויבען וואקסען אין זיין נשמה און ארויסרופען א מערקווירדי-גען, אונרוהיגען געדאנק, וואס האט אין גאנצען פערניכטעט זיינע חלומות וועגען א בעקוועמען, ריינעם לעבען. אין אזעלכע מאמענטען פלעגט ער זיך דערמאנען אן די ערצעהלונגען וועגען דעם גאטספורכ-טיגען מאן אנטשאפן און אן די פרומע רייד פון'ם אלטען שאממעס-קלייבער וועגען דעם לעבען גאט:

„גאט דער האר אין איינער, א חוץ איהם אין ניטאָ קיינער. ער

זעהט אלעס, ווייסט אלעס וואָס עס טהוט זיך אויף דער וועלט!“

אונרוהיג און צומישט פלעגט איליא קומען אהיים. ער האט געפיהלט, אז זיין צוקונפסט-טרוים פערשווינדעט וואָס ווייטער אלץ מעהר, און אז אין איהם גופא שטעקט עפעס אן „אימיצער“, וואָס וויל ניט וויסען פון דעם קליינעם קרעמעל, נאָך וועלכען ער ביינקט אזוי שטארק. אבער דאָס לעבען האָט זיך געהאָן זיינס און האָט בע-זיגעט אָט דעם מערקווירדיגען געפיהל ביי איליא'ן אין הארצען...

מיט יאקאָו'ן, וועמען איליא פלעגט פערטרויען אלצדינג וואָס ער האָט געהאט אויפ'ן הארצען, האָט ער פונדעסטוועגען מכה די נייעס, וואָס איז פאָרגעקומען ביי איהם אין דער זעלע, קיין וואָרט ניט אויסגערעדט. ער אליין פאר זיך אפילו האָט קיינמאָל קיין חשק מיט געהאט דערפון צו דיינקען.

זיינע אָבענדען האָט ער פערבראכט זעהר אנגענעהם. יעדען טאָג, אז ער איז געקומען אהיים פון זיין האנדעל, איז ער אראָב אין קעלער צו מאשא'ן און עפעס אזוי ווי ער וואָלט געווען דער בעל הבית האָט ער זיך געווענדעט צו איהר מיט דער פראגע:

„נן, מאשטקא — דער סאמאָוואר איז פארטיג?“

און דער סאמאָוואר איז שוין געווען פארטיג און איז געשטאנען און געזונגען אויפ'ן טיש. איליא האָט שטענדיג מיטגעבראכט עפעס צו פערבייסען: בייגעל, אָדער פלעצלעד, אָדער נאָר איינגעמאכטס, און מאשא האָט איהם דערפאר מכבד געווען מיט טהעע. דאָס יונגע מיידעל האָט אויך אָנגעהויבען צו פערדיענען געלד: מאטיצא האָט איהר אויסגעלערנט צו מאכען בלומען פון פאפיר, און מאשא פלעגט

קלייבען נחת צוואמענצושטעלען רויטע רויזען פון די פיינינקע, רוי-
שענדע בלעטלעך. זי פלעגט פערדיענען ביז צעהן קאָפּיקעס א טאָג.
איהר פאָטער איז געווען קראַנק אויף טיפּוס. איבער צוויי חדשים
איז ער געלעגען אין שפיטאַל און דערנאָך איז ער צוריקגעקומען אַהיים
א מאַגערער, אן אויסגעדאַרטער מיט שעהנע שוואַרצע לאַקען אויפ'ן
קאָפּ. ער האָט זיך גלייך געלאָזט אַבגאַלען זיין צוקודעלטע באַרד, און
כאָטש די באַקען זיינען איהם געווען געל און איינגעפאלען האָט ער
איצט פונדעסטוועגען אויסגעזעהן מיט פינף יאָהר אינגער ווי פרי-
הער. געאַרבייט האָט ער ביי יענעם, אין פרעמדע ווערקשטעלען און
שלאָפּען זאָגאר פלעגט ער זעלטען קומען אַהיים. זיין טאָכטער איז אַל-
זאָ געווען די גאַנצע בעל הבית'טע אין שטוב און האָט געקענט טהאַן
דאַרט וואָס זי האָט געוואָלט. זי פלעגט איהם פערריכטען די קליידער
און האָט איהם גערופּען. פונקט ווי אַלע אנדערע, ביי זיין איינפאַכען
נאָמען: פּערפּישקאַ. דער שוסטער האָט גאָר אָנגעקוואַלען דערפון.
זיין טאָכטער'ס בענעהמען זיך געגען איהם האָט איהם פּערשאַפט
שפּאַס און ער האָט איהר זאָגאר רעספּעקטירט דערפאַר וואָס זי האָט
געקענט לאַכען מיט אזא מונטערקייט און מיט אזוי פּיעל האַרץ, פונקט
ווי ער אַליין.

די טהעע-אַבענדען ביי מאשא'ן זיינען געוואָרען א גאַנץ גע-
וועהנליכע זאַך פאַר אַיליא'ן און יאַקאָוו'ן. די קינדער פלעגען זיצען
שטונדען-לאַנג ביים טיש און טרינקען. און פלוידערען פּערשוויצטער-
הייט איבער אַלערליי זאַכען, וואָס האָבען זיי אינטערעסירט. אַיליא
האָט יעדען אַבענד אַבגעגעבען א בעריכט פון דעם, וואָס ער האָט זיך
אָנגעזעהן א גאַנצען טאָג אין גאַס, און יאַקאָוו, וועלכער איז א גאַנץ
צען טאָג געלעגען איבער זיינע ביכער, האָט דערצעהלט וואָס ער האָט
געלייענט, און וואָס פאַר מעשים עס האָט זיך דעם גאַנצען טאָג אַב-
געטהאַן אין שיינק. ער האָט זיך אויך שטענדיג בעקלאָגט אויף זיין
פאָטער, און אַפּטמאָל פלעגט ער אזוי פלוידערן, אן אַיליא און מאשא
האַבען ניט געקענט פּערשטעהן וואָס ער רעדט.

מאַשא איז פון איז דער פרייה ביז אין אַבענד געזעסען אין איהר
קעלער-שטוב, געאַרבייט און געזונגען ליעדער. זי פלעגט זיך צוהע-
רען צו דעם געשפרעך פון די אינגלעך. אַליין האָט זי זעהר ווייניג

גערעדט, נאָר אז עס איז געווען פון וואָס צו לאַכען האָט זי שטענדיג געלאַכט מיט אלעמען. דער טהעע האָט זיי אלעמען גוט געשמעקט, און דער סאָמאַוואַר, וועלכער איז געווען ווי בעצויגען מיט אַ גרינליכע הויט, האָט זיי דורך זיין הויכען אַלטען קוימען פריינדליך צוגעזונד-גען. יעדעס מאָל כמעט, ווען די קינדער האָבען ערשט ריכטיג חשק געקראָגען צום טרינקען, פלעגט ער אַנפאַנגען מיט אַ גוטמוטיגער בייזקייט צו זשומען און צו זשורען, און עס האָט זיך אַרויסגעצייגט, דאָס עס איז מעהר קיין וואַסער ניטאָ. מאַשאַ פלעגט איהם אַ כאַפּ טהאַן און אוועקלויפען צוגיסען פרישע וואַסער — און דיזע אַרבייט האָט זי מעהרערע מאָל דורכ'ן אָבענד געדאַרפט ווידערהאַלען.

אויף די לבנה האָט מיט איהר שיינ אַנטהייל גענומען אין די פריינדליכע אונטערהאַלטונגען פון די קינדער. אלע מאָל מיט אַ גלייכע געשטאַלט, ווי אַ גרויסער שימערענדער פלעק, פלעגט זי אַריינקוקען דורך דעם פענסטער פון שטיבעל.

אין דיזער קליינער גרוב, איינגעפרעסט צווישען האַלב פער-פּוילטע ווענד און דעם שווערען דיקען באַלקען, האָט כמעט שטענדיג דיג געהערשט אַ מאַנגעל אין לופט, ליכט, וואַסער, ברויט, צוקער און פיעלע אַנדערע זאַכען; דערפאַר אָבער איז דאָרט שטענדיג געווען פרייליך און לוסטיג, און יעדען אָבענד פלעגען דאָרט געבוירען ווערען פיעלע עדעלע געפיהלען און יונגע, אונשולדיגע געדאַנקען.

צייטענווייז פלעגט אויף פערפישקא פערבריינגען צוזאַמען מיט זיי ביים טהעע. געוועהנליך פלעגט ער זיצען אין אַ טונקלען ווינקעל פון צימער, לעבען דעם נידעריגען, האַלב אין דער ערד איינגעזונקער-נעם אויווען, אָדער ער פלעגט נאָר אַרויפקלעטערן אויפ'ן אויווען און זיצען מיט'ן קאָפּ אַראָבגעהאַנגען צו דער ערד, אזוי אז זיינע ווייסע קליינע צייהן האָבען געבלישטשעט אין דער דונקעלהייט דאן, ווען ער פלעגט עפענען דאָס מויל צו ריידען. זיין טאַכטער פלעגט איהם, ווי דער שטייגער איז, דערלאַנגען אַ גרויסע קאַז טהעע, אַ שטיקעל צוקער און ברויט. לאַכענדיג פלעגט ער עס צונעהמען און זאָגען:

„אַ שעהנעם דאַנק, מאַריאַ פערפיליעוונאַ. כ'בין מיעף געריהרט פון אייער גוט האַרץ...“

אַפּטמאָל פלעגט ער מיט אַ זיפץ פון קנאה זיך אַברופען:

„איהר לעבט ווירקליך גרויסארטיג, קינדער — אז דער גוטער
יאָהר זאל אייך וויסען! זעהר שעהן — גאָר ווי מענשען, בנאמנות!“
און מיט א שמייכל און א זיפץ צוזאמען האָט ער ווייטער
געזאָגט:

„דאָס לעבען פון די מענשען ווערט אלץ שעהנער... אלץ אנגע-
נעהמער ווערט עס פון יאָהר צו יאָהר! אין אייערע יאָהרען האָב
איד מיד נור אונטערהאלטען מיט'ן רימען. געפאסעוועט האָט מען
מיין רוקען מיט איהם — און איד האָב פון פערנגיגען געוואויעט און
געשריגען, אזוי הויך ווי איד האָב נור געקענט. אז דער רימען האָט
זיך אָבגעשטעלט — דאָן איז מיין רוקען געוואָרען ביזן, האָט גענומען
בורטשען און זיך קנייטשען, געביינקט האָט ער נאָך זיין לעבען
פריינד. נאָ, לאנג האָט ער אויף זיך ניט געלאָזט ווארטען — ס'איז,
פערשטעהט איהר מיד, געווען א זעהר גוטער, לעבעהארציגער רימען.
דאָס איז געווען מיין גאנצער נחת, מיין גאנצע אונטערהאלטונג איז
דער צייט, וואָס איד האָב זיך די מלאכה געלערנט! אָט ווערט איהר
באלד גרעסער, גערן וועט איהר זיך תמיד דערמאָנען... אָן די גע-
שפרעכען, אָן די פערשיעדענע פאסירונגען און דאָס גאנצע אנגענעהר
מע לעבען, וואָס איהר האָט דאָ פערבראכט. און איד בין גרויס און
אלט געוואָרען — כ'צעהל שוין, מישטיינס געזאָגט, זעקס און דריי-
סיג יאָהר — און איד האָב גאָרנישט, אָן וואָס איד וואָלט זיך געקענט
דערמאָנען! ניט אמאל א פונק! גאָרנישט, לחלוטין גאָרנישט איז
אין מיין זכרון געבליבען. אקוראט ווי איד וואָלט געווען טויב און
בלינד אין מיינע יונגע יאָהרען... נור אין דעם דערמאָן איד זיך יא,
אז עס האָט מיד געוואָרפען א צאָהן אָן א צאָהן פאר הונגער און
קעלט, און אז דאָס געזיכט איז מיר געווען ברזין און בלאָה... ווי אזוי
מיינע ביינער, מיינע אויערן און מיינע האָר האָבען געקענט בלייבען
גאנץ — דאָס קען איד בשום אופן ניט פערשטעהן. געשלאָגען, גע-
ממית'ט האָבען זיי מיד, אז די שמאטעס, כ'בעט איבער אייער
כבוד, זיינען שטיקער-ווייז פון מיין לייב געפלינגען אין דער לופ-
טען. אד יא, דאָס איז אביסעל געווען א צייט... ווי א שטריק האָבען
זיי מיד צונויפגעדרעהט... אבער כאטש זיי האָבען מיד געשלאָגען,
מיין בלוט ווי וואסער געזויגען און די פעל מיר איבער די אויערן

אריבערגעצויגען — דער רוס אין מיר אין פונדעסטוועגען לעבען גע- בליבען! אן עם קשה עורה, א געדולדיגע, אויסדויערענדע ראסע זיך נען זיי, אָט די רוסען! אין א שטויסעל קען מען זיי צושטויסען — זיי וועלען שטענדיג זיין צוריק אויף זייער פלאץ. אָט נעהמט מיר למשל: אין מעהל האָבען זיי מיר צומאַלען, אין דינע שפענער צושפאלטען — און איך לעב פונדעסטוועגען אזוי פרעהליך, אזוי נחת'דיג, ווי דער דוח אין וואַלד, פלאַטער ארום לוסטיג פון איין שענק אין צווייטען און כ'בין צופריעדען מיט דער גאנצער וועלט! גאָט דער האַר, פער- שטעהט איהר מיר, האָט מיר גאַרנישט פיינט... איינמאַל האָט ער מיר דערזעהן, האָט ער זיך געמוזט צולאכען... „אה, דו ביסט עם!“ האָט ער זיך אָבגערופען — און האָט מיר געלאָזט לויפען...”

די יונגע חבר'לייט האָבען אויסגעהערט דעם שוסטער'ס וויציר גע רעדעס און האָבען געלאכט. אויך איליא האָט געלאכט, דאָך אבער האָט פערפישקא'ס זינגענדיגער קול ארויסגערופען אין איהם א גע- דאנק, וועלכער האָט בשום אופן ניט געוואָלט אַבטרעטען פון איהם און האָט איהם כסדר געענבערט דעם מוח. איינמאַל האָט ער ביי זיך בעשלאָסען דעם דאָזיגען געדאנק ארויסצוגעבען און זוכען אן ער- קלעהרונג צו איהם. מיט א שמיכעל האָט ער אַלזאָ דעם שוסטער געפרעגט:

„וואָס זשע, דו האָסט טאקי אין דער אמת'ן קיין שום וואונש
ניט אויף דער וועלט? בעגעהרסט גאַרנישט, פערפישקא?“
„ווער זאָגט עם דען? א שנעפסעל, למשל, האָב איך נאָך קיין-
מאַל ניט אויפגעהערט צו וועלען...”

„ניין, זאָג אקאַרשט דעם ריינעם אמת! דו מוזט דאָך וואָס עם
איז וועלען אויף דער וועלט?“ האָט זיך איליא איינגע'עקשן'ט.
„דעם אמת ווילסט דו וויסען? נאָ, אַלזאָ... א נייע האַרמאַניקא
וויל איך... א היבשע, שעהנע האַרמאַניקא — דערצו האָב איך חשק...
אזוי, פאר פינף און צוואנציג רובל! הא—דאָן וואָלט איך איך שוין
וואָס פאַרנעשפיעלט!“

ער האָט געשוויגען און צופריעדען געלאכט אין זיך. מיט אמאָל
איז איהם דורכגעלאָפען א געדאנק אין קאפּ. ער איז געוואָרען ערנסט,
און מיט אן איבערצייגטען טאָן האָט ער זיך אָנגערופען צו איליא'ן:

„ג—ניין, ברודער — אויף קיין נייע האַרמאַניקא וויל אײך
 גיט... ווייל ערשטענס: אויב זי איז א טהייערע כלי, דאן וועל אײך זי
 גאנץ בעשטימט פערקויפֿען. און צווייטענס: ווען עס אַקאַזעוועט זיך,
 אז זי איז ערגער ווי מיין איצטיגע — וואָס וועט דאן זיין? מיין איצ-
 טיגע האַרמאַניקא, פערשטעהסט דו מיך, איז אן אמת'ע טשאַטשקע!
 גאַרניט צו בעצאַהלען איז זי! אין איהר האָט זיך מיין נשמה בע-
 זעצט! זי פערשטעהט מיך אזוי גוט: כ'דאַרף נאָר צולייגען די פינג-
 גער צו די טאַסטען — און זי זינגט שוין! אן אמת'ע זעלטענהייט איז
 מיין האַרמאַניקא — ניטאָ פילייכט קיין צווייטעס פון דעם סאַרט
 אויף דער וועלט... א האַרמאַניקא — איז פונקט ווי א פרוי... אויך א
 פרוי האָב אײך געהאַט — זי איז געווען א מלאַך און גיט קיין מענש!
 און אז אײך זאַל א שטייגער איצט וועלען איבער א נייעס חתונה
 האָבען — ווי אזוי קען אײך עס דען? א צווייטע זאַל, ווי מיין זעלי-
 גע איז געווען, וועל אײך שוין מעהר גיט געפינען... פון א נייער פרוי
 פערלאַנגסט דו, צי דו ווילסט צי גיט, דאַס וואָס דו האָסט פריהער
 געהאַט פון דער ערשטער — און אז זי איז גיט גענוג פאר דיר, קען
 עס ווערן ביטער אי פאר מיר, אי פאר איהר! אזוי איז דאַס... אד,
 ברודער, גיט דאַס איז גוט, וואָס גוט איז, נאָר דאַס, וואָס איינעם
 געפעלט...“

אז פערפישקא'ס האַרמאַניקא איז ווירקליך ווערטה געלויבט צו
 ווערן — דערמיט איז איליא געווען איינשטימיג. דעם שוסטער'ס
 אינסטרומענט האָט ביי יעדען איינעם, וואָס האָט עס געהערט, ארויס-
 גערופֿען דיזעלבע בעוואונדערונג, דורך זיין פינדקלינגערען, צארטען
 טאָן. אָבער איליא'ן האָט אויף קיין פאל גיט געקענט רעכט ווערן,
 אז פערפישקא זאַל גאָר קיין ווינשע גיט האָבען אין לעבען. די פראגע
 האָט זיך איהם געשמעלט גאנץ קלאָהר און שארף: קען א מענש
 אַבלעבען זיין לעבען לאַנג אין שמוץ, ארומגען אַבעריסען און אַב-
 געשליסען, אין טראַנטעס, טרינקען בראַנפֿען, שפיעלען אויף דער
 האַרמאַניקא און ווייטער קיין שום אנדער זאַך, קיין שום בעסערע
 זאַך גיט בעגעהרען? עס האָט זיך ביי איהם געיאווועט א געדאַנק, אז
 דער וואונשלזאַזער פערפישקא מוז נאָך אלעמען זיין אביסעל געריהרט
 פון זינען. דאָך האָט ער דעם דאָזיגען לוסטיגען און זאַרגלאַזען מענ-

שען כסדר בעטראכט מיט גרויס אינטערעסע און ער האָט געפיהלט, אז דעם שוסטער איז אסך גרינגער אויפ'ן הארצען ווי די איבעריגע לייט פון הויז, כאָטש ער איז א שוור און א טויגעניכטס.

צייטענווייז האָבען עס די יונגע חברה אויף געוואגט זיך אריינ' צולאָזען אין אזעלכע פראגען, וועלכע עפענען זיך ווי טיעפע אָבגרונד' דען פאר'ן מענשען און ציהען אראָב מיט מאכט זיין דורסטיגען גייסט און זיין הארץ אין זייער געהיימיספולע טיעפעניש. יאקאָוו האָט עס שטענדיג בעריהרט אָט די פראגען. ער האָט געקראָגען א מאַדנע טבע: איבעראַל, וואו ער איז געשטאַנען אָדער געזעסען, האָט ער זיך אָן עפעס געמוזט אָנהאַלטען, פונקט ווי ער וואָלט זיך עפעס ניט גער' פיהלט זיכער אויף זיינע פיס. אז ער איז געזעסען, האָט ער זיך אימער אָנגעשפארט מיט די שולטערן אָן עפעס, אָדער ער האָט זיך גאָר אָנגעהאַלטען דערין מיט זיינע הענד. אז ער איז געגאַנגען מיט זיינע שנעלע טריט אין גאס, האָט ער תמיד געמוזט בעריהרען מיט דער האַנד די שטיינער פון די ווענד, אזוי ווי ער וואָלט זיי גער' צעהלט. אז ער איז געווען ביי מאַשא'ן צום טהעע, איז ער שטענדיג געזעסען ביים פענסטער, מיט'ן רוקען אָנגעשפארט צו דער וואַנד און די לאַנגע פינגער פון זיינע הענד האָט ער אימער געהאַלטען, ענט' וועדער אויפ'ן שטוהל אָדער אויפ'ן ראַנד פון טיש. זיין גרויסען קאָפּ, מיט פיינע, גלאַטע, בלאַנדע האָר, אָן א זייט, האָט ער געקוקט אויף די, וואָס האָבען גערעדט צו איהם, און די בלויע אויגען אין זיין בלייד געזיכט זיינען ענטוועדער געווען האַלב צוגעמאַכט אָדער גאָר אויפגעריסען, אין גאַנצען אָפען. ער האָט אַלץ ליעב געהאַט צו דער' צעהלען זיינע חלומות, און ער האָט קיינמאַל ניט געקענט איבערגעד' בען דעם אינהאַלט פון א בוך, וואָס ער האָט געלייענט, ניט מוסיף זייענדיג עפעס פון זיך אַליין, עפעס וואָס איז געווען אונפערשטענד' ליד און דונקעל פאַר זיינע צוהערער. אַליאַ פלעגט איהם כסדר אויס' ריידען דערפאַר, אבער יאקאָוו האָט זיך דערפון ווייניג וואָס געמאַכט און האָט איינפאַד געזאָגט:

„אזוי ווי איך דערצעהל עס, אינ'ס בעסער. נור די הייליגע ביבעל טהאַר מען ניט ענדערן, ווי מען וויל — מיט אנדערע ביכער אבער איז עס ערלויבט. זיי זיינען געשריבען געוואָרען פון מענשען — און

איד בין דאך אויך א מענש! כ'קען זיי אויסבעסערן, ווען זיי געפע-
לען מיר ניט... אבער זאג מיר אקארשט עפעס אן אנדער זאך: אז דו
שלאפסט — וואו איז דעמאלט דיין נשמה?"

„פון וואנען זאל איד עם וויסען?" האט געענטפערט אייליא,
וועלכער האט ניט ליעב געהאט אזעלכע פראגען, ווייל זיי פלעגען
אין איהם ארויסרופען א שמערצליכען געפיהל, וואס האט איהם בע-
אונרוהיגט.

„איד מיין גאנץ בעשטימט — זי פליהט אוועק!" האט יאקאוו
ערקלעהרט.

„פערשטעהט זיך, אז זי פליהט אוועק," האט איהם מאשא גע-
געבען איהר הסכמה מיט אן איבערצייגטען טאן.
„פון וואנען ווייסט דו'ס דען?" האט איהר אייליא געפרעגט
שטרענג.

„אזוי... כ'מיון, עם מוז אזוי זיין..."

„נו, געוויס פליהט זי אוועק," האט יאקאוו ווידערהאלט מיט
א שמייכל. „זי מוז זיך דאך אויך אויסרוהען... דערפון געהמען זיך
די חלומות..."

אייליא האט ניט געוואוסט וואס צו ענטפערן אויף דער דאזי-
גער בעמערקונג און ער האט געשוויגען, כאטש ס'האט זיך איהם
זעהר שטארק געוואלט עפעס ענטפערן זיין פריינד. א וויילע זיינען
זיי אלע דריי געבליבען שטיל. אין דעם טונקעלען קעלער-שטיבעל איז
דערווייל געווארען נאך דונקעלער. דער קנויט פון לאמפ האט זיך
געהויבען און אראבגעלאזען און עם האט זיך אין שטוב געהערט דער
שטיקענדער ריח פון די קוילען אונטערן סאמאוואר. פון דערווייטען
איז אריבערגעקומען אהער א מאדנער טומעל: דער ליארם פון שענק,
זואו עם האט גערוישט און געטומעלט, טויב צו ווערן, און ווידער
אמאל האט זיך געלאזט הערען יאקאוו'ס פיינע שטימע:

„אט ליארעמען די מענשען... און ארבייטען... און אזוי וויי-
טער. דאס רופט מען—לעבען! און דאן, מיט אמאל—קלאפ! איז דער
מענש טויט. וואס הייסט דאס? וואס דענקסט דו דעריבער, אייליא?"
„דאס בעדייטעט גארנישט... זיי זיינען איינפאך אלט געווארען,
מוזען זיי שטארבען..."

„דאס שטימט ניט... עס שטארבען דאך אויך יונגע מענשען און קינדער... אויך געזונדע מענשען שטארבען.“

„אז זיי שטארבען, זיינען זיי אוראי ניט געווען געזונד...“

„און פארוואס לעבען די מענשען איבערהויפט?“

„דאס איז מיר יא כיטרע געפרעגט!“ האט זיך איליא אבגעריר פון מיט א שפאטישען טאן, מחמת ער האט זיך געפיהלט שטארק גענוג די דאזיגע פראגע צו פערענטפערן. „זיי לעבען, כדי צו לעבען! זיי ארבייטען און ווילען מאכען זייער גליק. יעדער מענש וויל לעבען גוט, זוכט א געלעגענהייט זיך ארויפצוארבייטען. אלע זוכען אזעלכע געלעגענהייטען, רייך צו ווערען און צו לעבען אין פערנניגען...“

„דאס טהוען די ארעמע. אבער די רייכע? זיי האבען דאך שוין אלצדינג... וואס האבען זיי נאך צו זוכען?“

„אוי, ביסט דו א קלוגער קאפ! די רייכע! אז זיי וואלטען ניט געווען — פאר וועמען זשע וואלטען די ארעמע געארבייט?“

יאקאוו האט נאכגעדיינקט א וויילע און האט געפרעגט:

„וואס זשע! דו מיינסט אלזא, אז אלע לעבען נור פון דער ארבייט וועגען?“

„נא, פערשטעהט זיך... ס'הייסט, ניט גראד אלע... א טהייל אר-בייטען, און די אנדערע — לעבען פשוט אזוי. זיי האבען שוין פריער הער געארבייט, האבען אנגעשפארט געלד... און געניסען איינפאך דאס לעבען.“

„און צו וואס לעבט מען איבערהויפט?“

„אך, צום טיפעל! ווייל ס'וויילט זיך לעבען! וויילט זיך דיר אפשר ניט לעבען?“ האט איליא אויסגערופען, אויפגעבראכט אויף זיין פריינד. ער האט זיך פונדעסטוועגען כמעט אליין ניט געקענט אבגעבען קיין רעכנונג, פארוואס אייגענטליך ער איז אין כעס — צי דערפאר ווייל יאקאוו פרעגט איבערהויפט אזעלכע קשיות, אדער מחמת ער פרעגט זיי אזוי אומגעלומפערט. ער האט געפיהלט, אז יא קאו'ס פראגען האבען אין איהם ערוועקט געוויסע ספקות, צווייפלען, וועלכע ער האט זיך ניט געקענט פערענטפערן.

„פארוואס לעבסט דו אליין אלזא? זאג פארט פארוואס?“ האט

זיך איליא צושריען אויף יאקאו'ן.

„גאט דאס ווייס איך טאקי אליין ניט,“ האָט זיך יאקאָוו אונטער-געגעבען. „פון מיינעטוועגען וואָלט איך אויך געקענט שטארבען. ס'מוז אפילו זיין שרעקליך... אבער ס'ווילט זיך דאָך וויסען, ווי אזוי עס איז.“

און דערנאָך האָט ער פלוצלונג אָנגעפאנגען מיט א טאָן פון א פריינדשאפטליכען אויסרייד:

„דו ווערסט אין כעס גאָר אַהן א שום אורזאכע. דייןק נור אקאָרשט נאָך: די מענשען לעבען צוליעב דער ארבייט, און די אר-בייט ווידער עקזיסטירט די מענשען צוליעב... דאָס איז אקוראט ווי ווען מען דרעהט א ראָד... אלץ אויף איין און דעמזעלבען אָרט, און פאָרוואָס עס דרעהט זיך, קען מען ניט בעגרייפען... וואו בלייבט אָבער גאָט? ער איז דאָך דער אַקס, דער שטאַנג אויף וואָס אלץ דרעהט זיך! ער האָט געזאָגט צו אדם און חוה'ן: זייט פרוכטבאר, מעהרט זיך און פילט אָן די ערד מיט מענשען — אָבער צו וואָס?“

און זיך צוכויגענדיג צו איליא'ן, האָט ער איהם, מיט אן אויס-דרוק פון שרעק אין די בלויע אויגען זיינע, שטילערהייט געזאָגט:

„ווייסט וואָס? איך גלויב, אז דער ליעבער גאָט זיי טאקי געזאָגט צו וואָס... איז אבער אימיצער געקומען און האָט די ער-קלעהרונג אוועקגערויבט... אוועקגע'גנב'עט האָט ער זי און ערגעץ פערשטעקט... און דאָס איז געווען דער שטן! ווער דען זשע האָט עס געזאָלט זיין, אז ניט ער? און דעריבער ווייס טאקי קיין מענש ניט, צו וואָס ער לעבט אויף דער וועלט...“

איליא האָט זיך צוגעהערט צו זיין פריינד'ס אבגעריסענע רייד, וועלכע האָבען זיך ניט געבונדען איינע אָן די אנדערע: ער האָט גע-פיהלט ווי זיי קריכען איהם טיעף אין דער נשמה אריין, און ער האָט געשוויגען.

יאקאָוו אָבער האָט וואָס ווייטער אלץ האסטטיגער גערעדט, און אלץ שטילער איז געוואָרען זיין שטימע. זיינע אויגען האָבען ארויס-געסטאַרטשעט, זיין בלאַס געזיכט האָט געציטערט פון שרעק און זייער נע ווערטער זיינען וואָס ווייטער אלץ אונפערשטענדליכער געוואָ-רען.

„וואָס וויל גאָט אייגענטליך פון דיר — ווייסט דו עס? אהא?“

האָט ער מיט אמאָל אויסגעשריען, פיהלענדיג, אז ער האָט בעויענט זיין שווייגענדען חבר. און פון דאָס ניי האַכען זיך פון זיין מויל גע-
 נומען שיטען האַלבע ווערטער, אָהן א שום צוזאמענהאנג. מאַשאַ
 האָט ערשטוינט, מיט אז אַפענעם מויל, געקוקט אויף איהר פריינד
 און בעשיצער. איליאַ איז געווען שטארק געערגערט, און פאר פער-
 דרום האָט ער צונויפגעצויגען דעם שטערן. עס האָט איהם פערדראָסען
 וואָס ער פערשטעהט ניט יאקאָוו'ס רייד. ער האָט זיך געהאלטען פאר
 קליגער פון יאקאָוו'ן. וועלכער האָט איהם אבער שמענדיג איבער-
 ראשט מיט זיין וואונדערבארען זכרון און מיט דער געשיקטיקייט, מיט
 וועלכער ער פלעגט ריידען איבער אלערליי העכערע פראגען. אז עס
 איז איהם ענדליך געוואָרען איבערדריסיג זיך צוצוהערען צו זיין
 חבר'ס אונפערשטענדליכע ווערטער, וועלכע האַבען איהם ארומגע-
 נומען און געדריקט, אזוי ווי א געדיכטער טומאן, דאן האָט ער
 איינפאך איבערגעשלאָגען דעם רעדנער גון מיט כעס געזאָגט:

„אַבער הער שוין אמאָל אויף, צו'ן אלדע שווארצע יאהר! וואָס
 ער האָט עס דאָ אזוינס צונויפגעפלאַפּעלט! האָסט צופיעל געלייענט,
 דאָס איז די צרה... פערשטעהסט אללין ניט, וואָס דו רעדסט!...“
 „הערסטו! אָט טאקי דערפון רער איד דאָך, אז איד פערשטעה
 גארנישט,“ האָט יאקאָוו געענטפערט ניט ווילענדיג און פערוואונ-
 דערט.

„טו זאג זשע עס גאָר פשוט ארויס: „איד פערשטעה גארנישט“
 — אַנשטאָט כסדר צו פלוידערן ווי א פערריקטער... און איד זאָל דאָ
 זיצען און דיך אויסהערן!...“

„ניין, ווארט אקארשט!“ האָט יאקאָוו ווייטער גערעדט. „איר
 גענטליך איז דאָך אונז אלצדינג אונבעגרייפליך. אָט למשל... לאַ-
 מיר נעהמען דעם לאַמפּ. איד זעה, אז ס'איז פאַראַן פייער אין איהם,
 אָבער פון וואנען נעהמט זיך דאָס פייער? מיט איין מאָל איז'ס דאָ—
 און דערנאָך איז עס ווידער מיט אמאָל ניטאָ, פערשוואונדען! רייכסט
 אז א שוועבעלע... עס ברענט... דאָס פייער האָט אלזאָ שמענדיג גע-
 מוזט זיין דערין... אפשר פליהט עס גאָר ארום אין דער לופט, גאָר
 מיר זעהען עס ניט?“

אָט די נייע פראגע האָט איליאַן שטארק פעראינטערעסירט. דער

פעררריסליכער, פערקרימטער אויסדרוק אין איהם פערשוואונדען פון געזיכט, און בעטראכטענדיג דעם לאַמפּ האָט ער געזאָגט:

„אז ס'וואָלט געווען אין דער לופט — דאן וואָלט דאָ תמיד געווען וואַרם. דאָס שוועבעלע אבער ברענט דאָך אויך, ווען ס'איז א פראַסט.. אלזאָ איז עס ניט אין דער לופט...“

„און וואו זשע דען איז עס?“ האָט יאקאָוו געפרעגט. סוקענדיג מיט אַפענע אויגען אויף זיין קאמערעד.

„אינ'ם שוועבעלע איז עס!“ האָט זיך געלאָזט הערען מאַשא'ס פּיין קול'כעל. אבער אין די ערנסטע, וויכטיגע ויכוחים פון די צוויי פריינד זיינען דעם מיידעל'ס בעמערקונגען שטענדיג געבליבען אונבע- מערקט; איליאָ און יאקאָוו האָבען זיך גאַרניט צוגעהערט צו זיי. מאַ- שאַ האָט זיך שוין צוגעוואוינט דערצו און האָט זיך ניט געפיהלט בעליידיגט דערפון.

„וואו זשע דען איז עס?“ האָט איליאָ א געשריי געגעבען מיט אויפגענונג. „דאָס ווייס איך ניט, און איך וויל עס נאָר ניט וויסען! איך ווייס נור, אז מען דאַרף די האַנד אהין ניט אריינשטעקען, און אז עס וואַרמט, ווען מען שטעהט לעבען דעם. דאָס איז גענוג פאַר מיר...“

„קוק איהם נור אָן, דעם חכם מיינעם!“ האָט זיך יאקאָוו אָנג- גערופען אין אַ לעבעדיגע טאָן. „איך וויל עס ניט וויסען! דאָס קען איך אויך זאָגען — און יעדער דומקאַפּ קען עס... ניין, דו ערקלעהר מיר נור — פון וואַנען נעהמט זיך דאָס פייער? וועגען ברויט וויל איך נאַרנישט פרעגען; דאָ איז מיר אַלץ קלאָהר. פון'ם קאַרן ווערן קע- רענדלעך, פון די קערענדלעך מעהל, פון מעהל טייג — און דאָס ברויט איז פאַרטיג. אבער ווי אזוי ווערט דער מענש געבוירען?“

מיט בעוואונדערונג און קנאה האָט איליאָ בעטראכט זיין פריינד'ס מעכטיגען קאַפּ. צייטענווייז, אז יאקאָוו פלעגט איהם צושפּאַרען צו דער וואַנד מיט זיינע פראַגען, פלעגט ער אויפשפּרינגען פון זיין פלאַץ און ארויספלאַצען מיט אַ מבול פון גראַבע שימפּפּווערטער. גע- ווענהליך פלעגט ער זיך דערנאָך ווידער אוועקזעצען לעבען אויפגע- פלעגט אַנשפּאַרען זיין ברייטע, הויכע געשטאַלט, און שאַקלענדיג מיט'ן קאַפּ פלעגט ער זאָגען:

„דו צוטומעלסט מיר גאר דעם קאפ... מיט דייע פוסטע זאכען!
 ביסט דו ווירקליך עפעס ניט ביים ריינעם זינען. דאָס קומט דערפון.
 וואָס דו האָסט גאַרנישט וואָס צו טהאָן. מישטיינס געזאַגט, וואָס פאר
 אַ לעבען דו פיהרסט! שמעהן הינטערן בופעט — דאָס איז אויף מיר
 אַ גרויסער קונץ! דאָס גאנצע לעבען לאנג וועסט דו דאָרט שמעהן,
 ווי אַ גולם... דו וואָלסט געדארפט אַרומוואַנדערן איבער דער שטאָדט.
 אזוי ווי איד, פון אין דער פרייה ביז אויף דער נאכט, טאָג איין טאָג
 אויס, און אליין פערדיענען דיין שטיקעל ברויט — דאן וואָלט דיר
 אין זינען ניט געלעגען אזעלכע נאָרישע, פוסטע זאכען! דו וואָלסט
 דאָן נור איין זאך געהאט אין זינען ווי זיך אַרויפצואַרבייטען, ווי אזוי
 צו מאַכען דיין גליק. קיין וואַנדער ניט וואָס דיין קאָפּ איז אזוי
 גרויס, אַז דו פאַקסט איהם אַז מיט אזוי פיעל דומע געשיכטען. קלוגע
 געדאַנקען זיינען קליין — פון זיי ווערט דער קאָפּ ניט אזוי אָנגע-
 בלאָזען...“

איינגעבויגען איבער'ן שטוהל, מיט די הענד אָנגעשפּאַרט אָן
 טיש, איז יאַקאָוו אין דער גאַנצער צייט געזעסען און האָט קיין וואָרט
 ניט אויסגערעדט. צייטענווייז נור האָבען זיך זיינע ליפען שטילער-
 הייט בעוועגט און זיינע אויגען האָבען געבלישטשעט. און אז איליא
 האָט געענדיגט און האָט זיך צוריק אַנידערגעזעצט אויפ'ן שטוהל, האָט
 יאַקאָוו פון דאָס ניי אָנגעפאַנגען צו פילאַזאָפירען:

„מען זאָגט, אַז עס איז פאַראַן אַ בוך, אַ וויסענשאַפט — שוואַרץ
 קינסטלעריי“ הייסט עס. דאָרט איז אַלעדינג ערקלעהרט... ווי אזוי,
 און פאַרוואָס און נאָד-וואָס... דאָס דאָזיגע בוך וואָלט איד נאָך אַמאָל
 געוואָלט געפינען און עס דורכלייענען... וואָלסט דו חשק געהאט עס
 צו לעזען... שרעקליך מוז עס זיין...“

בשעת די צוויי פריינדע האָבען אזוי גערעדט, האָט זיך מאַשא
 צוגעזעצט אויף איהר בעט און מיט איהרע שוואַרצע אויגען האָט
 זי פון דאנען געקוקט דאָ אויף איינעם און דאָ אויפ'ן צווייטען. באלד
 האָט זי אָנגעפאַנגען צו גענעצען, דערנאָך האָט זי זיך צוגעשפּאַרט,
 און ענדליך האָט זי זיך אין גאַנצען אויסגעשטרעקט אויף איהר גע-
 לענער.

„נא, ס'איז צייט צו געהן שלאָפען,“ האָט זיך איליא אָבגערופען.

„ווארט... כ'וועל נור זאגען מאשא'ן א גוטע נאכט און וועל פערלעשען דעם לאַמפּ.“
 אז ער האט דערזעהן, זוי איליא שטרעקט שוין אויס די האנד צו עפענען די טהיר האט ער מיט א וויינענדיגען טאן געזאגט:
 „נו וואָ—אַרט זשע! כ'שרעק זיך אליין... אין דער פינסטער...“
 „אוי, ביסט דו מיר א העלד! האַט לונגעו געזאגט מיט שפאַט.
 „זעכצעהן יאהר איז דיר געוואָרען און דו ביסט נאָך אלץ אזוי ווי א קליין קינד. איך האָב נאָר קיין מורא ניט — און אז דער טייוועל אליין זאָל מיר אפילו אין וועג קומען! קיין האָר וועל איך מיר ניט לאָזען צונעהמען. און דו...“

ער האַט א מאַך געטהאָן צו יאקאָו'ן מיט דער האנד, אזוי ווי ער וואָלט זיך פון איהם אין גאנצען מיאש געווען. דיזער האַט נאָך אמאָל, פונקט ווי א נעטרייער וועכטער, א קוק געטהאָן אויף מאשא'ן און האַט אויסגעבלאָזען דעם לאַמפּ. דער פלאם האַט א צוק געטהאָן און האַט זיך פערלאָשען. אין צימער האַט זיך שטילינקערהייט אריינגע-גנב'עט די פינסטערניס פון דער נאכט און האַט זיך גלייך צושפרייט אין אלע ווינקעלאַך. און אז די לבנה פלעגט שטעהן אין דרויסען, אויפ'ן הימעל, דאן פלעגט איהר מילדע, בלויע שוין אריין דורכ'ן פענסטער און זיך אַבשלאָגען אויף דער פאַרלאַגע פון צימער.

10.

איינמאָל, ס'איז געווען א יום טוב, איז איליא לונגעו געקומען אַהיים גאנץ בלאס, מיט א פערביסענעם אויסדרוק אויפ'ן געזיכט. ווי ער איז געשטאַנען און געגאנגען, אין די קליידער האַט ער זיך אַניר דערנגעוואָרפען אין זיין בעט. אזוי ווי א שטיק האַלץ איז דער צאָרן געלעגען אין זיין ברוסט. דער רוקען האַט איהם אזוי שטארק וועה געטהאָן, אז ער האַט ניט געקענט דעם קאַפּ אויסדרעהען, און ס'האַט זיך איהם אויסגעדוכט, אז דער גאנצער קערפער טהוט איהם וועה פון דעם ביטערן עגמת נפש, וואָס ער האַט אין יענעם טאָג געהאט.
 יענעם טאָג, אין דער פריה, האַט איהם א פאַליציסט ערלויבט

צו שטעהן מיט זיין סחורה ביים צירק, וואו מען האָט דאָן געגעבען א פאַרשטעלונג ביי טאַג. דערפאַר האָט ער פון איליא'ן געקראָגען א שטיק זיף און א דוצענר האַטשיקעס. דער אינגעל האָט זיך אוועקגעשטעלט ביים סאַמע אַריינאַנג פון צירק און האָט זיך דאָרט צולייגט מיט זיין וואַרע, אזוי ווי ביי זיך אין דערהיים. מיט אַמאָל איז אָנגעקומען דער משרת פון'ם צירק־אויפזעהער, האָט איליא'ן דערלאנגט א זעץ איבער'ן רוקען, האָט אומגעווארפען דעם געשטעל, אויף וואָס זיין קאַסטען איז געשטאַנען — און דאָס גאַנצע ביסעל סחורה איז גע־לעגען אויף דער ערד. עטליכע זאַכען זיינען אַריינגעפאלען אין בלאַטע און זיינען קאַליע געוואָרען, אַנדערע זיינען גלאַט פערשוואַנדען. בשעת איליא האָט אויפגעהויבען זיין וואַרע פון דער ערד, האָט ער צום משרת געזאָגט:

„דאָס איז אונגעזעצליך, געדריגער הערד...“

„וואָ—אַס?...“ האָט דער בעליידגער געפרעגט, דרעהענדיג די

רויטע וואַנצעס זיינע.

„אייהר האָט קיין רעכט ניט צו שלאָגען...“

„טאַקי? — פיהר איהם אב אין אומשאַסטאַק!“ האָט דער משרת

רוהיג געזאָגט.

און דערזעלבער פאַליציימאַן, וועלכער האָט ערלויבט איליא'ן צו שטעהן לעבען צירקוס, האָט איהם אָבגעפיהרט אין אומשאַסטאַק, וואו איליא איז פּערהאַלטען געוואָרען ביז אָבענד.

מיט דער פאַליציי האָט איליא שוין פריהער געהאַט קליינע סכסוכים, אבער אין אומשאַסטאַק האָט מען איהם ביז אהער ניט גע־פיהרט. ס'איז געווען דאָס ערשטע מאָל וואָס איהם איז אויסגעקומען דאָרט צו זיצען, און צום ערשטען מאָל האָט ער דערפיהלט ביי זיך אין האַרצען דעם ביטערן געפיהל פון שאַנדע און פון האַס.

מיט צוזאַמענגעלייגטע אַרעמס איז ער אַלזאָ געלעגען אויף זיין בעט און האָט זיך פּערטיעפט אין דעם שמערצליכען געפיהל, וואָס האָט אזוי שטאַרק געדריקט זיין ברוסט. הינטער דער וואַנד, וואָס האָט אָבגעטהיילט זיין צימער פון שענק, האָט ער געהערט א מורא'־דיגען טומעל און א מיש־מאַש פון קולות, עפעס אזוי ווי גאַנצע שטראָמען וואַסער וואָלטען אַראָב מיט שטורם פון א באַרג; מען האָט

געהערט דאָס קלאַפּען פון די בלעכענע טעלער, די קלינגעריי פון די גלעזער, די קולות פון די געסט, וועלכע האָבען זיך געהייסען דער-לאַנגען בראַנפּען, טהעע אָדער ביער... די קעלנער האָבען געשריגען: „גל—לייד, גלייד! איין מאָמענט!...“

און דעם דאָזיגען ליארם האָט דורכגעשניטען אזוי ווי אַ שטאַלע-נע סטרונע, אַ הויכע האַלד-שטימע, וועלכע האָט געזונגען טרויעריג: „כ'האַב ניט געהאַפּט צו פּערליערען דיך...“

אַ צווייטע שטימע, אַ פּולער באַס, וועלכער איז צוגאנגען אין'ם מורא'דיגען טומעל פון שענק, האָט געזונגען שטיל און האַרמאָניש ווייטער:

„אַה יונגער, און אַט ביסטו אוועק!“

דערנאָך האָבען זיך ביידע שטימען צונויפגעגאסען אין איינעם און האָבען זיך פּעראייניגט אין אַ ריינעם, פליסענדיגן שטראָם פון מענער, וועלכע האָבען פאַר אַ פאַר סעקונדען צייט אַריבערגעשטיגען דעם גאַנצען ליארם:

„ניט רייכטהום ז'מיר געווען בעשעהרט,“

„גאַנץ איינזאַם וואַנדער איד מיט שרעק.“

דאָ האָט אימיצער אַ געשריי געמאַן מיט אַ שטימע, וואָס איז אַרויס עפעס פון אַ טרוקענעם, הילצערנעם און איבערגעריסענעם זאַל:

„רייד ניט קיין נאַרישקייטען! מחמת עם שמעהט געשריבען:

האַב בטחון אין מיר, און איד וועל דיך שטאַרקען אין אַן עת-גרה...“

„רעדסט אליין דומהייטען,“ איז אַריינגעפאלען אין די רייד אַ נווייטע לעבעדיגע און שאַרפע שטימע. „ווייל ס'שמעהט טאַק די דאַרט געשריבען: „מחמת דעם וואָס דו ביסט ניט קאַלט און ניט וואַרם, ועל איד דיך אויסשפייצען פון מיין מויל...“ זעהסט שוין! וואָס זשע זאַסט דו דאָ אויפגעטהאָן?...“

דער עולם האָט זיך צולאַכט אויפ'ן קול, און גלייך נאַכדעם זאַט זיך דערהערט אַ קוויטשיגע שטימע:

„און איד האָב איהר גלייך דערלאַנגט איינס אין איהר פּיין

זנים'ל, און אין אויער, און אין די צייהן — קנאַק, קנאַק, קנאַק!“

„הא הא הא! דו טייוועל איינער! און וואָס ווייטער?“
 די קוויטשיגע שטימע האָט געשריגען נאָך העכער און שטאר-
 קער:

„פאלט זי — הינטערוויילעכס! אויף דער ערד, און איד שלאָג
 זי ווייטער אין איהר שעהנער צורה אריין — נאָ, אָט האָסט דו דיר!
 האָב איד דיר פריהער געקושט, מעג איד דיר אויף ברעכען די ביי-
 נער...“
 „היידא, דו—תורה-זאָגער! האָט זיך אימיצער אַבגערופען מיט
 שפאָס.

„ניין, כ'קען מיד ניט איינהאלטען: איד בין צו היציג! א מענש
 טהאָר ניט אריינקומען אין כעס!“
 „כ'ליעב, כ'סלאָג אָן און כ'שטראַף... האָסט פּערגעסען? ... און
 נאָך וואָס: „ניט משפט, כדי דו זאָלסט ניט גע'משפט ווערן...“ און
 דוד המלך'ס ווערטער — האָסט דו גאָר פּערגעסען?“

א היבשע צייט נאָכאָנאָנד האָט איליא געהערט די קריגעריי,
 דאָס לייער און דאָס געלעכטער, אבער דאָס אלצדינג האָט אויף איהם
 ניט געמאכט קיין רושם און האָט ניט ערוועקט אין איהם קיין שום
 פאַרשטעלונג. פאר איהם, אין דער פינסטער, האָט געשוועבט דאָס
 מאַגער געזיכט פון'ם פּאָליצייסט, וואָס האָט איהם אזוי טיעף בעלִי-
 דיגט — דער פּאָליציי-בעאמטער מיט דער גרויסער אויסגעקרימטער
 נאָז, מיט די ביזע, בליצענדע, גרינליכע אויגען און מיט די רויטע
 וואַנציעס. ער האָט געקוקט אין דעם דאָזיגען פנים אריין און וואָס
 ווייטער האָט ער אלץ שטארקער פּערביסען מיט די צייהן. אבער דאָס
 לייער הינטער דער וואַנד האָט זיך וואָס ווייטער אלץ העכער געלאָזט
 הערען. די זינגער זייגען געווען זעהר בענייסטערט און זייערע שטי-
 מען האָבען וואָס ווייטער אלץ פרייער און העכער געקלונגען. די ווא-
 רעמע, טרויעריגע טענער האָבען געפונען א וועג אין איליא'ס ברוסט
 און האָבען צושמאלצען דעם צאָרן און די ביטערקייט, וואָס זייגען
 געלעגען דאָרט פּערוואַרפען און פּערהארטעוועט ווי א שטיק איין.
 „געוואַנדערט האָב איד וואוילער בחור...“ האָט די הויכע שטי-
 מע געזונגען.

„פון הויכען באַרג צום ברעג פון'ם ים...“ האָט געענטפּערט די

צווייטע שטימע. און דערנאך האָבען זיך ביידע פּעראַייניגט אין דעם קלאַג־ליעד :

„כ'האָב נאָנץ סיביר דורכגערייזט,

„דעם וועג אהיים האָב איך געזוכט...“

אייליא האָט א זיפץ געטהאָן און האָט זיך גענומען בעסער צוהער־רען צו די ווערטער פון ליעד. אין דעם שרעקליכען ליארם פון שענק האָבען זיי אויסגעזעהן אזוי ווי קלייניקע שטערנדלאך אויף א פּער־במארעטען הימעל, און די שטערען בעווייזען זיך אלע וויילע און פּערשווינדען און קומען ווידער ארויס, אום באלד צו פּערשווינדען... „דער הונגער האָט מיין צונג פּערברענט,

„דער פּראַסט מיין קערפּער שטייף געמאכט...“ האָט דאָס

ליעד קלאָהר און דייטליך מיטגעטהיילט.

„זינגט נור, זינגט, איהר סאַלאַוויטשיקלעך!“ האָט אימיצער

פּריינדליך אויסגערופּען.

„אַט זינגען זיי, דוכט זיך, אזוי שעחן,“ האָט זיך אייליא גע־

טראכט ביי זיך, „אז דאָס ליעד נעהמט פשוט אַן ביים האַרצען... און

דערנאך שכור'ן זיי זיך אַן און צושלאַגען זיך אפשר נאָך אויך דער־

צו... ניט לאַנג האַלט אַן דעם מענשען'ס גוטסקייט...“

„אך דו מיין האַרטער, שווערער מזל,“ האָט די הויכע שטימע

געקלאַנגט.

און דער באַם האָט בעגלייט טיעף און קרעפּטיג :

„ביסט מיר אַ לאַסט פון שטאַהל...“

ביי אייליא'ן אין זכרון איז מיט אַמאָל אַרויפגעשוואומען דעם

זיידע יערעמע'ס בילד. ער האָט זיך דערמאָנט, ווי דער אלטער פּלענט

שאַקלען מיט'ן קאַפּ, און בשעת די טרעהרען האָבען זיך איהם גענאָ־

סען פון די אויגען, פּלעגט ער זאָגען :

„געקוקט האָב איך, געקוקט — און כ'האָב דאָך קיינמאָל די

וואהרהיים ניט דערזעהן...“

אייליא האָט געטראכט דערפון, אז אפילו יערעמע, וועלכער האָט

ליעב געהאט גאָט פון נאַנצען האַרצען, האָט אָנגעסליבען געלד בסוד.

און פּעטער טערענטזי האָט, דוכט זיך, אזוי מורא פאַר גאָט און דאָך

האָט ער דאָס געלד גע'ננכ'עט. און אלע מענשען זיינען פּונקט אזוי

צושפּאַלטען אין זיך. א וואַגישאַל איז דאָ ביי זיי אין ברוסט, און דאָס

הארץ שאַקעלט זיך אזוי ווי דאָס צינגעל פון דער וואַג; אַט בויגט עס זיך אויף דער זייט און באַלד אויף דער אנדערער זייט, און אזוי וועגט עס אַב דאָס גוטע און שלעכטע פון'ם מענשען.

„אהאַט!“ האָט זיך דעהערט אַ מורא'דיגער געשריי אין שענק. און גלייך נאָכדעם איז עפעס אַראַבגעפאלען אויף דער ערד מיט אזא מיין קראַך, אַז זאָגאר דאָס בעט אונטער אַיליא'ן האָט זיך אַ טרייסעל געטהאָן.

„שטעה! .. אום נאַטעסווילען...“

„האַלט איהם! ... אַ-אַה!“

„צו היף! פּאַליציי!...“

דער ליאַרם איז מיט אַמאַל שטאַרקער און קאַכעדיגער געוואָרען. נייע קללות האָבען זיך געלאָזט הערען, און אזוי ווי דאָס וואויען פון אַ וויסמען שטורם ווינד האָבען זיי אַבגעקלונגען אין דער לופט; פונקט ווי דאָס בילען פון אַ מחנה בייזע, הונגעריגע הינט, וואָס זיינען פעסט צוזאַמענגעשמידט איינע צו די אנדערע. די איינצעלנע שטימען זיינען דערטרונקען געוואָרען אין דעם מיש-מאַש פון'ם ווילדען טור-מעל.

מיט אַ געפיהל פון צופרידענהייט האָט זיך אַיליא צוגעהערט צום מורא'דיגען ליאַרם: ס'האַט איהם הנאה געטהאָן צו הערען, אַז גראַד דאָס וואָס ער האָט פריהער געדיינקט איז מקוים געוואָרען. עס איז געווען אַ מיין בעשטעטיגונג אויף זיין אורטהייל, וואָס ער האָט וועגען די מענשען אַבגעגעבען. ער האָט זיך אומגעדרעהט אויפ'ן בעט, האָט אַרונטערגעלייגט די הענט אונטער'ן קאַפ און איז ווידער אַרייַך געפאלען אין ים פון זיינע אייגענע מחשבות.

„...מיין זיידע אַנטיפאַ האָט אפנים געמוזט בעגעהן אַ גרויסען חטא, ווען ער האָט אַכט יאָהר נאָכאַנאַנד שטומערהייט דערויף תשובה געטהאָן. און אַלע האָבען איהם מוחל געווען אויף זיינע זינד, האָבען גערערט מיט רעספעקט פון איהם און צדיק האָבען זיי איהם גערופען... נאָר די קינדער זיינע האָבען זיי גע'רודפ'ט עד חרמה. איין זעהן האָ' בען זיי קיין סיביר פּערשיקט און דעם אנדערן האָבען זיי פּערטריבען פון דאַרף...“

„דאָ מוז מען מאַכען אַ גאַנץ אנדער חשבון“ — אַט די ווערטער

פון'ם פיש-הענדלער סטראנאני זיינען איליא'ן מיט אמאל אויפגעקור-
מען אויפ'ן זינען. „איז צווישען צעהן מענשען פאראן איין עהרליכער
אויף ניין גנבים, דאן האט קיינער גארנישט דערפון... העכסטענס, קען
דער איינער צו גרונד געהן... דארט וואו די מעהרצאהל איז דא, דארט
איז אויך דאס רעכט...“

איליא האט א שמייכל געטהאן. א קאלט, בייז געפיהל געגען
די מענשען איז איהם דורך ווי א שלאנג דורך דער ברוסט. די גרויסע,
שווערע מאטיצא האט זיך אנידערגעוואליעט אין מיטען הויף אין
בלאטע און האט געקרעכט:

„א—אד, מאמוניו מיינע!... מיין טהייער מאמעלע! אז דו
זאָסט מיר כאַטש מוחל זיין!“

דער שכור'ער פערפישקא איז געשטאנען דערביי, האט זיך קוים
געהאלטען אויף די פיס, זיך געווארפען אהין און אהער און האט
מיט א פארווארף געזאגט:

„ווי זי האט זיך דאס אביסעל אָנגערונקען! דער חזיר...“

און אויף די טרעפ פון שענק, צום הויף צו, איז געשטאנען פער-
טרוכא און געקוקט אויף זיי, א געזונדער, מיט רויטע באקען און מיט
א שפאטישען שמייכל אויף די ליפען...

איליא האט נאָכגעדיינקט וועגען אַט די אלע זאכען און זיין
הארץ האט זיך צוזאמענגעדריקט און איז וואָס ווייטער געוואָרען
אלץ ניכטערער, אלץ הארטער...

דער סקאנדאל אין שענק איז אריבער. דריי שטימען — צוויי
ווייבערשע און איין מאנסבילשע — האָבען פרובירט זינגען א
ליעד, ס'איז זיי אבער ניט געגאנגען. אימיצער האט אריינגעטראָגען א
הארמאָניקא — ער האָט א וויילע געשפיעלט דערויף, זעהר שלעכט
געשפיעלט און דערנאָך איז ער אנשוויגען געוואָרען. ביי דער וואַנד,
וואו איליא'ס בעט איז געשטאנען, זיינען געזעסען צוויי מענשען און
גערעדט אין דער שטיל. פון צייט צו צייט האָט מען געקענט הערען
זייערע טיעפע, שווערע זיפצען. מיט א מערקווירדיג פיינדליכען גע-
פיהל האָט זיך איליא צוגעהערט צו זייער געשפרעך.

„אַט לעבט מען אויף דער וועלט... און מ'ארבייט... מ'מוטשעט
זיך אַב דאָס נאָנצע לעבען לאַנג... און ס'האַט קיין שום זיגן ניט... אלע

אנדערע לעבען פונדעסטוועגען ווי מענשען — און אונזער איינער
הונגערט... מיר שמעהן גארניט פעסט, ברודער-לעבען, כאַטש די פים
הויבען זיך ביי אונז..."
„ריכטיג, בנאמנות..."

„און מען זעהט גארניט, ווי אזוי ס'קען בעסער ווערן... מיט
עהרליכער ארבייט מאכט מען ווייניג וואָס... מ'בויט זיך דערפון קיין
שטיינערנע הייזער ניט.. ווי לאַנג, מיינסט דו, קען מען עס אויסהאַל-
טען, אַט דאָס הינטישע לעבען? איידער מען קוקט זיך נאָך ארום,
זיינען די ביסעל כוחות פערביי — דאן, ברודער, איז ניטאָ קיין אַנ-
דער ברירה נור: קראפירען..."

„אָה, יא, יא! וואָס איז דאָ וואָס צו ריידען?"
„און צו אונעהרליכע ארבייט איז מען ניט סמייעלע, ניט גע-
שיקט גענוג. זי וואָלט שוין ווי עס איז געוואָלט פערזוכען די נוס, די
זשאַבע — האָט זי אבער קיין צייהנער ניט..."
„אַה, האָר און פאָטער אין הימעל!..."

ניט ווילענדיג האָט איליאַ אַויד א זיפן געטהאַן. פּלוצלונג האָט
זיך אין שענק דערהערט פערפישקא'ס העלע שטימע, וועלכע האָט
אַבגעקלונגען גאנץ דייטליך, זאָגאר אין רעכטען מיטען פון'ם ליארם
און גערויש. הויד, מיט א זינגענדיגען, שנעלען טאָן האָט דער שוסטער
געזאָגט:

„אוי, טו גיס אַרײַן אין גלעזעל גיס, גיס אַרײַן!
ס'איז דעם בעל הבית, זאָגסט דו — ס'קען זיך זײַן!
נו זעהסט דו — בין איך בדלות
פונקט ווי איהם קומט אַלעס
לאַמיר זשע טרינקען און לוסטיג לעבען
און נעמען פון דער וועלט וואָס זי קען געבען
און וועמען עס שטייט דער משא ומתן ניט אָן.
דער קען זיך מיט אַ שטריק אַ מעשה אַנטהאַן
און טאַמער געפעלט איהם ניט דער שטריק
טו מעג ער ברעכען האַלז און געניק..."

געלעכטער און געשרייען פון פרייד האָבען זיך געלאָזט הערען
נאָך פערפישקא'ס גראַמען. דערנאָך האָט די שטילע שטימע לעבען

וואנד פון דאָס ניי אָנגעהויבען צו ריידען :

„אַט אזוי ארבייט איד פון קליינווייז אויף... שוין באלד פערציג יאָהר בין איד אַלט. און אויף קיין ברויט צומאָל סטייעט עם מיר ניט. שווייס, זעהסט דו, דאָס איז דאָ אַלע מאָג — אבער ניט קיין באַרשטש, און אין דערהיים איז יאָמער און נויטה. די קינדער וויינען, דאָס ווייב קלאָגט... ס'אָ צער צו קוקען אויף זיי. נו, פלאַצט ביי איינעם די געדולד, מען געהט ארויס פון די כלים און מען שכור'ט זיך אָן. און אז מען ניכטערט זיך אויס, דערזעהט מען ערשט, אז די צרות זיינען דערווייל נאָך גרעסער געוואָרען ווי פריהער...”

„יא, אַט אזוי איז עם ווירקליך, ניט אנדערש...”

„נו, שמעלט מען זיך אוועק פאר גאָט און מ'איז מתפלל צו איהם: מאַטע אין הימעל! באַרמהערציגער פאָטער! צו וואָס מוטשעסט דו אונז אזוי?... אָבער אַט אפנים, ער הערט עם ניט...”

„ג—ניין... ער הערט עם ניט, ווייזט אויס...”

איליאָ'ן איז נמאס געוואָרען צו הערען דאָס דאָזיגע טרייסמלאַך זע קלאָגליעד פון דעם איינעם און די מאַנאָטאָנע צושטימונג פון צוויי טען, וועלכע האָט נאָך געקלונגען אומעטיגער ווי יענעם'ס קלאָגליעד. ער האָט זיך אַרומגעוואַרפען אויף זיין בעט, האָט מיט אַ כיוון אַ קלאַפּ געגעבען מיט'ן עלענבויען אָן וואַנד, און די צוויי שטימען זיינען אנשוויגען געוואָרען.

ער האָט שוין אבער מעהר ניט געקענט איינליגען אויף אַן אַרט: אַ מוטשענדעם געפיהל פון אונרוהיגקייט האָט איהם אַרויסגעריסען פון בעט. ער האָט זיך אויפגעהויבען און איז אַרויס אין הויף. אויף די פאָדערשטע טרעפּ איז ער געבליבען שמעהן און אַ ביינקעניש האָט אָנגעפילט זיין האַרץ, אַ טיעפער וואונש ערגעץ וואו צו אַנטלויפען — וואוהין, האָט ער אליין ניט געוואוסט. ס'איז שוין געווען שפעט; מאַ-שאַ איז געשלאָפען; מיט דעם טשודאק יאקאָוו איז ניט געווען וואָס צו ריידען, און אַ חוץ דעם איז ער שוין מן הסתם אויך געלעגען אין בעט ביי זיך אין דערהיים. איליאָ האָט איבערהויפט ניט געהאט קיין חשק איהם צו בעזוכען, מחמת יעדעס מאל וואָס ער פלעגט אַריינקור מען צו יאקאָוו'ן, פלעגט פעטרוכא מאכען אַ פערקרימטע מיענע און פלעגט פערקניטשען דעם שמערן. אַ קאלטער הערבסט-ווינד האָט

געבלאזען. אין הויף איז געווען פינסטער, חושך, אז מען האט אזש דעך הימעל ניט געקענט ארויסזעהן. די פערשיעדענע בנינים אין הויף האבען אויסגעזעהן ווי גרויסע שטיקער פינסטערניס. אין דער פייכטער לופט האט מען געקענט הערען אלערליי מאדנע קללות — א הוזשעריי, א גערויש און שטילע געשפרעכען, וואס האט צוזאמען דער מאנט און דעם מענשען'ס קלאגען און וויינען איבער דעם יאמער פון לעבען. דער ווינד האט איליא'ן געשניטען אין דער ברוסט, געפאטשט אין פנים, איהם געבלאזען מיט זיין קאלטען, פייכטען אטהעם הינטער'ן קאלנער... א פראסט האט דורכגענומען איליא'ן, אבער ער האט זיך דאך פון ארט ניט געריהרט. אונמעגליך ס'זאל אזוי געהן ווייטער, האט ער ביי זיך געטראכט, אבסאלוט אונמעגליך! אנטלויפען מוז ער פון דעם גאנצען שמוץ, פון דער דאזיגער אונרוהיגקייט, פון דעם דאזיגען תוהו וכוהו! איינזאם, פאר זיך וויל ער לעבען, ריין און שטיי...

„ווער שמעהט עס דא?“ האט זיך מיט אמאל געלאזט הערען א האלב פערשטיקטע שטימע.

„איד... איליא... און ווער רעדט עס דא?“

„איד... מאטיצא...“

„וואו ביסט דו דען אייגענטליך?“

„אט דא זיך איד, אויף די קלעצער...“

„פארוואס?“

„אזוי...“

און ביידע זיינען געבליבען שטיל.

„היינט איז מײן מאמע'ס יאהר־צייט“, האט זיך אין א וויילע ארום דערהערט מאטיצא'ס שטימע.

„שוין לאנג, אז זי איז טויט?“ האט איליא געפרעגט פון יוצא

וועגען, כדי וואס עס איז צו זאגען.

„שוין זעהר לאנג... אן ערף פופצעהן יאהר... אדער נאך מעהר...“

און דיין מאמע לעבט נאך?“

„ניין... זי איז שוין אויך טויט... ווי אלט ביסט דו שוין?“

„אזוי, ארום דרייסיג,“ האט מאטיצא געענטפערט אין א וויילע

ארום... „כ'בין שוין אלט... דער פוס טהוט מיר וועה... אָנגעשוואַך“

לען איז ער, ווי א דיניע, און טהוט אזוי וועה... כ'האב שוין אייני געריבען, איינגעריבען מיט אלערליי זאכען. ס'ווערט ניט בעסער."

"פארוואס געהסט דו ניט אין שפיטאל?"

"ס'איז צו ווייט... כ'קען אזוי ווייט נישט געהן..."

"נעהמט מען א דראשקע!"

"ניטא קיין גראשען..."

אימיצער האט געעפענט די טהיר פון שענק; א ים פון משונה דיעג קולות האט זיך ארויסגעשפארט אין הויף. דער ווינד האט זי אויפגעכאפט און האט זי פערזויט און פערשפרייט ארום און ארום אין דער פינסטערניס.

"און דו... פארוואס שטעהסט דו דא?" האט מאטיצא געפרעגט.

"אזוי... כ'האב זיך געלאנגווייליגט..."

"פונקט ווי איך... ביי מיר אויבען איז'ס אזוי ווי אין א טויטענ-

קאסטען..."

איליא האט דערהערט א שווערען זיפן. דערנאך האט מאטיצא

ווייטער געזאגט:

"וועלען מיר אפשר ארויפגעהן צו מיר?"

איליא האט זיך אומגעקוקט אין דער זייט, פון וואנען די פרויען-

שטימע איז געקומען, און האט גלייכגילטיג געענטפערט:

"לאמיר געהן..."

פאראויס, פאר איליא'ן האט זיך מאטיצא געלאזט ארויפגעהן

די טרעפ צו איהר אין דאכשטיבעל. זי האט אליץ געשמעלט דעם

דעכטען פום אויף די טרעפ און דערנאך האט זי לאנגזאם, קרעכצענדיג,

נאכגעשלעפט דעם לינקען. איליא איז איהר נאכגעגאנגען, אויך לאנג-

זאם, עפעס אזוי ווי עס וואלט איהם, דורך זיין אינערליכע אומעמינג-

קייט, אויך שווער געווען ארויפצוגעהן די טרעפ, פונקט ווי מאטיצא'ן

דורך איהר קראנקען פוס.

מאטיצא'ס שטיבעל איז געווען שמאל און לאנג, און די סטעליע

האט ווירקליך געהאט א פנים ווי דער דעק פון אן ארון. לעבען טהיר

איז געשמאנען א האלענדישער אויווען, און ביי דער וואנד מיט'ן

צוקאפענס צום אויווער-צו האט זיך געפונען א ברייט בעט; אנטקעגען

בעט — א טיש און צוויי שטוהלען ביי ביידע זייטען. א דריטער

דיענט... ווייל איך קען דאך נאָר אין גאס ניט ארויסגעהן... וואָס איך האָב געהאַט, האָב איך אויפגעצעהרט.. שוין דעם פינפטען טאָג, אז איך זיך אין דערהיים, וואָס פאַר אַ וואונדער איז עס? ... נעכטען נאָך איז שוין געווען קנאַפּ וואָס... און היינט האָב איך איבערהויפּט נאָר-נישט געגעסען... ביי גאָט, ס'איז אמת!"

איצט ערשט איז איליא'ן איינגעפאלען, אז מאַטיצא איז אַ גאָר-סעך-פרוי. ער האָט אַ שאַרפען קוק געמאַהן אין איהר גרויסען פנים און האָט געזעהן, אז איהרע אויגען שמייכלען עפעס אזוי בעהאַלטען, קוים וואָס מען קען עס בעמערקען, און איהרע ליפען שאַקלען זיך, פונקט ווי זי וואָלט געזויגען עפעס, וואָס מען קען ניט זעהן מיט די אויגען... מיט אַמאָל האָט ער דערפיהלט עפעס אַ מין רחמנות און אין דערזעלבער צייט אויך אַ סאָרט אונבעקאַנטע אינטערעסע אין איהר. „כ'בריינג דיר גלייך עפעס... אויך ביער וועל איך ארויפטראַגן גען!...“

ער האָט זיך שנעל אויפגעהויבען פון אַרט. האַסטיג איז ער אַראַבגעלאָפּען די טרעפּ און איז געבליבען שמעהן לעבען שענק, ביי דער טהיר פון קיך. פּלוצלונג האָט ער דערפיהלט אַן עקעל צוריק ארויפצוגעהן אויבען אויפ'ן בוידים. אָבער דיזער אַבשטויסענדער גע-פיהל איז בלויז דורך אזוי ווי אַ קליינער פונק איז דער פינסטערניס פון זיין אַרעמער זעלע און האָט זיך גלייך פּערלאָאָשען. ער איז אַריין אין קיך, האָט ביים קעכער געקויפט פאַר צעהן קאַפיקעס עמליכע שטיקער פלייש, אַ פּאָר רייפּטלאַך ברויט און נאָך עפעס צו עסען. דער קעכער האָט אַלצדינג אַריינגעלייגט אין אַ שמוציגע זיפ. איליא האָט עס גענומען אזוי ווי אַ שיסעל אין ביידע הענר, איז אַרויס אין הויף און דאָרט האָט ער זיך אָנגעשטעלט אויף אַ וויילע, זיך פּערטראַכט וועגען דעם, ווי אזוי מען קרייגט אַרויס דאָס ביער פון שענק, ער אליין האָט ניט געקענט געהן צום בופעט עס געהמען. מערענטי וואָלט איהם גלייך גענומען אויספּרעגען פאַר וועמען דאָס איז. ער האָט אַלזאָ אַרויס-גערופּען דעם געפּעס-וואַשער פון קיך און האָט איהם געבעטען, ער זאָל איהם בריינגען דאָס ביער. יענער איז געלאָפּען צום בופעט און אין אַ וויילע אַרום איז ער געקומען צוריק, דערלאַנגט איליא'ן די פּלעשער און האָט זיך געלאָזט צוריק אין קיך אַריין.

שטוהל איז געשטאנען ביים פענסטער, וואס האט איינפאך אויסגע-
זעהן, ווי א דונקעלער פלעק אויף דער גראַער וואנד. גאנץ דייטליך
האט מען דא אויבען געהערט דאס וואויען און דעם גערויש פון ווינד.
איליא האט זיך אנדערגעזעצט אויפ'ן שטוהל, וואס איז געשטאנען
לעבען פענסטער, האט בעטראכט די ווענד און אַנצייגענדיג מיט די
פינגער אויף א קליין בילד, וואס איז געהאנגען אין א ווינקעל.
האט ער געפרעגט:

„וואס פאר א בילד איז דאס?“

„די הייליגע אננא...“ האט מאטיצא געענטפערט שטיל און מיט
א פרומער מיענע.

„און ווי הייסט דו אייגענטליך?“

„אויך אננא... האסט עס ניט געוואוסט, וואס?“

„ניין...“

„קיינער ווייס עס ניט!“ האט מאטיצא געזאגט. א וואַרף טהאַג-
דיג זיך אויפ'ן בעט. איליא האט זי אַנגעקוקט, אבער ער האט קיין
שום חשק ניט געהאט מיט איהר צו ריידען. אויך מאטיצא האט געד-
שוויגען. אזוי זיינען זיי ביידע געזעסען ווי שטומע א היבשע וויילע,
אן ערד דריי מינוט, און עס האט אויסגעזעהן, אזוי ווי קיינער פון זיי
וואָלט גאַרניט בעמערקט די אנוועזענהייט פון צווייטען. ענדליך האט
מאטיצא געפרעגט:

„נו, וואס וועלען מיר עפעס טהאַן?“

„כ'ווייס וואָס?...“ האט איליא אונענטשלאָסען געענטפערט.

„א שעהנע זאך, כ'לעבען!“ האט זיך די פרוי אַבגערופען און

האט א כיטרען שמייכל געטהאַן.

„וואָס זשע?“

„קענסט מיר פריהער פון אלצדינג בעדיענען אביסעל. געה, ברענג

א קריגעל ביער... אָדער ניין: קויה מיר ליבערשט עפעס צו עסען!

ווייטער גאַרנישט, נור עפעס עסען...“

דער הוסט האט איהר איבערגעשלאָגען די רייד, און דערנאָך,

עפעס אזוי ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פערענטפערן פאר איליאָ'ן, האט

זי געזאָגט:

„זינט דער פוס טהוט מיר וועה, זעהסט, האב איך גאַרנישט פער-“

„הער נור,“ האָט זיך איליאַ אַבגערוּפּען — „דאָס איז ניט פאר מיר... א פריינד איז ביי מיר צו גאָס... פאר איהם איז עס...“
 „ווי?“ האָט דער געפּעס־וואַשער געפּרעגט.
 „א פריינד בעדיען איד דאָס...“
 „אזוי... נו, וואָס מאַכט עס אויס?“

איליאַ האָט געפיהלט, אז קיינער צווינגט איהם גאָר ניט צו זאָגען ליגען, און ס'האָט איהם פּערדראָסען פארוואָס ער האָט עס דאָך געטהאָן. די טרעפּ איז ער ארויפגעגאנגען לאַנגזאָם, אַהן א שום איילעניש. ער האָט זיך צוגעהערט, צי אימציט גיפּט איהם ניט. אַבער אחוץ דאָס וואויען פון שטורם האָט זיך קיין הויך ניט גע־הערט. קיינער האָט ניט צוריקגעהאלטען דעם אינגעל אויף זיין וועג. און מיט א פּאַלשענדיג קלאַהרען, כאַטש ציטערנדען געפיהל פון ליי־דענשאַפט איז ער ארויף צוריק אויפ'ן בוידעם, צו דער פרוי.

מאטיצא האָט אוועקגעשטעלט די זיפּ אויפ'ן שוים. מיט איהרע גרויסע פינגער האָט זי פון דאָרט ארויסגענומען די גרויע שטיקער פּלייש, זיי אריינגעשטעקט אין מויל און גענומען עסען מיט אפּער טיט, צוקנאַקענדיג מיט דער צונג און מיט די ליפּען אויף וואָס די וועלט שטעהט. איהרע צייהן זיינען געווען גרויס און שאַרף, און איי־דער זי האָט אריינגענומען א ביסען אין מויל האָט זי איהם ארומגע־קוקט און בעטראַכט פון אלע זייטען, עפּעס אזוי ווי זי וואָלט געוואָלט אויסזוכען דעם געשמאַקסטען פּלאַץ אין איהם.

איליאַ האָט אויף איהר געקוקט מיט ביסטערע אויגען. ער האָט זיך גענומען פאַרשטעלען, ווי אזוי ער וועט זי ארומנעהמען און קו־שען, און ער האָט מורא געהאַט, אז ער וועט ניט וויסען ווי אזוי אַנד צוגעהן דערביי און זי וועט איהם נאָך אויך אויסלאַכען. ביי דעם דאָך זיגען געדאַנק איז איהם געוואָרען אי הויס, אי קאַלט; ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן מיט זיך פאר אויפּרעגונג.

אויפ'ן דאָך פון הויז האָט דער ווינד אָנגעגעבען מעשים. ער האָט זיך אריינגעריסען דורכ'ן דאָך־פּענסטער אין שטיבעל אריין אָדער ער האָט גאָר געטרייסעלט די טהיר; און יעדעס מאָל וואָס די טהיר האָט זיך א טרייסעל געטהאָן, איז איליאַ געבליבען א פּערציטערטער

פון שרעק. ער האט מורא געהאט, אימיצער זאל ניט אריינקומען פלוצ־
לונג און איהם דאָ דערטאפען.

„זאל איד ניט אקארשט פערריגלען די טהיר?“ האט ער זיך
אַבגערוּפּען.

מאטיצא האט א שאַקעל געטהאָן מיט'ן קאַפּ. דערנאָך האָט זי
אוועקגעשטעלט די זיפ אויפ'ן אויווען, האָט זיך איבערגע'צלם'ט
פאר'ן בילד פון דער הייליגער אַננא און מיט א פרומער מיענע האָט
זי געזאָגט:

„געלויבט זאל זיין דיין נאָמען, אַה הייליגע — נו, איז מען וויי־
ניגסטענס זאָט! מישטיינס געזאָגט, וואָס דער מענש דארף אין
גאַנצען האָבען!“

אייליא האָט געשוויגען. די פרוי האָט איהם אָנגעקוקט, האָט א
זיפֿ געטהאָן און ווייטער געזאָגט:

„און ווער ס'פּערלאַנגט א סך, פון דעם וועט אויך פיעל פּערלאַנגט
ווערן...“

„ווער א שטייגער וועט עס פון איהם פּערלאַנגען?“

„נא—נאָט! ווייסט עס גאַרניט, וואָס?“

אייליא האָט ווידער ניט געענטפּערט. גאָט'ס נאָמען אויף איהרע
ליפען האָט ארויסגערוּפּען אין איהם עפעס א מאַדנעם, ניט קלאַהרען
געפיהל, א געפיהל וואָס קען גאָר ניט ערקלעהרט ווערען אין ווער־
טער. און דאָס דאָזיגע געפיהל האָט אָבגעקיהלט אביסעל זיין ליידענ־
שאפט, זיין לוסט צו דער פרוי. מאטיצא האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט
ביידע הענד אַז בעט, האָט אויפּגעהויבען איהר גרויסען קערפּער און
האָט איהם א רוק געטהאָן צו דער וואַנד. דערנאָך האָט זי מיט א
גלייכנילטיגען טאָן געזאָגט:

„כ'האַב נור וואָס, בשעת'ן עסען, געטראכט וועגען פּערפּישקא'ס
טאַכטער... שוין לאַנג, אז איד טראכט וועגען איהר... זי לעבט דאָ
מיט אייך צוואמען — מיט דיר און מיט יאַקאָוו'ן... קיין גוטס וועט
דערפון ניט ארויסקומען, דוכט מיר... איהר וועט דאָס מיידעל פּער־
דארבען נאָך פאר דער צייט — דאן וועט זי זיך אוועקלאָזען אויפ'ן
זעלבען וועג וואָס איד געה... און מיין וועג — איז א שמוציגער, א
פּערפּלוצטער וועג... און די ווייבער און די מיידלעך, וואָס לאָזען זיך

אוועק אויף איהם, געהען ניט גלייך ווי מענשען, נאָר זיי קריבען, ווי די ווערים קריבען זיי אויף איהם...”

זי איז אנשווינגען געוואָרען אויף אַ וויילע, האָט בעטראַכט איהרע הענד, וועלכע זיינען געלעגען ביי איהר אויף די קניע, און דערנאָך האָט זי פון דאָס ניי אַנגעהויבען :

„דאָס מיידעל איז באַלד גרויס. כ׳האַב זיך שוין נאָכגעפרעגט ביי מיינע בעקאנטע, עכנינס און אנדערע ווייבער, צי איז ניט פאַראַן ערנעץ־וואו א שטעלע פאַר׳ן מיידעל. ניין, ניטאָ קיין שטעלע, האָבען זיי געזאָגט... דו פערקויף זי ליבערשט! ס׳וועט זיין בעסער פאַר איהר, האָבען זיי געזאָגט... זי וועט קריגען געלד, וועט האָבען קליידער און — א קווארטיר... ס׳קומט אפילו פאַר, דאָס איז ריכטיג... ס׳מאכט זיך אַפט א רייכער מאן, מיט א שוואכען, האַלב־צופאַלענעם קערפער און מיט א שמוציגע לידענשאפט דערצו... קויפט ער זיך דאן, ווען די ווייבער ווילען שוין פון איהם ניט וויסען, אַ יונג מיידעל... און פערדארבט עס, דער לומפ... ס׳קען זיין, אַז דעם מיידעל איז נאָר ניט שלעכט, זאָגאר גוט ביי איהם... נאָר ס׳איז דאָך פּראָטיווע, אין גרונד גענומען.. און ס׳איז שוין כ׳לעבען בעסער אַהן דעם... בעסער, זי זאָל לעבען הונגעריג און אין עהרע, איידער...”

זי האָט גענומען הוסטען, עפעס אזוי ווי א וואָרט וואָלט איהר געבליבען שטעקען אין האַלז, און מיט אַנשטריינגונג, אכער דאָך מיט דעמוטלעכען גלייכנילטיגען טאָן האָט זי געענדיגט איהר רעדע :
 „...איידער איז שאַנדע און אויף הונגעריג... ווי איך צום ביי־ שפיעל...”

דער ווינד האָט נאָך אלץ ניט אויפגעהערט צו פייפען דורך די שפאַלטען פון דער פּאַרלאַגע און מיט עזות האָט ער געריסען די טהיר. אויבען, אויפ׳ן בלעכענעם דאך, האָט געקלאַפט אַ פּיין רעגענדעל און פון דרויסען האָט זיך געלאָזט הערען אַ שטילע פייפעריי :
 „אי—אי—אי...”

דער גלייכנילטיגער טאָן, מיט וועלכען מאַטיצא האָט גערעדט, און איהר אַנגעבלאָזענע, גולם־דיגע געשטאַלט האָט געהאַט אַ מאַדנע זירקונג אויף איליא׳ן, וועלכער האָט פריהער געברענגט פאַר לוסט צו דער פרוי. דאָס האָט ביי איהם צוגענומען דעם גאַנצען מוסח אויסצור

פיהרען זיין וואונש. וואָס ווייטער האָט איהם מאַטיצא אלץ מעהר אַב־
געשטויסען, און ער האָט עס בעמערקט און איז געוואָרען ביזן אויף
איהר...

„גאָט, מיין גאָט!“ האָט זי אין דער שטיל געזויפצט. „הייליג־
גע מוטער...“

איליא האָט זיך פאר פערדרום ארומגעקוקט אויפ'ן שטוהל אהין
און אהער, און מיט א בייזען טאָן האָט ער געזאָגט:
„זאָגסט אַליין, אז דו ביסט אן אונריינע — און דערביי האַלסט
דו אלץ אין איין דערמאָנען: גאָט! גאָט! מיינסט אין דער אמת'ן,
ער האָט דיך שטארק אין זינען, וואָס דו לאָזט איהם ניט ארויס פון
מויל?“

מאַטיצא האָט איהם אָנגעקוקט און געשוויגען.
„כ'פערשטעה ניט וואָס דו רעדסט,“ האָט זי זיך אין א וויילע
ארום אָבגערופען, שאַקלענדיג דערביי מיט'ן קאָפּ.
„וואָס איז דאָ פאַראַן וואָס צו פערשטעהן?“ האָט איליא וויי־
טער גערעדט, זיך אויפהויבענדיג פון שטוהל. „אַט אזוי זייט איהר
אלע! פריהער מאכט איהר אלערליי פאסקודסטוואָ — און דערנאָך
שרייט איהר: אַה גאָט! אז דו האַסט שוין יאָ צו טהאָן מיט גאָט —
טו וואַרף אוועק די שמוץ!...“

„וואָס הייסט?“ האָט זיך מאַטיצא מיט א רוהיגען טאָן אָבגע־
רופען. „וואָס הייסט, איד בעט דיך! ווער דען זאָל האָבען גאָט
אין האַרצען, אז ניט די זינדיגע? ווער דען זשע?“
„כ'ווייס ניט, ווער דען,“ האָט איליא געענטפערט, און בשעת
מעשה האָט ער דערשפירט אין זיך א ברענענדען חשק צו בעליידיגען,
טיעה און ביטער בעליידיגען ניט נור די דאָזיגע פרוי אַליין, נור איר
בערהויפט אלע מענשען. „כ'ווייס נור איין זאך, אז ס'פאסט פאר אייך
גאָר ניט צו ריידען פון גאָט. פאר אייך אודאי און אודאי ניט. איהר
נעהמט איהם נור פאר א מאנטעל צו פערדעקען אייערע זינד... כ'זעה
דען ניט, וואָס? כ'בין דאָך שוין ניט קיין קינד מעהר... כ'האַלט די
אויגען אָפּען! ... אלע יאַמערען, אלע קלאָגען... אבער פארוואָס זיינען
זיי אזוי געמייז? פארוואָס בעשווינדלען זיי און בעראבעווען איינע
די אנדערע, און דעם לייעבען גאָט דערצו...“

מיט אן אויפגעריסענעם מויל און אן אויסגעשטרעקטען האלז
האָט איהם מאַטיצא אָנגעקוקט און אין איהרע אויגען איז געלענען
אן אויסדרוק פון ערשטוינונג. איליא איז צוגענאנגען צו דער טהיר.
מיט כח האָט ער ארויסגעצויגען דעם דיגעל און איז ארויס, פערקלאַ-
פענדיג די טהיר הינטער זיך. ער האָט געפיהלט, אז ער האָט מאַ-
טיצא'ן שטארק בעליידיגט, און דאָס האָט איהם הנאה געטהאָן —
ס'איז איהם דערפון געוואָרען לייכטער אויפ'ן הארצען און קלאָהרער
אין קאָפּ. מיט פעסטע טריט איז ער אראָפּ פון די טרעפּ, צופייענדיג
דערביי דורך די צייהן. אבער זיין צאָרן האָט זיך נאָך ניט איינגע-
שטילט, און אלץ נייע ווערטער זיינען איהם ארויף אויפ'ן זינען, בע-
ליידיגענדע, הארטע ווערטער ווי שטיון. עס האָט זיך איהם געדוכט,
אז אָט די דאָזיגע ווערטער גליהען אזוי ווי פלאמען און בעלייכטען
די פינסטערנים פון זיין זעלע, און אז זיי צייגען איהם אויך דעם
וועג, וואָס פיהרט איהם ערגעץ אנדערש, ניט דאָרט, וואו די מענ-
שען געהען. און זיינע ווערטער האָט ער איצט געשליידערט ניט נור
אויף יענער מאַטיצא'ן אליין, נור אויך אויפ'ן פעטער טערענטי און
אויך אויף פעטרוכא'ן, און אויף דעם סוחר סטראָנאני — הקיצור,
אויף אלע מענטשען.

„אָט אזוי איז דאָס!“ האָט ער זיך געטראַכט, ווען ער איז אראַב-
געקומען אין הויף. נור נישט קיין גרויסען פאראד געמאכט פאר
אייד... באַנדע!...“

דער ווינד האָט געוואויעט און געפיפט איבער'ן הויף. פון ער-
געץ וואו האָט זיך געהערט א קלאַפּעריי און האָט אָנגעפילט די לופט
מיט קורצע, אַבגעריסענע טענער, וועלכע האַבען אויסגעוויזען אזוי
ווי א קאלטער געלעכטער.

באלד נאָכ'ן בעזוד ביי מאַטיצא'ן האָט איליא אָנגעהויבען צו
האַבען צו טהאָן מיט פרויען. דאָס ערשטע מאָל איז עס געשעהן אויף
אַזאַ אופן: איינמאָל, אין אַבענד, בשעת ער איז געגאנגען אהיים,
האָט איהם א מיידעל אַבגעשטעלט און געפרעגט:
„געחסט מיט מיר?...“

ער האָט זי אָנגעקוקט און קיין וואָרט ניט געענטפערט. שטיל איז
ער געגאנגען ווייטער לעבען איהר. אַבער געהענדיג האָט ער אראַבגע-

לאזען דעם קאפ, און אלע וויילע האָט ער זיך אומגעקוקט, מורא האָט בענדיג, אימיצער א בעקאנטער זאָל איהם ניט דערזעהן. אז זיי זיינען אָבענגאנגען א פאַר טריט איינע לעבען די אנדערע, רופט זיך דאָס מיידעל אָב צו איהם מיט א וואָרנענדיגען טאָן:

„דו מוזט אבער בעצאָהלען א רובל!...“

„גוט, גוט!“ האָט איילא געזאָגט. „נאָר לאָמיר געהן אביסעל

גיכער...“

און ביז דעם מיידעל'ס קווארטיר האָבען זיי מעהר קיין וואָרט ניט אויסגערעדט איינע צו די אנדערע. דאָס איז געווען אלעס... די בעקאנטשאפט מיט די פרויען האָט אבער מיט אמאָל אריינגעטריבען איילא'ן אין צו גרויסע הוצאות, און אלץ עפטער איז ער געקומען אויפ'ן געדאנק, אז זיין הויזיר-האנדעל איז אן ארויסגעוואָר-פענע ארבייט; עס פערצעהרט נור אומזיסט און אומנישט זיין צייט און זיין קראפט, און ארויפארבייטען וועט ער זיך דורכדעם קיינמאָל ניט. דאָס וועט איהם ניט געבען די מעגליכקייט צו פיהרען א בע-קוועמען לעבען, נאָך זיין וואונש נאָך. א היבשע צייט האָט ער זיך ארומגעטראָגען מיט א געדאנק נאָכצוטהאָן די אנדערע הויזירער: מא-כען לאָטערייען און אָבנארען דעם עולם, פונקט ווי די איבעריגע. אבער אז ער האָט זיך איבערלייגט וועגען דעם, האָט ער געפונען, אז דער עסק איז געווען צו קליינליך און איז נאָך דערצו פערבונדען מיט גרוי-סע שוועריגקייטען. ער וואָלט זיך ענטוועדער געמוזט בעהאלטען פאר דער פאָליציי אָדער איהר צוואוארפען „לא יחרץ געלד.“ און ביידע זאכען זיינען געווען איילא'ן דערווידער. ער האָט לייעב געהאט צו קוקען אלע מענשען גלייך אין די אויגען און האָט זיך געפיהלט צו פרידען דערפון, וואָס ער איז שטענדיג געגאנגען אָנגעהאָן ריינער און בעסער ווי די איבעריגע הויזירער, דערפון וואָס ער האָט ניט געטרונקען קיין בראנפען און ניט געמאכט קיין שווינדלערייען, ווי אלע אנדערע. געלאסען און מוטהיג איז ער ארומגעגאנגען איבער די גאָ-סען פון דער שטאָרט, און זיין שארף געזיכט, מיט די שטארקע בא-קענדיגער, האָט אימער געהאט אן ערענסטען, ניכטערן אויסדרוק. אז ער האָט געדארפט ריידען, פלעגט ער צוזאמענענדיקען די דונקלעלע אויגען זיינע, אבער ער האָט איבערהויפט גערעדט ווייניג און שטענ-

דיג מיט איבערלעגונג. אפט האָט ער געטרוימט דערפון, ווי שעהן עס וואָלט פונדעסטוועגען געווען, ווען ער געפינט אמאָל א טויזענד רובעל אָדער נאָך מעהר. אלע מעשיות וועגען נגבים האָבען אין איהם ער-וועקט א ברענענדע אינטערעסע, ער פלעגט כסדר קויפֿען צייטונגען און פלעגט מיט אויפֿמערקזאמקייט לייענען אלע איינצעלהייטען ווער גען די נגבות, וואָס האָבען זיך געמאכט אין שטאָרט, און דערנאָך פלעגט ער זוכען אין די נאָטיצען און די נייעס, צי האָט מען שוין געפונען די נגבים אָדער ניט. האָט זיך געמאכט, אז מען האָט זיי דערטאפט, דאן פלעגט איליא ווערן שרעקליך ביזן און פלעגט זיי שעלמען מיט טויטע קללות, ריידענדיג וועגען דעם מיט יאקאו'ן: „אזעלכע עזלען! האָבען זיך געלאָזט פאקען! זיי האָבען בעסער גארנישט געדארפט אָנפאנגען, אז זיי פערשטעהן ניט ווי אזוי אַז-צוגעהן... די בהמות!“

איינמאָל, ווען ער איז געזעסען מיט יאקאו'ן צוזאמען אין זיין צימער, רופט ער זיך אָב צו איהם:
 „די זשוליקעס לעבען פאָרט א בעסערן טאָג ווי די עהרליכע לייט...“

יאקאו'ס געזיכט האָט אָנגענומען א געהיימיספאָלען אויסדרוק. זיינע אויגען האָבען געבלישטשעט, און מיט דעם זעלבען האלב אונ-טערדריקטען טאָן, מיט וועלכען ער פלעגט שטענדיג ריידען איבער אויסערגעווענהעליכע זאכען, האָט ער געזאָגט:

„אייער - נעכטען איז דיין פעטער געזעסען אין שענק און גערטרונקען טהעע צוזאמען מיט אן אלטען מאן... א ביבעל-קענער האָט עס מן הסתם געמוזט זיין. און דער דאָזיגער אלטער מאן האָט גערזאָגט, אז אין דער ביבעל שטעהט געשריבען: „פריעדליך זיינען די געצעלמען פון די רויבער און גראָם און בעקוועם די הייזער פון די, וואָס דערצאָרענען נאָט אין דער שטיל און טראָגען איהם ארום אויף די הענד אין דער עפענטליכקייט, פאר אלעמען אין די אויגען...“

„וואָס זשע! דו פאנטאזירסט שוין ווידער?“ האָט איליא א פרעג געטהאָן, קוקענדיג אויפֿמערקזאם אויף יאקאו'ן.

„דאָס זיינען עפעס מיינע ווערטער, וואָס?“ האָט יאקאו גערענטפערט, אויסשטרעקענדיג די אַרעמס אין דער הויך, עפעס אזוי

ווי ער וואָלט געוואָלט עפעס פאקען אין דער לופטען. „איד גלויב עס דאָך אויך ניט, אז ס'שטעהט טאקי אזוי אין דער ביבעל... אפשר האָט ער עס גאר אויסגעקלעהרט... דער אלטער פוקס... כ'האָב איהם אייבערגעפרעגט איינמאָל, צוויימאָל.. און יעדעס מאָל האָט ער איבער גע'חזר'ט דיזעלבע ווערטער, פונקט ווי פריהער. און עס ליגעט עט וואָס ריכטיגעס אין די דאָזיגע ווערטער! מען מוז אמאָל נאָכזוכען אין דער ביבעל, צי ס'שטעהט טאקי ווירקליך דאָרט...“

און זיך אַנבויענענדיג צו איליא'ן האָט ער אין דער שטיל גע- זאָגט:

„אַט לאַמיר למשל נעהמען מיין טאַטען... ווי רהיג ער לעבט עס אביסעל — און דאָך דערצאָרנט ער גאָט און טהוט איהם אויף להכעיס...“

„און נאָך ווי אזוי!“ האָט איליא אויסגעשריגען.

„אַט האַבען זיי איהם איצט גאר אויסגעקליבען פאר א שטאַדט- טאַטע...“

יאקאוו האָט אראַבגעלאָזט דעם קאַפ איבער דער ברוסט, האָט א שווערען זיפץ געטהאָן און ווייטער גערעדט:

„יעדע זאך, יעדע מענשליכע אנגעלעגענהייט האָט געדארפט זיין אזוי קלאָהר פאר'ן געוויסען פונקט ווי קוואל-וואסער! און דאָ... אַך, עס עקעלט מיר אָב!... כ'ווייס גאר ניט וואָס מען הויבט אָן צו טראַכטען אפילו... איד קען מיר גאר ניט צופאסען צום דאָזיגען לעבען, כ'האָב גאר קיין שום חשק ניט דערצו... דער טאַטע הערט ניט אויף מיר צו האקען אין מוח: „ס'איז שוין צייט אמאָל“, זאָגט ער, „דו זאָלסט אוועקווארפען דינע שפילערייען און ווערן פערנינפטיגער און זיך מאכען ניצליך...“ אבער ווי אזוי מאכט מען זיך ניצליך? אַפטמאָל שטעה איד הינטערן בופעט, ווען טערענטי איז ניטאָ... און כאַטש עס איז מיר אזוי דערווידער, פונדעסטוועגען טהו איד עס דאָך פאָרט... אָבער אַנפאנגען עפעס פון זיך אליין — דאָס קען איד בשום אופן ניט...“

„דאָס מוזטו טאקע אויסלעהרנען,“ האָט איליא געזאָגט מיט א געזעצטען טאָן.

„דאס לעבען איז אזוי שווער,“ האָט זיך יאקאָוו אָנגערופען אין דער שטיף.

„שווער? פאר דיר... רייך ניט קיין נאַרישקייטען!“ האָט זיך איליאָ אָבגערופען, און בשעת מעשה איז ער אויפגעשפרונגען פון בעט און איז צוגעגאנגען צו זיין פריינד, וועלכער איז געזעסען ביים פענסטער. „זעהסט דו, מייך? לעבען איז טאקע שווער — אבער דיינס? וואָס געהט דיר אשטייגער אָב? ווערט דו פאטער אלט, אָדער ער שטארבט — דאן נעהמסט דו איבער ס'געשעפט און ביסט זיך דוין אייגענער בעל הבית... און איד? איד דרעה מיך דעם גאנצען טאָג ארום אין גאס, אין די גרויסע פענסטער זעה איד הויזען, וועסט לאך, זיינערס און נאָך אזעלכע זאכען... כ'קוק זיי אָן און טראכט זיך: „איד קען זיך ניט קויפען אזא זייגער...“ פערשטעהסט? און וועלען וואָלט איד עס נאָר גערן געוואָלט... פאר אלעמען אבער וואָלט איד וועלען, אז די מענשען זאָלען מיך רעספעקטירען. מיט וואָס בין איד דען ערנער ווי די אנדרער? כ'בין בעסער פון זיי! בין איד אפשר א זשוליק, א גנב? כ'קען מענשען, וואָס ווייזען זיך ארויס פאר ווער זויס וואָס, און אין דער אמת'ן זיינען זיי גנבים... און אָט די דאָזיגע קלייבט מען דערנאָך אויס פאר שטאַדט-טאַטעס. זיי האָבען הייזער... שיינקען... פארוואָס האָבען גראָד אזעלכע שווינדלער גליק, און פאר וואָס האָב איד קיין גליק ניט? אויך איד וויל געהן פאָרווערטס, כ'ווייל אַניאָגען מיין גליק...“

יאקאָוו האָט אָנגעקוקט זיין פריינד, און שטילערהייט אבער דאָך מיט א שארפען טאָן האָט ער געזאָגט:

„הלוואי זאָל גאָט געבען, זאָלסט קיין גליק ניט האָבען!“
 „וואָס? פארוואָס דען ניט!“ האָט איליאָ א געשריי געטהאָן, און בעת מעשה איז ער געבליבען שטעהן אין מיטען צימער און האָט מיט אויפגערעגטע בליקען געקוקט אויף יאקאָוו.
 „ביסט צו זשאַדנע, צו גייציג... וועסט קיינמאָל ניט האָבען גע-
 נוג,“ האָט יאקאָוו ערקלעהרט.

„איד וועל קיינמאָל ניט האָבען גענוג? זאָג נור אקארשט דעם טאַטען דיינעם, ער זאָל מיר נור אָבגעבען א העלפט פּוּז'ס געלד, וואָס ער האָט צוזאמען מיט מיין פעטער ארויסגע'גנב'עט ביי זיידע יערע-

מען — דאן וואָלט איד שוין געהאט גענוג! יא...! איד בין גייציג!
און דיין טאטע...."

יאקאוו האָט זיך אויפגעהויבען פון שטוהל און שטיל, מיט אן אראַבעלאַזטען קאָפּ איז ער צוגעגאנגען צו דער טהיר. איליא האָט געזעהן, ווי די אקסלען האָבען זיך איהם געצויגען און ווי דער האַלז זיינער האָט זיך אויסגעבויגען, אקוראט ווי אימיצער וואָלט איהם דערלאנגט א מורא'דיגען זעץ אין האַלז און נאקען אריין.
„וואָס אנטלויפסט דו?“ האָט זיך איליא אָנגערופען א צומישטער, אָנגעהמענדיג דעם פריינד זיינעם ביי דער האַנד. „וואוהין ווילסט דו געהן?“

„לאַז מיר, ברודער!“ האָט יאקאוו געשעפטשעט. ער איז פונדעסטוועגען געבליבען שטעהן און האָט געקוקט אויף איליא'ן. זיין געזיכט איז געווען בלייד, די ליפען צוזאמענגעפרעסט איינע אויף די אנדערע, און די געשמאלט זיינע האָט אויסגעזעהן געבראַכען, אזוי ווי פון א שווערער, ערדריקענדער לאַסט.

„נאָ, זיי ניט ביזן אויף מיר... בלייב דאָ,“ האָט איליא געזאָגט מיט א טאָן פון חרטה, זיך פיהלענדיג שולדיג, און ער האָט אוועקגענומען יאקאוו'ן פון דער טהיר און איהם צוריק אנדערגעזעצט אויף זיין שטוהל. „האַב קיין פאראיבעל ניט אויף מיר. נאָך אלעמען איז עס דאָך אמת...“

„כ'ווייס עס,“ האָט יאקאוו געזאָגט.

„דו ווייסט עס? ווער האַט'ס דיר געזאָגט?“

„אלע זאָגען עס...“

„הם—יא... אבער די וואָס זאָגען עס, זיינען אליין אויך גנבים...“

יאקאוו האָט איהם אָנגעקוקט מיט טרויעריגע אויגען און האָט

א זיפּ געטהאָן.

„כ'האַב עס אלץ ניט געוואָלט גלויבען... כ'האַב אלץ געטראכט, זיי זאָגען עס נור פון רשעות, פון שלעכטסקייט; די קנאה רעדט אין זיי. דערנאָך אבער האָב איד עס אָנגעהויבען גלויבען, און אז דו זאָגסט עס שוין אויך — דאן...“

ער האָט א מאַד געטהאָן מיט דער האַנד, עפעס אזוי ווי ער

וואָלט געוואָלט אויסדריקען דערמיט דעם גאנצען יאוש, די גאנצע

פערצווייפלונג, וועלכע האָט איהם געדריקט דאָס האַרץ. דערנאָך האָט ער זיך אָנגעקעהרט פון 'איליא'ן און איז געבליבען שטעהן שטיל, זיך אָנשפארענדיג מיט די אַרעמס אויפ'ן שטוהל און אַראַבלאָזענדיג דעם קאָפּ איבער דער ברוסט.

איליא האָט זיך אנודערנעזעצט אויף זיין בעט איג דערזעלכער פּאָזע ווי יאקאוו. ער האָט געשוויגען, ניט וויסענדיג מיט וואָס דעם פרוינד זיינעם צו טרייסטען.

הינטער דער וואַנד האָבען זיי געשריגען און געליארעמט, און די גלעזער האָבען זיך אָנגעקלאַפט איינע אָן די אנדערע, און א פער-שכור'טע פרויען-שטימע האָט געזונגען א ליעדעל:

„איך קען ניט שלאָפען, כ'קען ניט רוהען,

„דער שלאָף כסדר אַנטלויפט פון מיר...“

„און אַט דאָ דארף מען דאָס לעבען!“ האָט זיך יאקאוו אָבערני-פען אין דער שטיל.

„אד, יא—א,“ האָט איליא געענטפערט אין'ם זעלבען טאָן. „כ'קען גאנץ גוט פערשמעהן, ברודער, און דו פיהלסט זיך ניט גוט דאָ. די איינציגע טרייסט איז נאָר, וואָס ס'איז אומעטום אזוי ווי דאָ. די מענשען האָבען נאָך אלעמען איין פנים.“

„דו ווייסט עס טאקע אזוי ריכטיג — אַט דאָס וועגען מיין פאָטער און יערעמעץ?“ האָט יאקאוו געפרעגט מיט א צושראָקע-נעם טאָן, ניט קוקענדיג אין איליא'ס זייט אריין.

„איך? כ'האָב עס דאָך אליין מיט מיינע אייגענע אויגען גע-זעהן!... געדיינקסט ניט ווי איך בין ארויסגעלאָפען? דורך א שפאלט האָב איך געזעהן ווי אזוי זיי האָבען צונויפגענעהט דעם קישען... דער אַלטער האָט נאָך גע'נוסס'עט...“

יאקאוו האָט געצויגען מיט די אַקסלען און האָט קיין וואָרט ניט געזאָגט. א היבשע וויילע זיינען זיי אזוי געזעסען שטיל, ביידע אין דערזעלכער האַלטונג, איינער אויפ'ן בעט, דער צווייטער אויפ'ן שטוהל. מיט אַמאָל האָט זיך יאקאוו אויפגעהויבען, איז צוגעגאנג-גען צו דער טהיר און האָט געזאָגט צו איליא'ן:

„זיי געזונד!“

„געה געזונטערהייט, ברודער!... ניט נעהם זיך צום האַרצען

דערפון! וואָס קענסט דו נאָך אלעמען העלפען דערצו?"
 „איך? ליידער גאַרנישט...“ האָט יאקאָוו געענטפערט, אויפּעפֿ-
 נענדיג די טהיר.

איליא האָט איהם בעגלייט מיט די אויגען. דערנאָך איז ער אנ-
 דערגעפאלען ווי א גע'הרג'עמער אויפ'ן בעט. ער האָט רחמנות געהאַט
 אויף יאקאָוו'ן, און פון דאָס ניי האָט אויסגעבראַכען אין איהם דער
 האָס געגען זיין פעטער, געגען פעטרוכא'ן, געגען אלע מענשען. ער
 האָט איינגעזעהן, אז אזא שוואַכע בריאה ווי יאקאָוו קען צווישען זיי
 ניט לעבען — אַט דער יאקאָוו, וואָס איז אַזא גוט, שטיל און ריין
 מענשען־קינד. איליא האָט זיך פערטיעפט אין א ים מחשבות איבער
 די מענשען, און אין זיין מח האָבען גענומען ארויפשווימען פערשיע-
 דענע זכרונות, עראינערונגען, וועלכע האָבען איהם וואָס ווייטער אלץ
 דייטליכער געצייגט, וואָס פאר רשעות'דיגע, גרויזאמע, לינגערישע
 ברואים די מענשען זיינען. ער האָט געהאט א סך ביישפיעלע, פיעלע
 געלעגענהייטען זיי אזוי צו זעהן, און ס'איז איהם עפעס לייכטער גע-
 וואָרען אויף דער נשמה, דאָ אין דער שטיל אויסצולאָזען צו זיי זיין
 ביטער הארץ. און וואָס שוואַרצער די מענשען זיינען איהם פאַרגעקור-
 מען, אלץ שווערער האָט איהם פון דער אנדער זייט געדריקט א מאָד-
 נעם געפיהל, א מיז מורא, ער זאָל ניט בלייבען אזוי איינזאם דאָ, אין
 מיטען פון'ם דאָזיגען פינסטערן, טרויעריגען לעבען, וואָס קאָכט און
 זידט אזוי ווי א ווילדער צווישעמער ים ארום איהם.

ענדליך האָט ער פערלאָרען די געדולד צו ליגען אליין אין'ם קליי-
 נעם צימער און הערען דעם וויסמען ליארם, וואָס דרינגט אריין דורך
 דער וואַנד פון שענק. ער האָט זיך אַלזאָ אויפגעהויבען און איז ארויס
 אין גאס. לאנג איז ער אין דער נאכט ארומגעלאָפּען איינזאם אין די
 גאסען פון דער שטאָדט. מיטטראָגענדיג מיט זיך די שווערע לאָסט פון
 זיינע פינסטערע, מוטשענדע געדאַנקען. איהם האָט זיך עפעס גע-
 פיהלט, אזוי ווי אימיצער, זיינער א שונא, געהט איהם נאָך אין דער
 פינסטער און שטויסט איהם און טרייבט איהם אלץ אהין, וואו עס
 איז אומעטיג און לאנגווייליג. אַט דער דאָזיגער אונזיכטבארער פיינד
 זיינער צייגט איהם אלץ דוקא אַזעלכע זאכען, וואָס רופען ארויס
 פערדרום און ביטערקייט אין זיין נשמה. ס'איז דאָך אויך פאַראַן

גוטס אויף דער וועלט — גוטע מענשען, און פּרעהליכע פּאסירונגען און א לוסטיגעס לעבען — פארוואס זשע זעהט ער דאס אלעס ניט? פארוואס קומט ער אלץ אין בעריהרונג מיט פינסטערע און שלעכטע זאכען? ווער טרייבט דאס איהם אלץ ארום אויף די שמוציגע, טרייסטלאזע און רשעות'דיגע זייטען פון לעבען?

פּערזונקען אין אזעלכע מחשבות האָט ער מאַרשירט איבער די פּעלדער און אין פּערבייגענאנגען א שטיינערנע מויער פון א קלויס-טער, וואָס איז געשטאַנען הינטער דער שטאַרט. ער איז גענאנגען און געקוקט פאַראויס. אנטקעגען איהם פון ערנעץ ווייט, ווייט, האָבען זיך געצויגען די וואַלקענס, שווער און לאנגזאַם, דאָ און דאָרט האָט זיך פון צווישען די וואַלקענס ארויס בעוויזען דער הימעל, און קלייניקע שטערנדלעך האָבען מיט א ציטער געבלישטעט אין איר ליא'ס אויגען. אין דער שטילקייט פון דער נאַכט האָט זיך פון צייט צו צייט נור געהערט דער מעטאלענער קלונג פון דעם וועכטער-גלאַק אויפ'ן טהורם פון קלויסטער — ס'איז געווען דער איינציגער קלאנג אין דער טויטען-שטילקייט, וועלכע האָט אזוי ווי אַרומגענומען די נאַנצע ערד. זאָגאר פון דעם פינסטערען הויפען פון הייזער, וואָס איז געלעגען הינטער אייליא', האָט זיך ניט געהערט קיין שום ליאַרם, כאַטש עס איז נאָך גאַר ניט געווען אזוי שפעט. ס'איז געווען א קאַל-טע, פּראַסטיגע נאַכט. געהענדיג האָט זיך אייליאַ אָנגעשטויסען אַן דער האַרטער פּערפּראָרענער בלאַטע. א מאַדנע געפיהל פון איינזאַמקייט און די מורא, וואָס זיינע געדאַנקען האָבען אין איהם ארויסגערופען, האָבען איהם אָבגעהאַלטען: ער האָט קיין חשק ניט געהאַט צו געהן ווייטער. ער האָט זיך אָנגעשפּאַרט מיט'ן רוקען אַן דער שטיינערנער וואַנד פון קלויסטער און האָט זיך פון דאָס ניי פּערטיעפט אין'ם זעל-בען געדאַנק: ווער קען עס פאַרט זיין דער, וואָס פיהרט איהם דורכ'ן לעבען און שיקט אויף איהם אַז, אזוי ווי אויף להעכעם, אַל די בייזע און מיאוס'ע זאַכען...

אַ קאַלטער שוידער איז איהם אריבער איבער'ן לייב, און עפעס אזוי ווי ער וואַלט פאַראויס געפיהלט, אַז עטוואָס שרעקליכעס שטעהט איהם פאַר, האָט ער זיך א רים געטהאָן פון דער וואַנד און האָט גענוג מען געהן מיט האַסטיגע טריט צוריק אין שטאַרט ארויז. מיט די

אַרעמס פעסט צוגעדריקט צום קערפער איז ער געלאָפּען אין איין אַטהעם, און פאר מורא האָט ער ניט געוואַנט אפילו איין איינציגעס מאָל אַ קוק צו טהאָן הינטער זיך...

11.

אַ פּאַר טעג שפעטער האָט זיך איליאַ צונויפגעטראַפּען מיט פּאַש־קא גראַטשעוו. ס'איז געווען אַבענד־צייט. אין דער לופט האָבען אַרומ־געטאַנצט קליינע שטיקלעך שנעע, וועלכע האָבען זיך אַכגעשלאָגען אין'ם שיין פון די אַנגעצונדענע לאַמטערנעס. כאַטש עס איז געווען אזוי קאַלט, איז פּאַוועל געגאַנגען אַנגעטהאָן נור מיט אַ באַנוועלנע העמד אָהן אַ גאַרטעל. לאַנגזאַם איז ער זיך געגאַנגען, מיט'ן קאַפּ אַראַנגעלאָזען איבער דער ברוסט, די הענד אין די קעשענעס, דעם דוקען אויסגעקרימט, פונקט ווי ער וואָלט עפעס געזוכט אויפ'ן וועג. אז איליאַ האָט אַנגעיאַנט דעם אלטען קאַמעראַד זיינעם און האָט איהם אַנגערופען ביים נאָמען, האָט פּאַשקאַ אויפגעהויבען דעם קאַפּ, האָט אַריינגעקוקט איליאַ'ן גלייך אין געזוכט אַריין און גלייכגילטיג גע־זאָגט:

„אה, דו ביסט עס!“

„ווי געהט'ס דיר?“ האָט איליאַ געפרעגט, צוגעהענדיג געהנטער צו איהם.

„ס'האַט נאָך געקענט ערגער געהן, ווען ס'וואָלט איבערהויפט מעגליך געווען... און וואָס מאַכסט דו עפעס?“

„אַט אזוי, ניש־קשה'דיג...“

„אויך ניט געהויבען, ווייזט אויס...“

זיי זיינען געגאַנגען שטילערהייט אזוי נאָהנט איינער לעבען דעם אַנדערן, אז זייערע עלענבויענס האָבען זיך אַנגעריהרט.

„פאַרוואָס ביסט דו ניט געקומען צו אונז?“ האָט איליאַ גע־

פרעגט. „איך האָלט דיר אַלץ אין איין איינלאַדען...“

„כ'האַב קיינמאַל ניט די געלעגענהייט, ברודער... ווייסט דאָך,

אז מען לאָזט אונזער איינעם ניט איבער קיין סך צייט פאַר זיך...“

„נישקשה, וואָלסט שוין געקענט קומען, ווען דו וואָלסט נור גע־

וואָלט! "האַט איליא געזאָגט מיט א פאַרוואַרפּענדען טאָן.
 „גלייך ווערט ער אין כעס... טענה'סט אימער, איד זאָל קומען
 — און דערביי האָסט דו נאָך קיין איינציג מאָל ניט געפרעגט, וואו
 איד וואוינ, און דו האָסט גאַרניט אין זינען אפילו, מיך צו בעזוך
 כעז..."

„כ'לעבעז, דו האָסט רעכט, "האַט זיך איליא אבגערוּפּען מיט א
 שמייעל. "זאָג מיר טאקע, וואו דו וואוינסט!"

פאוועל האָט איהם אָנגעקוקט, האָט איד א שמייעל געטהאָן און
 ווידער אָנגעפאָנגען נאָך לעבעדיגער ווי פריהער :

„איד לעב פאר זיך, כ'האַב ניט קיין פריינד — כ'נעפין ניט
 אזעלכע, וואָס פאסען זיך צו מיר. קראַנק בין איד געווען, דריי חדשים
 כמעט בין איד געלעגען אין שפיטאַל... קיין מענש איז אין דער גאַנץ
 צער צייט ניט געקומען, געוואָהר ווערן וואָס איד מאַך..."

„וואָס איז דיר אזוינס געווען?"

„פּערקיהלט האָב איד זיך, איינמאָל, בשעת איד האָב זיך אָנגע-
 שכוּר'ט... מאָגען-טיפּוס איז עס געווען... און אז ס'איז מיר בעסער
 געוואָרען, האָט זיך ערשט פאר מיר געעפּענט א ריכטיגער גיהנום!
 אייניקער אליין בין איד געלעגען דעם גאַנצען טאָג און די גאַנצע
 נאַכט... ס'דוכט זיך אויס, אז מען איז שטום און בלינד... עפעס קומט
 מען זיך פאַר אזוי ווי א יונג הינטעל, וואָס מען האָט אריינגעוואַרפּען
 אין לאָך. א דאַנק דעם דאָקטאָר האָב איד כאַטש געהאַט ביכער צום
 לעזען... אַניט וואָלט איד אראָב פון זינען פאַר לאַנגווייליגקייט.."

„דאָס זיינען עפעס געווען שעהנע ביכער?" האָט לונגעו געפרעגט.
 „יא — א, זעהר שעהן זיינען זיי געווען! ס'רוב האָב איד גע-

לייענט געדיכטע — לערמאַנטאָו, נעקראַסאָו, פּושקין... אָפּטמאַל,
 בשעת איד האָב געלעזען, האָט זיך מיר אויסגערוכט, אזוי ווי איד
 וואָלט געטרונקען מילך. הערסט דו, פאַראַן אזעלכע פּערזען, ברודער
 — אז דו לייענסט זיי, פיהלסט דו עפעס אזוי ווי די געליעבטע וואָלט
 דיך געקושט. אָפּטמאַל ניט דיך א פּערז א פאַק ביים האַרצען, אז פונ-
 קען שפּריצען: פּלאַס-פּייער ווערסט דו..."

„און איד האָב אויפגעהערט לעזען ביכער, "האַט איליא געזאָגט

מיט א זיפן.

„פארוואס?“

„אזוי... וואס שטעהט דען נאך אלעמען דאָרט? לייענסט דו אין בוך — קוקען דיר די זאכען אויס אזוי, און זעהסט דו זיי אין דער ווירקליכקייט — זיינען זיי נאניז אנדערש.“
 „ביסט כ'לעבען גערעכט... מיר וועלען אפשר אריינגעהן ערגעץ וואו? מיר קענען דאָרט ווייטער פלוידערן... איך מוז נאָך געהן ער-געץ, אבער ס'האָט נאָך צייט... אפשר קענסט דו דערנאָך גאָר מיטגעהן מיט מיר אהין...“

איליא איז צופרידען געווען מיט פאשקא'ס פאָרשלאַג און האָט איהם גענומען אונטער'ן אַרעם. פאוועל האָט איהם ווידער אמאָל אריינגעקוקט אין געזיכט און מיט א שמייעל האָט ער געזאָגט:

„מיר זיינען אייגענטליך קיינמאָל ניט געווען שטארק בעפרייגט דעם, אבער ס'פרעהט מיך אימער, ווען איך טרעף דיר.“
 „דאָס איז דיין געשעפט,“ האָט איליא געזאָגט אויף שפּאַס...
 „פון מיינעטוועגען זאָל עס דיר ניט פרעהען!“

„אך ברודער,“ האָט איהם פאוועל איבערגעשלאָגען די רייד.
 „דיר לאכט זיך אפנים! איך האָב נור וואָס געהאט עטוואָס אנדערש אין זינען, ווען דו האָסט מיך אָנגעיאָגט. אָבער לאָז זיי...“

זיי זיינען אריין אין דעם ערשטען בעסטען שענק, וואָס זיי האָב בען געטראָפען, האָבען זיך דאָרט אוועקגעזעצט אין א ווינקעל און זיך בעשטעלט ביער. ביים שיין פון לאָמפּ האָט איליא דערזעהן, אז פאָר וועל'ס געזיכט איז מאָגער און איינגעפאלען. — זיינע אויגען האָבען געהאט אין זיך עטוואָס אונרוהיגעס, און די ליפען זיינע, וועלכע פלעגן פריהער כסדר זיין האַלב אָפען, גרייט צו לאַכען, זיינען אַצונד געווען פעסט צוגעמאַכט.

„וואו ארבייטסט דו דען?“ האָט איליא געפרעגט.
 „ווידער אין א דרוקעריי,“ האָט פאוועל געענטפערט מיט אן אר-מעטיגען טאָן.

„ס'איז שווער דאָרט?“

„ניין, דאָס ניט... מעהר זיך געשפיעלט ווי געארבייט...“
 איליא האָט עפעס געפיהלט אן אונבעשטימטע צופרידענהייט, זעהענדיג דעם אמאָליגען לוסטיגען און פרעכען פאשקא אזוי אומע-

טיג און פער'ראנה'ט. עם האָט זיך איהם געוואָלט דערנעהן, וואָס האָט פאוועל'ן אזוי פערענדערט, און אָנגיסענדיג פאשקא'ס גלאַז, האָט ער איהם אָנגעהויבען אויספרעגען:

„נא — און ווי האָלט עם מיט דייע פערזען?“

„דאָס האָב איך איצט אוועקגעוואָרפען... אָבער פריהער האָב איך געמאכט א סך געדריכטע. כ'האָב זיי געצייגט דעם דאָקטאָר — האָט ער זיי געלויבט. איינס האָט ער זאָגאר געלאָזט אבררוקען אין א צייט טונג. ניין און דרייסיג קאָפּיקעס האָב איך געקראָגען דערפאר...“

„אָהאָ!“ האָט זיך איליא אבגערוּפּען. „דאָס איז גאָר ניט מיאוס, כ'לעבען! וואָס זיינען דאָס געווען פאר פערזען? זאָג זיי אקאָרשט איבער!“

איליא'ס ברענענדיגע נייגיריקייט און א פאָר גלעזער האָבען אויפגעמונטערט גראטשעו'ן. זיינע אויגען האָבען געפונקעלט און די געלע באַקען זיינע האָבען גענומען רויט ווערן.

„וואָס זאָל איך דיר איבערזאָגען?“ האָט ער זיך אָנגערופּען, זיך רייבענדיג דעם שטערן. „איך האָב אלץ פערגעסען! ווארט אקאָרשט, אפּשר וועל איך זיך פאָרט דערמאָנען... איך האָב שטענדיג אזוי פיעל פון די פערזען אין קאָפּ — אזוי ווי די ביהנען שווערמען זיי דאָרט ארום... זשומען און זשימוזשען דאָרט! אָפּטמאָל, אז איך הויב אָן צו דיכטען, ווערט מיר הייס ווי פייער... ווי א קעסעל קאָכט עם אין מיין זעלע, און די טרעהרען קומען מיר אין די אויגען...“

„וואָס דו זאָסט? ווי קומט עם?“ האָט איליא געפרעגט ער-שטוינט.

„אזוי... ס'ברענט און פלאַקערט עפעס אין דיר, דו ווילסט עם אויסדריקען ווי ס'דארף צו זיין און דו געפינסט ניט קיין ווערטער דערצו... נא, ווערסט דו מלא רציחה אויף זיך אליין...“ דערביי האָט ער זיך אָנגעזיפּט, א שאַקעל געטהאָן מיט'ן קאָפּ און ווייטער געזאָגט:

„איידער דו האָסט עם ארויסגעבראכט, האָט עם אויסגעוויזען אזוי גוט און געשמאק, און אז דו שרייבסט עם אויף, איז עם ניט ווערטה קיין פיטאק...“

„לאַמיד פאָרט הערען א פאָר פון דייע פערזען,“ האָט זיך איליא ביי איהם געבעטען.

וואָס גענויער ער האָט אָנגעקוקט פּאוועל'ן, אלץ שטארקער איז געוואקסען זיין נייגיריגקייט, און וואָס ווייטער איז צו דער דאָזיגער נייגיריגקייט אויף צוגעקומען אַן אנדער געפיהל, אַ גוט, ווארם און וועהמוטהיג געפיהל.

„כ'מאד דאָס רוב אלץ אזעלכע קאָמישע פּערזען... וועגען מיין אייגענעם לעבען,“ האָט זיך גראַטשעו אָבגערוּפּען און אַ שמייכל האָט זיך אויסגעגאַסען איבער זיין געזיכט.

„גוט, לאַמיר זיי אקאַרשט הערען, אַט די קאָמישע פּערזען דיין נע!“ האָט איליאַ זיך איינגע'עקשן'ט.

דאָ האָט זיך גראַטשעו אומגעקוקט, האָט זיך אויסגעהוסט, זיך אַ ריב געטהאָן ביי דער ברוסט, און מיט אַ פּערדריקטער שטימע האָט ער שנעל אָנגעהויבען דעקלאַמירען, זיך גאָר ניט אומקוקענדיג אויף זיין פּריינד:

„ס'איז נאָכט... און טרויריג! דורך'ן פּענסטער אַרײַן

וואַרפט די לבנה מיר אין חדר'ל איהר שײַן,

זי שמויכעלט און ווינקט מיר גאָר פּריינדליך צו,

און מאַלט בלוואַינקע בלימלעך וואו ניט וואו.

אַן דער שטיינערנער וואַנד, אזוי נאָס און קאַלט,

אויף די אַביצעס צוריסענע און אַלט,

כ'זיך אין פינסטערע געדאַנקען פּערטראַכט —

און קיין שלאָף נעהמט מיך ניט אַ גאַנצע נאָכט...“

פּאוועל האָט זיך אָבגערוהט אַ וויילע, האָט געגעבען אַ טיעפען

זיפּץ און דערנאָך ווידער אָנגעפּאַנגען לאַנגזאַמער און שטילער צו דעקלאַמירען:

„אזוי גרויזאַם האָט מיך ס'מזל געפּאַקט,

ס'האַרץ מיר צוריסען, דעם קאַפּ מיר צוהאַקט,

אַוועקגערויבט מיין לעצט — מיין זיס לעבען,

און צום טרויסט מיר נור די פּלאַש געגעבען...“

אַט שטעהט זי, מיט בראַנפען געפּילט, און שיקט

דער לבנה אַ גרוס, און שמויכעלט און ווינקט...“

איך הייל מיט בראַנפען מיין האַרץ, אזוי קראַנק,

מיין מוח פּערדולט דער פּיוועריגער טראַנק —

ס'פליהען די געדאנקען, ס'קומט אן דער שלומער...
אפשר נאך א גלעזעל... פאר'ן קומער? ...
און כ'טרינק נאך איינס... ווער ס'שלאפט, קען זיך בעגעהן—
איך אבער קען די שמערצען ניט אויסשמעקן..."
אז גראטשעוון האט געענדיגט זיין געדיכט, האט ער מיט א פאך-
שענדען בליק א קוק געטהאן אויף איליא', דערנאך האט ער אראב-
געלאזען דעם קאפ נאך טיעפער און האט שטילערהייט געזאגט:
„פון דעם סארט, זעהסט דו, זיינען זיי ס'רוב, מיינע פערזען...
אונזיניג זיינען זיי, ניטא וואס צו הערען...“
ער האט גענומען פויקען מיט די פינגער אויפ'ן טיש און האט
זיך ארומגערוקט אונרוהיג אויפ'ן שטוהל אהין און אהער.
א פאך סעקונדען האט איליא געקוקט מיט דורכדרינגענדע אוי-
גען אויף גראטשעוון', און אויף זיין געזיכט האט מען געקענט לעזען
דעם אויסדרוק פון אן אונגלויבליכע ערשטוינונג. אין זיינע אויערן
האבען נאך געקלונגען ביטערע, גלאטע גראמען, און ער האט זיך
גארניט געקענט גלויבען, אז דער דאזיגער מאגערער אינגעל אהן א
באך, מיט די אונרוהיגע אויגען; אז אט דער אינגעל מיט דעם באנד-
וועלנעם העמד און מיט די שווערע שטיוועל האט דאס ווירקליך פער-
פאסט אזעלכע פערזען.
„נא, ברודער, אונזיניג איז עס גראד ניט,“ האט ער געזאגט
לאנגזאם און פערטראכט און האט נאך אלץ ניט אראבגענומען די אוי-
גען פון פאוועל'ן. „אין געגענטהייל, ס'איז שעהן... ביים הארצען האט
עס מיר פערכאפט... ווירקליך! זאג עס נאך אמאל, איך בעט דיר...“
פאוועל האט מיט אמאל א הויב געטהאן דעם קאפ, האט מיט א
פרעהליכען בליק אָנגעקוקט זיין פריינד, און זיך צורוקענדיג געהנ-
טער צו איהם, האט ער נאנץ שטיל געפרעגט:
„ניין, אהן א געלעכטער — ס'געפעלט דיר?“
„ביי גאט! וואס פאר א מאדנער מענש דו ביסט... איך וועל
דאך ניט זאגען קיין ליגען?!“
„נא, איך גלויב דיר.. דו ביסט עהרליך... ביסט איבערהויפט
אן אויסגעצייכענטער מענש!“
„זאג עס נאך אמאל איבער!“

פאוועל האָט דעקלאַמירט אין דער שטיק, מיט אַ טרויעריגען, מרה-שחורה'דיגען טאָן. עפטערס איז ער געבליבען שטעקען אין מיר טען און האָט טיעף אָבגעזיפצט, ווען די שטימע האָט זיך איהם איר בערגעריסען. אז ער האָט געענדיגט, איז נאָך איליא'ס צווייפעל שטאר-קער געוואָרען, און ס'האָט זיך איהם נאָך ווייניגער געגלויבט, אז פא-וועל איז דער דיכטער פון די דאָזיגע פערזען.

„און די איבעריגע?“ האָט איליא געפרעגט.

„אך, ווייסט וואָס — “ האָט פאוועל געענטפערט, „כ'וועל בע-סער אריבערקומען צו דיר אמאָל מיט מיין העפט... מחמת דאָס רוב פון מיינע געדיכטע זיינען לאַנג... און איד האָב אצונד קיין צייט ניט! איד קען זיי גאר אויך ניט געדיינקען אויסענוועניג, די אָנהויבען און די סוף'ן פערפלאַנטערן זיך מיר אימער אויף דער צונג... איינס, צום ביישפיעל, ענדיגט זיך אזוי: איד געה אין וואַלד, ס'איז נאכט, און איד האָב פערבלאָנדזשעט און בין מיעד... נא, און עס ווערט מיר אזוי קאלעמוטנע אויפ'ן האַרצען... ארום און ארום איז אזוי שטיק, איד בין אליין... נו, זוד איד אן אויסוועג פון מיין נויטה, און איד קלאַג:

„אזוי מאַט די פיס,

ס'הארץ אזוי מיעד,

כ'זעה ניט קיין שום וועג!

אַה מוטער ערד,

קענסט דו מיר ווייזען,

וואו איז דער ברעג?!

איד לייג זיך אַוועק

אין דיין וואַרעמען שוים

מיט אַ קלאַפענד הערץ —

און פון דער מיעפקייט

הער איד אַ שטימע:

דאָ בעהאַלט דיין שמערץ!...“

„עס איז דאָך ריכטיג, ניין?“ האָט פאוועל ווייטער געזאָגט. „אַט אזוי לעבט זיך דאָס, מען בלאַנדזשעט ארום אזוי ווי אין וואַלד... אין דער פינסטער. מיט אמאָל דערזעהט מען פון ווייטען אַ ליכט און קיין

וועג צוצוקומען אהין קען מען ניט געפינען!... הער אקארשט, איליא — ווילסט מיטגעהן מיט מיר? קום! איד וואלט זיך נאך ניט וועלען אבגעזענען מיט דיר..."

גראטשעוו האט האסטיג זיך אויפגעהויבען פון שטוהל, האט א צופ געטהאן איליא'ן ביים ארבעל און האט איהם אריינגעקוקט פריינדליך אין געזיכט אריין.

"כ'נעה מיט," האט איליא געזאגט. "כ'וואלט נאך אויך וועלען פלוידערן מיט דיר אביסעל... דעם אמת זאגענדיג: כ'ווייס נאך ניט, צי זאל איד דיר'ס גלויבען, אז דו האסט געמאכט די פערזען..."
 "דו גלויבסט מיר ניט? וואס זשע מאכט עס אויס? ... וועסט דאך זעהן, אז איד האב זיי געמאכט," האט פאוועל געזאגט, אין דער צייט וואס זיי זיינען ארויסגעקומען פון שענק אין גאס אריין.

"אויב ס'זיינען דינע פערזען — דאן ביסט דו א גאנצער מענש!" האט זיך איליא אנגערופען מיט אויפריכטיגער בעוואונדער רונג. "געה נור פריש און מונטער ווייטער אויף דעם וועג! וויין זיי, די לייט, ווי ס'זעהט ווירקליך אויס, דאס לעבען פון די מענשען!"
 "מענסט זיך פערלאזען אויף מיר, ברודער — לאמיר זיך אקארשט ריכטיג אויסלערנען — דאן וועל איד שוין שרייבען! ניש-קשה, זיי וועלען קריגען זייער חלק!"...
 "גוט אזוי! געהם זיך נור ווי ס'דארף צו זיין צו זיי! זאלען זיי וויסען..."

"אפטמאל טראכט איד זיך אזוי שטילניקערהייט פאר מיר: „אך, איהר! ... איהר זייט זאט און ווארם אנגעטהאן — און איד?"
 "דאס איז אונגערעכט!"

"בין איד דען קיין מענש ניט, וואס?"

"מיר זיינען אלע גלייך!"

"ווער ס'געהט אנגעטהאן ווי אן ארון, דער עסט אויך פון בעס-טען פלאדען — און ווער ס'מוז שמאטעס טראגען, דער האט אויך א מכה אין מאגען. אך, ס'א חברה צבוע'אקעס!"

"צי זיי זיינען צבוע'אקעס! אלע מיט אנאנדער!..."

מיט שנעלע טריט זיינען זיי געגאנגען איבער דער גאס און אויפגעכאפט מיט חשק די שנעלע, היציגע ווערטלאך, וואס איינער האט צוגעווארפען דעם צווייטען. און וואס צוקאכטער זיי זיינען

ווארען, אלץ נעהנטער האָבען זיי זיך צוגערוקט איינער צום אנדערן. יעדער פון זיי האָט זיך פון נאנצען הארצען געפרעהט, וואָס דער אַנ-דערער האָט דיזעלבע מיינונגען וואָס ער, און די דאָזיגע פרייד האָט זיי נאָך מעהר צואווארעמט. דער שנעע, וואָס איז געפאלען אין גרויסע שטיקער, איז צוגאנגען אויף זייערע גליהענדע פנים'ער, האָט זיך פעסט געלינגט אויף זייערע קליידער און אויף זייערע שטיוועל. אזוי האָבען זיי געבראָדושעט אין אַ בלאַטע, וואָס האָט זיך אויסגעלייגט אויף דער ערד.

„איך זעה די זאכען גאנץ דייטליך פאַר מיינע אויגען!“ האָט זיך פאָוועל אָנגערופען פול מיט איבערצייגונג.

„אזוי קען מען ניט לעבען!“ האָט איהם איליא אונטערגעהאל-

טען.

„ביסט דו געגאנגען אין גימנאזיע — דאן האַלט מען דיך פאַר אַ גאנצען פריץ, אפילו ווען דיין פאַטער איז אַ קוימענקעהרער גע-ווען.“

„אַט אזוי איז דאָס טאַקע. און וואָס בין איך שולדיג, אז איך

בין ניט געגאנגען אין גימנאזיע? האָ?”

„פאַר יענע איז די סמיעטענע, די וויסענשאפט, און פאַר מיר—

אַ ביסעל זייער-מילך!“ האָט גראַטשעוו אויסגערופען מיט כעס. „נאָ

וואַרט אַקאַרשט!“

„צום טייוועל אויך!“ האָט איליא אַ געשריי געטהאָן אריינטרע-

טענדיג אין אַ געדיכטע בלאַטע.

„האַלט זיך מעהר לינקס...“

„וואוהין געהען מיר דען אייגענטליך, צו'ן אַלדע שוואַרץ יאָהר?“

„צו סידאַריכאָ'ז...“

„וואוהין?“

„צו סידאַריכאָ'ז... דו קענסט זי נאָר ניט?“

„נ—ניין...“ האָט איליא געענטפערט אין אַ וויילע אַרום, און

נאָכדעם ווי ער האָט געמאַכט נאָך אַ צוויי, דריי טריט האָט ער וויי-

טער געזאָגט:

„קורץ זיינען זיי יעדענפאַלס ניט, די וועגען, וואו מיר געהען...“

„אָה,“ האָט זיך פאָוועל אָנגערופען אין דער שטיף — „איך

מוז אריבערגעהן אחין... כ'האב דארט וואס צו טהאן...
 „איד זאג דיר דען עפעס? ... פערשטעהט זיך, אז איד געה
 מיט דיר..“
 „איד וויל דיר'ס דערצעהלען, איליא... כאטש ס'איז מיר אזוי
 ביטער דערפון צו ריידען...“
 ער האט א שטארקען שפיי געטהאן און איז אנשוויגען געווארען
 אויף א ווילע.
 „וואס איז דאס אזוינס?“ האט לונעוו געפרעגט, אָנשטעלענ-
 דיג די אויערן צו הערען בעסער.
 „זעהסט דו...“ האט פאוועל אָנגעהויבען מיט א האלבען מויל,
 „ס'איז א מיידעל... נא, דו וועסט דאך זי זעהן... דאס הארץ קען זי
 איינעם אוועקנעהמען... זי איז געווען א דיענסט-מיידעל ביי דעם
 דאקטאר, וועלכער האט מיר קורירט. איד פלעג נעהמען ביכער ביי
 איהם... דעמאלט, ווען ס'איז מיר שוין בעסער געווארען... נו, פלעגט
 מען קומען, זיך אוועקזעצען אין קיך און ווארטען... און זי פלעגט
 מיט אמאל אויסוואקסען... פלעגט ארומשפרינגען ווי א האזעל און
 לאכען. מיר איז געווען אויפ'ן הארצען אזוי ווי דעם האלץ-שפענדעל
 אויפ'ן פייער... נא — האבען מיר זיך צונויפגעטרעט... ס'איז צונע-
 גאנגען זעהר שנעל, איינס און צוויי, אַחו א סך טענות. אך, איז דאס
 געווען א גליק... עפעס אזוי ווי דער הימעל וואלט צו אונז אראַבגעקור
 מען! ... אזוי ווי די פערער איז פייער אריין — אזוי בין איד צו איהר
 צוגעפלוניגען... נעקושט האבען מיר זיך, הערסט דו? אז די ליפען
 האבען אונז גענומען וועה טהאן — אך! אזוי ריין און שעהן איז זי
 געווען ווי א טשאטסקע, א שפיעלצייג. אז איד פלעג זי אריינגעה-
 מען אין מייע ארעמס, האט זיך מיר עפעס אויסגעדרוכט, אזוי ווי זי
 וואלט פערשווינדען! ווי א פויגעלע איז זי אריינגעפלוניגען צו מיר
 אין הארצען און געזונגען און געזונגען דארט...“
 ער איז אנשוויגען געווארען, און א מאַדנער קול, עפעס אזוי
 ווי א שלוכצען, איז איהם ארויס פון מויל.
 „און וואס ווייטער?“ האט א פרעג געטהאן איליא, וועלכער
 איז שטארק פעראינטערעסירט געווארען אין פאוועל'ס ערצהלונג.
 „דעם דאקטאר'ס ווייב האט אונז איינמאל געפאקט... כאפט

איהר דער רוח! זי איז אויף געווען א שעהנעם פרויענצימער און פלעגט פריהער ריידען אזוי פריינדליך מיט מיר.. נו, איז פער-שמעקט זיך, געווען א מיאוס'ער סקאנדאל. וויערקא'ן האט מען דורכ-געטריבען, און מיט איהר צוזאמען. און אויסגעזידעלט האבען זיי אונז ביידען — שרעקליך, זאג איך דיר! ... וויערקא איז געבליבען ביי מיר... איך האב גראד ניט געהאט קיין שמעלע, און מיר האבען געליטען הונגער, פערקויפט אלצדינג ביז'ן לעצטען פאָדיום... אָבער וויערקא איז א מיידעל מיט א שטארקען כאראקטער... זי איז אנט-לאָפען, אויסגעבליבען פערצעהן טעג נאָכאנאָנד און דערנאָך איז זי צוריקגעקומען... אויסגעפּוצט ווי א רייכע דאמע... אין אַרביבענדער איז זי געגאנגען... און געלך האָט זי נאָך דערצו געהאט אין קע-שענע..."

פאשקא האט געקריצט מיט די צייהנער און מיט א בימערן טאן האט ער ווייטער געזאגט:
 „כ'האָב איהר גוט דורכגעבראַכען די בייגער, אזוי ווי ס'דארף צו זיין..."

„און זי איז ווידער אנטלאָפען?“ האט איליא געפרעגט.
 „נ—ניין!... ווען זי וואָלט אוועק פון מיר, וואָלט איך זיך אריינגעוואָרפען אין וואסער... מעגסט מיך דער'הרג'ענען אויף טויט, האָט זי געזאָגט, אבער ניט ריהר מיך אָן! כ'זוייס, אז איך פאל דיר צו לאסט... מיין נשמה, האָט זי געזאָגט, וועט קיינער ניט האָ-בען..."

„און וואָס האָסט דו אלזאָ געטהאָן?“
 „וואָס איך האָב געטהאָן? כ'האָב זי נאָכאמאל געשלאָגען... און זיך צוואוויינט. וואָס דען האָב איך געזאָלט טהאָן? ערנעהרען האָב איך זי דאָך ניט געקענט..."

„פארוואָס האָט זי ניט אָנגענומען קיין נייע שמעלע?“
 „ווייס דער טייוועל פארוואָס! זי האָט געזאָגט — אזוי איז בעסער! אז ס'וואָלטען זיך אונטערגערוקט א פאָר קינדער — וואָס וואָלטען מיר מיט זיי געקענט אָנהויבען צו טהאָן?... און אזוי..."
 איליא לונגען האָט זיך אויף א וויילע פערטראכט און האָט געזאָגט:

„א פערשטענדיגעס מיידעל...“

פאשקא האט גארנישט געענטפערט דערויף. אזוי איז ער אבער גאנגען א פאר טריט פאראויס. דערנאך האט ער זיך פלוצלונג אומ-געדreht, איז געבליבען שטעהן לעבען איליא'ן און מיט א פייפענ-דער, האלבפערדריקטער שטימע האט ער געזאגט :

„אז איך דערמאן זיך, אז אנדערע קושען זי, דאן קומט מיר עפעס פאר, אזוי ווי מען וואלט מיר אריינגעגאסען הייסע בליי אין האלז אריין...“

„פארוואס לאזט דו זי ניט לויפען?“

„זי לאזען לויפען?“ האט פאוועל ווידערהאלט די ווערטער מיט ערשטוינונג.

איליא האט זיין ערשטוינונג פערשטאנען ערשט שפעטער, ווען ער האט דערזעהן דאס מיידעל...

ביים עק שטאדט זיינען זיי צוגעקומען צו אן איינשטאקניגעס הויז, די זעקס פענסטער זיינען געווען פעסט פערשלאסען מיט גע-דיכטע לאדענס, און דאס האט דעם הויז געגעבען אן אויסזעהן פון א לאנגען, אלטען שפייכלער. דער פייכטער, ווייכער שנעע איז גע-לעגען צוגעקלעפט אויפ'ן דאך און אויף די ווענד, עפעס אזוי ווי ער וואלט געוואלט דאס הויז פערבארגען אדער גאר דערשטיקען.

פאשקא האט אָנגעקלאפט אין טויער און געזאגט :

„אָט דאָ האָבען זיי זייער בעזונדערע איינריכטונג. די סידאַריכאַ ניט די מיידלעך קוואַטיר און קעסט און נעהמט דערפאר פופציג רובעל פון יעדער איינער... אין גאנצען האָט זי נור פיער מיידלעך... פער-שטעהט זיך, אז זי האלט אויף דערביי וויין, ביער, קאַנפּעקטען... און אלעס אנדערע וואָס איז נור נויטיג. א חוץ דעם לאָזט זי איהרע מייד-לעך טהאַן, וואָס זיי ווילען : ווילסט דו — געה אויס, און ווילסט דו ניט... בלייב אין דערהיים, גאר צאָהל דיין האַלבען הונדערט יעדען מאָד נאַט... זיי זיינען אלע אויסגעצייכענטע מיידלעך... זיי פערדיענען זיך ער געלד גאנץ גרינג... איינע פון זיי, אַלימפּיאַדאַ, נעהמט קיינמאַל ניט ווייניגער ווי פיער רובעל...“

„און וויפיעל נעהמט דען... דיינע?“ האט איליא א פרעג גע-טהאן, אַבקלאַפּענדיג דעם שנעע פון זיינע קליידער.

„וו—ווייס איך ניט... נור ביליג איז זי אויך ניט,“ האָט גראַט־שעוו געענטפערט אין א וויילע ארום.

הינטער דער טהיר האָט זיך געלאָזט הערען אַ גערויש. אַ גאַלד־גער ליכט - שטראהל האָט אַ ציער געטהאָן אין דער לופט.

„ווער איז דאָרט?“

„ס'בין איך, וואָסאַ סידאַרעוונאַ... גראַטשעוו...“

„אַה דו!...“

די טהיר האָט זיך געעפענט, און אַ קליינע, דאַרע אלטימשקע מיט אַ מוראַדיג גרויסער נאַז אין דעם צוקנייטשטען פנים האָט גע־האַלטען דאָס ליכט פאָוועל'ן פאַר'ן געזיכט, און זי האָט פריינדליך געזאָגט:

„אַ גוטען אָבענד דיר, פאַשא!... וויערונקאַ וואַרט שוין אזוי

לאַנג און איז גאַנץ בייז. ווער איז דאָס דאָ מיט דיר געקומען?“

„אַ פריינד...“

„ווער איז געקומען?“ האָט זיך געהערט אַן אַנגענעהמע שטימע

פּו'ם דונקעלן, לאַנגען קאַרידאָר אַרויס.

„אַ גאַסט פאַר וויעראַ'ן,“ האָט די אלטע געענטפערט.

„וויעראַ, דיין שאַץ איז געקומען,“ האָט דיועלבע העל־קלינגענדע

שטימע אויסגערופען.

פּו'ם אַנדער'ן זייט קאַרידאָר האָט זיך אויף גיך געעפענט א

טהיר, און איז דער העל־בעלייכטעמער עפּנונג האָט זיך געוווּזען די שעהנע געשטאַלט פון אַ מיידעל, פון אויבען ביז אַראָב אין ווייסען

אַנגעטהאָן, מיט אַ קאַפּ בלאַנדע האָר.

„אזוי בלייבסט דו אויס!“ האָט זי זיך אָנגערופען בייזלעך מיט

אַ הויכען קול. דערנאָך האָט זי זיך געשטעלט אויפ'ן שפיץ פינגער,

האַט אַרויפגעלעגט די אַרעמס אויף פאָוועל'ס אַקסלען און מיט איהר

דע זאַנפטע ברוינע אויגען האָט זי געקוקט אויף איליאַ'ן.

„דאָס איז מייַן פריינד איליאַ לונעוו... כ'האַב זיך מיט איהם

געטראָפען אויפ'ן וועג און דערפאַר בין איך געקומען עטוואָס שפּע־

טער...“ האָט פאָוועל געזאָגט.

„איהר זייט ווילקאָמען!“ האָט זי זיך אָנגערופען, אויסשטרע־

קענדיג איליאַ'ן די האַנד, און בשעת מעשה האָט זיך דער ברייטער

ארבעל פון איהר ווייסען יאקעל ארויפגערוקט כמעט ביז'ן אקסעל. איליא האט מיט רעספעקט געדריקט איהר טרוקען, הייס הענטעל און האט דערביי קיין ווארט ניט אויסגערעדט. ער האט געקוקט אויף פאוועל'ס פריינדין מיט יענעם געפיהל פון פרעהליכער איבעררא- שונג, מיט וועלכען מען בעגריסט א שלאנקען, שמעקעדיגען ברעזאווא בויס, וואס מען געפינט אונערווארטעט אין א געדיכטען וואלד, אין רעכטען מיטען פון זומפיגע, פערפוילטע שטיקער קלעצער. אז זי האט אַבגעטראָטען אַן אַ זייט, אום איהם צו לאָזען געהן פאַראויס, איז ער אויך אַבגעגאַנגען אַן אַ זייט, האָט זיך פערנייגט פאר איהר און העפ- ל'יך געזאָגט :

„ביטע, נאָך אייד!“

„וואָס פאַר אַ קאוואַליער!“ האָט זי געלאַכט.

איהר געלעכטער איז געווען אנגענעהם, מונטער און העל. פאוועל האָט אויך געלאַכט און דערביי געזאָגט :

„האַסט איהם שוין פערדרעהט דעם קאַפּ, וויערקא... זעה נור, זעה, ווי ער שטעהט דאָס... אזוי ווי דער בער לעבען טאַפּ האַניג!“
 „ס'איז אמת?“ האָט דאָס מיידעל מיט אַ ביטרען בליק אַ פרעג געטראָגן איליא'ן.

„געוויס!“ האָט ער געענטפערט מיט אַ שמייכעל. „איך בין נאָר אויסער זיך פֿון אייער שעהנקייט...“

„דו, הער אַקאַרשט — מעהר פעהלט דיר ניט זאָלסט זיך פער- ליעבען אין איהר! כ'וועל דיר דערשטעכען אויף טויט,“ האָט פאוועל אויף קאַטאוועס געסטראשעט. ער האָט אמת הנאה געהאט דערפון וואָס די שעהנקייט פון זיין געליעבטע האָט געמאַכט אזא איינדרוק אויף איליא'ן, און זיינע אויגען האָבען געבליצט פאר שטאַלץ, בשעת ער האָט געקוקט אויף איהר. אויך זי האָט נאָאיינו קאַקעטירט מיט איהר דייצענדער שעהנקייט. זי האָט מעהר ניט געטראָגען ווי אַ ברייט ליי- בעל איבער'ן העמד און אַ בלאַנק-ווייס אונטער-קלייד. דאָס לייבעל איז געווען אָפען און מען האָט געקענט ארויסזעהן איהר געזונדען שנעע-ווייסען קערפער. ארום די קאַרשען-פאַרביגע ליפען פון איהר קליין מיילכעל האָט געשוועבט אַ קינדיש זעלבסט-צופריעדענער שמיי- כעל. עס האָט אויסגעזעהן, אז זי פּרעהט זיך מיט זיך אליין, פונקט

ווי א קינד מיט א שפיעלכעל, וואָס איז איהם נאָך גיט מיאוס גע-
וואָרען. איליא האָט ניט געקענט אראַבנעהמען די אויגען פון איהר.
ער האָט געזעהן, ווי גראציען, ווי חן/עוודיג זי געהט ארום אהין און
אהער איבער'ן צימער, ווי זי דרעהט מיט'ן נעזעל איהרען, ווי זי
לאכט און פליידערט און קוקט דערביי אזוי צערטליך אויף פאוועל'ן.
און עס האָט איהר אָנגעהויבען וועה טהאָן דאָס הארץ פארוואָס ער
האָט אויך ניט זאָ פריינדליך. שווייגענדיג איז ער אזוי געזעסען און
האָט בעטראכט אלצדינג ארום זיך.

אין מיטען אין קליינעם, העל-בעלייכטעמען צימערל, וואָס איז
געווען אויפגערוימט ווי ס'דארף צו זיין, איז געשטאַנען א ווייס-גע-
דעקטער טיש; אויפ'ן טיש האָט לוסטיג געזאַטען א סאַמאָוואַר, און
אַלץ ארום איז געווען פריש און מונטער. די גלעזער, די פלאַש וויין,
די טעלער מיט וואורשט און ברויט — אַלץ האָט געמאַכט אזא
זויבערן, גומען איינדרוק. איליא'ן איז דאָס זעהר שטאַרק געפעלען
און ער האָט מקנא געווען פאוועל'ן, וועלכער איז זיך געזעסען נאנץ
גליקליך און האָט מיט אַמאָל, ווי זיין שטייגער איז געווען, אָנגעהויבען
צו מאַכען גראַמען:

„דערזעה איד דיד — פיהל איד אזוי ווי זונען-שיין וואָלט אריינ-
געשטראַהלט מיר אין הארצען אריין! אָבגעווישט ווערט יעדער פער-
דרום און שמערץ, און אַוויף גליק האָפט ווידער מיין הערץ... א שעהן
מידעל און אייגענס צו פערמאַגען — וואָס דארף מען נאָך אנדערע
גליקען אויף קלאַגען?“
„מיין ליבער פאַשקאַ, ווי שעהן ס'איז דאָ!“ האָט וויערא
אויסגערופען נאנץ ענטציקט.

„אד, ווי הייס דאָ איז!... הע, דו — איליא! וועסט אַמאָל אויפ-
הערען? קענסט זיך גאָר ניט זאָט אָנקוקען אויף איהר? ! קריג זיך
אַליין איינע פאַר דיר!“

„אַבער שעהן מוז זי זיין,“ האָט וויערא געזאָגט, אריינקוקענדיג
בעת מעשה איליא'ן גלייך אין די אויגען אריין.

„א שעהנערע פון אייד איז גאָר ניטא,“ האָט זיך איליא אַבגע-
זיפצט און דערביי אויך א שמייכעל געטהאָן.

„רעדט ניט, כ'בעט אייד, פון זאכען, וואָס איהר פערשטעהט
 ניט!“ האָט וויערא געזאָגט אין דער שטיל.
 „נישקשה, ער איז א גוטער מבין,“ האָט פאשקא אריינגעווארפען
 א וואָרט, און זיך ווענדענדיג צו איליא'ן האָט ער ווייטער געזאָגט:
 „דוכט זיך, אלצדינג איז דאָ אזוי פיין און אנגענעהם... און דאָך פאלט
 איינעם מיט אמאָל איין יענער געדאנק!... אין הארצען שניידט עס...“
 „נג, דיינקט מען ניט דערפון,“ האָט זיך וויערא אָבגערופען און
 האָט אראַבגעכויגען דעם קאַפּ איבער'ן טיש. איליא האָט איהר אָנגע-
 קוקט און האָט געזעהן, ווי איהרע אויערען זיינען רויט געוואָרען.
 „אַט וואָס דו דארפסט זיך טראַכטען,“ האָט דאָס מיידעל וויי-
 טער גערעדט שטיל, אבער דאָך מיט א פעסטען טאָן. — „ווען ס'זאָל
 אפילו מעהר ניט זיין ווי איין איינציגער טאָג, געהערט ער דאָך צו
 מיר! מיר אליין איז עס דאָך אויך ניט לייכט... אבער איד קען ניט
 אויסמישען שמערץ און פרייד אין איינעם!... כ'וויל עס מאכען אזוי
 ווי ס'הייסט אין ליעד: „דעם שמערץ וועל טראַגען איד אליין, די פרייד
 אָבער זאָל בשותפות זיין!“
 פאוועל האָט זיך צוגעהערט צו איהרע ווערטער, אבער ער איז
 דאָך געבליבען אומעטיג.
 איליא'ן האָט זיך זעהר געוואָלט זאָגען עפעס, וואָס זאָל זיי
 טרייסטען און ערמוטהיגען, און ער האָט זיך אין א וויילע ארום
 אָנגערופען:
 „וואָס קען מען טהאָן, אז דער קנפּ לאָזט זיך בשום אופן ניט
 אויפבינדען? ווען איד וואָלט געהאט אזוי א היבש ביסעל געלד, א
 טויזענדער אָדער גאר צעהן טויזענד רובעל — וואָלט איד זיי איד
 אוועקגעגעבען. נאט אייד! נעהמט עס נור און לעבט דערמיט אין
 ליעבע און צופרידענהייט... מחמת איד זעה דאָך און פיהל גאנץ
 גוט, אז איהר מיינט עס מיט'ן גאנצען הארצען און אייער געוויסען
 איז ריין... אויף אלעס איבעריגע קענט איהר שפּייען.“
 א הייס געפיהל האָט אויפגעפלאַמט אין איהם און האָט איהם
 דורכגענומען דורך און דורך. ער האָט זיך זאָגאר אויפגעהויבען פון
 שטוהל. דאָ האָט ער דערזעהן, ווי דאָס מיידעל האָט אויפגעהויבען דעם
 קאַפּ און האָט איהם אָנגעקוקט מיט דאנקבארע אויגען, און פאוועל

האט איהם צוגעשמייכלט, עפעס אזוי ווי ער וואלט ערווארטעט, אן איליא וועט נאך ווייטער ריידען אזעלכע אנגענעהמע, טרייסמענדע ווערטער.

„צום ערשטען מאל אין לעבען זעה איך אזא שעהנהייט,“ האט איליא פארטגעזעצט זיין רעדע... „און צום ערשטען מאל זעה איך, ווי מענשען ליבען זיך איינע די אנדערע... און דיר, פאוועל, האב איך היינט ערשט אויף ריכטיג דערקענט... כ'האב דיר אין דער נשמה אריינגעקוקט... אט זיי איך דא און זאג דיר גאנץ אפען: כ'בין דיר מקנא... אומעטיג בין איך און אין דערזעלבער צייט אויך פרעהליך... זאל גאט געבען, אלץ זאל זיך ביי אייך אויסלאזען צום גוטען! און וואס... דאס וואס איז שייך צו יענעם טרויעריגען געדאנק, לאמיר אייך וואס זאגען: די טשוואוואשען און די מארדווינען האב איך גאר נישט לייעב, זיי זיינען מיר דערווידער. ס'טריפט זיי שטענדיג פון די אויגען און זיי זיינען דערצו קייטיגע ברואים. אבער איך באד זיך פונדעסט-וועגען אין איין טייך מיט זיי אין איינעם... און כ'טרינק דאסזעלבע וואסער ווי זיי. זאל איך, דערפאר וואס זיי זיינען היידען, זיך מיאוס'ן כאר'ן טייך? פארוואס? גאט רייניגט איהם ווידער...“

האט פאוועל אויסגערופען מיט פייער.
„און טרינקען טרינקט איהר דען אויך פון טייך?“ ... האט זיך געלאזט הערען וויערא'ס שטימע אין דער שטיי.
„לאמיר איהם נור אקארשט געפינען!“ האט איליא געלאכט.
דערווייל גיסט מיר אן א גלאז טהעע, וויערא!
„איהר זייט אן אויסגעצייכענטער יונג!“ האט דאס מיידעל

געזאגט.

„א שעהנעם דאנק אייך,“ האט זיך איליא אבגערופען ערנסט, האט איהר געמאכט א קאמפלימענט און האט זיך צוריק אנדערגע-זעצט.

אויף פאוועל'ן האבען זיינע ווערטער און איבערהויפט די גאנצע סצענקע געווירקט אזוי ווי א טרונק וויין. זיין לעבעדיג געזיכט איז רויט געווארען, די אויגען האבען גענומען בליצען פון בענייסטערונג און ער איז אויפגעשפרונגען פון שטוהל און אָנגעהויבען לוסטיג ארומ-

לויפען איבער'ן צימער.

„אד, זאל מיר דער טייוועל כאפען!“ האָט ער געזאָגט. „ווי גוט ס'לעבט זיך אויף דער וועלט, ווען די מענשען זיינען ווי קינדער! אן אמת'ע פרייד האָב איך מיר פערשאפט, דיך מיטבריינגענדיג אהער, אייליא! לאָמיר טרינקען, ברודער! גים אָן, וויערונקא!“

„נא, אצונד איז ער שוין ארויס פון די כלים,“ האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט א צערטליכען שמייכעל. דערנאָך האָט זי זיך געווענדעט צו אייליא'ן מיט די ווערטער: „אַט אזוי איז ער שטענדיג — ענט וועדער לייכטענדיג און פערשידענפארביג ווי א רעגענבויען, אָדער גרוי, לאַנגווייליג און בייז...“

„דאָס איז ניט גוט,“ האָט לונגעו געזאָגט מיט א געזעצטען טאָן. און אלע דריי האָבען גענומען פלוידערן לעבעדיג און מונטער און אלע וויילע האָבען זיי זיך פאנאָדערגעלאַכט אזוי ווי קליינע קינדער.

מיט אמאָל האָט מען אָנגעקלאַפט אין טהיר, און א שטימע האָט געפרעגט:

„וויערא! קען איך אריינקומען?“

„קום, קום אריין!... אייליא יאקאוועוויטש, דאָס איז מיין פריינדין ליפא...“

אייליא איז אויפגעשטאנען פון שטוהל און האָט זיך אומגע-
דרעהט צו דער טהיר צו: אנטקעגען איהם איז געשטאנען א הויכע, שעהנע פרוי און האָט איהם געקוקט מיט איהרע בלויע אויגען גלייך איז געזיכט אריין. פון איהרע קליידער האָט זיך ארויסגעהערט א שטאַרקער ריח פון פאַרפיום, איהרע באַקען זיינען געווען פריש און רויט, און די האַר, אויף איהר קאָפּ זיינען געווען וואונדערבאר פער-
קעמט, אזוי ווי א קרוין, וואָס דורכדעם האָט זי נאָך אויסגעזעהן העכער ווי זי איז געווען.

„כ'זיץ אליין ביי מיר אין צימער און לאַנגווייליג מיר... און מיט אמאָל דערהער איך, ווי מען פלוידערט און מען לאַכט אזוי לוסטיג ביי דיר — נו, בין איך אהער געקומען... ס'מאכט דאָך גאָר ניט אויס, וואָס? אַט איז דאָך פאַראַן א קאוואַליער אַהן א דאמע... כ'וועל איהם אונטערהאַלטען — אויב איהר ווילט.“

מיט א ח'עוודיגער בעוועגונג האָט זי אוועקגעשטעלט איהר

שמוהל לעבען איליא'ס, האָט זיך אנדערגעזעצט אין איהם געפרעגט:
 „איהר לאנגוויילט זיך דא מיט זיי — ניט דאָס זאָגט איהר ?
 זיי קושען און האַלזען זיך איינע די אנדערע און איהר זייט זיי
 מקנא, ניט אמת ?“

„איך לאנגווייליג זיך גאַרניט מיט זיי,“ האָט איליא געענטפערט,
 ווערענדיג צוטומעלט פון איהר.

„א שאַד!“ האָט זי געזאָגט רוהיג, האָט זיך אַבגעקעהרט פון
 איליא'ן און זיך ווענדענדיג צו וויערא'ן האָט זי ווייטער גערעדט:
 „הערסט דו — כ'בין נעכמען געווען ביים גאַטעסדיענסט אין
 דעם יונגפרויען־קלויסטער, האָב איך דאָרט א שעהנע כאַריסטיקע
 געזעהן... הערסט דו ? א וואונדערבארעם מיידעל... כ'האָב גאָר די
 אויגען ניט געקענט פון איהר אַברייסען, און אין דער שטיל, ביי זיך
 אין האַרצען, האָב איך זיך געטראַכט: נאָך וואָס אין זי אריין
 אין קלויסטער ? ווירקליך, זי האָט מיר לייד געטהאָן...“
 „פארוואָס ? איך וואָלט זי גאַרניט בערויערט,“ האָט וויערא גע-
 זאָגט.

„אך — ווער ס'גלויבט דיר שוין !...“

איליא האָט איינגעאַטהעמט אין זיך דעם פיינשמעקערען ריח,
 וועלכער האָט געשוועבט אזוי ווי א וואַלקען ארום דער דאָזיגער פרוי.
 ער האָט זי בעטראַכט פון א זייט און זיך צוגעהערט צו איהר קול.
 זי האָט גערעדט געלאסען מיט א מערקווירדיגער רוהיגקייט. אין איהר
 שטימע אין געלעגען עפעס וואָס האָט געקענט פערשלעפערן דעם צו-
 הערער, און ס'האָט זיך אויסגעדוכט, אזוי ווי פון איהרע ווערטער
 אפילו וואָלט זיך ארויסגעהערט אן אנגענעהמער, שטארקער גערוד...
 „ווייסט דו, וויערא — איך שלאָג זיך נאָך אלץ מיט דער דעה,

צו זאָל איך געהן צו פאַלוועקטאָוו'ן אָדער ניט...“

„איך קען דיר אין דעם קיין עצה ניט געבען...“

„אפשר וועל איך פאַרט געהן... ער אין אלט... און רייך — דאָס
 זיינען צוויי וויכטיגע פונקטען... אבער קארנ אין ער... איך וויל,
 אז ער זאָל אוועקלייגען אין באַנק פאר מיר פינף טויזענד רובעל, און
 הונדערט פופציג רובעל א מאַנאַט זאָל ער מיר געבען צום לעבען —
 און ער באַט נור דריי טויזענד און הונדערט...“

„רעד איצט ניט דערפון, ליפאטשקא!“ האָט איהר וויערא גע-
בעטען.

„גוט, ווי דו ווילסט זיך,“ האָט ליפא געזאָגט און האָט זיך פון
דאָס ניי געווענדעט צו איליאָן: „נו, יונגער מאן, לאָמיר פֿלוידערן
אביסעל... איהר געפעלט מיר.. איהר האָט א שעהן געזיכט און ערנסט-
טע אויגען... וואָס וועט איהר מיר ענטפערן דערויף?“

„איך גאר נישט וועל איך ענטפערן...“ האָט ער געזאָגט מיט פער-
לעגענהייט, א שמייכל טהאָנדיג דערביי. ער האָט פונדעסטוועגען גע-
פיהלט, אז די דאָזיגע פרוי האָט איהם געפאָנגען מיט איהר צויבער.
„גארנישט? אף, זייט איהר לאַנגווייליג!... וואָס זייט איהר
פאַרט?“

„הויזרעד...“

„ווי—ירקליך? אבי איך האָב געמיינט, איהר זייט א קאָמי אין
א באַנק... אָדער אין א פיינעם מאַגאזין. איהר זעהט אויס זעהר אַנ-
שטענדיג...“

„כ'האָב לייעב די ריינקייט? דאָס איז פייז... קענט איהר עפעס
טרעפען?...“

„וואָס מיינט איהר דערמיט?“

„איז אייך שוין ארויף אויפ'ן געדאַנק, אז איהר זייט אייער
פריינד דאָ אין וועג — אָדער ניט?“ האָט זי געזאָגט, איהם דורכ-
נעהמענדיג מיט איהרע בלויע אויגען.

„אה דאָס... נא, כ'געה שוין!...“ האָט איליאָ געזאָגט צוטומעלט.
„וואַרט א ווילע! וויערא, מעג איך דיר אוועקעהמען אַט דעם

בחור'ל דאָ?“

„פון מיינעטוועגען — ווען ער וועט נור געהן מיט דיר...“ האָט
וויערא געענטפערט מיט א געלעכטער.

„וואוהיז דען?“ האָט איליאָ געפרעגט מיט אן אויפגערענטער
שטימע.

„געה, וואָס אַרט דיר, אז דו וועסט מיטגעהן, דו נאַריש אינ-
געל דו?“! האָט זיך פאָשקא אָנגערופען.

„איליאָ איז געשטאַנען ווי א נעכטיגער און האָט געשמייכלעלט.
אַבער די שעהנע פרוי האָט איהם אָנגענומען ביי דער האַנד, האָט

איהם מיטגעצויגען מיט זיך און מיט איהר געוועהנליך רוהיגען טאָן
האַט זי געזאָגט :

„איהר זייט נאָך נאָך אונגעהובעלט — און איד בין אן איינגע-
שפארטע. אז איד זאָל מיר פאַרנעהמען צו פערלעשען די זונן, דאן
געה איד ארויף אויפ'ן דאך און וועל אזוי לאנג בלאָזען און בלאָזען.
ביז וואנען איד וועל דעם לעצמען אַטהעם-צוג מיינעם אויסבלאָזען...
אצונד ווייסט איהר שוין, וואָס איד בין?...”

איליא איז געגאנגען האנד אין האנד מיט איהר. קיין וואָרט האָט
ער ניט פערשטאַנען וואָס זי רעדט; ער האָט אפילו ניט געהערט וואָס
זי זאָגט. ער האָט נור געפיהלט, אז זי איז אזוי וואָרם, אזוי ווייך
און אזוי אנגענעהם זיס...

12.

די ערשטע צייט איז איליא געווען שטאַרק צופרידען פון זיין
פּערהעלטניס צו אַלימפיאַדאַן, וואָס איז געקומען אזוי אומגעריכט,
איינפאך דורך א ווייבערשען קאפּריוז. עס האָט אין איהם דערוועקט א
שטאַלצעס געפיהל און איז אויך אין דערוועלבער צייט געווען א מין
באַזאָם פאר די קליינע וואונדען פון זיין הארצען, וואָס דאָס לעבען
האַט איהם פערשאפט. דער געדאַנק, אז א שעהנע, פּיזנעקליידעטע
פרוי באַט איהם פּריוויליג אן איהרע טייערע קושען און פערלאנגט
ביי איהם גאַרנישט דערפאַר, האָט איהם נאַכמעהר אויפגעהויבען אין
זיינע אייגענע אויגען, און ער האָט געפיהלט, עפעס אזוי ווי ער וואָלט
געשוואומען אין א ברייטען שטראָם, אזוי ווי א רוהיגע כוואלע וואָלט
איהם געטראָגען, מיט צערטליכקייט איהם געלאַסטשעט און אריינגע-
געבען קראַפט און מוט און זיינע גליעדער.

„טייערער עקשן מיינער!“ האָט אַלימפיאַדאַ זיך אַכגערופען צו
איהם, זיך שפּיעלענדיג מיט זיינע לאַקען אָדער אריבערגעהענדיג מיט'ן
פינגער איבער די דונקעלע האַר, וואָס האָט בעדעקט זיין אויבערשטע
ליפּ. „וואָס א טאָג ווייטער געפעלסט דו מיר אלץ בעסער... האַסט א
מוטהיג, שטאַרק האַרץ, און איד זעה ארויס, אז ווען דו ווילסט נור
עפעס, וועסט דו עס זיכער דערנרייכען... דאָס איז גאנץ גוט אזוי...”

איך בין אויך פון דעם סארט... ווען איך וואָלט נור געווען יונגער — וואָלט איך מיט דיר חתונה געהאט, דאן וואָלטען מיר ביידע געפיהרט א לעבען ווי ס'דארף צו זיין..."

איליא פלעגט איהר בעגעגענען מיט גרויס רעספעקט. זי האָט אויסגעזעהן אזוי פערשטענדיג אין זיינע אויגען, און ס'איז איהם געפעלען, וואָס ניט קוקענדיג אויף איהר אויסגעלאסענעם לעבען, האָט זי זיך דאָך געהאלטען אויף די פיס און איז ניט געזונקען אין גאנצען אין שמוץ. זי פלעגט זיך ניט אָנ'שכור'ן און האָט קיינמאָל ניט גע'רעדט קיין מיאוס'ע, אויסגעלאסענע רייד, זוי אנדערע ווייבער, וועל'כע ער האָט געקענט. איהר קערפער איז געווען אזוי גלאט און קרעפ'טיג, פונקט ווי איהר שטימע און הארט אזוי ווי איהר כאראקטער. אויך איהר שארפזאמקייט, מיט וועלכע זי פלעגט ריידען מכה אלץ דינג און די שטאלצע האלטונג איהרע אנטקעגען יעדען איינעם — דאָס אלעס איז איהם זעהר געפעלען. אַפּטמאָל אָבער, אז ער פלעגט קומען צו איהר און זי טרעפען מיט אַ בלייכען, פערוואנעמען פנים און מיט צושויבערטע האָר אין בעט, פלעגט זיך אין איהם דערוועקען א געפיהל פון עקעל. און אז ער פלעגט דאָן מיט הארטער, פינסטערער מיענע אריינקוקען אין איהרע אומעטיגע, עפעס אויך אזוי ווי אויס'געבלייכטע אויגען, האָט זיך איהם קיין וואָרט ניט געלייגט אויף די ליפּען; ניט אמאָל בעגריסען האָט ער זי דאן געקענט.

זי האָט אפנים געמוזט בעגרייפען וואָס ביי איהם אין הארצען קומט פאָר, מחמת זי פלעגט זיך דאן יעדעס מאָל איינדרעהען אין איהר קאָלדרע און זאָגען צו איהם:

„נו, געה שוין, געה אריין צו וויערא'ן! ... זאג דער אלטער, זי זאל מיר אריינבריינגען אביסעל שנעע-וואסער!...“

ער פלעגט אריינגעהן אין'ם זויבערן צימערל, וואו פאוועל'ס פריינדין האָט געוואוינט, און וויערא, עפעס אזוי ווי זי וואָלט זיך געפיהלט שולדיג, פלעגט א שמייכעל טהאָן, דערוועהנדיג זיין פינס'טער, אונצופריעדען געזיכט. איין טאָג האָט זי איהם א פרעג גע'טהאָן:

„נא, איליא יאקאוולעוויטש, ווי געהט'ס? ווי געפעלען מיר אייך

דאָ?“

„אד, וויעראַטשקא, אויף אייך קען די זינד קיין שליטה ניט האָבען!... אז איהר ניט נור א שמייכעל, צוגעהט זי אזוי ווי דער שנעע...“

„ס'א רחמנות אויף אייך ביידען, אַרעמע אינגלעך וואָס איהר זייט!“ האָט זי געזאָגט מיט א טאָן פון מיטלייד.

איליא האָט גאנץ האַלט געהאט וויערא'ן. ער האָט זי בעדויערט ווי אַ קליין קינד, פֿלעגט זיך שטארק נעהמען צום האַרצען, ווען זי פֿלעגט זיך צוקריגען מיט פֿאוועל'ן, און ער האָט זיך יעדעסמאָל אריינגעמישט און געמאכט שלום צווישען זיי. עס האָט איהם פֿער שאפט פֿערנגיגען צו זיצען ביי איהר אין צימער און קוקען, ווי זי קעמט זיך די גאַלדענע האַר איהרע, אָדער ווי זי נעהט עפעס פֿאר זיך און זינגט זיך דערביי צו אַ ליעדעל אין דער שטיבל. עפֿטערס האָט ער אין איהרע אויגען בעמערקט אַן אומעט, און צייטענווייז אין איבער איהר געזוכט אריבער אַ שמערצליכער שמייכעל, פֿול מיט פֿערצווייפֿ-לונג. אין אזעלכע מאָמענטען האָט זי ביי איהם אין די אויגען נאָך מעהר אויסגענומען, ער האָט נאָך טיעפֿער געפֿיהלט דעם מיידעל'ס אונגליק און ער פֿלעגט זוכען צו טרייסטען וויערא'ן אזוי גוט ווי ער האָט געקענט. זי אבער פֿלעגט ענטפֿערן דערויף:

„ניין, ניין, איליא יאקאוועוויטש — אזוי קען מען ניט לעבען!... אונמעגליך, גאנץ אונמעגליך אין עס... באַרעכענט פֿאַרט!... איד... מילא איד מוז שוין אזוי ווייטער לעבען אין דעם שמוץ... אבער פֿאַר וועל... צו וואָס דאַרף ער נאָך זיין ביי מיר?...“

„ס'איז דאָך זיין ווילען אזוי...“ האָט זיך איליא אָבגערופֿען.
„זיין ווילען?“ האָט אזוי ווי אַ ווידער־קול צוריק אָבגעקלונג־גען פֿון איהרע ליפֿען.

זייער נעשפֿרעך איז איבערגעשלאָגען געוואָרען פֿון אַלימפֿיאַ-דא'ן, וועלכע האָט זיך שטיבל, אזוי ווי אַ קאַלמער שטראַהל פֿון דער לבנה, אריינגע'גנב'עט אין צימער. זי איז געווען איינגעהילט אין אַ בריימען מאַנטעל.

„קום טהעע טרינקען, עקשן מיינער! און שפֿעטער אַ וויילע קענסט דו אויך אריבערקומען, וויעראַטשקא...“
זי איז געווען פֿריש און רויזיג פֿון די קאַלמע וואַסער, מיט וועלכע

זי האט זיך נור וואס ארומגעוואשען. גאנץ רוהיג, און אסך טענות האט זי אָנגענומען איליא'ן ביי דער האנד און האט איהם אריינגע- פיהרט צו זיך אין צימער. און ער איז נאכגעגאנגען נאך איהר און האט געטראכט, צי איז דאס ווירקליך דיזעלבע אלימפיאדא, וועלכע ער האט מיט א וויילע פריהער געזעהן מיט אן אָבעלעכטען, פער- וועלטען פנים און מיט פערשמירטע הענד.

בשעת זיי האבען געטרונקען טהעע, רופט זי זיך אָן צו איהם: „א שאָד, וואס דו ביסט א בויערזיונג און האסט ווייניג גע- לערנט... ס'וועט דיר דעריבער זיין שווער אַנצוגעהן אין לעבען... אבער יעדענפאלס מוזט דו אוועקווארפען דיין האנדעל און זיך נעהמען צו עפעס אנדערש... ווארט אקארשט, איד וועל דיר אויסזוכען עפעס א שטעלע... דו מוזט ערגעץ אַנקומען... לאַמיד נור אקארשט מאכען א לאַד מיט פאַלועקטאוו'ן, וועל איד דאס קענען אויספיהרען...“

„ווי מיינסט דו? וועט ער דיר געבען די פינג טויזענד?“ האט איליא געפרעגט.

„אודאי וועט ער זיי געבען,“ האט זי געענטפערט פעסט איבער- צייגט.

„נא, טרעה איד איהם אבער אמאָל ביי דיר — דאן רייס איד איהם איינפאך אַב דעם קאַפּ,“ האט זיך איליא אָנגערופען אייפער- זיכטיג.

„פאר וואס דען? ער שטעהט דאך דיר ניט אין וועג!“

„געוויס שטעהט ער מיר אין וועג...“

„אַבער ער איז דאך אלט און העסליך!“... האט אלימפיאדא געזאָגט מיט א געלעכטער.

„דו מענסט זיך לאכען! ס'ארט מיך ווייניג וואס. ס'איז גאָר ניט אזא גרויסע זינד, אזא שמוציגע בריאה אראַבצורעהען דעם האַלז...“

„ווארט ווייניגסטענס אַב דערמיט, ביז וואנען איד וועל האבען דאָס געלד אין דער האנד,“ האט זי זיך אָבערופען ווידער מיט א גע- לעכטער.

דער סוחר האט געטהאָן פאר איהר אלצדינג, וואס זי האט נור פערלאנגט. באלד איז איליא געזעסען אין אלימפיאדא'ס נייער וואוי-

נונג, האָט בעטראכט די דיקע טאפעטען, וואָס זיינען געלעגען אויף דער ערד, און די שווערע מעבעל, בעצוינען מיט טונקעלען פלאש. דערביי האָט ער זיך צוגעהערט צו די געזעצטע רייד פון זיין געליעב־טער. ער האָט ניט בעמערקט קיין שום פרייד אויף איהר, קיין צופריע־דענערע מיענע איבער דער פערענדערונג פון איהר צושטאַנד. רעהיג און געלאסען איז זי געבליבען אזוי ווי פריהער. ס'האָט אויסגעזעהן, עפעס אזוי ווי זי וואָלט בלויז איבערגעביטען דאָס קלייד איהרס — ווייטער נישט...

„מיר איז איצט געוואָרען זיעבען און צוואנציג יאָהר.“ האָט זי געזאָגט, „אז איד וועל אַלט זיין דרייסיג, וועל איד האָבען צעהן טויר זענר רובעל. דאז גיב איד דעם אלטען א בריק און בין א פרייער מענש... ביי מיר קענסט דו לערנען, ווי אזוי אָנצוגעהן אין לעבען. מיין איינגעשפארטער עקשן!“

איליא האָט זיך פון איהר אויסגעלערנט צו האָבען יענע געדולד, יענע אויסדויער, וואָס איז נויטיג, ווען מען וויל עררייכען א געוויסען ציעל. צייטענווייז אָבער האָט איהם שטארק געקרייניקט, ווען ער האָט זיך נור דערמאַנט, אז מיט דער לייעב איהרער, מיט איהר קושען און האלזען מוז ער זיך טהיילען מיט נאָך איינעם. דאָס איז געווען א שמערצליכעם געפיהל פון קרייניקונג און ערנידריגונג. נאָך באלד האָט זיך פון דאָס ניי אָבגערופען אין איהם דער הלום, אז ער וועט נאָך ווען עס איז האָבען אן אייגענע קראַם, א ריינעם צימער, וואו ער וועט קענען אויפנעהמען דיזע פרוי. ס'האָט זיך איהם אפילו ניט געגלויבט, אז ער האָט לייעב אַלימפיאראָן, דאָך אָבער האָט איהם אויסגעוויזען, אז ער וואָלט אָהן איהר ניט געקענט לעבען, אז ער נויטיגט זיך אין איהר אזוי ווי מען נויטיגט זיך אין א גוטען, פערשטענדיגען חבר.

אזוי זיינען אריבער צוויי, דריי מאָנאַטען... איינמאָל, קומענדיג אהיים פון זיין הויזרעיו, איז איליא אראָב צום שוסטער פערפיש קא אין קעלער און איז ערשטוינט געוואָרען צו זעהן, ווי אזוי פער־פישקא מיט יאקאו'ן זיצען איינער אנטקעגען דעם אנדערען ביים טיש פאר א פלאש בראַנפען. אויף פערפישקא'ס פנים האָט זיך אויס־געצויגען א גליקליכער שמייכעל, און יאקאו איז געזעסען אָנגע־שפארט אַז טיש, האָט געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ אהין און אהער און

מיט אן אונזיכערער שטימע האט ער געזאגט :
 „אויסגעצייכענט! אויב נאָט זעהט אלעס און ווייסט אלעס—דאָן
 זעהט ער דאָך מיך אויך... זיי האָבען מיך אלע אוועקגעוואָרפען, ברור
 דער... כ'בין איינער אליין! מיין פאָטער האָט מיך ניט לייעב, ער
 איז א נגב! א רויבער און א לומפ איז ער... ניט ריכטיג אפשר, פער-
 פישקא?"

„נאנץ ריכטיג, יאָשא. שעהן איז עס טאקע ניט, אבער ריכטיג
 איז עס דאָך“, האָט דער שוסטער געזאָגט.

„נו אלזא! ... ווי אזוי זאָל איך דאָ לעבען? איז וואָס בלייבט מיך
 נאָך איבער צו גלויבען? האָט יאקאָוו געפרעגט, און די צונג האָט זיך
 איהם געפלאַנטערט אין מויל.“ דעם טאָטען — קען איך ניט גלויבען...
 איליא — געהט זיך זיין וועג... מאַשא איז א קינד. וואו זיינען דען
 נאָך פאראן מענשען? פערפישקא, ניטאָ מעהר קיין מענשען אויף
 דער וועלט!...”

איליא איז געשטאַנען ביי דער טהיר און האָט אויסגעהערט זיין
 פריינד'ס שכור'ע רייד. א געפיהל פון ווייטאָג האָט דורכגענומען זיין
 הארץ. ער האָט געזעהן, ווי קראַפּטלאַז יאקאָוו'ס קאָפּ וואַרפט זיך
 אהין און אהער אויף דאָס דינע העלזעל זיינס, ער האָט געזעהן פער-
 פישקא'ס מאַגער, געל געזיכט, בעצויגען מיט א צופרידענעם שמייכל,
 און עס האָט זיך איהם גאַרניט געקענט גלויבען, אז דאָס איז ווירק-
 ליך יאקאָוו, אז ער זעהט דאָס טאקי פאר זיך דעם שטיצען, צוריקגע-
 האַלטענעם יאקאָוו, וואָס ער האָט אזוי גוט געקענט.

„וואָס פאר מיאוס'ע שטיק מאכסט דו דאָ?“ האָט ער געפרעגט
 מיט א טאָן פון פאַרוואָרף, צוקומענדיג נאָהנט צו איהם.

יאקאָוו איז פערציטערט געוואָרען. מיט דערשראָקענע אויגען
 האָט ער אַנגעקוקט איליא'ן איז געזיכט און מיט א פערצווייפּעלטען
 שמייכל האָט ער געזאָגט :

אך, איליא... ס'איז גאַר נישט! איך האָב זיך נור דערמאַנט—
 דער טאָטע...“

„וואָס הייסט עס אייגענטליך, רייד!“ האָט איהם איליא איבער-
 געשלאָגען.

„לאַז איהם צורוח, איליא יאקאָוועוויטש!“ האָט זיך פער-

פישקא אָנגערופען און האָט זיך בשעת מעשה קוים אויפגעהויבען פון שטוהל. „ער איז נאני גערעכט... דאנקען גאָט וועניגסטענס, וואָס דער בראַנפען שמעקט איהם נאָד...“

איליא, „האָט יאקאָוו א געשריי געטהאָן פון נאנצען הארצען— „מיין פאָטער האָט מיך... געשלאָגען!“

„אזוי איז עס — איד בין געווען דערביי,“ האָט פערפישקא ער קלעהרט, זיך א קלאַפ געבענדיג מיט'ן פויסט אין הארצען. „איד האָב אלצדינג געזעהן... שווערען קען איד דערויף. די צייהן האָט ער איהם אויסגעזעצט און די נאָז צוהאקט, אז בלוט האָט זיך געגאסען...“

יאקאָוו'ס געזיכט איז ווירקליך געווען געשוואַלען און די אויגן בערשטע ליפ זיינע איז געווען פערלאַפען מיט בלוט. ער איז געשטאַנען אנטקעגען זיין חבר און מיט א קלענליך-לאַכעדיגען קול האָט ער געזאָגט:

„ווי אזוי מעג מען מיך דען שלאָגען? מיר איז שוין געוואָרען ניינצעהן יאָהר, און איד בין דאָך גאָר ניט שולדיג געווען!“

„פאר וואָס האָט ער דיד דען געשלאָגען?...“

יאקאָוו האָט א ציה געטהאָן מיט די ליפען, אזוי ווי ער וואַלט עפעס וועלען זאָגען, נאָר ער איז דאָך געבליבען שטיל. א שוידער איז איהם אריבער'ן לייב און זיין אויסגעדארטער פנים האָט אָנגעהויבען ציטערן. ער האָט זיך ניט געקענט האַלטען אויף די פיס און איז אראַבנגעזונקען אויפ'ן שטוהל. ער האָט זיך אָנגענומען מיט ביידע הענד פאר'ן קאָפ און האָט אָנגעפאנגען הויך צו שלוכצערן, און זיין קערן פער האָט בשעת מעשה געהאַלטען אין איין ציטערן. פערפישקא, וועלכער האָט איהם געהאַלפען זיך אנירערזעצען, האָט זיך אָנגעגאסען א גלעזעל בראַנפען און געזאָגט:

„לאָז איהם וויינען! ... ס'איז נאָד, כ'לעבען, גוט, אז א מענש קען זיך אויסוויינען... אויך מאַשוטקא האָט וואָס געקראָגען... אויסגע- ווייקט אין טרעהרען איז זי געווען... כ'וועל איהם די אויגען אויס- גראַבלען, האָט זי געהאַלטען אין איין שרייען, הע, הע! האָב איד זי ארויפגעפיהרט צו מאַטיצא'ן...“

„וואָס פאָרט האָט פאסירט דאָרט?“ האָט איליא געפרעגט.

„כ'קען דאָס דיר נאני גענוי דערצעהלען, אויפ'ן האָר,“ האָט

פערפישקא געענטפערט. „ס'איז איינפאך געקומען דורך א גארניט, א נארישקייט... טערענטי, דער פעטער דיינער, הייסט עס, האט געמאכט דעם אנהויב... מיט אמאל, פון העלערהויט, רופט ער זיך אן צו פעט־רוכאן: „לאז מיר אוועק, כ'וועל געהן קיין קיעוו,“ האט ער געזאגט. „צו די הייליגע צדיקים, די העלפער אין נויטה!“... פעטרוכא איז גאנץ צופרידען געווען דערמיט. שוין לאנג אז טערענטי'ס הויקער שמעהט איהם ווי א בייז אין האלז, און דעם אמת זאגענדיג, איז ער מלא שמחה, וואס טערענטי טראגט זיך אב... ניט שמענדיג איז נוט צו האבען ביי זיך איינעם, וואס ווייסט דינע סודות, הע, הע! „נא,“ האט ער געענטפערט, „געה און ווארף פאר מיר אויף אריין א נוט ווארט ביי די העלפער אין נויטה“... און מיט אמאל פאלט יאקאוו אריין: „לאז מיר אויף מיטגעהן,“ מאכט ער...”

פערפישקא האט גענומען מאכען משונה'דיגע עוויות מיט די אוי־גען און מיט'ן פנים און מיט א גראבען קול, נאכמאכענדיג פעטער־כא'ן, האט ער אויסגעשרינגען:

„וואָ—א—וויילסט דו? ...“ צו די הייליגע וויל איך געהן מיט'ן פעטער“... „ס'הייסט — אזוי גאר?“... „איך וויל,“ זאגט יאקאוו. „אויך גאט בעטען פאר דיר“... דא הויבט פעטרוכא אן צו ליארע־מען: „כ'וועל דיר געבען א גאט־בעטען!“ און יאקאוו האלט זיך אלץ ביי זיינס: לאז מיר געהן! דאס געבעט פון'ם זעהן פאר די זינד פון'ם פאטער איז ביי גאט שטארק אנגעלייגט“... אז פעטרוכא פאָהרט איהם ניט אריין מיט'ן קולאק איינס אין מויל אריין... און נאך איינס... און נאך איינס...”

„איך קען ניט לעבען מיט איהם צוזאמען,“ האט יאקאוו געשרי־גען. „איך וועל אנטלויפען! כ'וועל זיך אויפהיינגען! פארוואס האט ער מיר געשלאגען? הא, פארוואס? פון הארצען איז עס מיר געקור־מען, וואס איך האב געזאגט...”

פון'ם געשריי איז איליא'ן געוואָרען שווער אויפ'ן הארצען, און ציהענדיג מיט די אקסלען, אזוי ווי ער וואלט ניט וויסען וואס פאר אן עצה צו געבען זיין פריינד, איז ער ארויס פון קעלער. די נאכריכט, אז דער פעטער זיינער וויל זיך אוועקלאזען אויף קבר אבות, איז איהם געווען אנגענעהם: געהט דער פעטער אוועק, וועט ער שוין אויך

אמאל קענען פטור ווערן פון'ם דאזיגען הויז; ער וועט זיך נעהמען א קליין צימערל פאר זיך און קיינער וועט איבער איהם קיין בעל הבית ניט זיין...

אז ער איז אריין צו זיך אין צימער, איז גלייך נאך איהם אריינגעקומען פעטער טערענטי. אויף זיין געזיכט איז געלעגען א פרעהליכער אויסדרוק, זיינע אויגען האבען געבלישטשעט, און אונטערטרייס-לענדיג מיט'ן הויקער איז ער צוגעקומען צו אייליא'ן און געזאגט: „נו, איך געה שוין אלזא אוועק פון דאנען! אה, גאט, ווי פרעה-ליך איך בין דאס! עפעס אזוי ווי פון א קעלער, פון א הייהל לאז איך מיך ארויס אין גאט'ס וועלט... ער וועט אלזא ניט פערווארפען מיין געבעט, ווי באלד ער לאזט נור צו, אז איך זאל אוועק פון דאנען...“ „ווייסט דו שוין — וואס האט געטראפען מיט יאקאו'ן? — האט אייליא געפרעגט מיט א טרוקענעם מאן.

„וואס פארט?“

„ער האט זיך אנגע'שכורט...“

„וואס רעדסט דו? דאס איז, כ'לעבען, ניט שעהן פון איהם! אזא נאריש אינגעל!... און א הויז דעם האט ער נאך דעם פאטער גע-בעטען, ער זאל איהם לאזען מיטגעהן מיט מיה...“ „דו ביסט דערביי געווען, ווי דער פאטער האט איהם געשלאג-נען?“

„פערשטעהט זיך, אז איך בין געווען דערביי... וואס איז דען?“ „נא—פערשטעהסט דען ניט, אז ער האט זיך טאקי צוליעב דעם

אנגע'שכור'ט?“

„טאקי צוליעב דעם? ניט מעגליך!...“

אייליא האט גאנץ קלאהר ארויסגעזעהן, אז דער פעטער קימערט זיך וועניג וואס וועגען יאקאו'ן, און דאס האט נאך פערשטארקט זיין פיינרליכעס געפיהל צום הויקער. ער האט נאך קיינמאל טערענטי'ן ניט געזעהן אזוי פרעהליך, און דעם פעטער'ס פרעהליכקייט, גלייך נאך יאקאו'ס טרעהרען, האט איהם שטארק אויפגערעגט. ער האט זיך אנדערגעזעצט לעבען פענסטער און א זאג געטהאן צום פעטער:

„נו, פארוואס געהסט דו ניט אריין אין שענק?...“

„דארט איז פעטרוכא אליין... איך מוז מיט דיר ריידען...“

„אזוי? מכה וואס א שטייגער?“
 דער הויקער איז צוגעגאנגען נאָהנט צו איהם און נאנץ שטיל
 האָט ער געזאָגט:
 „איך געה באלד אוועק. דו בלייבסט דאָ איבער אליין און...
 ס'הייסט... אזוי...“
 „נו, מאך עס שנעלער,“ האָט איליאַ געזאָגט.
 „גלייך, גלייך... כ'וואָלט געוואָלט, הייסט עס... ס'איז ניט אזוי
 לייכט צו זאָגען...“ האָט טערענטי גערעדט מיט א האַלב אונטערדריק-
 טער שטימע, און זיינע אויגען האָבען בשעת מעשה געפונקעלט.
 „דו ווילסט ריידען פון מיר — ווי? ...“
 „גאנץ ריכטיג... פון דיר אויף... אבער אפריהער... כ'האַב, הייסט
 עס, אָבגעשפּאַרט אביסעל געלד...“
 איליאַ האָט א קוק געטהאָן אויף איהם און האָט ארויסגעשאַסען
 מיט א ווילדען געלעכטער.
 „וואָס איז דאָס? פארוואָס לאַכסט דו?“ האָט זיך דער פעטער
 אָנגערופען א דערשראָקענער.
 „גאַרנישט... נא, דו האַסט, הייסט עס, געלד אַ ב ג נ ע-
 ש פ אַ ר ט...“
 איליאַ האָט שטארק בעמאָנט דאָס וואָרט „אָבגעשפּאַרט.“
 „יא, אזוי איז עס...“ האָט טערענטי געזאָגט, ניט קוקענדיג אויף
 איליאַ'ן. „צוויי הונדערט רובעל וועל איך געבען אויפ'ן קלויסטער...“
 „אזוי...“
 „און הונדערט דיר...“
 „הונדערט?“ האָט איליאַ א פרעג געטהאָן מיט כעס. און מיט
 איינמאָל איז איהם קלאָהר געוואָרען, אז ביי זיך אין האַרצען האָט
 ער שוין לאַנג געהאַפט, אז דער פעטער וועט איהם שענקען ניט נור
 הונדערט רובעל, נור א סך א גרעסערע סומע. ער איז געווען ביזן
 אויף זיך, וואָס ער האָט גאָר געקענט האַבען אזא מיאוס'ע האַפנונג.
 ווי אויך אויפ'ן פעטער, וועלכער וויל איהם שענקען אזוי וועניג. ער
 איז אויפגעשטאַנען פון שטוהל, האָט זיך אויסגעצויגען אין דער
 הויך, און מיט א צו להכעיס'דיגען, שפאַטישען טאָן האָט ער געזאָגט:
 „איך דאַרף דיין גע'גנב'עטעס געלד גאָר ניט... פערשטעהסט?“

א פערציטערטער האָט דער הויקער אַבגעטראָטען צוריק און איז אַראָבגעזונקען אויף זיין בעט — נאָנץ בלייב און עלענד. די האָר האָבען זיך איהם געשטעלט דובאַם, דאַס מויל האָט ער געהאלטען אָפען, און שטיף, מיט צושראַקענע, נאָרישע אויגען, האָט ער געקוקט אויף איליא'ן.

„נא — וואָס קוקסט דו מיך אזוי אָן? כ'דאַרף ניט דיין געלד...“
 „הערר יעזוס קריסטוס!“ האָט טערענטי מיט אַ הייזעריגען טאָן געקרעכצט — „פאָרוואָס דען ניט, מיין ליעבינקער... פאָרוואָס ניט?... איליושא!... דו ביסט ביי מיר געווען פאָררעכענט פאַר אַ זעהן...“
 האָט ער אין אַ קורצער וויילע אַרום געשעפטשעט. „כ'האָב דאָך נור... פון דיינעטוועגען... אויס מורא פאַר דיין שיקזאַל... גענומען אויף מיר די זינד... נעהם דאָס געלד... נעהם'ס, אַניט וועט מיר גאָט דער האָר ניט מוחל זיין...“

„אזוי—ו—י!“ האָט זיך איליא אַבגערופען שפּאַטיש. „מיט אַ רעכענברעטעל אין דער האַנד ווילסט דו קומען פאַר גאָט!... אַה, איהר... כ'האָב דיך אַפנים געבעטען, דו זאָלסט צו'גנב'ענען דאָס געלד ביים אַלטען יערעמע? וואָס פאַר אַ גוטער מענש דאַס איז געווען דער, וועמען איהר האָט בע'גנב'עט!“

„איליושא! דו האסט דאָך אויף ניט געבעטען, אז דו זאָלסט געבוירען ווערן...“ האָט דער פעטער געזאָגט, אויסשטרעקענדיג בשעת מעשה מיט אַ לעבערליכער מיענע די האַנד נאָך איליא'ן. „ניין, נעהם נור אַקאַרשט דאָס געלד... אום גאַמעס ווילען. צוליעב קריסטוס'ן טהו עס! צוליעב די רעמונג פון מיין נשמה... וועל איך קומען צוריק — דאן קריגסט דו אלעס... און דערווייל — נעהם דאָס... מיין טהייעריג-קער! גאָט וועט מיר די זינד ניט פערנעבען, אז דו וועסט ניט נעהמען דאָס געלד...“

ער האָט איינפאָד געבעטעלט. זיינע ליפען האָבען געציטערט און איז זיינע אויגען איז געלעגען אן אויסדרוק פון שרעק. איליא האָט איהם אָנגעקוקט און ער האָט זיך אליין ניט געקענט ערקלערען, צי האָט ער מיטלייד מיט'ן פעטער אָדער ניט.

„נא, זאָל זיין אזוי! כ'וועל עס נעהמען...“ האָט ער ענדליך גע-זאָגט און איז גלייך אַרויס פון צימער. ס'האָט איהם מורא'דיג פער-

דראסען, וואָס ער האָט סוף כל סוף נאַכגעגעבען דעם פעטער — ער האָט זיך עפעס אליין, אין זיינע אייגענע אויגען, געפיהלט ערנידעריגט דורך דעם, וואָס וועלען איהם די הונדערט רובעל נאָך אלעמען העל־פען? וואָס קען ער אָנהויבען צו טהאָן מיט זיי? יא. ווען דער פעטער וואָלט איהם כאָטש אָנגעבאָטען אזוי, א טויזענד רובל אַנשטאָט הונדערט — דאן וואָלט ער געווען אימשטאַנד צו פערבעסערן זיין עקזיסטענץ, האָבען א רוהיגערעם, גליקליכערעם לעבען, ווייט פון די מענטשען... ווי וואָלט א שטייגער געווען, ווען ער זאָל א פרעג טהאָן דעם פעטער, וויפיעל ער האָט אייגענטליך געהאט אויף זיין חלק פון'ם שמאטעס־קלייבער'ס געלד? אבער דער דאָזיגער געדאַנק איז איהם נאָר געווען דערווידער...

פון דער צייט אָן, וואָס איליא איז בעקאַנט געוואָרען מיט אַלימ פיאדא'ן, איז איהם פילימאָנאָוו'ס הויז פאַרגעקומען נאָך שמוציגער און ערגער ווי פריהער. אָט די ענגשאפט און דער שמוץ האָבען ארויס־גערופען אין איהם אן איינפאַכען עקעל, פונקט ווי אימיצער וואָלט ארומגעפאַהרען איבער זיין לייב מיט קאַלטע, גליטשיגע הענד. היינט האָט ער דאָס דאָזיגע געפיהל געהאַט נאָך שטאַרקער ווי אלע מאָל. ער האָט זיך קיין אַרט ניט געקענט געפינען אין דיזען הויז, און אָהן א שום בעשטימטען צוועק האָט ער זיך געלאָזט ארויפגעהן די טרעפּ, צו מאטיצא'ן אויפ'ן בוידים. אויפ'ן וועג איז איהם אויפגעקומען א מאַדנער, שמערצליכער געדאַנק: ער האָט געפיהלט, אזוי ווי דאָס דאָזיגע הויז וועט איהם נאָך אמאָל אריינווארפען אין א שרעקליכער, אונגעריכטער צרה...

פערטיעפט אין אזעלכע מחשבות איז ער אריין צו מאטיצא'ן אין שטיבעל און האָט זי געטראָפען זיצען אויף א שטוהל, לעבען איהר ברייטען בעט. זי האָט אויפגעהויבען די אויגען צו איהם, א מאַך גע־טהאָן מיט'ן פינגער ער זאָל שווייגען, און מיט א טיעפער גראַבער שטימע, עפעס אזוי ווי א שטורמוינד וואָלט ערגעץ רוישען גאַנץ ווייט, האָט זי געזאָגט:

„שמיל! זי שלאָפט!...“

אויפ'ן בעט איז מאשא געלעגען צונויפנעדערעהט ווי א קנויל און

געשלאָפען.

„וואס זיינען דאס פאר געשיכטען, הא?״ האט מאטיצא גע-
שעפטשעט און האט בשעת מעשה צאָרנדיג געפינטעלט מיט די גרויסע
אויגען איהרע. „די קינדער שלאָגען זיי גאר און מאכען זיי פאר קא-
ליקעס, די פערפלזכטע רשעים! זיך צו טשעפען מיט קליינע קינדער!
איינגעזונקען זאָלען זיי ווערען, די זשוליקעס!...״
איליא איז געשטאנען ביים אויווען, האט אויסגעהערט מאטיצא'ס
קללות און האט בעטראכט די צארטע געשטאלט פון'ם שוסטער'ס
טאכטער, וועלכע איז געווען בעצויגען עפעס אזוי ווי מיט א גרוי-
הייטעל.

„וואס וועט פאָרט ווערן פון דעם אַרים קינד?״... איז איהם
דורכגעלאָפען א געדאנק אין מוח.
„ווייסט דו, אז ער האט אויך מאשקא'ן געשלאָגען, דער באנד-
דיט?״ האט מאטיצא ווייטער גערעדט. „ביים צאָפ האט ער זי גע-
שלעפט, דער פערפלזכטער גנב, דער אלטער פיאניצע! זיין זוהן האט
ער געשלאָגען, און דאָס מידעל — און פון הויז וויל ער זיי ביידע
דורכטרייבען — ווייסט שוין, הע? וואוהיין זאָל זי געהן, די אַרעמע
יתומה? ווי?״

„אפשר וועל איך קענען איהר פערשאַפּען א שטעלע...״ האט זיך
אַנגערופען איליא, זיך דערמאָנענדיג, אז אַלימפיאדא האט געזוכט א
דיענסט-מידעלע.

„דו!״ האט מאטיצא געשעפטשעט מיט א טאָן פון פארוואַרף.
„דו קומסט דאָך איצט כסדר אהער נור ווי א גרויסער מאן, ווי א
פריץ... דו וואקסט עפעס גאָר פאר זיך, ווי א יונגער אייכענבוים... ניט
קיין שאַטען ניסט דו און ניט קיין פרוכט... האסט שוין לאנג געקענט
עפעס טהאָן פאר איהר... וואָס זשע! האסט גאָר קיין מיטלייך ניט
אויפ'ן קינד?״...״

„נו, ווארט זשע אקארשט אָב און פייף ניט אזוי,״ האט זיך איליא
אַנגערופען ברוגז'לעך. „ס'איז פאר איהם געווען א נאנץ גוטער אויס-
רייך, טאקי גלייך אריבערצוגעהן צו אַלימפיאדא'ן, און ער האט א
פרעג געטהאָן מאטיצא'ן:

„וויפיעל איז זי אַלט, מאשוטקא?״

„פופצען יאהר... פארוואָס? וואָס מאכט עס דען אויס ווי אַלט

זי איז? זי זעהט אויס, אזוי ווי זי וואלט נאך קיין צוועלף יאהר ניט געווען — אזוי צארט און איידעל איז זי... אך גאט. יא, א ריין קינד איז זי נאך! צו נישט, צו גארנישט טויג זי, וואס וועט פון איהר ווערן? דאס בעסטע וואלט פאר איהר געווען, ווען זי כאפט זיך שוין גארניט אויף מארגען אין דער פריה..."

איליא'ס קאפ איז געווען אַנגעפילט ווי מיט א געדיכטען טומאן. בשעת ער איז ארויס פון דאד־שטיבעל. אין א שטונדע ארום איז ער געשטאנען ביי דער טהיר פון אליאמפיאדא'ס וואוינונג און האט גע-ווארט, מען זאל איהם עפענען. א היבשע וויילע האט ער געמוזט וואר-טען אין דער קעלט. ענדליך האט זיך הינטער דער טהיר געלאָזט הע-רען א דינע, ביזע שטימע:

"ווער איז?"

"איד..." האט געענטפערט לונעו, ניט וויסענדיג, ווער ס'האט אייגענטליך געפרעגט. אלימפיאדא'ס שטוב־פרוי, א דיקע פערזאן מיט פרישטיקעס אויף דער צורה, האט געהאט א גראבען, הויכען קול, און א חוץ דעם פלעגט זי תמיד עפענען די טהיר, ניט פרעגענדיג ווער דאס איז.

"צו וועמען דארפט איהר?" האט די שטימע הינטער דער טהיר געפרעגט פון דאס ניי.

"איז אלימפיאדא דאנילאָווא אין דערהיים?"

די טהיר האט זיך מיט אמאל אויפגעמאכט, און אין איליא'ס געזיכט האט א בלישטש געטהאן א העלער ליכטי־שין. דער אינגעל האט געגעבען א שפרונג צוריק, האט צוזאמענגעדריקט די אויגען און האט מיט פערוואונדערטע בליקען געקוקט צו דער טהיר, עפעס אזוי ווי דאס, וואס ער האט געזעהן, וואלט איהם פארגעקומען ווי א חלום.

מיט א לאַמפ אין דער האנד איז אנטקעגען איהם געשטאנען א קליינער אלטיטשקער מיט א שווערען, ברייטען, רויטליכען שלאָפ־ראַק. דעם אלטען'ס קאפ איז כמעט אין גאנצען געווען פליכעוואטע, נאך א שמאלער קראנץ פון גרויע האַר איז געווען אויסגעלייגט פון איין אויער צום אנדערן, און אונטען, ביי דער מאַרדע, האט געציטערט א קורץ, דיין בערדעל, וואס איז געווען אויך אזוי גרוי ווי די האַר פון

קאפ. ער האט געקוקט איליא'ן גלייך אין פנים אריין. זיינע שארפע, דורכדרינגענדע אויגען האבען געהאט א בייזען גלאנץ, און די אוי- בערשטע ליפ, בעצויגען מיט א דינעם שנירעל פון האר, האט זיך בעוועגט ארויף און אראב. אויך דער לאמפ האט געציטערט אין דער דארער, טונקעלער האנד.

„ווער ביסט דו דען? נא, קענסט דאך אריינקומען!...“ האט דער אלטער געזאגט. „ווער ביסט דו?“

איליא האט פערשטאנען, ווער ס'איז געשטאנען פאר איהם. ער האט געפיהלט, אז דאס בלוט קומט איהם ארויף צום קאפ, און זיין הארץ האט זיך אָנגעפילט מיט א געמישטען געפיהל פון עקעל און צארן. אט דאס איז אלזא זיין קאנקורענט, וועלכער טהיילט זיך מיט איהם מיט'ן האלזען און קושען, מיט די לאסטשעריי פון דער דאזיגער פיינער, זויבערער פרוי!...

„איך בין — א הויזירער...“ האט ער געזאגט מיט א פינסטערער מיענע, אריבערטערטענדיג בשעת מעשה די שוועל.

דער אלטער האט איהם צוגעפינטעלט מיט'ן לינקען אויג און האט א שמיכעל געטהאן. די אויגען זיינען איהם געווען רויט ווי פיי- ער, און פון מויל האבען אַנשטאט צייהן ארויסגעטשירעט א פאך געלע. שפיציגע ביינדלאך.

„אזוי, אזוי — א הויזירער! הע הע! וואס פאר א הויזירער?“ האט דער אלטער געפרעגט מיט א כיטרען שמיכעל, אונטערלייכטענ- דיג בשעת מעשה מיט'ן לאמפ איליא'ן אין פנים אריין.

„איך האנדעל מיט אלערהאנד קלייניגקייטען... מיט פארפום, מיט בענדער... און אזוי ווייטער,“ האט איליא געענטפערט און אראבגע- לאזען דעם קאפ. ס'האט איהם אָנגעכאפט א שווינדעל און רויטע פלעקען האבען איהם גענומען טאנצען פאר די אויגען.

„אזוי... אזוי... אזוי! מיט בענדעלעך און שנירעלעך!.. יא, יא, יא...! בענדעלעך און בשמים'לעך... וואס לופטערן די שטיבעלעך... וואס זשע פערלאנגסט דו א שטייגער דא, טהיערער הויזירער מיינער? הא?“

„כ'דארף האבען צו אלימפיאדא דאנילאָווא'ן...“

„וואָס—אַ—אַס? צו איהר? נא, נא... וואָס זשע דארפסט דו דאָס אזוינס צו איהר, הע?“
 „איך... ס'קומט מיר נאָך אביסעל געלד ביי איהר, פאר סחורה...“
 האָט איליא קוים מיט מאטערניש ארויסגערעדט.
 ער האָט עפעס געפיהלט א מאַדנע, אונבעגרייפליכע פורכט פאר דעם דאָזיגען עקעלאפטען מאן און ער האָט איהם פיינט געהאט ווי דעם טויט. אין דעם אלטען'ס שטילען, דיניטשקען קול, אזוי ווי אין זיינע ביזע אויגען, איז געלעגען עפעס, וואָס האָט זיך אריינגעגראכען. איינגענבערט אין איליא'ס הארץ, וואָס האָט איהר טיעף בעליידיגט און ערניעדריגט.
 „געלד קומט דיר נאָך? א קליינער חוב? שעה—עהן. פיינ בחור'ס...“

דער אלטער האָט פלוצלונג צוגענומען דעם לאַמפ פון איליא'ס געזיכט, האָט זיך געשטעלט אויף די שפיץ פיס, זיך אָנגעבויגען מיט זיין געלען, פערקנייטשטען געזיכט גאנץ נאָהענט צו איליא'ס אויער, און מיט אַ כיטרען שמייכלעלע האָט ער איהם אַ פרעג געטהאן אין דער שטיל:

„און וואו איז דער חשבון? גיב אקארשט אהער דעם חשבון?“
 „וואָס פאר אַ חשבון?“ האָט איליא געפרעגט, אַבטרעמענדיג אַ דערשראָקענער צוריק.

„נא, פון דיין בעל הבית! דער חשבון פאר אלימפיאדא דאני לאָוונא'ן! האָסט איהם דאָך מיטגעבראכט? ווי? וויין אקארשט אהער! כ'ועל איהם אוועקטראַגען צו איהר... נא, גיכער, גיכער!..“
 דער אלטער האָט זיך אלץ געהנטער צוגערוקט צו איליא'ן, עפעס אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט ארויפקריכען אויף איהם, און ער, איליא, האָט זיך אַבגערוקט הינטערוויילאכס צו דער טהיר צו. פאר מורא איז איהם געוואָרען טרוקען אין מויל.

„כ'האב דאָך גאָר קיין חשבון ניט מיט מיר!“ האָט ער געזאָגט גאנץ הויך און פול מיט פערצווייפלונג; ס'האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אזוי ווי עטוואָס שרעקליכעס מוז אין אַ וויילע ארום געשעהן.
 אין דער רגע אבער האָט זיך הינטער דעם אלטען בעוויזען אַלימפיאדא'ס הויכע, פיינע געשטאַלט. רוהיג, ניט קיין פינגעל טהאַנדיג

מיט קיין אויג אפילו, האָט זי א קוק געטהאָן איבער'ן אלטען'ס קאַפּ
אויף איליא'ן, און אויף איהר געזעצטען, געלאסענעם שטייגער גע-
פרענט :

„וואָס איז דאָ אזוינס, וואסילי גאוורילאָוויטש?“
„א, הויזירער איז דאָ... ער זאָגט, ס'קומט איהם נאָך געלד פון
אייך. איהר האָט ביי איהם בענדלעך געקויפט? איהם ניט בעצאָהלט,
ווי? הע הע! איז ער געקומען איצט... און פערלאַנגט זיין געלד...“
ער האָט אַרומגעטאַנצט פאר אַלימפּיאַדא'ן אהין און אהער, און
געפינטעלט מיט די אויגען א וויילע צו איהר און א וויילע צו איליא'ן.
מיט א שטרענגען מאַך מיט דער רעכטער האַנד האָט זי איהם אָבגע-
שטופט אָן א זייט, דערנאָך האָט זי אריינגעלייגט דיזעלבע האַנד
אין דער קעשענע פון איהר מאַנטעל און האָט שטרענג א זאָג געטהאָן
צו איליא'ן :

„וואָס איז דאָס פאַר א גאַנג? האָסט ניט געקענט קומען אין אז
אַנדער צייט?“

„גאַנץ ריכטיג!“ האָט דער אַלטער א געשריי געטהאָן מיט זיין
קוויטשעדיגער שטימע. „זאָ דומקאַפּ, ניט אמת? קומסט, ווען מען
דאַרף דיר אַם וועניגסטען, דו עזעל וואָס דו ביסט!“
איליא איז געשטאַנען אזוי ווי פערשטיינערט.

„שרייט ניט אזוי, וואסילי גאוורילאָוויטש! ס'פאַסט ניט!
האַט זיך אַלימפּיאַדא אָבגערופען. דערנאָך האָט זי זיך אומגעקעהרט
צו איליא'ן און געזאָגט: „וויפיעל קומט דיר נאָך? דריי רובעל מיט
פערציג קאַפּיקעס, ניט וואַהר? נאַ, אַט האָסט דו'ס!“

„און טראָג זיך טאַקי שוין אב פון דאַנען!“ האָט דער אַלטער
פון דאָס ניי געקוויטשעט. „ערלויבט, איד אַליין וועל צוריקגען... איד
אַליין, איד אַליין!“

ער האָט פערלייגט די פאַלעס פון זיין שלאָפראַק איינע איבער
די אַנדערע, האָט געעפענט די טהיר און א געשריי געטהאָן צו איליא'ן:

„נאַ, טראָג זיך!...“

איליא איז געשטאַנען אין פראַסט לעבען דער פערשלאָסענער
טהיר און געקוקט אויף איהר מיט אויסגעגלאַצטע אויגען, אזוי ווי א
גולם. ער האָט ניט בעגריפען אויף ריכטיג, צי איז דאָס אַלץ, וואָס ער

האָט געזעהן, א מיאוס'ער חלום אָדער א ביטערע ווירקליכקייט. אין איין האַנד האָט ער געהאַט זיין היטעל און אין דער אנדערער האָט ער געהאַלטען פעסט דאָס געלד, וואָס אַלימפיאדא האָט איהם געגעבען. אזוי איז ער געשטאַנען א היבשע ווילע, ביז וואנען ער האָט דער-פיהלט, אז דער פראַסט האָט זיך אויסגעלייגט אזוי גי אן אייזיגער רייף ארום זיין שאַרבען און אז זיינע ביינער זיינען פערפראָרען פון קעלט. דאן האָט ער אָנגעטהאַן זיין היטעל, אריינגעלעגט דאָס געלד אין קעשענע, אריינגעשטופט די הענד אין די אַרבעל פון פאַלטאַ; דער-נאָך האָט ער פערצויגען די אַקסלען, און מיט אן איינגעבויגענעם קאַפּ איז ער לאַנגזאַם אַרונטער די גאַס. ער האָט געפיהלט, עפעס אזוי ווי זיין האַרץ וואָלט פערגליווערט געוואָרען ווי א שטיק אייז, און אזוי ווי א פאַר שווערע קוילען וואָלטען זיך איהם אַרומגעקאַמטשעט אין קאַפּ אהין און אהער און וואָלט איהם געהאַקט אין די שלייפּען. פאַר זיינע אויגען האָט געשוועבט דעם אַלמען'ס טונקלע געשטאַלט מיט דעם געלען קאַפּ, בעגאַסען מיט דעם קאַלמען ליכט פון לאַמפּ... און דאָס געזיכט פון דיזען אַלמען האָט געשמייכעלט מיט רשעות, ביטערקייט און טריאומף...

13.

אויף מאַרגען נאָך דעם צוזאַמענטרעפּען זיך מיט אַלימפיאדא'ס גרייזגראַען ליובאַוויניק, איז איליא לאַנגזאַם און שווייגעדיג אַרומגע-גאַנגען איבער דער גרויסער גאַס פון דער שטאַדט ארויף און אַראָב. ער האָט ניט אויסגערופּען זיין סחורה, ווי זיין שטייגער איז געווען. נאָר ער האָט מיט א פינסטערען בליק געקוקט אויף זיין קאַסטען מיט וואַאַרע, און טיעף אין זיין האַרצען איז געלעגען פערבאַרגען א שווער. ביטער געפיהל. ער האָט כסדר געזעהן פאַר זיך דעם אַלמען'ס שפאַ-טיש געזיכט, אַלימפיאדא'ס רוהיגע בלויע אויגען און די האַנד-כעווע-גונג איהרע, בשעת זי האָט איהם נעכטען געגעבען דאָס געלד. אין דער טרוקענער, פראַסטיגער לופט האָבען זיך אַרומגעיאַגט שאַרפע

קליינע שטיקלעך שנעע, וועלכע האָבען איהם אזוי ווי מיט נאָרלען
געשטאַכען אין פנים...

ער איז נאָר וואָס דורכגעגאנגען פערביי א קליינעם מאַגאזינדעל,
וואָס איז געשטאַנען אריינגערקט טיעף אין דער גאס, צווישען א
קירכע און דאָס הויז פון א רייכען סוחר. איבער דער טהיר פון קלייט
איז געהאנגען אן אלטע, פערזשאַווערטע שילד מיט דער אויפשריפט:
„ו.ו. ג. פּאַלעקטאָו'ס וועקסעל-געשעפט. אויפקויף פון אלטע
גאָלד און זילבער, מעטאלענע צירונג מיט הייליגע בילדער, אנטיקען
פון יעדען סאַרט און אלטע מטבעות.“

„אַז איליאַ איז פערבייגעגאנגען פערביי דער טהיר פון קלייט,
האַט זיך איהם אויסגעדוכט, אזוי ווי ער וואָלט פון דער אנדער זייט,
הינטער די גלעזערנע שויבען, געזעהן דאָס געזיכט פון אן אלטען מאַן.
וואָס קוקט אויף איהם מיט שפאַט און פערנייגט זיך פאר איהם. לונגען
האַט שטאַרק חשק געקראָגען, אַנצוקוקען דעם אלטען פון נאָעהנט.
אַן אויסרייד האָט ער לייכט געפונען: אזוי ווי אלע הויזירער פלעגט
ער בעהאלטען יעדע אלטע מטבע, וואָס איז איהם נור געקומען אין דער
האנד און ער פלעגט זי דערנאָך פערקויפען א וועקסלעך מיט א געווי-
סען פערדייענסט. ער האָט אויך איצט געהאט ביי זיך עטליכע אועלכע
מטבעות. ער האָט זיך אַלזאָ אומגעקעהרט צוריק, האָט מיט אמאָל אן
עפען געטהאָן די טהיר. איז אריין מיט זיין קעסטעל אין מאַגאזין
אריין, און אראַבנעהמענדיג דאָס היטעל האָט ער געזאָגט:
„אַ גוטען טאָג אייך!“

דער אלטער איז געזעסען הינטער'ן שמאַלען פערקויף-טיש און
האַט זיך געפאַרעט ארום א הייליגען בילד, וואָס איז געווען בעשלאַ-
גען מיט א מעטאלענעם ראם; ער האָט עס געוואָלט צונעהמען, און
האַט גראַד געהאלטען אין ארויסציהען מיט א קליין צוויינגעל די
טשוועקלעך, מיט וועלכע דאָס בילד איז געווען אַנגעשלאָגען. ער האָט
תחילת א קוק געטהאָן אויף איליאַ'ן, אבער ער האָט זיך גלייך ווידער
גענומען צו דער ארבייט, און ניט קוקענדיג אין זיין זייט אפּילה, האָט
ער זיך אַבגערופען:

„גוטען טאָג... וואָס דארפט איהר גוטס? ...“

„איהר האָט מיר דערקענט?“ האָט איליאַ געפרענט.

דער אלטער האָט איהם אָנגעקוקט א צווייטען מאָל.
 „אפשר האָב איך דיך דערקענט... וואָס זשע ווילסטו דו?“
 „איהר קויפט דאָך אלטע מטבעות?“
 „וויין אקאָרשט אהער!“

איליא האָט אוועקגערוקט דאָס קעסטעל אויפ'ן רוקען און גענור מען זוכען די קעשענע, וואו ער האָט געהאלטען דאָס בייטעלע מיט די מטבעות. ער האָט זי אבער ניט געקענט געפינען. זיין האנד האָט געציטערט, פונקט ווי דאָס הארץ זיינס, וואָס האָט זיך געצאפעלט אי פאר האָס צום אלטען, אי אויס מורא פאר איהם און איז געווען דורכ געדרונגען מיט א מאָדנעם געפיהל, אן אונבעשטימטע לוסט, אַבצור טהאָן עפעס אן אקט. בשעת ער האָט אזוי געזוכט אונטער דער פּאַלע פון זיין פּאַלטאָ, האָט ער מיט א האַרטגעקיגען בליק געקוקט אויף דעם אלטען'ס פליכעוואטען, קליינעם קאַפּ, און א שוידער איז איהם אריי בער איבער'ן לייב.

„נא, האָסטו זיי שוין אמאָל?“ האָט זיך דער אלטער מיט א ביי זער אָנגערופען צו איהם.

„אַט שוין!“ האָט איליא געענטפערט אין דער שטיבל.
 ענדליך איז איהם געלונגען ארויסצוקריגען זיין געלד-בייטעל פון קעשענע. ער איז צוגעגאנגען נאָהענט צום טיש און האָט אויסגעשאַ טען זיינע מטבעות אויף איהם. דער אלטער האָט זיי בעטראכט מיט א שנעלען בליק.

„ווייטער נאָרנישט?... הם...“

ער האָט גענומען די זילבערנע מטבעות מיט זיינע דינע געלע פינגער און האָט זיי בעקוקט איינציגווייז, צומורמלענדיג פאר זיך:
 „קאטהערינא די צווייטע... אַננא... קאטהערינא... פאוועל... נאָך א פאוועל... א קרייצדובעל... א צוויי און דרייסיגער. הם—ווייס דער טייוועל וואָס דאָס איז פאר א מטבע! נא—דאָס דארף איך ניט, ס'איז אין גאנצען אַבגעריבען...“

„אַבער מען זעהט דאָך נאָך דער גרויס נאָך, אז עס איז א פער טעל רובעל,“ האָט איליא גראָב געזאָגט.

„פאר פופצען קאָפיקעס געהט איך עס... מעהר ניט!“
 דער אלטער האָט א שאַר געטהאָן די מטבעות אן א זייט, האָט

ארויסגעצויגען דאס טיש־קעסטעל מיט'ן געלד און גענומען דארט
 עפעס זוכען. א ווילדער, שטעכענדער צארן האָט דורכגענומען איליא'ן
 און האָט זיך געגראָבען און געגעבערט אין איהם אזוי ווי א פראַסטיר
 גער קאלטער אייזען. ער האָט אויסגעשטרעקט זיין אָרעם און זיין געד
 זונדער קולאק האָט געטראָפּען דעם אלטען אין דער שליוף אריין. דער
 געלד־וועקסלער האָט א פליה געטהאָן צו דער וואַנד און האָט זיך געד
 געבען א שטארקען קלאַפּ אין קאָפּ. ער האָט זיך אבער גלייך אָנגעד
 שפארט מיט דער ברוסט אָן טיש, האָט זיך אָנגעהאלטען אָן איהם
 פעסט מיט ביידע הענד און האָט אויסגעשטרעקט זיין דינעם האַלז
 צו איליא'ן. לונגעו האָט געזעהן ווי די דערשטאַקענע אויגען איהם
 קליינעם דונקעלן געזיכט האָבען זיך געקאטשעט אהיז און אהער, זיי
 נען שיער ניט ארויסגעקראַכען, און די ליפּען האָבען געציטערט. ער
 האָט געהערט דעם אלטען'ס דורכדרינגענדע, קרעכצענדע און האַלב־
 דערשטיקטע שטימע.

„אום נאַטעס־ווילען! ... טייבעלע מיינס! ...“

„הא, דו לומפּ איינער!“ האָט זיך איליא אָבנערופּען אין דער
 שטיל און האָט מיט עקעל צוזאמענגעפרעסט דעם אלטען'ס האַלז. ער
 האָט איהם געוואַרגען און געדריקט און האָט איהם גענומען דרעהען
 און שאַקלען אהין און אהער. דער אלטער האָט געכאַרבעלט און מיט
 אלע כחות געזוכט זיך צו וועהרען אנטקעגען איליא'ן. די אויגען זיינע
 זיינען פערלאָפּען געוואַרען מיט בלוט, דערנאָך זיינען זיי געוואַרען
 אלץ גרעסער און גרעסער און האָבען גענומען פליסען מיט טרעהרען.
 די צונג איז ארויסגעקראַכען פון טונקעלן מויל און האָט זיך גענומען
 דרעהען אהין און אהער, פונקט ווי זי וואַלט זיך אויסגעלאַכט פון'ם
 מערדער. די וואַרעמע שפייאכץ האָט זיך ארויפגעשפּריצט אויף איר
 ליא'ס האַנד און א הייזעריגע, פייענדיגע כאַרכלעריי האָט זיך
 ארויסגערדעהט פון'ם אלטען'ס האַלז. מיט די קאלטע, אויסגעקרימטע
 פינגער האָט דער געלד־וועקסלער אָנגעכאַפּט איליא'ן פאר'ן האַלז—
 ער, איליא, אבער האָט פערביסען די ליפּען. פּערוואַרפּען דעם קאָפּ
 אהינטער און אלץ שטארקער געדריקט און געטרייסעלט דעם אלטען'ס
 האַלז. און ער וואַלט איהם ניט ארויסגעלאָזען פון די הענד, זאָגאר
 ווען אימיצער וואַלט אין דעם אויגענבליק אריינגעקומען אין מאַגאזין

און ארויפגעפאלען אויף איהם הינטערוויילאכס. מיט א ברענענדיגע שנאה און א מורא'דיגען שרעק האָט ער געזעהן ווי ביי פּאַלעקטאָוו'ן זיינען די אויגען וואָס ווייטער אלץ גרעסער געוואָרען, און אלץ לייך דענשאַפּטליכער, אלץ ווילדער האָט ער איהם געוואָרען. און וואָס שווערער עס איז געוואָרען דעם אלטענ'ס קערפּער, אלץ לייכטער איז געוואָרען איליא'ן אויפ'ן האַרצען. ענדליך האָט ער אבגעלאָזען דעם געלד'זעקסלעך און האָט איהם א שטויס געטהאָן פון זיך. דער טויטער קערפּער איז אנדערגעפאלען ווי א שטיק האַלץ אויף דער ערד, הינט מער'ן לאַנגען טיש.

איצט האָט זיך איליא אומגעקוקט ארום זיך: אין קלייט איז געווען שטיל און פון דער אנדער זייט טהיר, אויף דער גאָס, האָט געשאַמען א געריכטער שנעע. אויף דער ערד, לעבען איליא'ס פיס, זיינען געלעגען צוויי שטיקלעך זיף, א בייטעלע און א קניילכעל באַנד. ער האָט פערשטאַנען, אז די דאָזיגע זאכען זיינען ארויסגעפאלען פון זיין קעסטעל, ער האָט זיי אלואַ אויפגעהויבען און ארוינגעלעגט זיי צוריק אויף זייער אָרט. דערנאָך האָט ער זיך אריבערגעבויען איר בער'ן קלייט'טיש און האָט נאָך אמאָל א קוק געטהאָן אויפ'ן אלטען, וועלכער איז געלעגען אויסגעצויגען אין דעם שמאַלען שטיקעל פלאץ. צווישען טיש און דער וואַנד. דער קאָפּ זיינער איז אראַבגעהאנגען איר בער דער ברוסט; מען האָט גאַרניט געקענט זעהן דערפון, אויסער די געלע, פליכעוואמע פאטי'לניצע. מיט אמאָל האָט לונגעו דערזעהן דאָס אָפענע טיש-קעסטעל מיט געלד — גאָלדענע און זילבערנע מטבעות האַבען איהם געבלישטשעט אין די אויגען, וואו ער האָט זיך אומגעקוקט האָט ער געזעהן פעקלעך מיט אסיגנאַציעס, מיט פּאַפּיר-געלד... ער האָט א ציטער געטהאָן פון פרייד און האָט האַסטיג גענור מען איין פעקעל, א צווייטעס און א דריטעס, האָט זיי ארונטער-געלייגט אונטער'ן העמד און האָט זיך מיט מורא נאָך אמאָל אומגע-קוקט ארום זיך...

פאַרזיכטיג, זיך ניט איילענדיג, איז ער ארויס אין גאָס. א דריי טריט פון קלייט איז ער געבליבען שטעהן, האָט צוגעדעקט זיין קעפּ-טעל מיט דער סעראַטע און גענומען שפּאַנען ווייטער אין'ס געריכט-טען שנעע, וואָס איז געפאלען אַהן אן אויפהער. א קאַלטער, געריכטער

טומאן האָט איהם ארומגענומען. איליא האָט אָנגעשטעלט די אויגען און געקוקט מיט אָנשטרענגונג פאַראַוים, עפעס אזוי ווי ער וואָלט וועלען דורכקוקען דורכ'ן טומאן. פּלוצלונג האָט ער דערפיהלט אַ ווייטאָג אין די אויגען — ער האָט זיי אָנגעטאַפּט מיט די פינגער פון זיין רעכטער האַנד, און אַ דערשראָקענער איז ער געבליבען שטעהן. עפעס אזוי ווי די פּיס וואָלטען איהם פּערפּראָרען געוואָרען און וואָלטען זיך ניט געקענט ריהרען פון אַרט. איהם האָט זיך אויסגעדוכט, אַז די אויגען זיינע זיינען איהם אַרויסגעקראָכען פון די לעכער. אזוי ווי פּאַלוקעטאַוו'ס, און אַז זיי וועלען אויף תּמיד אזוי בלייבען. וועלען זיך שוין קיינמאַל ניט קענען צומאַכען און מען וועט אין זיי גלייך קענען דערקענען, אַז ער האָט בעגאַנגען דעם פּערברעכען. עס האָט אויסגעזעהן, אזוי ווי די אויגען וואָלטען אין גאַנצען געווען אַב־געשטאַרבען. ער האָט אַ טאַפּ געטהאַן מיט די פינגער די אויבערשטע ברעמען און האָט דערפיהלט אַ שטאַרקען שמערץ אין זיי. אַ היבשע וויילע האָט ער זיך אומזיסט געמאַטערט צו צומאַכען די ברעמען. די מורא האָט איהם אָנגענומען דעם אַטהעם. ענדליך איז איהם געלונגן גען צו פּערמאַכען די אויגען. ער האָט זיך געפּרעהט מיט דער פינגער טערקייט, וואָס האָט איהם ארומגערינגעלט, און בלינדערהייט, ניט זעהענדיג קיין זאך אַרום זיך, איז ער געשטאַנען אויף אַן אַרט און האָט איינגעאַטהעמט און אריינגעזויגען אין זיך די קאַלטע לופּט...

מיט אַמאָל האָט זיך אימצער אָנגעשטויסען אַן איהם. ער האָט זיך שנעל אומגעקוקט און האָט דערזעהן פּערבייגעהן אַ הויכגעוואקסענעם מענשען מיט אַ קורצען פּעלץ. איליא האָט אזוי לאַנג נאַכגע־קוקט דעם אונבעקאַנטען, ביז יענער איז פּערשוואַונדען אין'ם געדיכ־טען שנעע. דערנאָך האָט לונגעו אָנגערוקט דאָס היטעל איבער די אוי־ערן און גענומען שפּאַנען ווייטער אויפ'ן טראַטואַר, נאָך אימער פּיהר לענדיג אַ ווייטאָג אין די אויגען און אַ שווערקייט אין קאַפּ. ס'האָט איהם געצויגען אין דער פּלייצע, די פינגער פון דער האַנד האָבען זיך ניט ווילענדיג צוזאַמענגעדריקט מיט אַ קראַמפּ און אין האַרצען האָט ער דערשפּירט אַ מין געפּיהל פון עקשנות, פון איינגעשפּאַרט־קייט, וואָס האָט פּערטריבען פון דאָרט די מורא, וואָס האָט איהם ביז אהער געשראַקען.

אזוי איז ער געגאנגען ביז דעם פלאץ, וואו דער וועג ווערט דורכ-געקרייצט פון פערשידענע גאסען. דאָרט האָט ער דערזעהן די גרויע געשטאַלט פון אַ פּאַליציסט און איז שטילערהייט, גאַנץ שטיל צוגע-גאַנגען גלייך צו איהם. זיין הארץ האָט אויפגעהערט קלאַפּען, בשעת ער איז צוגעקומען נאָהענט צום פּאַליציסט־מאַן.

„אַט דאָס הייסט אביסעל אַ וועטערל!“ האָט איליאַ געזאָגט, זיך צולאָזענדיג גאַנץ נאָהענט צום פּאַליציסט און איהם אריינקוקענדיג גלייך אין פנים אריין.

„יא—א, ס'שנעט גאַרניט שלעכט! נו, וועט עס גאָט צו דאָן קען אויך וואַרעמער ווערן,“ האָט דער פּאַליציסט־מאַן געענטפערט מיט אַ צופרידענעם אויסדרוק אין דעם גרויסען, רויטען, בעבערדעלמען גע-זיכט.

„וויפיעל זאָל איצט זיין דער זייגער?“ האָט איליאַ אַ פרעג געטאָן.

„מיר וועלען באלד זעהן!“ דער פּאַליציסט האָט אָבגעקלאַפט דעם שנעע פון זיינע אַרבעל און האָט אַרונטערגעשטעקט די האַנד אונטער זיין מאַנטעל.

לונעוו האָט זיך תחלת געפיהלט בערוהיגט אביסעל, אבער גלייך איז אויף איהם ווידער אמאָל אָנגעפאלען אַ מורא, שטעהענדיג דאָ לעבען דעם דאָזיגען מענשען. ער האָט פּלוצלונג אויסגעשאַסען מיט אַ טרוקענעם, געצוואונגענעם געלעכטער.

„וואָס איז דער געלעכטער מיט דיר?“ האָט דער פּאַליציסט־מאַן געפרעגט, עפענענדיג מיט'ן נאָגעל דאָס דעקעל פון זייגער.

„ווי דו זעהסט אויס — פערשאַטען מיט שנעע פון קאַפּ ביז די פיס!“ האָט זיך איליאַ אָבגערוּפּען.

„דאָס זאָל איינעם ניט פאַרשימען — גאַנצע עמערס־ווייז שנעעט'ס דאָך! ס'איז האַלב צוויי אַ זייגער. ס'הייסט, פינף מינר-טען פעהלען נאָך דערצו... יא, ברודער, דאָס גיט אונז די וועלט צו זעהן, דאָס וועטער... דו וועסט זיך אַצונד אריינגעהן אין אַ שענק, אין דער וואַרים, און איד מוז דאָ נאָך אָבפֿינסטערן ביז זעקס אזיר-גער. נאָ — גיב אַקאַרשט אַ קוק, איז דיין קאַסטען איז פול מיט שנעע!“

דער פאליציסט האט א זיפץ געטהאן און צוגעמאכט דעם דעקעל פון זיינער.

„יא, כ'געה אצונד אין שענק אריין,“ האט זיך איליא אָבגערוד פֿען מיט א געצוואונגענעם שמייכלע, און אזוי ווי ער וואָלט דערביי עפעס א בעשטימטע כונה געהאט, האָט ער נאָך צוגעלייגט די ווערטער: „אָט דאָ, אנטקעגען, געה איד אריין.“

„הע דו, מאך נור קיין חוזק גיט פון מיר!“ האָט דער פאליצייר מאן אונטערגעבורטשעט.

אין שענק האָט זיך איליא אנדערגעזעצט ביים פענסטער. ער האָט געוואוסט, אז פון דעם דאָזיגען פענסטער קען מען ארויסזעהן די צערקווע, וועלכע איז געשטאנען לעבען פאָליועקטאָוו'ס קלייט. איצט אבער איז אַלצדינג געווען פֿערהאנגען אזוי ווי מיט א ווייסען פֿאַרהאנג. איליא האָט זיך צוגעקוקט ווי אזוי די שטיקער שנעע פֿלִי־ הען פֿערביי דעם פענסטער און לייגען זיך אויס אויף דער ערד, צו דעקענדיג די פוס־טריט פון די פֿערבייגעהער אזוי ווי מיט א דיקען, ווייסען טאפעט. דאָס הארץ האָט איהם שטארק געקלאַפֿט, אבער דאָך גיט שווער. אזוי איז ער געזעסען און געווארט, וואָס וועט ווייטער געשעהן, און ס'האָט זיך איהם אויסגעדוכט, אז די צייט ציהט זיך עפעס אזוי לאַנגזאָם, אזוי לאַנגזאָם...

אז דער קעלנער האָט איהם צוגעטראָגען דעם טהעע, האָט ער זיך גיט געקענט איינהאלטען און האָט איהם א פרעג געטהאן:

„נא, וואָס הערט זיך עפעס אויף דער גאס? גיטאָ נאָר קיין גייעס?“

„ס'איז וואַרעמער געוואָרען, אסך וואַרעמער,“ האָט דער קעלנער געענטפֿערט און איז גלייך גיט געוואָרען.

איליא האָט אלץ געווארט און געווארט. ער האָט געפֿיהלט ווי ער איז עפעס מיעד און שלעפֿעריג געוואָרען ער האָט זיך אַנגעגאָ- סען א גלאַז טהעע, אבער ער האָט גיט געטרונקען. פון אַרט האָט ער זיך גיט געריהרט און האָט אויך פון קיין זאך גיט געטראכט. דערנאָך איז איהם מיט אמאָל מורא'דיג הייס געוואָרען — ער האָט זיך אויפֿ- געקענפעלט דעם קאַלנער פון זיין פּאַלמאָ, און אַנריהערענדיג די מאַרדע זיינע מיט די הענד, איז ער געבליבען א פֿערציטערטער. ס'האָט זיך

איהם אויסגעוויזען, אז דאָס זיינען נאָר ניט זיינע הענד, נאָר פרעמד
דע, קאלטע הענד, די הענד פון'ם שונא האָבען עס איהם אָנגע-
ריהרט. ער האָט זיי געהאלטען פאר די אויגען און האָט בעטראכט די
פינגער זיינע — די הענד זיינען געווען ריין, פונדעסטוועגען איז איהם
ארויף א געדאנק אויפ'ן מוח, אז מען וועט זיי דארפען גוט ארומוואַ-
שען מיט זיף...

„פאָליועקטאָו איז דער'הרג'עט געוואָרען!“ האָט פלוצלונג אי-
מיצער אריינגעשריגען אין שענס אריין.

איליא האָט זיך א כאפ געטהאָן פון שטוהל, עפעס אזוי ווי די
דאָזיגע נייעס וואָלט נור איהם אָנגעגאנגען. אבער אויך אלע איבעריגע
געסט זיינען איבערראשט געוואָרען און האָבען זיך א וואָרף געטהאָן
צו דער טהיר, זיך אַנטהאַנדיג אונטערוועגס די היטלען זייערע. איליא
האָט א וואָרף געטהאָן א צעהן קאָפעדיגען אויפ'ן טיש, האָט אויפ-
געהאנגען זיין קעסטעל מיט סחורה איבער דער פלייצע און איז
נאָכגעגאנגען די אנדערע געסט מיט דערזעלבער שנעלקייט.

לעבען פאָליועקטאָו'ס מאגאזין האָט זיך שוין געהאט אָנגעקלי-
בען א גרויסער עולם פון מענטשען. פאָליציילייט זיינען ארומגעלאָפען
אהין און אהער און, ווי דער שטייגער איז, געשריען אויף די פער-
זאמעלטע און זיי געטריבען פון איין אָרט אויפ'ן צווייטען. אויך דער
בעבערדעלטער, מיט וועמען איליא האָט נור וואָס גערעדט, איז דאָרט
געווען. ער איז געשטאַנען לעבען טהיר, האָט אָבגעהאלטען דעם עולם,
וואָס האָט זיך אלץ געשפארט געהנטער צו דער קלייט, און געקוקט
אויף יעדען איינעם מיט פינסטערע בליקען, זיך רייבענדיג אלע וויילע
מיט דער האַנד אָן דער לינקער באַק, וועלכע איז איצט נאָך רויטער גע-
ווען ווי די רעכטע.

איליא האָט זיך אנידערגעשטעלט לעבען איהם און האָט זיך צו-
געהערט וואָס דער עולם רעדט. לעבען איהם איז געשטאַנען א הויף
געוואקסענער סוחר מיט א שווארצער באָרד און מיט א שטרענגען גע-
זיכט און האָט געקנייטשט מיט'ן שטערן, זיך צוהערענדיג ווי אן אל-
טער מאן מיט א פוקסענעם פעלץ דערצעהלט די געשיכטע:

„דער משרת'ל קומט אהיים,“ דערצעהלט דער אלטער, „און
מיינט, דער בעל הבית זיינער איז אודאי געפאלען אין חלשות. לויפט

ער אוועק צו פעטער סטעפאנאוויטש... „אך“, מאכט ער, „קומט תיכף אריבער צו אונז, דער בעל הבית איז קראנק געוואָרען!“ נאָ, דער דאָ- זיגער מאכט, פערשטעהט זיך, קיין שהיות ניט, און ווי ער קומט אריין, דערזעהט ער: דער אלטער איז טויט! דאָס הייסט אביסעל אָן אקט! און אז מען בערעכענט זיך נור: די חוצפה, איז מיטען העלען טאָג, איז אזאָ לעבעדיגער גאָס... ס'איז גאָר נישט צו גלויבען, בנאמנות!“

דער סוחר מיט דער שוואַרצער באָרד האָט אַ הוסט געטהאָן און מיט אַ שטרענגען טאָן האָט ער געזאָגט:

„דאָס איז גאָט'ס פינגער, אַ גאָט'ס זאָך איז דאָס! דער הערד גאָט האָט אפנים זיין תשובה ניט געוואָלט אָננעהמען...“

לונעוו האָט זיך אַ שפּאַר געטהאָן פאַראויס, כדי נאָך אמאָל אַ קוק צו טהאָן דעם סוחר אין געזיכט; דערביי האָט ער זיך אָנגעשלאָגן גען מיט זיין קעסטעל אָן איהם. דער סוחר האָט אַ געשריי געטהאָן, אָבגעשטופט איליא'ן מיט'ן עלענבויען אָן אַ זייט, אויסגעשטעלט אויף איהם אַ פאַר ביסטרע, ביזע אויגען און געזאָגט:

„וואוהין קריכסט דו פאַרט מיט דיין קאסטען?“

דערנאָך האָט ער זיך ווידער אמאָל געווענדעט צום אלטען:

„ס'שטעהט געשריבען: קיין האָר אפילו ווערט ניט געקרימט פון מענשען'ס קאָפּ אָהן גאָט'ס ווילען...“

„וואָס איז דאָ פאַראַן וואָס צו ריידען?“ האָט זיך דער אלטער אָבגערופען און האָט צוגעשאַקעלט יענעם מיט'ן קאָפּ. און אַ פינטעל טהאָענדיג מיט די אויגען האָט ער דערנאָך שטילערהייט צוגעלייגט:

„ס'איז דאָך בעוואוסט, אַז גאָט רעכענט זיך מיט'ן רשע... זאָל מיר דער האָר אין הימעל מוחל זיין! ס'איז אַ זינד צו ריידען וועגען דעם, אָבער אויך שווייגען איז שווער...“

„און גיב נור אקארשט אכטונג,“ האָט דער שטרענגער סוחר וויי- טער געזאָגט, „מען וועט דעם שולדיגען ניט געפינען, זאָלסט געדיינ- קען מיינע ווערטער!“

לונעוו האָט זיך צולאכט. זיך צוהערענדיג צו דעם דאָזיגען גע- שפרעך האָט זיך איהם עפעס אויסגערוכט, אזוי ווי ער וואָלט בעקר- מען נייע כחות און נייעם מוטה. וואָלט איהם אין דער רגע אימיצער

א פרעג געטהאן: „דו האסט עם איהם דער'הרג'עט? — וואָלט ער מיט טראַץ און אַהן א שום מורא געענטפערט: „יא!...“

מיט דעם דאָזיגען געפיהל אין האַרצען האָט ער זיך דורכגע-
שפארט דורכ'ן עולם, נאָהענט לעבען דעם פּאַליציי-מאן: דיזער האָט
איהם אָנגעקוקט, מיט כעס איהם א שטויס געטהאָן אין דער פלייצע
און זיך צושריען אויפ'ן קול:

„וואוהין פאַרט? וואָס האָסט דו דען צו טהאָן דאָ? ... געה זיך
דיר דיין וועג!“

איליא האָט אָבגעטראָטען און האָט זיך אָנגעשלאָגען אין איינעם
פון די פּערזאָמעלטע, ער האָט פון דאָס ניי געקראָגען א שטויס, און
אימיצער האָט געשריגען:

„דערלאַנגט איהם איינס אין מוח, אזוי, ער זאָל פיהלען!“
דאָ איז לונגעו ארויס פון גערענג, האָט זיך צוגעזעצט אויף די
טרעפּ פון קירכע און געלאַכט אין זיך פון די אלע מענשען. ער האָט
געהערט ווי דער שנעע ווערט צורייבען אונטער זייערע פיס און פון
די שטילע געשפרעכען זייערע האָט ער נור געקענט כאַפּען ווערטער,
איינצעלנע אָבגעהאַקטע פראַזען:

„קיין אנדער צייט האָט ער שוין ניט געפונען, דער לומפּ, ווען
אָבצוטהאָן די חזיר'ן, נאָר איצט, בשעת איד בין אויף דיענסט!“
„אין דער גאַנצער שטאָרט האָט ער גענומען די העכסטע פראַ-
צענטען. א בייטעל-שניידער איז ער שטענדיג געווען...“

„ס'ווייל גאָר היינט ניט אויפהערען צו שנעען... מען הויבט ניט
אָן זעהן וואָס טהוט זיך דאָרט, אין קלייט...“

„די פעל האָט ער זיי אראָבגעשוונדען, די בעלי חובות זיינע...“
„ער איז דאָך אבער פאַרט געווען א מענש... א רחמנות אויף
איהם,“ האָט זיך אן אנדערער אָבגערופען.

„זיי זיינען אלע גייציג, קוקען נור ארויס אויף פראַפיט...“

„אָט זעה! זיין פרוי איז אָנגעקומען...“

„א—אָד די אונגליקליכע!“ האָט א זיפּל געטהאָן אן אָבגערי-
סענער פויער.

לונגעו איז אויפגעשטאנען און האָט געזעהן, ווי א דיקע, עלטע-

רע פרוי איינגעהילט אין א שווארצען טוך איז מיט מאטערניש ארויס פון א ברייטען שליטען, וואס איז געווען בעדעקט מיט א ברען-פעל. דער עלצטער פון דער פאליצי-וואך און נאך עפעס א מאן האבען זי אונטערגעהאלטען ביים ארויסגעהן.

„אך, מיינע גוטע, מיינע ליעבע!“ האט זיך געהערט איהר צייטערנדע, דערשראקענע שטימע, און דער גאנצער עולם ארום איהר האט געשוויגען שטיל.

איליא האט אָנגעקוקט די אלטיטשקע און האט געטראכט פון אַלִימפֿיאַדאַן.

„דער זוהן זיינער איז גאָר ניטאָ היע, וואָס?“ האָט אימִיצער אַ פֿרעג געטאָן אין דער שטיל.

„ער איז אין מאַסקווע, זאָגט מען...“

„ס'פאסט זיך מן הסתם אזוי צום רומעל... נא, דער וועט שוין זויסען ווי אזוי זיך צו טרייסטען!...“

„כ'מין עפעס אזוי!...“

לונעוו האט אויסגעהערט די דאָזיגע געשפרעכען און א שוידער איז איהם אריבער איבער'ן לייב. ס'איז איהם אפילו געווען אנגע-נעהם צו הערען, אז קיינער בעדויערט ניט פאָליועקטאָו'ס סוף, דאָך אָבער האָבען אָט די אלע מענשען, א חוץ דעם סוחר מיט דער שוואַר-צער באָרד, אויסגעזעהן אין זיינע אויגען אזוי דום, אזוי אונערטרעג-ליך. אין'ם סוחר האָט געשמעקט א געוויסע שטריינגקייט און שטארק-קייט פון גלויבען, אבער אלע איבעריגע זיינען דאָ געשטאַנען אזוי ווי די קלעצער און זיך געפרעגעלט אין זייער נאָרישע, עקעלהאפטע פלווי-דעריי.

ער האָט אויסגעווארט ביז וואנען מען האָט ארויסגעטראָגען פאָ-ליועקטאָו'ס טייטען קערפער פון קלייט, און דערנאָך איז ער אוועק גאָהיים — א דערפראָרענער, א פערמאטערטער, אבער דאָך מיט א רוהיג געמיטה, אין דער היים האָט ער זיך פעררינגעלט ביי זיך אין צימער און אָנגעהויבען צעהלען דאָס געלד, וואָס ער האָט מיטגע-בראכט: אין צוויי דיקע פעקלעך זיינען געלעגען צו פינגר הונדערט רובעל אין א פעקעל, און קליינע אסיגנאַציעס; אין דריטען — אכט הונדערט פופציג רובעל. עס איז געווען נאָך א קליין פעקעלע מיט

קופאנעם, די האַט ער ניט איבערגעזעהלט. ער האַט איינגעוויקעלט דאָס גאנצע געלד אין אַ פּאַפּיר, און דעם קאַפּ אָנגעשפּאַרט אָן די הענד, האַט ער גענומען טראַכטען, וואו מען פּערשטעקט עס ערגעץ. בשעת ער איז אזוי געזעסען און געטראַכט האַט ער דערפּיהלט, אז דער קאַפּ ווערט איהם מורא'דיג שווער, און אז די אויגען קלעפען זיך איהם פון שלעפעריגקייט. ענדליך האַט ער בעשלאָסען, צו בעהאלטען דאָס געלד אויבען, אויפ'ן בוידים, און מיט'ן פּעקעל אָפען אין די הענד האַט ער זיך גלייך געלאָזט געהן ארויף. אין קאַרידאָר האַט ער בער געענט יאָקאָוו'ן.

„אה, דו ביסט שוין געקומען!“ האַט יאָקאָוו געזאָגט.

„יא, איד בין געקומען...“

„ווי גלייך דו ביסט... וואָס זשע, ביסט קראַנק?“

„גאנץ געזונד בין איד גראָד ניט...“

„וואָס טראַגסט דו דאָ?“

„וואָס איד טראַג דאָ? האַט עס אָבעקלונגען פון איליא'ס ליפען. און פּלוצלונג איז ער פּערציטערט געוואָרען, אויס מורא, אז ער קען נאָך אויספּלודערען זיין סוד, און ער האַט גענומען ריידען אויף גיך. האַלטענדיג בשעת מעשה דאָס פּעקעל אין דער לופטען:
„ס'איז בענדלאַך... ווייטער גאַרנישט... פון מיין הויזרער-קעס-טעל...“

„וועסט קומען טרינקען טהעע?“ האַט יאָקאָוו געפּרעגט.

„איד? גלייך קום איד, די מינוט...“

ער איז אויף גיך דורכגעלאָפען דורכ'ן קאַרידאָר. די פּיס זיינען איהם געווען אזוי ווי אונטערנעהאקט און דער קאַפּ שווער, אזוי ווי ער וואָלט געווען שכור. די טרעפּ צום בוידים איז ער ארויפגעגאנגען לאנגזאָם און פּאַרויכטיג, מורא האַבענדיג, ער זאָל ניט מאַכען קיין גערויש אָדער אימיצער זאָל איהם ניט בעגעגענען אין מיטען דרינען. אז ער האַט שוין געהאט בעגראַבען דאָס געלד — לעבען קוימען, אין דער פּאַרלאַנגע — האַט זיך איהם מיט אַמאָל געדוכט, אז אימיצער האַט זיך בעהאלטען דאָרט אין אַ ווינקעל, אין דער פינסטער, און איהם נאָכגעקוקט וואָס ער טהוט. ס'האַט זיך איהם שטאַרק געוואָלט אַ זאָרף טהאָן אַ שטיין אהין, אין יענעם ווינקעל, נור ער האַט זיך

אבער באלד בערעכענט, אז דאס לוינט זיך ניט, און ער איז שטי-
לערהייט צוריק ארונטער פון די טרעפ. ער האָט שוין מעהר קיין
מורא ניט געהאט — ס'האָט אויסגעוויזען, עפעס אזוי ווי ער וואָלט
זי, די מורא, איבערגעלאָזען אויבען, אויפ'ן בוידים, צוזאמען מיט'
געלד. אבער שווערע צווייפלען האָבען זיך איצט אויפגעכאפט אין זיין
הארצען.

„פאר וואָס האָב איך איהם דער'הרג'עט? האָט ער זיך געפרעגט.
אז ער איז אריין אין קעלער, איז איהם מאַשא, וועלכע האָט
געהאלטען אין מאכען דעם סאמאָוואַר, אנטקעגען מיט דעם פרעה-
ליכען אויסרוף:

„אָה, ווי פריה דו ביסט היינט דאָ!“

„דאָס איז צוליעב'ן שנעע,“ האָט ער געענטפערט. און טאקי גלייך
נאָכדעם האָט ער מיט א גערייזמען טאָן ווייטער געזאָגט: „וואָס
הייסט א שטייגער פריה ביי דיר? איך בין געקומען אזוי ווי תמיד...
ווען ס'איז די צייט צו קומען... זעהסט דאָ, אז ס'איז שוין פינסטער,
דום גענועל וואָס דו ביסט...“

„דאָ איז אפילו אין מיטען האַלבען טאָג אויך פינסטער... נור
וואָס האָסט דו זיך עפעס אזוי צושריגען?“

„כ'שריי, ווייל איהר רעדט מיר עפעס אלע, אזוי ווי די שפיאָ-
נען — „ביסט אזוי פריה געקומען — וואוהין געהסט דו? — וואָס
טראַנסט דו דאָרט? ... וואָס געהט דאָס אייך אלצדינג אָן?“

מאַשא האָט איהם אָנגעקוקט מיט דורכדרינגענדע בליקען און
מיט א טאָן פון פאָרוואַרף האָט זי זיך אָבגערוּפּען:

„איי, איי, איליא — וואָס פאר א בעל נאוו'ניק דו ביסט עס
אביסעל געוואָרען!“

„טו כאַפט אייך אלעמען דער טייוועל!“ האָט לונגעו געשאַלטען.
זיך אנירערענצענדיג ביים טיש. מאַשא האָט זיך געפיהלט בעלדיינט.
האָט דערלאַנגט אויף איהם א בייזען קוק און האָט זיך אָבגעקעהרט אָן
א זייט און גענומען בלאָזען אין קוימען פון סאמאָוואַר. דאָס צארטע,
קליינע מיידעל האָט אלע וויילע א טרייסעל געמאָזן מיט איהרע
שוואַרצע לאַקען און זיך צוהוסט, ווען דער רויך איז איהר אריין אין
די אויגען. איהר געזיכט איז געווען מאַגער, און די דונקעלע רינגען

ארום איהרע ברעמען האבען נאך איהרע אויגען קענטיגער, גלענצענער דער געמאכט. זי איז געווען עהנליך צו יענע בלומען, וואס שפראצען אויף אין די פערוואקסענע ווינקלען פון גארטען, צווישען גראז און קראפערע...

איליא האט געקוקט אויף איהר און געטראכט דערפון, ווי אזוי דאס דאזיגע קינד לעבט זיך דא אלליין אין איהר אונטער דר'ערדיגער גרוב, ווי עס ארבייט אזוי ווי די ערוואקסענע מענשען, ווייסט פון קיין שום פרייד ניט, וועט פיליכט קיינמאל אין לעבען דערפון ניט וויסען און שטענדיג בלייבען אין דער דאזיגער ענגשאפט, אין דעם דאזיגען שמוץ. ער אבער קען אצונד, ווען ער וויל נור, לעבען אזוי, ווי ער האט זיך שטענדיג געוואונשען צו לעבען — אין רוה און אין רייניקייט. ביי דעם געדאנק איז איהם עפעס פרעהליך געווארען אויפ'ן הארצען, אבער ער האט זיך אין דערזעלבער צייט געפיהלט שולדיג פאר מאשא'ן אין די אויגען.

„מאשא! האט ער זיך פלוצלונג אָבערופען.

„נא, וואס איז, דו ווילדער דו?“ האט זיך געלאזט הערען מא-שא'ס דין קול'כעל.

„דו ווייסט... איך בין זעהר א שלעכטער מענש,“ האט לונעוו געזאגט און די שטימע זיינע האט געציטערט, בשעת ער האט איר בערגעוואויגען ביי זיך אין הארצען די פראגע: צי זאל ער איהר'ס דערזעהלען אָדער ניט?

מאשא האט זיך אומגעדריעהט צו איהם און האט איהם אָנגעקוקט מיט א שמיכעל.

„ס'איז ניטאָ קיינער, ווער ס'זאל דיר אמאל דורכברעכען די ביי-נער — אַט דאָס איז עס! דו שרעקליכער מענש וואָס דו ביסט!“ „נא, דו האב נור אקארשט געדולד!“ האט זיך איליא אָבער-פען.

„מיט דיר דארף מען גאָר קיין געדולד ניט האָבען!“ האט מאשא געענטפערט, און צוגעהענדיג שנעל צו איהם, האט זי האסטיג און מיט א בעטענדיגען טאָן ווייטער געזאָגט: „הער אקארשט, איליא, ליעבינקער — בעט דיין פעטער, ער זאל מיך מיטנעהמען מיט זיך — יא? בעט עס איהם! גאנץ טיעף וועל איך זיך פאר דיר פערבויגען

און דיר דאנקען דערפאר!"
 „וואוהין ווילסטו דו דען געהן? האָט אַ פּרעג געטהאָן איליא, וועלכער איז געווען שטארק פערנומען מיט זיין געדאנק און האָט זיך ווייניג וואָס צוגעהערט צו איהרע רייד.

„צו די הייליגע ערטער, מיין טהייערער — בעט איהם!"
 זי האָט צונויפגעלייגט די הענד און איז געשטאַנען פאר איהם אזוי ווי פאר אַ הייליגען בילד, און איהרע אויגען זיינען בשעת מעשה פול געוואָרען מיט טרעהרען.

„ווי שעהן דאָס וואָלט געווען!" האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט אַ זיפּ. „אזוי, אין פריהלינג־צייט... דורך פעלדער און וועלדער... איד וואָלט געגאנגען אלץ ווייטער און ווייטער... יעדען טאָג טראכט איד דערפון, יא, ס'חלום'ט זיך מיר זאָגאר כסדר, אז איד געה און געה... מיין ליבעיגקער, ווי גוט ס'וואָלט געווען, ווען איד... זעה, רעד מיט דיין פעטער, זאָג איהם, ער זאָל מיר מיטנעהמען! ער פאַלגט דאָך דיר... זיין ברויט וועל איד ניט עסען... כ'וועל אויפ'ן וועג נדבות בע־מען... כ'בין אזוי קליין — נישקשה, מען וועט מיר שוין געבען וואָס עס איז. וועסטו עס טהאָן, איליושא? די האַנד וועל איד דיר דערפאר קושען!..."

און פלוצלונג האָט זי אָנגעכאַפט זיין האַנד און האָט זיך אָנגע־בויגען איבער איהר. איליא האָט זי אָבגעשטויסען פון זיך און האָט זיך מיט אימפעט אויפגעכאַפט פון שטוהל.

„נאָריש מיידעל!" האָט ער גאנץ הויך א געשריין געטהאָן. „וואָס טוהסטו דו פאַרט, איד האָב דערוואָרגען א מענשען..."
 ער האָט זיך אליין דערשראָקען פאר די ווערטער, וואָס ער האָט אַרויסגערעדט און האָט גלייך ווייטער געזאָגט:

„אַפּשר.. אפּשר האָב איד מיט די הענד נאָר א זעהר שלעכטע זאך אָבגעטהאָן... און דו ווילסט זיי קושען?"

„אַבער לאָז מיר, איד בעט דיר!" האָט זיך מאשא אָבגערופען און איז פון דאָס ניי צוגעגאַנגען גאנץ נאָהענט צו איהם. „וואָס פאר אַן אונגליק שטעקט דען דערין? נו, אוראי וועל איד זיי דיר קושען! פעטרוכא איז ערגער פאר דיר, און דאָך קוש איד איהם פאר יעדעם שטיקעל ברויט די האַנד... מיר איז עס דערווידער, אבער ער וויל

אזוי — נו, גיב איד איהם א קוש אין האנד. און דערצו קנייפט ער מיד און בעטאפט מיד נאָד... דער אונפערשעהמטער!"

איליאָן איז מיט אמאָל געוואָרען לייכט און פרעהליך אויפ'ן הארצען — אפשר דערפון, וואָס ער האָט ארויסגערעדט יענע שרעק־ליכע ווערטער, און פילייכט אויך מחמת דעם וואָס ער האָט ניט אלץ אויסגעזאָגט. ער האָט א שמייכל געטהאָן, און שטילערהייט, מיט א ווייכען קול האָט ער זיך אָנגערופען צו מאשא'ן:

„גוט, איד וועל עס פועל'ן ביים פעטער! ביי גאָט, איד וועל עס פועל'ן ביי איהם! דו וועסט געהן מיט איהם אויף סכר אבות... כ'וועל דיר אויך מיטגעבען געלד אויפ'ן וועג...“

„דו מיין גוטינקער!“ האָט מאשא אויסגעשריגען, איז א שפרונג געטהאָן צו איהם און איהם ארויפגעפאלען אויפ'ן האַלז.

„טו לאָז שוין אמאָל אָב! הער אויף!“ האָט לונגעו ערנסט געדזאָגט. „כ'האָב דאָך דיר געזאָגט — דו וועסט מיטגעהן. וועסט בעטען גאָט פאר מיר, מאשומקא!“

„פאר דיר? אָה גאָט!“

איז דער טהיר האָט זיך בעוויזען יאקאָו און האָט פערוואונדערט א פרעג געטהאָן מאשא'ן:

„וואָס קוויטשעסט דו פאַרט אזוי? מען הערט עס אויפ'ן הויף אפילו!“

„יאשא!“ האָט דאָס מיידעל פרעהליך א געשריי געטהאָן און גענומען האַסטיג דערצעהלען: „איד געה אוועק פון דאנען... אויף די הייליגע ספרים... זיי געזונד! איליאָ האָט מיר פערשפראַכען צו צו־ריידען דעם הויקער... ער וועט מיד מיטגעהמען!“

און זי האָט געלאַכט, אויסער זיך פאר גליק.

„און ער וועט עס ווירקליך טהאָן?“ האָט יאקאָו פערטראכטער־

הייט א פרעג געטהאָן זיין פריינד.

„פארוואָס גיט? זי וועט איהם ניט זיין אין וועג... און פאר איהר איז עס גאנץ גוט. זעה כאַטש, ווי זי זעהט אויס — גאנץ פערשי־מעלט, עפעס גאַרניט ווי קיין מענש...“

„יא, געוויס...“ האָט יאקאָו געזאָגט. ער איז אנשוויגען געוואָרן דען אויף א ווילע און דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען שטיל צו פיי־פען.

„וואס איז דיר אזוינס?“ האט איהם איליא געפרענט.
 „אצונד בין איך אין גאנצען פערלארען! כ'בלייב איינער אליין
 דא, אזוי ווי די לבנה אין הימעל...“
 „דינג זיך א גיאנקע...“ האט זיך איליא אַבגערופען מיט א גע-
 לעכטער.

„בראנפען וועל איך טרינקען.“ האט יאקאוו געזאגט צושאַקלענ-
 דיג מיט'ן קאפ.

מאשא האט איהם אַנגעקוקט, האָט אַראַבגעלאָזען דעם קאָפּ אַי-
 בער דער ברוסט און איז צוגעגאנגען צו דער טהיר. פון דאָרט האָט
 זי מיט א טרויעריגען טאָן יאקאוו'ן געמאכט א פאַרוואורף:

„וואס פאר א שוואכער מענש דו ביסט עם אביסעל, יאקאוו!“
 „און איהר זייט, הייסט עם, שטארק! לאָזט איבער א פריינד
 אויף הפקר!... שעהנע מענשען זייט איהר, ניטאָ וואָס צו ריידען!
 ווי אזוי זאָל איך אריבערטראַגען דאָס לעבען — אַהו אייך?“

מיט א פינסטערער מיענע האָט ער זיך אנדערנגעזעצט ביים טיש,
 אנטקענען איליא'ן, און האָט זיך אַנגערופען:

„זאָל איך אפשר אויך מיטגעהן מיט טערענטי'ן — אין דער
 שטיב, קיינער זאָל ניט וויסען, ווי?“

„טהו'ס... איך וואָלט אנטלאָפען!...“ האָט איהם איליא אן עצה
 געגעבען.

„דו!... אבער מיר וועט דער טאטע נאָכשיקען די פאָלי-
 ציי!“

זיי זיינען אלע דריי אנשוויגען געוואָרען אויף א וויילע. און
 דערנאָך האָט יאקאוו אַנגעהויבען מיט א געצוואונגענער פרעהליכ-
 קייט:

„ס'איז דאָך אזוי גוט, שכור צו זיין! מען טראכט פון גאַרנישט,
 מען פערשטעהט גאַרנישט... און מען לעבט א גוטען טאָג...“

מאשא האָט ארויפגעשטעלט דעם סאמאָוואַר אויפ'ן טיש, און
 שאַקלענדיג מיט'ן קאָפּ האָט זי געזאָגט:

„אָה, דו... שעהמסט זיך גאַרניט צו ריידען אזוי?“
 „דו קענסט דערפון ניט ריידען,“ האָט זיך יאקאוו אַבגערופען

מיט כעס. „דער פאָטער דיינער קוקט זיך ניט אום אויף דיר... לאָזט

דיך טהאן, וואס דו ווילסט... לעבסט זיך נאך דיין אייגענעם ווילען נאך..."

"א שעה לעבען!" האט מאשא געענטפערט. „אנטלויפען וואָלט איך געוואָלט, זיך גאַרניט אומקוקען אפילו אויף אזא מין לעבען..." „ס'געהט אונז אלעמען שלעכט," האט איליא געזאָגט אין דער שטיל און איז ווידער ארוינגעפאלען אין א ים פון מחשבות.

יאקאָוו האט פערטראכטערהייט ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער און אזוי ווי צו זיך אליין גערעדט:

"ווען מען וואָלט זיך געקענט ווי עס איז ארויסרייסען פון דעם אלעמען, אנטלויפען... ערגעץ וואו!... זיצען אין וואַלד, ביי א טייך, און נאָכדיינקען איבער אלצדינג..."

"דאס וואָלט געווען א נארישער מיטעל, צו אנטלויפען פון לער בען!" האט זיך איליא אבגערופען מיט פערדרום.

יאקאָוו האט מיט א פאַרשענדען בליק א קוק געטהאָן איליא'ן גלייך אין געזיכט אריין און דערנאָך האט ער מיט א האלבען מויל גער זאָגט:

"דו ווייסט — כ'האָב געפונען א בוך..."

"וואָס פאַר א בוך?"

"א נאנץ אלטען... ס'איז אין לעדער געבונדען, ס'זעהט אויס ווי א תהלים, און איז אייגענטליך... אז אפיקורס'ישעס בוך. כ'האָב עס געקויפט ביי א טאטער פאַר זיבעציג קאָפיקעס..."

"ווי הייסט עס?" האט איליא א פרעג געטהאָן סתם אזוי אין דער וועלט אריין. ער האט גאָר קיין חשק ניט געהאט צו ריידען, נור ער האט געפיהלט, אז דאָס שווייגען קען נאָך ווערען געפעהרליך פאַר איהם, האט ער זיך דעריבער אָנגעטהאָן א כת, ארוינצוגעהן מיט זיין פריינד אין א געשפרעך.

"דאָס פאַדער־בלעטעל איז אָבערייסען," האט יאקאָוו געמעל־דעט מיט א נידעריגער שטימע — „אבער ס'רעדט זיך דאָרט מכה דעם אורשפרונג, דעם סאמע אָנפאנג פון אלץ, וואָס געפינט זיך אויף דער וועלט. ס'איז שווער צו לייענען... און שוידערליך איז דאָס... ס'שטעהט דאָרט, אז פריהער האט טהאלעס פון מילעט געפאַרשט נאָך דעם אורשפרונג פון דער וועלט: „ער האט געזאָגט, אז אלץ שטאמט

אָב פון וואסער, און אז גאָט געפינט זיך אין אלצדינג, ער איז די נשמה, די לעבענס־קראפט פון יעטוועדער זאך. און דאן איז געווען נאָך אן אפיקורס מיט'ן נאָמען דיאנאָראַם, וועלכער האָט געדִרונגען, אז ס'איז ניטאָ קיין איין איינציגער גאָט — ער האָט אַלזאָ ניט גע־גלויבט אין גאָט. און אויך עפיקור ווערט דאָרט דערמאָנט: ער זאָגט, אז „ס'איז אפילו יא פאָראַן איין גאָט, אבער ער זאָגט זיך פאר קיינעם ניט און קיינער נעהט איהם ניט אָן.“ דאָס הייסט אַלזאָ — ווען ס'איז אפילו יא פאראן א גאָט, האָט ער אויך די מענשען נאָר אין זינען ניט... אזוי פערשטעה איד עם ווייניגסטענס. לעב זיך דיר ווי דו ווילסט — ניטאָ קיינער ווער ס'זאָל זיך אומקוען אויף דיר וואָס דו טהוסט...“

איליא האָט זיך אויפגעהויבען פון שטוהל, און פערקנייטשענדיג דעם שטערן האָט ער איבערגעשלאָגען דעם פריינד זיינעם די רייד: „מען האָט געדארפט נעהמען דאָס דאָזיגע בוך און דיר פלעטען דערמיט דעם מוח!“

„פארוואָס?“ האָט זיך יאקאָוו אָנגערופען שטארק פֿערוואונדערט. ער האָט זיך געפיהלט בעליידיגט פון איליא'ס בעמערקונג. „כדי דו זאלסט עם מעהר ניט לייענען — דומקאָפּ וואָס דו ביסט! און יענער, וואָס האָט דעם בוך געשריבען איז אויך אזא דומ־קאָפּ ווי דו!“

לונעו האָט זיך א ווילע ארומגערעהט ארום טיש, דערנאָך האָט ער זיך אָנגעבויגען איבער זיין פריינד און האָט אָנגעהויבען צו שרייען אויפ'ן קול מיט פייער און צאָרן אויף יאקאָוו'ן, פונקט ווי ער וואָלט איהם מיט א האמער געקלאָפּט איבער'ן גרויסען קאָפּ זיינעם. „ס'איז פ א ר א ז א גאָט! הערסט דו? ער זעהט אלץ! ער ווייסט אלץ! לעבען איהם — איז קיינער ניטאָ! דאָס לעבען איז דיר געגעבען געוואָרען, כדי דיר צו לייטערן, און די זינד, כדי דיר אויס־צופראווען. וועסט דו ביישטעהן דעם נסיון — אָדער ניט? ביסט דו ניט בייגעשטאַמען — וועט קומען אויף דיר א שטראַף... מענסט זיכער זיין, אז זי וועט קומען! ניט פוּ'ם מענשען קריגסט דו דיין שטראַף — נאָר פון איהם... פערשטעהסט? אבער זיכער מענסט דו זיין — זי וועט ניט אויסענבלייבען, די שטראַף!“

„שא! האלט איין דעם גרים-צארן!“ — האָט זיך יאקאָוו אָנגע-
 רופען. „האָב איך דען עפעס געזאָגט וועגען דעם?“
 „אלץ איינס, צי דו האָסט יא געזאָגט, צי ניט! מעגסט דו זיין
 מיין ריכטער, האָ?“ האָט זיך לונגעוו צושריגען מיט אן אונבענרייפֿ-
 ליכען צאָרן, וועלכער איז אויף איהם פֿלוצלונג אָנגעקומען, און ער
 איז געוואָרען בלייב פאר אויפֿרעגונג. „קייין האָר פֿאלט דיר נישט
 פֿון קאָפּ, אַהו זיין ווילען, האָסט געהערט? און אויב איך האָב א זינד
 בעגאנגען — איז עס געווען זיין ווילען! דומקאָפּ איינער!“
 „אַט אפנים דו ביסט פֿון זינען אראָב — אָדער וואָס?“ האָט
 יאקאָוו געענטפֿערט שטארק דערשראָקען, זיך אָנשפּאַרענדיג בשעת
 מעשה אָן וואַנד. „וואָס פֿאַר א זינד האָסט דו דען בעגאנגען?“
 דורכ'ן גערויש און טומעל, וואָס האָט אָנגעגעבען מעשים אין
 זיינע אויערן, האָט לונגעוו געהערט יאקאָוו'ס פֿראַגע, און ס'איז איהם
 פֿאַרגעקומען, אזוי ווי א קאלטער ווינד וואָלט אויף איהם א בלאַז
 געטהאָן. ער האָט געקוקט מיסטרויאיש אויף יאקאָוו'ן און אויף מאַ-
 שא'ן, וועלכע זיינען אויך אונרוהיג געוואָרען דורך זיין אויפֿרעגונג
 און זיין געשריי.

„איך רעד דאָך נאָר אזוי, בררד משל“, האָט ער געזאָגט מיט א
 האַלב פֿערשטיקטער שטימע און האָט זיך צוריק אנידערגעזעצט אויף
 זיין פֿלאַץ.

„ביסט אפנים ניט געזונד, האָט מאַשא בעמערקט גאנץ שטיל.
 „דיינע אויגען זיינען עפעס אזוי קאלעמוטנע,“ האָט יאקאָוו פֿון
 זיין זייט געזאָגט און האָט ניט אראָבגענומען קיין אויג פֿון זיין פֿריינד.
 איליא האָט ניט ווילענדיג א מאַד געטהאָן מיט דער האַנד אי-
 בער די אויגען און געענטפֿערט גאנץ שטיל:

„ס'איז גאַרנישט, ס'וועט איבערגעהן.“

אין א פֿאַר מינוט ארום האָט ער דערפֿיהלט, אז ער וועט ווייטער
 ניט קענען אריבערטראָגען דאָס ראַזיגע שמערצליכע, אונאַנגענעהמע
 צוזאַמענזיין מיט זיינע פֿריינד, און ער איז אוועק צו זיך אין צימער.
 ניט אַבואַרטענדיג אויפ'ן טהעע אפֿילו.

ווי ער האָט זיך נאָר אויסגעצויגען אויפ'ן בעט, איז דער פעטער
 טערענטי אריינגעקומען אין שטוב. זייט דער הויקער האָט ביי זיך

אַבנעמאכט, צו געהן אויף די הייליגע ערטער, זוכען א פערנגעבונג אויף זיינע זינד, איז אויף זיין פנים געלענען א קלאָהרער, גליקליכער אויס-דרוק, פונקט ווי ער וואָלט פון איצט אָן שוין געפיהלט דעם טעם פון פרייד, וואָס די בעפרייאונג פון זיינע זינד וועט איהם פערשאפען. שטיל, מיט א שמייכלעלע אויף די ליפען, איז ער צוגעגאנגען צו זיין פלימעניק'ס בעט, און זיך צופענדיג פאר'ן בערדעל, האָט ער מיט א פריינדליכער שטימע געזאָגט:

„כ'האָב פריהער געזעהן ווי דו ביסט געקומען אהיים... און איד האָב זיך געטראכט: „געה אקאָרשט אריין א וויילע צו איהם און שמועס זיך מיט איהם אביסעל דורך!... מיר וועלען דאָך שוין ניט לאנג זיין דאָ אין איינעם!“

„דו געהסט אלאָ ווירקליך אוועק?“ האָט איליא געפרעגט מיט א טרוקענעם טאָן.

„אזוי, ס'וועט נאָר ווערן אביסעל ווארעמער, וועל איד ארויס... אויף דער „הייליגער וואָך“ וואָלט איד שוין געוואָלט זיין אין קיעוו.“ „הער נאָר אקאָרשט! זאָג, וואָלסט אפשר געוואָלט מיטנעהמען די קליינע מאשא'ן מיט זיך?“

„וואָס? ניין, דאָס געהט ניט,“ האָט זיך דער הויקער אבגערופען, א מאָך געבענדיג מיט דער האַנד.

„טו הער אקאָרשט אויס,“ האָט זיך איליא איינגע'עקשן'ט. „זי איז דאָ אין גאנצען איבעריג... און איז איצט אין די ריכטיגע יאָהרען... יאקאוו, פעטרוכא... און אזוי ווייטער... דו פערשטעהסט דאָך וואָס איד מיינט? דאָס דאָזיגע הויז דאָ איז פאר אלעמען אזוי ווי אן אב-גרונד... א פערפלוכט הויז! זאָל זי געהן... אפשר וועט זי שוין נאָר ניט קומען צוריק...“

„אַבער ווי אזוי קען איד זי דען מיטנעהמען מיט מיר?“ האָט טערענט געזאָגט מיט א וויינענדיגען קול.

„געהם זי נאָר, געהם זי מיט,“ האָט איליא גע'טענה'ט זיינס. „קענסט פערטהאָן די הונדערט רובעל, וואָס דו ווילסט מיר געבען, פאר איהר... איד דארף ניט האָבען דיין געלד... און זי וועט פאר דיר בע-טען... איהר געבעט האָט פיעל צו בעדייטען!...“

דער הויקער האט זיך פערטראכט און אין א וויילע ארום האט ער זיך אָבערופען :

„ס'האט פיעל צו בעדיימען... דאָס שטימט! דאָס האָסט דו... גאנץ ריכטיג געזאָגט... דאָס געלד אבער קען איד פון דיר ניט נעהמען. דערמיט בלייבט עס אזוי ווי מיר האָבען אָבערמאכט... און וואָס איז שייך צו מאַשקא'ן — וועל איד זיך מיט זיין...“

פעטער טערענטי'ס אויגען האָבען גליקליך אויפגעשיינט, און זיך צובויגענדיג צו איליא'ן האָט ער מיט א פרעהליכער בענייסטערונג גע-
שעפטשעט :

„וואָלסט וויסען מיט וואָס פאר א מענשען איד האָב זיך נעכ-
טען בעקענט, מיין לעבינקער! מיט א בעריהמטען מענשען, פיאָטר
וואַסיליטש הייסט ער... האָסט נאָך גאַרנישט געהערט פון דעם ביבעל-
קענער סיוואָוו? זעהר א קלוגער מענש! נאָך גאָט דער האַר אַליין
האָט איהם מיר צוגעשיקט... כרי ער זאל בעפרייען מיין זעלע פון'ם
צווייפּעל אין גאָט'ס נאָר און לייטזעליגקייט צו מיר, זינדיגער מענש
וואָס איד בין...“

איליא איז זיך געלענען שטיל אויפ'ן בעט — איין איינציגען
וואונש האָט ער געהאט: דער פעטער זאל אזוי גיך ווי מעגליך ארויס-
געהן פון צימער און איהם לאָזען אַליין. מיט האַלב פערמאכטע אויגען
האָט ער ארויסגעקוקט דורכ'ן פענסטער און האָט פאר זיך געזעהן די
הויכע, דונקעלע וואַנר פון שטאַל.

„מיר האָבען גערערט מכה די זינד און וועגען דער רעמונג פון
דער נשמה,“ האָט טערענטי ווייטער געשעפטשעט מיט פרומקייט.
„ער האָט צו מיר אזוי געזאָגט: „פונקט ווי די דלאָמע דארף האָבען דעם
שטיין, כרי ערשט אויף ריכטיג שאַרף צו ווערן, אזוי דארף דער מענש
אויף האָבען די זינד, כרי זיין נשמה זאל ווערן צובראָכען און ער זאל
זיך אנידערוואַרפען אין שטויב, גאָט דעם באַרמהערציגען צו די פיס...“
איליא האָט א קוק געטהאָן אויפ'ן פעטער און מיט א שפּאַטישען
שמייכל האָט ער זיך אָנגערופען :

„זאג נאָר — זעהט אָט דער ביבעל־קענער אַפּשד אזוי אויס ווי
דער טייוועל?“

„ווי קען מען זיך נאָר אונטערשטעהן אזוי צו ריידען?“ האָט

טערענטי אויסגעשריען, אבטרעטענדיג א שריט צוריק. „דאס איז דאך א נאטספורכטיגער מענש! ... א סך בעריהמטער איז ער נאך ווי דיין זיידע אנטפא איז געווען... יא—א, ברודער!“

און מאכענדיג מיט'ן קאפ, אזוי ווי ער וואלט נאך ניט געקענט מוחל זיין איליא'ן פאר די ווערטער זיינע, האט ער דערביי צוגעקלאפט מיט די ליפען.

„נא, זאל זיין אזוי!“ האט זיך איליא אָבערופען. „וואס נאך האט ער א שטייגער געזאגט?“

און פלוצלונג האט ער ארויסגעלאזט א טרוקענעם, אונאנגענהד מען געלעכטער. דער פעטער איז נשתומם געווארען, האט זיך אָבער רוקט פון איהם און געזאגט:

„וואס איז פאָרט מיט דיר?“

„גארנישט, גארנישט. ס'איז נאנץ ריכטיג געווען דאָס, וואָס ער האט געזאגט, דער דאָזיגער ביבעל־קענער... ס'פאסט זיך נאנץ גוט צו מיר... אף, דער רוח זאל עס כאפען! כ'בין איינפערשטאנען מיט איהם... פונקט פאר פונקט!...“

ער איז אנשוויגען געווארען, האט אריינגעקוקט דעם פעטער גלייך אין די אויגען אריין און דערנאך האט ער זיך אויסגערעהט מיט'ן פנים צו דער וואנד.

„ער האט אויך געזאגט,“ האט טערענטי פון דאָס ניי אָנגעהויי בען, „אז די זינד ניט דער נשמה פליגלען — פליגלען פון חרטה, אויף וועלכע זי הויבט זיך אויף ביז צו זיין כסא הכבוד, ביז צום טראָהן פון'ם אלמעכטיגען...“

„ווייסט נאָר וואָס?“ האט איהם איליא פלוצלונג איבערנעשלאָ-גען מיט א שמילען געלעכטער — „דו אליין סאמעוועסט זיך אויך אביסעל אין דעם שטן!“

דער הויקער האט אויסגעשטרעקט די אָרעמס אָ א זייט, אזוי ווי א גרויסער פויגעל, וואָס צושפרייט זיינע פליגלען, און איז געבלי-בען שטעהן אזוי ווי פערנליווערט פון שרעק און ענטריסטונג. לונגען אָבער האט זיך אויפגעזעצט אויפ'ן בעט, האט מיט דער האנד אָב געשטויסען דעם פעטער פון זיך און מיט א ביטערען טאָן געזאגט:

„טראָג זיך אָב פון מיר!“

טערענטי האָט זיך אויף גיך אַ הויב געטהאָן און איז געבליבען
 שמעוהן אין מיטען שטוב, שאַקלענדיג מיט'ן הויקער זיינעם. מיט אונ-
 רוהיגע בליקען האָט ער געקוקט אויף זיין פלימעניק, וועלכער איז
 געזעסען אויפ'ן בעט, אָנגעשפּאַרט אָן ביידע אַרעמס, מיט די אַקסלען
 אין דער הויך און דעם קאַפּ אַראָבגעזונקען טיעף איבער דער ברוסט.
 „אַבער ווי איז, אז איד וויל קיין חרטה ניט האָבען?“ האָט איליא
 אַ פּרעג געטהאָן מיט אַ טאָן פון עקשנות. „ווי איז, אז איד טראכט
 זיך אַ שטייגער אַט אזוי: איד האָב דאָך ניט געוואָלט זינדיגען.. אלץ
 איז דאָך פון זיך אליין געקומען... אלצדינג קומט נור פאַר מחמת גאָט
 וויל אזוי... היינט נאָך וואָס דאַרף איד זיך קריינקען און אָבעסען
 דאָס האַרץ דערפון? ער ווייסט אלץ און ער פיהרט אלצדינג... ווען
 ער וואָלט ניט געוואָלט, וואָלט ער מיך אָבגעהאַלטען... אלא אז ניט,
 האָב איד געהאַט פּאַלקאַמען רעכט אין דעם, וואָס איד האָב געטהאָן!
 אלע מענשען לעבען אין אונגערעכטיגקייט און זינד, וויפיעל אַ שטיי-
 גער טהוען דען תשובה? ... נא, וואָס האָסט דו דערויף צו זאָנען?“
 „איד פּערשטעה נאָר דיינע ווערטער ניט — גאָט איז מיט דיר!“
 האָט פּעטער טערענטי געענטפּערט טרויעריג און האָט דערביי אַ זיפּ
 געטהאָן.

„פּערשטעהסט מיך ניט,“ האָט זיך איליא אָבגערופען מיט אַ
 געלעכטער, „טו רעד בעסער נאָרניט מיט מיר... לאָז מיך צורוח!...“
 ער האָט זיך ווידער אויסגעשטרעקט אויפ'ן בעט און איז אַ וויילע
 אַרום האָט ער זיך אָנגערופען צו טערענטי'ן:
 „איד גלויב טאקי, אז איד בין קראנק...“
 „דאָס ווייזט מיר אויך אויס,“ האָט דער פּעטער געזאָגט.
 „כ'מוז שלאָפען.. געה, לאָז מיך אליין... איד וויל שלאָפען...“
 אז איליא איז געבליבען אליין, האָט ער געפיהלט, אז אין קאַפּ
 ביי איהם דרעהט עס און רוישט אזוי ווי אין אַ קאַכניגען קעסעל. דאָס
 אלעס, וואָס ער האָט איבערגעלעבט אין די עטליכע שטונדען, האָט זיך
 צונויפגעגאַסען אין איינעם און ס'איז געוואָרען דערפון עפעס אַ מין
 שטיקענדער, הייסער טומאן, וואָס האָט זיך איהם געלייגט שווער אויפ'ן
 האַרצען. און עס האָט זיך איהם אויסגערוכט, אז ער געפינט זיך שוין
 פון אַ לאַנגע צייט אָן אין דעם דאָזיגען שמערצליכען צושטאַנד, אז

ניט היינט, נאָר עפעס אמאָל, שוין לאַנג, לאַנג צוריק האָט ער דערוואָר-
גען דעם אלטען...

ער האָט צוגעמאכט די אויגען און איז געבליבען ליגען אויפ'ן
בעט, ניט ריהרענדיג זיך פון אָרט. אין זיינע אויערן האָט אָבגעטלונג
גען דעם אלטען'ס קוויטשיגע שטימע:
„נא, ווייז אקארשט אהער די מטבעות דייע — אָבער גיכער.
גיכער!“

און דערנאָך האָט ער דערהערט זיין הייזעריגען וועהרנעשריי:
„אום גאָטעס ווילען... טייבעלע מיינס!“...

די רויהע שטימע פון'ם סוחר מיט דער שוואַרצער באַרד, מאַשא'ס
ריהרענדע בקשה, די ווערטער פון'ם אלטען אפיקורס'ישען בוך און די
פרומע רייד פון דעם ביבעל־קענער — דאָס אַלץ האָט זיך איצט גע-
פלאַנטערט און געמישט אין זיין מוח. איהם האָט זיך עפעס אויסגע-
דוכט, אז אַלצדינג זינקט אונטער איהם, און זינקענדיג ציהט עס איהם
אויך אַראָב טיעף, טיעף אין אַבנורנד. די מורא האָט איהם אַבגעלאָ-
זען — ער האָט נאָר געדארפט זיך אויסרוהען. שלאָפען, פערגעסען.
און ער איז אַנשלאָפען געוואָרען...

אז ער האָט זיך אויף מאַרנען אין דער פריה אויפגעכאַפט, האָט
ער פון דער העל־בעלייכטעטער וואַנד אַנטקעגען פענסטער דערזעהן.
אז ס'האָט אויסגעבראַכען אַ קלאַהרער, פראַסטי־קאַלטער טאָג. דער
קאַפּ האָט זיך איהם נאָך געמישט, אָבער אויפ'ן האַרצען איז איהם
לייכטער, רוהיגער געוואָרען. ער האָט געזוכט זיך צו דערמאַנען וואָס
געכטען האָט פאַסירט, האָט זיך עפעס אזוי ווי צוגעהערט צו זיך אַליין
און אין איהם האָט זיך געיאָוועט אַ געפיהל, אז ער וואָלט שוין איצט
געוואוסט, ווי אזוי זיך צו בענעהן. אין אַ האַלבע שעה אַרום איז ער,
מיט זיין הויזער־קעסטעל אויף דער ברוסט, אַרויס אין גאַס. העל האָט
די זונן אַראָבגעשיינט און אַלייאַ איז געגאַנגען רוהיג און האָט געפֿינ-
טעלט מיט די אויגען און בעטראַכט די פערבייגעהער, וואָס זיינען
איהם געקומען אַנטקעגען. אז ער איז פערבייגעגאַנגען אַ מירכע, האָט
ער אַרונטערגענומען זיין היטעל און זיך איבערגע'צלם'ט. אויך ביי
דער צערקווע, וואָס איז געשטאַנען לעבען פאַליוועקטאָו'ס פערשלאָ-
סענעס מאַנאַזין, האָט ער זיך גע'צלם'ט און איז פערבייגעגאַנגען אַהן

א שפור פון מורא אָדער בעדויערן, אזוי ווי קיין זאך וואָלט נאָר ניט געשעהן. ארום מיטאַנצייט איז ער געזעסען אין אַ שענק און געלייענט וועגען דער ערמאַרדונג פון דעם געלד־וועקסלער. דער סוף פון ארטיקעל האָט געלויטעט:

„די פּאָליציי געהמט אָן די שטרענגסטע מאסרעגלען צו פּאקען דעם מערדער.“ אז איליא האָט איבערגעלייענט די דאָזיגע ווערטער, האָט ער שמיכלענדיג געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ: ער איז געווען פעסט אײַ בערצייגט בײַ זיך, אז מען וועט דעם מערדער קינמאָל אין לעבען ניט כאַפּען, אויב ער אַליין וועט ניט וועלען, מען זאָל איהם פּאקען...

14.

דעם זעלבען טאָג, פארנאכט, האָט אַלימפיאדא אריבערגעשיקט איהר דיענסט־מיידעל צו איליא'ן מיט אַ בריעף, אין וועלכען עס זײַן גען געשטאַנען פּאָלגענדע ווערטער:

„קום צו ארום נײַן אזײגער צו דעם ברעג פון דער קווענצקאַיאַ גאַס, אין די בעדער.“

אז איליא האָט דורכגעלייענט דיזע ווערטער האָט ער געפיהלט אזוי ווי טיעף אין איהם וואָלט זיך אלעס צונגיפגעצויגען מיט אַ קראמפּף און אזוי ווי די גאַנצע נשמה זײנע וואָלט אויפגעצײטערט פון פּראַסט. ער האָט ווידער אַמאָל דערזעהן פאַר זיך דעם לײכטזיניגען אויסדרוק פון זײַן געלײכטער, און אין זײנע אויערן האָבען געקלונגען די שאַרפע, בעלײדיגענדע ווערטער:

„קיין אַנדער צײט האָסט דו שוין נאָר ניט געקענט געפּינען, ווען צו קומען?“

ער האָט ארומגעקוקט דעם בריעף פון אלע זײטען און האָט בשום אופן ניט געקענט פּערשטעהן צו וואָס אַלימפיאדא האָט איהם אײַ גענטליך בעשטעלט אהין, אויף יענעם פּלאַץ.

און מיט אַמאָל האָט ער עפעס אזוי ווי מורא געקראָגען, עס צו בעגרייפּען, און זײן האַרץ האָט אָנגעהויבען שטאַרק צו קלאַפּען. ארום נײַן אזײגער איז ער פינקטליך געווען אויף יענעם אָרט. אז ער האָט דערזעהן אַלימפיאדא'ס הויכע געשטאַלט, צווישען די פּערשיעדענע

פרויען, וואָס האָבען אַרומגעשפּאַצירט פּאַר־ווייז אָדער איינציג־ווייז
לעבען די בעדער, האָט זיך נאָך זיין מורא פּערשטאַרקט. אַלימפּיאַדא
איז געגאַנגען אין אַן אַלטען פּעלץ און אויפ'ן קאַפּ האָט זי געטראָגען
אַ טיכעל וואָס האָט בעדעקט כמעט דאָס גאַנצע געזיכט איהרס און
איליא האָט מעהר ניט געקענט זעהן נאָר איהרע אויגען. שטיל, ניט
אויסרידענדיג קיין וואָרט, איז ער געבליבען שטעהן לעבען איהר...
„קום!“ האָט זי געזאָגט, און גלייך נאָכדעם האָט זי שטילער־

הייט צוגעלייגט :

„שטעל אויף דעם קאַלנער...“

זיי זיינען דורכגעגאַנגען דעם קאַרידאָר פון באַד, האָבען אָבער
קעהרט די פנים'ער אָן א זייט, עפעס אזוי ווי זיי וואָלטען זיך געשעהמט
צו קוקען איינע אויף די אנדערע. דערנאָך זיינען זיי אויף ניד אריין
אין אַ בעזונדער שטיבעל, וואָס זיי האָבען גענומען פאַר זיך. אַלימפּיאַד
דא האָט גלייך אראָבגעוואָרפען די פאַטשיילע פון קאַפּ, און אז איליא
האָט דערזעהן איהר רוהיג געזיכט, וואָס איז געווען רויזיג און אָנגע־
פלאַמט פון פּראַסט, האָט ער אויך געקראָגען אביסעל מוטח. אין דער־
זעלבער צייט אבער האָט ער געפיהלט, אז עס איז איהם אונאַנגענעהם
געווען צו זעהן, ווי זי איז אזוי רוהיג ביי זיך. זי האָט זיך אַנידערגע־
זעצט לעבען איהם אויפ'ן קאַנאַפּע, און אריינקוקענדיג איהם גלייך אין
געזיכט אריין האָט זי זיך אָבגערוּפּען :

„דו, עקשן מיינער! איצט וועלען מיר באַלד ביידע דארפּען

שטעהן פאַר'ן סליעדאָוואַטעל...“

„פאַרוואָס עפעס?“ האָט איליא געפּרעגט, זיך אָבווישענדיג די

וואַנציעס.

„קוק איהם נור אָן, ווי תם'עוואַטע ער מאכט זיך דאָס!... פונקט

ווי ער וואָלט גאַרניט געוואוסט,“ האָט אַלימפּיאַדא געזאָגט שטילער־
הייט, מיט אַ שפּאַטישען אויסדרוק.

דערנאָך האָט זי צונויפגעצויגען די ברעמען, און מיט אַן ערנס־

טען טאָן האָט זי גאַנץ שטיל געזאָגט צו איליא'ן :

„שטעל זיך פאַר, היינט איז דער פּריה איז אַ געהיים־פּאַליצייסט

געווען ביי מיר! וואָס זאָגסט דו דערצו?“

איליא האָט אַ קוק געטהאָן אויף איהר און מיט אַ טרוקענעם טאָן האָט ער געענטפערט :

„וואָס געהט עס מיך אָן? לָאָז מיך צורוה מיט דיינע געהיים־פּאַליציסטען און איבערהויפט מיט אלצדינג, וואָס דו טהוסט. זאָג מיר גאנץ איינפאך, נאָך וואָס האָסט דו מיך גערופען אהער און דערצו נאָך אזוי בעהאלטען, קיינער זאָל ניט בעמערקען?“

אַלימפיאדא האָט איהם מיט אַ פאַרשענדען בליק אריינגעקוקט אין געזיכט אריין און מיט אַ ביטערן שמייכל האָט זי זיך אבגערופען: „אה, כ'האַב גאָר פּערגעסען! דו שפּיעלסט נאָך אלץ דעם בעלידיגטען.. נא, דערפאר האָב איך אַצונד קיין צייט ניט. הער אקאָרשט אויס איצט וואָס איך האָב דיר צו זאָגען: אַז דער סליעדע־וואַטעל וועט דיר פּערהערען און וועט דיר פּרענען. ווען דו האָסט זיך בעקענט מיט מיר, און צי ביסט דו אָפט געווען ביי מיר אין הויז, זאָלסט דו זאָגען דעם אמת, אלעס גאנץ גענוי ווי ס'איז געווען, דו הערסט?“

„איך הער,“ האָט איליא געענטפערט און האָט געשמייכלעלט.

„און טאָמער פּרענט ער דערנאָך עפעס וועגען דעם אלטען — טו זאָג, אַז דו האָסט איהם קיינמאָל ניט געזעהן. קיינמאָל ניט. ווייסט גאָרנישט פון איהם. האָסט נישט געהערט, אַז איך ווער אויפגעהאל־טען פון עמיצען..“ דו פּערשטעהסט?“

זי האָט איליא'ן דורכגענומען מיט איהרע בליקען. ער האָט גע־פּיהלט, ווי אין זיין מוח קומט ביסלאַכווייז ארויף אַ בייזער געדאַנק, וועלכער האָט איהם שטאַרק דערפּרעהט. ס'האָט איהם אויסגעוויזען, אַז אַלימפיאדא האָט מורא פאַר איהם, און ער האָט געקראָנען אַ שטאַרקען חשק, זי צו ערגערן, צו מוטשען. ער האָט צונויפגעדריקט די אויגען, און שמייכלענדיג, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט, האָט ער איהר ננב'יש אריינגעקוקט גלייך אין געזיכט אריין.

איהר געזיכט האָט אָנגעהויבען ציטערן, און ווערענדיג בלייך ווי קאלף האָט זי געגעבען אַ טראַט צוריק און שטילערחייט, שעפּטשענ־דיג געפּרעגט:

„וואָס איז דיר אזוינס געשעהן? וואָס קוקסט דו מיך אזוי אָן?“

איליא! איליא!

„זאָג מיר — פאַרוואָס זאָל איך ליגען זאָגען?“ האָט ער געפּרעגט

און האט איהר מיט שפאט געוויזען די צייהן. „כ'האב דאך געזעהן דעם אלמען ביי דיר אין שטוב...”

און אַנשפארענדיג די עלענבויגען זיינע אויף דעם מאַרמאַרנעם שטיין פון טיש, האָט ער מיט אַ ביטערן צאָרן, לאַנגזאַם און שטיל, ווייטער געזאָגט:

„כ'האָב איהם דעמאָלט אַנגעקוקט. און האָב מיר געטראַכט: אַט דאַס איז ער אַלזאָ, וואָס שטעהט מיר אין וועג, וואָס האָט מיין לעבען צובראַכען אויף שטיק-שטיקלאַך! און אויב איך האָב איהם דאמאָלסט ניט דערוואָרנען...”

„זאָג קיין ליגען ניט!“ האָט אַלימפיאַדאַ אַ געשריי געטהאָן, אַ קלאַפּ געבענדיג בעת מעשה מיט דער האַנד אָן טיש... דו לייגסט דאָך — ער איז דיר קיינמאָל ניט געשטאַנען אין וועג!”

„פאַרוואָס עפעס ניט?“ האָט אַיליאַ אַ פרעג געטהאָן מיט אים-

פעט.

„ער האָט דיר גאַרנישט געטהאָן. דו האָסט נור געדאַרפט וועלען, וואָלט איך איהם גענעבען דעם וועג. האָב איך דיר ניט געזאָגט, אז אויב דו פערלאַנגסט נור, וועל איך איהם גאָר אָהן טענות ווייזען די טהיר? דו האָסט געשווינען דערויף, גאָר געשמייכעלט האָסט דו... דו האָסט מיר אין דער אמת'ן קיינמאָל ניט ליעב געהאַט! דו אליין האָסט מיט דיין אייגענעם ווילען, זיך געטהיילט מיט איהם... דו גאַרנישט וואָס דו ביסט?”

„שווייג שטיל!“ האָט אַיליאַ אויסגעשריגען. ער האָט זיך אויפ-געכאַפט פון דער קאַנאַפּע, גאָר אין דעמוזעלכען אויגענבליק האָט ער זיך צוריק אַנידערגעזעצט, עפעס אזוי ווי די פרוי וואָלט איהם מיט איהר טאַדעל אַ וואָרף געטהאָן צו דער ערד.

„איך וויל ניט שווייגען!“ האָט זי געשריגען אויפ'ן קול. „כ'האָב דיר געליעבט, ווייל דו ביסט געווען אַ שעחנער, געזונדער יונג... און דו, וואָס האָסט דו מיר אַנגעטהאָן? האָסט מיר אַשטייגער געזאָגט: אַלימפיאַדאַ, קלייב אויס—איהם אַדער מיר? האָסט עס געזאָגט? ניין, דו ביסט נור געווען... אַ פערליעכטער קאַטער, ווי אַלע אַנדערע...” פון דעם בעלידיגענדען פאַרוואָרף איז אַיליאַ געוואָרען מלאַ רציחה. ס'איז איהם געוואָרען פינסטער אין די אויגען, און מיט אַ

צונויפגעדריקטען קולאק איז ער פון דאָס ניי אויפגעשפרונגען :
 „ווארט אקארשט!“ ווי דערוועגסט דו זיך?”

„שלאָגען ווילסט דו מיד, האָ? נו, שלאָג נור, שלאָג!“ האָט זי געשריגען מיט בליצענדע אויגען און האָט בשעת מעשה געקריצט מיט די צייהן פאר אויפגעגונג. „נא, קענסט שלאָגען! און איך רייס גלייך אויף די טהיר און שריי, אז דו האסט איהם דער'הרג'עט, נאָכדעם ווי מיר האָבען זיך ביידע צונויפגעערעדט וועגען דעם... נא, פארוואָס שלאָגסט דו ניט?“

אייליאַ איז תחילת אזוי ווי געלעהמט געוואָרען פון שרעק, אבער דאָס געפיהל פון שרעק האָט איהם נור בעריהרט דאָס הארץ און איז גלייך פערשוואונדען. ער האָט קוים וואָס געקענט אבכאפען דעם אַטמהעם, עפעס אזוי ווי אימיצער וואָלט איהם געהאלטען פאר'ן האלץ און איהם געוואָרגען.

ער האָט זיך ווידער אראַבגעלאָזט אויפ'ן קאנאפע. א קורצע וויי-לע איז ער געבליבען שטיל, דערנאָך האָט ער ארויסגעלאָזט א געפרעס-טען, האַלב פערשטיקטען געלעכטער. ער האָט געזעהן, ווי אַלימפיאדא האָט זיך געביסען די ליפּען און זיך אומגערעהט, אזוי ווי זי וואָלט געזוכט עפעס אין דעם שמוציגען קעמערל, דורכגענומען פון פאַרע און זיף. דערנאָך האָט זי זיך אנידערגעזעצט אויף דער קאנאפע, האָרט לעבען טהיר, האָט אראַבגעלאָזען דעם קאפ און געזאָגט :

„לאַך נור, לאַך... דו טייוועל איינער!“

„וואָס דען וועל איך טהאָן?“

„אז איך האָב דיך דערזעהן, האָב איך זיך געטראכט : אַט דאָס איז דער ריכטיגער מאן, דער וועט מיר קומען צו הילף, מיר ראטע-ווען...“

„ליפּא!“ האָט זיך אייליאַ אָנגערופען אין דער שטיל.

זי האָט זיך פון אַרט ניט געריהרט און קיין וואָרט ניט געענט-פערט.

„ליפּא!“ האָט זיך אייליאַ איבער א נייעם אָבגערופען, און מיט א געפיהל, עפעס אזוי ווי ער וואָלט מיט אמאָל אראַבגעפאלען אין א טיעפען אַבגורנד, האָט ער לאנגזאָם, וואָרט ביי וואָרט, געזאָגט :
 „דאָס האָב איך דעם אַלטען דערשטיקט... ביי גאָט!“

זי איז געבליבען א פערציטערטע, האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ און האָט איהם אָנגעקוקט מיט גרויסע, אָפענע אויגען. דערנאָך האָר בען איהרע ליפען אָנגעהויבען ציטערן און מיט א פערשטיקמען קול האָט זי קוים מיט צרות ארויסגעבראכט פון מויל:

„נאַריש אינגעל! ... זעה, ווי דערשראָקען ער איז!“

איליא האָט פערשטאַנען, אז זי אליין האָט זיך אויך דערשראָקען פאַר זיינע ווערטער, נאָר זי האָט דאָך ניט געגלויבט, אז דאָס, וואָס ער זאָגט, איז אמת. ער האָט זיך אויפגעהויבען, איז צוגעגאַנגען צו איהר, און מיט א שמייעל האָט ער זיך אוועקגעזעצט לעבען איהר. זי אבער האָט איהם פּלוצלונג א כאַפּ געטהאַן פאַר'ן קאַפּ, איהם צוגעדריקט צו איהר ברוסט, און בעדעקענדיג זיינע האָר מיט קושען, האָט זי מיט איהר קלינגענדיגער שטימע געזאָגט:

„איליושקא! איליושקא! פאַרוואָס דערגעהסט דו מיר אזוי די יאָהרען? איד בין דאָך געווען אזוי צופרידען וואָס זיי האָבען איהם דערווארגען דעם אלטען זשוליק...“

„דאָס האָב איד געטהאַן,“ האָט ער געזאָגט, צושאַקלענדיג מיט'ן

קאַפּ.

„טו שווייג זשע!“ האָט זי זיך אָנגערופען אונרוהיג. „איד בין צופרידען וואָס ער איז מעהר ניטאָ. זיי האָבען אלע געמעגט האָבען אזא סוף! אלע, וועלכע האָבען מיך אָנגעריהרט! ... נור דו אליין האָסט זיך מיט מיר בעגאַנגען ווי א מענש... אין מיין לעבען ביסט דו דער ערשטער, וועמען איד האָב בעגעגענט... דו אוצר מיינער!“

איהרע ווערטער האָבען איליא'ן וואָס ווייטער אלץ מעהר צו געצויגען צו איהר. ער האָט זיך צוגעטוליעט מיט זיין געזיכט כמעט צו איהר ברוסט, און כאַטש ער האָט קוים געקענט אַבכאַפען דעם אַטהעם, האָט ער פונדעסטוועגען פאַרט ניט געקענט זיך אַברייסען פון איהר, מחמת ער האָט געפיהלט, אז זי איז דאָס איינציגע וועזען, וואָס שטעהט אזוי נאָהענט צו איהם אלס מענש, און אז ער וועט איצט מעהר ווי שמענדיג זיך נויטיגען אין איהר פריינדשאפט.

„אז דו שטעהסט פאַר מיר אזוי פריש און געזונד ווי א יונגער אייכענבוים... און קוקסט מיך אַז מיט צאַרן... דעמאָלט דערפיהל איד

די גאנצע נידעריגקייט פון מיין לעבען. און טאקי מחמת דעם האָב איך דיד לייעב... צוליבעב דעם שטאַלץ דיינעם..."

איהרע שווערע טרעהרען זיינען אראַבגעפאלען אויף לונעוו'ס גע- זיכט, און אז ער האָט דערשפירט אויף זיך די וואַרעמע טראַפענס, האָבען זיך איהם אליין גענומען גיסען בעפרייענדע טרעהרען איבער די באַקען.

אַבער זי האָט אריינגענומען זיין קאַפּ אין די הענר, האָט איהם געקושט אין די פייכטע אויגען, אויף די באַקען און אויף די ליפען זיינע, און האָט געזאָגט:

"איך ווייס גאנץ גוט, אז דיד רייצט נור מיין שענהקייט... אז דו לייעכסט מיך ניט מיט'ן גאנצען האַרצען... און דו פּעדאָרטעהיילסט מיך... דו קענסט מיר בשום אופן ניט מוחל זיין... פאַר מיין לעבען און פאַר יענעם אלטען..."

"רעד ניט פון איהם," האָט איליא געזאָגט. ער האָט זיך אַכנער ווישט דעם פנים מיט איהר פאטשיילע און האָט זיך רוהיג אויפגע- הויבען פון קאַנאַפע.

"זאַל קומען, וואָס עס וויל זיך," האָט ער מיט א שטילער, פּעסד טער שטימע געזאָגט. "אז גאָט וויל שטראַפען דעם מענשען, געפינט ער איהם אומעטום. פאַר דיינע ווערטער דאַנק איך דיר, ליפּאַ... דאָס וואָס דו זאָגסט, איז ריכטיג — איך בין זיך מודה, אז איך בין שולדיג אנטקעגען דיר, כ'האַב געמיינט, דו ביסט... אזא, ווייטער גאַרנישט... און דו... נו, זאַל זיין גענוג, פּערצייה מיר, איך בעט דיד..."

ער איז געבליבען שטעקען אין מיטען און האָט ניט געקענט וויי- טער ריידען. זיינע ליפען האָבען געציטערט און ס'איז איהם פינסטער געוואָרען אין די אויגען. לאַנגזאַם מיט א ציטערנדער האַנד, האָט ער געגלעט זיינע צופלאַנטערטע האַר און מיט א פּערצווייפעלטען טאָן האָט ער זיך ווידער אַמאָל אָנגערופען:

"איך בין שולדיג אין אַלצדינג, פאַר אַלעמען... פאַרוואָס מוז דאָס אזוי זיין? אַה טויפעל..."

אַלימפּיאַדאַ האָט איהם אָנגענומען ביי דער האַנד, ער האָט זיך אראַבגעלאָזט לעבען איהר אויף דער קאַנאַפע, און ניט צוהערענדיג זיך צו איהר שעפּטשען, האָט ער געזאָגט:

„דו האסט דאך בעגריפען? איך האב דאס איהם דערווארגען.
איך! גלויבסט דו מיר איצט, ווי?...“
„זיי דאך שטיל!“ האט זיך אלימפיאדא אנגערופען דערשראקען.
מיט א פערשטיקטער שטימע. „וואס רעדסט דו פארט?“
און זי האט איהם ארומגענומען מיט איהרע ארעמס, איהם צוגע-
דריקט פעסט צו זיך און איהם אריינגעקוקט מיט איהרע צושראקענע
אויגען גלייך אין געזיכט אריין.

„לאז מיר, לאז מיר נור אויסריידען! ס'איז... אומגעריכטערהייט
איז עס געקומען... גאט ווייס אלצדינג... איך האב עס ניט געוואלט
טהאן. כ'האב בלויז געוואלט נאך אמאל זעהן זיין עקעלהאפטען פנים...
צוליעב דעם בין איך אריין אין קלייט. כ'האב קיין בעשטימטעס ניט
געהאט אין זינען. און דאן — איז עס געקומען אזוי פלוצלונג... דער
טייוועל האט מיר צוגעטריבען און גאט האט איהם ניט אָבגעהאלטען...
דאס געלך האב איך ניט געדארפט געהמען, ס'איז געווען נאריש... אד!“
ער האט געגעבען א טיפען זיפץ, און עס האט זיך איהם אָבגע-
דוכט, אזוי ווי א שטיק הארץ וואלט זיך ביי איהם אָבגעריסען. אלימד
פיאדא איז געבליבען א פערציטערטע פון זיין ערצעהלונג. א שוידער
איז איהר אריבער איבער'ן גאנצען לייב. וואס ווייטער האט זי איהם
אלץ פעסטער צוגעדריקט צו זיך און האט געשעפטשעט און גערעדט
צו איהם מיט אבגעריסענע ווערטער, אהן א שום צוזאמענהאנג. דער-
נאך האט זי מיט אמאל א זאג געטהאן:

„דאס וואס דו האסט גענומען געלך, איז גוט... מען דענקט איצט,
אז ס'איז געווען א רויב-מאָרד... אַניט וואָלטען זיי זיך געטראכט, אז
ס'איז געשעהן צוליעב אייפערזוכט... דאן וואָלט פאר אונז פיעל ער-
גער געווען!“

„קיין חרטה האב איך ניט,“ האט זיך אליא אָבגערופען. „כ'וויל
גאר קיין חרטה ניט האָבען! גאט קען מיר שטראפען! ... מענשען—
זיינען ניט קיין ריכטער... וואס פאר א ריכטער קענען זיי דען זיי?
איך קען ניט קיין מענשען, וואס זיינען אליין ריין פון זינד... קיין איין
איינציגען האב איך ניט געזעהן! איך וועל ווארטען.“

„אה גאט!“ האט אלימפיאדא געזאגט מיט א קרעכץ. „וואס איז
דאס? וואס וועט ווערן דערפון? גאלופטשיק מיינער. כ'בין אזוי ווי

און א קאפ... כ'קען ניט ריידען און ניט טראכטען... אבער לאַמיר אוועקגעהן פון דאנען... ס'איז שוין צייט."

זי איז אויפגעשטאנען און האָט זיך געשאַקעלט אזוי ווי א פער־שכור'טע. אז זי האָט זיך ארומגעוויקעלט דעם קאָפּ מיט איהר פאָ־טשיילע, האָט זי מיט אמאָל גאנץ רוהיג א פרעג געטהאָן :

"וואָס וועט אלזאָ ווערען דערפון, איליושא? טאָמער געהט אונז שלעכט?..."

איליא האָט געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אלס צייכען, אז עס וועט ניט געהן שלעכט.

"זאָג אלזאָ ביים סליעדאָוואַטעל אלצדינג אזוי ווי ס'איז גע־ווען... ס'הייסט ניט אלצדינג, נאָר..."

"אזוי וועל איך עס זאָגען. דו דענקסט ווירקליך, אז איך וועל זיך ניט היטען, וואָס? אַט אפנים דו מיינסט, אז איך וועל צוליעב דעם אלטען שטיק צרה און צוליעב די צוויי טויזענד רובל געהן קיין סיביר? ניין, איך האָב נאָך עפעס אנדערעס צו טהאָן אין לעבען!"

זיין געזיכט איז רויט געוואָרען פון אויפגעגונג און זיינע אוי־גען האָבען געשאַסען מיט פייער. אַלימפיאָדא איז צוגעגאנגען גאנץ גאָהענט צו איהם און האָט איהם שטילערהייט געפרעגט :

"האַסט דו ווירקליך מעהר ניט גענומען ווי צוויי טויזענד!"

"צוויי טויזענד... און נאָך עפעס אריבער... כאַפט עס דער קאָדיק!"

"ארעמער יונג, אויך אין דעם האָסט דו קיין גליק ניט," האָט זיך אַלימפיאָדא אַכגערופען מיט א טרויעריגען טאָן, און אין איהדע־אויגען האָבען א גלאַנץ געטהאָן א פאָר טרעהרען.

איליא האָט איהר אַנגעקוקט, האָט א שטייכעל געטהאָן און מיט א ביטערן טאָן געזאָגט :

"אד... כ'האָב עס דען געטהאָן צוליעב'ן געלד? פערשטעה מיך דאָך ווי עס דארף צו זיין! — וואָרט אקארשט! לאָז מיך ארויס אפריהער, די מענער געהען דאָ שטענדיג ארויס די ערשטע..."

"קום נור וואָס גיכער אריבער צו מיר... בעהאַלטען דארפען מיך זיך ניט... קום אין גיכען, דו הערסט?" האָט אַלימפיאָדא איהם אַנגע־זאָגט.

זיי האָבען זיך אַבגעזעגענט מיט אַ לאַנגען, הייסען קוש. אזוי

ניד ווי לונעוו איז ארויס אין גאס, האָט ער זיך אריינגעכאפט אין א דראַשקע. אונטערוועגענס האָט ער זיך אלץ אומגעקוקט צוריק, צי פּאָהרט איהם אימיצער ניט נאָך. דאָס געשפרעך מיט אַלימפיאָדאַן האָט איהם גרינג געמאכט דאָס האַרץ און האָט ערוועקט אין איהם א וואַרם, צערטליך געפיהל פאַר דער דאָזיגער פרוי. ניט מיט קיין וואַרט, ניט מיט א בליק אפילו האָט זי זיין האַרץ פּערוואַנדעט, בשעת ער האָט איהר אויסגעזאָגט וואָס ער האָט געטהאָן. ניט אַכגע־שטויסען האָט זי איהם פון זיך, נאָר אדרבה, זי האָט נאָך גענומען אַ טהייל פון דער שולד אויף זיך. מיט א מינוט פריהער, בעת זי האָט נאָך גאַרנישט געוואוסט, איז זי געווען אזוי ביז אויף איהם, און זי וואַלט איהם געקענט צורייסען אויף שטיקער — ער האָט עס אויף איהר פנים געזעהן. און דערנאָך איז זי מיט אמאָל געוואָרען אן אנדער מענש... א מילדער שמייכעל איז געלעגען אויף זיין געזיכט, ווען ער האָט געדענקט פון איהר.

אויף מאַרגען האָט זיך שוין לונעוו אָנגעהויבען פיהלען אזוי ווי די ווילדע חיה, נאָך וועלכער די יעגער יאָגען זיך נאָך. גאַנץ פריה האָט איהם פּעטרוכא בעגעגענט אין שענק. אז איליא האָט איהם אַכגעגעבען א גוט מאַרגען, האָט איהם יענער אפילו ניט רעכט גע־ענטפּערט, א שאַקעל געטהאָן מיט'ן קאַפּ, ניט מעהר, און דערביי האָט ער איהם דורכגענומען מיט זיינע אויגען. אויך טערענטי האָט דק גע־קוקט אויף איהם, געהאַלטען אין איין זיפצען און קיין וואַרט ניט אויסגערעדט. יאָקאָוו האָט איהם אראַכגערופען צו מאַשא'ן אין שטוב און מיט א דערשראָקען געזיכט האָט ער איהם דאָרט געפרעגט:

„נעכטען אבענד איז דער פריסטאָוו געווען דאָ, ער האָט זיך שטאַרק נאָכגעפרעגט ביים טאַטען אויף דיר... צוליעב וואָס איז דאָס געשעהן, האָ?״

„וואָס האָט ער זיך אזוינס נאָכגעפרעגט?״ האָט זיך איליא אַב־גערופען מיט א רוהיגען טאָן.

„אַלערליי זאַכען... ווי אזוי דו לעבסט... צי דו טרינקסט בראַנד־פען... מכח ווייבער... ער האָט אויך אָנגערופען א געוויסע אַלימ־פיאַדאַ — „איהר קענט זי ניט?״ האָט ער דעם טאַטען געפרעגט. נאָך וואָס האָט ער דאָס אלץ אויסגעפאַרשט?״

„ווייס דער טייוועל פארוואס,“ האט איליא געענטפערט און האָט יאקאוו'ן געלאָזען אליין.

דעם זעלבען טאָג, פארנאכט, האָט ער ווידער ערהאלטען א נאכ־ריכט פון אַלימפיאדא'ן. זי האָט געשריבען :

„מען האָט מיך פּערהערט וועגען דיר, איד האָב אלעס גענוי דער־צעהלט. ס'האָט אבסאָלוט קיין שום וויכטיגקייט ניט און איז ניט געפּעהרליך. האָב קיין מורא ניט. איד קוש דיר, געליעבטער.“

ער האָט דעם צעמעל גלייך אריינגעוואָרפען אין פייער. אין פּי־לימאָנאָוו'ס הויז און אין שענק האָט מען פון קיין אנדער זאך ניט גע־דערט, נאָר פון פּאָליועקטאָוו'ס שוואַרצען סוף. איליא האָט אויסגע־הערט די אלע מעשיות און ער האָט דערפון געהאט גרויס פּערגניגען. ס'האָט איהם שטארק הנאה געטהאָן, וואָס ער קען ארומנעהן צווישען די מענשען, וועלכע אינטערעסירען זיך מיט זיין טהאט, אויספרעגען ביי זיי די אלע איינצעלהייטען, וואָס זיי האָבען אויסגעטראכט פון קאָפּ, און וויסען דערביי, אז ער וואָלט זיי אלעמען געקענט שטארק איבערראשען, ווען ער רופט זיך א שטיינער אָב צו זיי :

„דאָס בין איד דאָך דער, וואָס האָט עס געטהאָן!...“

עטליכע פון זיי האָבען געריהמט די געשיקטקייט פון דעם, וואָס האָט בענאנגען די טהאט; אנדערע האָבען געזאָגט זייער מיינונג, אז ער האָט ניט געקענט אוועקטראָגען מיט זיך דאָס גאנצע געלד, וואָס האָט זיך געפונען אין דער קאסע; אנדערע ווידער האָבען מורא גע־האט, מען זאָל איהם סוף כל סוף פאַרט ניט כאַפּען. און קיין איינציגע שטימע האָט זיך ניט געפונען, וואָס זאָל בעדויערן דעם דער'הרג'ע־טען, קיינער, קיינער האָט פאר איהם קיין שום פּרינדליך וואָרט ניט געהאט.

דאָס וואָס איליא האָט ביי די מענשען ניט געפונען קיין שום רחמנות פאר'ן ערמאָרדעטען, האָט ארויסגערופען אין איהם א גע־פיהל פון פּעראכטונג צו זיי, כאַטש ער אליין האָט דעם דער'הרג'ע־טען אויך ניט אָנגעהויבען צו בעדויערן. ער האָט איבערהויפט מעהר ניט געטראכט וועגען פּאָליועקטאָוו'ן, נאָר וועגען דעם, אז ער האָט אויף זיך גענומען א שווערע שולד, און אז ער דארף זיך ריכטען צו בעקומען זיין פּסק אין דער צוקונפּט. אָט דער דאָזיגער געדאַנק האָט

איהם שוין גאָר ניט געשראַקען : ער האָט זיך דערמיט איינגעוואוינט. ס'איז געוואָרען א טהייל פון זיין נשמה. עס איז געווען פונקט ווי א ביי, וואָס בלייבט איבער פון א שטארקען קלאפ — ס'טהוט ניט וועה, אז מען ריהרט עס ניט אָן. איליא איז געווען טיעף איבערצייגט, אז די שטונדע מוז קומען, ווען גאָט'ס שטראף וועט איהם טרעפן — די שטראף פון גאָט, וועלכער ווייסט אלצדינג און איז ניט מוחל דעם, וואָס טרעט אריבער זיין געבאָט. אָט די רוהיגע, שטענדיגע בערייט'וויליקייט, ערווארטענדיג די שטראף יעדען טאָג און יעדע מינוט, האָט געווירקט אויף איליא'ן, ער זאָל זיך איצט פיהלען כמעט אזוי בערוהיגט ווי פארן מאָרד. נאָר האָט ער איצט נאָך שארפער בע-טראכט די מענשען, מיט מעהר השק נאָכגעשפירט נאָך זייערע שוואַכע זייטען, זייערע חסרונות. דאָס האָט איהם פערשאפט א געוויסע צופרידענשטעלונג, כאָטש ער האָט גאנץ גוט געוואוסט, אז ער קען דערמיט ניט רעכטפערטיגען זיין טהאט.

ער איז געוואָרען פינסטערער, איינגעהאלטענער אין זיך, דאָך איז ער ארומגעגאנגען אזוי ווי פריהער פון אין דער פריה ביז ביי-נאכט איבער דער שטאָרט מיט זיין פעקעל סחורה. ער האָט בעזוכט די שענקען, האָט בעטראכט די מענשען און זיך אויפמערקזאם צוגע-הערט צו דעם, וואָס זיי ריידען. איינמאָל האָט ער זיך דערמאָנט אָן דעם געלד, וואָס ער האָט בעהאלטען אויבען אויפ'ן בוידים, און ער האָט געטראכט דערפון, עס צו פערשטעקען ערגעץ אנדערש, נאָר ער האָט גלייך חרטה געהאט.

„ניט נייטיג,“ האָט ער געזאָגט צו זיך אליין. „זאָל עס דאָרט ליגען... וועט מען זוכען און עס געפינען דאָרט — דאן וועל איך זיך מודה זיין...“

מען האָט אבער דאָס געלד ניט געזוכט, און אויך צום סליעדאָ-וואטעל איז איליא ערשט אויפ'ן זעקסטען טאָג איינגעלאדען געוואָ-רען. איידער ער איז געגאנגען אין געריכטס-הויז, האָט ער געביטען זיינע וועש, האָט זיך אָנגעטהאָן דעם בעסטען רעקעל וואָס ער האָט גע-האט, און אָבגעפוצט די שטיוועל. דערנאָך איז ער אין א שליטען אוועקגעפאָהרען אהין. דער שליטען איז ארומגעפלויען אהין און אַהער איבער די אונגלייכע גאַסען, אבער איליא האָט זיך געסטאַרעט

צו זיצען גלייך און ניט ריהרען זיך פון אַרמ. אינעווייניג ביי איהם איז אלעם געווען אזוי שטייף, אזוי געשפאנט, אז ער האָט מורא געהאט, ער זאָל מיט אן אונפאַרזיכטיגען ריהר ניט צוברעכען עפעס אין איהם. אויף אויף די טרעפ פון געריכטס־הויז איז ער ארויף לאַנג זאם און פאַרזיכטיג, פונקט ווי ער וואָלט געגאנגען אָנגעטהאָן אין גלע־זערנע קליידער.

דער סליעדאָוואטעל איז געווען א יונגער מאן מיט געקרייזעלמע האָר און מיט א אַרלערשע נאָז, אויף וועלכער ער האָט געמראָגען גיל־דערנע ברילען. אז ער האָט דערזעהן איליא'ן, האָט ער גענומען שטארק רייבען די מאַנגערע ווייסע הענד זיינע, דערנאָך האָט ער אראַבגענומען די ברילען, האָט זיי אויסגעווישט מיט זיין טאַשען־טיכעל און דערביי געקוקט אויף איליא'ן מיט זיינע גרויסע, דונקעלע אויגען. איליא האָט זיך פערניגט פאר איהם, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט.

„גוטען טאָג! זעצט זיך... דאָרט!...“

ער האָט א מאַך געטהאָן מיט דער האַנד און אָנגעוויזען אויף אַ שמוחל, וואָס איז געשטאַנען לעבען א טיש, בעצויגען מיט א רויטען טוד. איליא האָט זיך אנדערגעזעצט און מיט'ן עלענביגען האָט ער פאַרזיכטיג אוועקגעשטופט אַ פעקעל פאפירען, וואָס זיינען געלעגען ביים ראַנד פון טיש. דער סליעדאָוואטעל האָט עס בעמערקט, האָט העפליך צוגענומען די פאפירען און דערנאָך האָט ער זיך אנדערגע־זעצט ביים טיש, אנטקעגען איליא'ן. שטיל, ניט אויסריידענדיג קיין וואָרט, האָט ער גענומען בלעטערן אין א בוך און בשעת מעשה האָט ער בעטראכט איליא'ן פון דער זייט. דאָס דאָזיגע שווייגען איז איליא'ן גאַרניט געפעלען. ער האָט זיך אַבגעקעהרט פון סליעדאָוואטעל און זיך אומגעקוקט אין צימער. צום ערשטען מאָל האָט ער געזעהן אזא זויבע־רע און פיין־געפוצטע שטוב, איבעראל אויף די ווענד זיינען געהאנגען בילדער און פאַרטערטען, איינגעפאסט אין ראמען. איינס פון זיי האָט פאַרגעשטעלט קריסטוס'ן. פערזונקען אין א ים פון מחשבות, מיט אן איינגעבוויגענעם קאַפ, געהט ער ארום טרויעריג און איינזאם צווישען חורבות. פאר זיינע פיס ליגען מתים און געוועהר. און אין הינטער־גרונד, אין שאַטען פון בילד געהט א שווארצער רויך — ברענט עפעס, א היבשע וויילע האָט איליא געקוקט אויפ'ן בילד און געזוכט צו בע־

גרייפען, וואָס עס שטעלט אזוינס פאַר. ער האָט זאָנאר חשק געהאט זיך נאַכצופרעגען וואָס עס בעטייט. מיט אמאָל האָט דער סליעדאָר וואטעל צוגעקלאפט דאָס בוך. איליא האָט זיך דערשראָקען און האָט איהם אָנגעקוקט. דעם סליעדאָוואטעל'ס געזיכט האָט געהאט א טרו-קענעם, געלאַנגוויילטען אויסדרוק און די ליפען זיינע זיינען איהם אראַבנגעהאַנגען אויף א מאַדנעם, קאַמישען אופן, עפעס אזוי ווי אי-מיצער וואָלט איהם בעלידיגט.

„נו“, האָט ער זיך אַבגערופען און צוגעקלאפט מיט'ן פינגער אָן טיש — „איהר זייט איליא יאקאוועוויטש לונעוו, ניט וואהר?“

„יא...“

„איהר טרעפט נאָך וואָס איך האָב איך גערופען אהער?“

„ניין“, האָט איליא געענטפערט און ווידער געכאפט א קוק אויפ'ן בילד. דערנאָך האָט ער גענומען בעטראכטען די ריינע, סאַלי-דע איינריכטונג פון צימער און האָט איינגעזויגען דעם ריח פון'ם פיינעם פארפיום, וואָס דער סליעדאָוואטעל האָט אַבגעגעבען פון זיך. דאָס האָט איהם צושטרייט און בערוהיגט און אין זיין הארץ האָט זיך דערוועקט א געפיהל פון קנאה.

„אַט אזוי, הייסט עס, לעבען די גרויסארטיגע לייט...“ איז איהם דורך א געדאַנק אין מוח. „ס'מוז זיי גאָר היבשלאַך איינטראַגען, אַט די בעשעפטיונג, צו כאַפען דויבער און מערדער... וואָס פאַר א געד האַלט קען ער א שטייגער האַבען?“

„איהר טרעפט עס אלזאָ ניט?“ האָט דער סליעדאָוואטעל ווידער-האַלט מיט א מיענע פון ערשטוינונג. „וואָס זשע, אַלימפיאדא האָט איך גאַרניט געזאָגט?“

„ניין... כ'האָב זי שוין לאַנג ניט געזעהן...“

דער סליעדאָוואטעל האָט זיך א וואַרף געטהאָן מיט'ן רוקען אָן דער פארענטשע פון שטוהל און די ליפען זיינען איהם פון דאָס ניי געבליבען היינגען ווי פריהער.

„ווי לאַנג אשטייגער?“ האָט ער געפרעגט.

„כ'ווייס ניט... פילייכט אכט, ניין טעג...“

„אַהא! אזוי, אזוי! און זאָגט אקאַרשט — האָט איהר אַפט

געטראַפען ביי איהר דעם אלטען פאַליועקטאָוו?“

„דעם, וואס איז דא נישט לאנג ערמאָרדעט געוואָרען?“ האָט אַיליאַ געפרעגט, אַרײַנקוקענדיג בשעת מעשה דעם סליעדאָוואַטעל אין די אויגען אַרײַן.

„נאָנץ ריכטיג, טאַקסי דעם מיין איד...“

„דעם האָב איד דאַרט קײַנמאַל נישט געטראָפּען...“

„קײַנמאַל נישט? הַמ...“

„קײַנמאַל נישט!“

דער סליעדאָוואַטעל האָט געשטעלט זײַנע פראַגען אויף ניד, מיט אַ געוויסער נאַכלעסיגקײַט, און האָט געפּויקט מיט די פינגער אויפֿן טיש יעדעס מאַל, ווען אַיליאַ האָט געמאַכט שהיות און זיך אָבגעהאַלטען צו לאַנג מיט זײַן ענטפּער.

„איהר האָט געוואוסט, אז אַלימפּיאַדא פּעטראָוונאַ איז אויס־געהאַלטען געוואָרען פון פּאַליוועקטאָוו־ן?“ האָט ער פּלוצלונג אַ פּרעג געטהאַן, וואַרפּענדיג בעת מעשה דורך זײַנע בריַלען אַ שאַרפּען בליק אויף אַיליאַ־ן.

לִּונעוו איז רײַט געוואָרען פון דיזען בליק, וועלכער איז געווען אַ מיין בעל־דינגונג פאַר איהם.

„נו יא, זי איז אויסגעהאַלטען געוואָרען פון איהם,“ האָט דער סליעדאָוואַטעל ווידערהאַלט אין אַ גערייַצטען טאָן. „נאָך מיין מײַן נונג נאָך איז דאָס נאָך נישט שעהן,“ האָט ער צוגעלייגט, זעהענדיג, אז אַיליאַ האָט נישט געמאַכט קײַן שום מיענע, איהם צו ענטפּערן.

„וואָס איז דאָ פאַראַן שעהן צו זײַן!“ האָט זיך אַיליאַ ענדליך אָבגערופּען אין דער שטיל.

„נישט אמת? ...“

אַבער אַיליאַ האָט איהם ווידער אַמאַל געלאָזען אַהן אז ענטפּער.

„און א י ה ר ... זײַט איהר שוין לאַנג מיט איהר בעקאַנט?“

„איבער אַ יאַהר...“

„איהר זײַט אַלזאָ געווען בעפריינדעט מיט איהר, נאָך אַיידער

זי איז בעקאַנט געוואָרען מיט פּאַליוועקטאָוו־ן?“

„אוי ביסט דו מיר אַ כּיטרער פּוקס!“ האָט זיך אַיליאַ גע־

טראַכט און דערנאָך האָט ער רוהיג געזאָגט: „ווי אזוי קען איד דאָס אַיך זאָגען, אז איד האָב דאָך גאַרנישט געוואוסט, אז זי... האָט גע־

לעבט צוואמען מיט דעם פערשטארבענעם?"
 דער סליעדאָוואטעל האָט א פייה געטהאָן און גענומען בלעטערן
 אין א פעקעל אקטען. לונגען האָט ווידער בעטראכט דאָס בילד; ער
 האָט געפיהלט ווי ער ווערט עפעס רוהיגער, אזוי גיך ווי ער הויבט
 זיך נור אָן אינטערעסירען דערין. פון ערגעץ האָט זיך געלאָזט הערען
 א פרעהליכער, מונטערער געלעכטער פון א קינד. דערנאָך האָט א
 לוסטיגע, זאנפטע פרויען־שטימע צערטליך געזונגען:
 „פויגעלע מיינס... קינדעלע מיינס... הארצעלע מיינס... אוצר'ל
 מיינס!...“

„אַט אפנים איהר זייט שטארק פעראינטערעסירט אין דעם בילד
 דאָ?" האָט זיך געלאָזט הערען דעם סליעדאָוואטעל'ס קול.
 „וואוהין געהט ער דען אייגענטליך, קריסטוס?" האָט איליא
 שטילערהייט געפרעגט.

דער סליעדאָוואטעל האָט איהם אריינגעקוקט גלייך אין געזיכט
 אריין מיט א געלאנגוויילטען, ענטווישטען אויסדרוק, און אין א וויי
 לע ארום האָט ער געזאָגט:

„איהר זעהט דאָך — ער איז אראַבגעקומען אויף דער ערד, כדי
 זיך צו איבערצייגען, ווי אזוי די מענשען הימען אָב זיינע געבאָטען.
 ער געהט פערביי א שלאכטפעלד, ארום און ארום זעהט ער דער
 הרג'עטע מענשען, צושטערטע הייזער, שרפות, פלינדערונגען...“
 „ער קען עס דען ניט זעהן פון הימעל, וואָס?" האָט איליא
 געפרעגט.

„המ... מען רופט אזא מין זאך אן אלעגאָריע... כדי עס זאָל זיך
 קלעהרער ארויסזעהן, ווערט עס אזוי פאַרגעשטעלט... עה, עה... כדי
 צו צייגען, ווי וועניג דאָס ווירקליכע לעבען שטימט איין מיט קריס-
 טוס'עם לעהרען... דאָס הייסט... נא, איך מוז איך שטעלען נאָך א
 פאַר פראגען...“

איליא האָט זיך אַבגעקעהרט פון בילד און האָט אריינגעקוקט
 דעם סליעדאָוואטעל גלייך אין פנים אריין. ס'האָט זיך פון דאָס ניי
 אַנגעהויבען א גאנצע סדרה פון קליינע, ניט־וויכטיגע פראגען, וועלכע
 זיינען איליא'ן געפאלען צו לאסט און האָבען איהם פערמוטשעט
 זיי אַיסע־פליגען. ער איז פערמאטערט געוואָרען פון זיי און האָט

געפיהלט, ווי זי ייפערשלעפערן אין איהם זיין אויפמערקזאמקייט און זיין פארזיכטיגקייט. ער איז ביזן געווארען אויפ'ן סליעדאואר טעל, וועלכער האט בכיוון געשטעלט דיזע פראגע. כרי איהם מיער צו מאכען.

„איהר קענט מיר אפשר זאגען,“ האט זיך דער ריכטער מיט אמאל אנגערופען — „וואו איהר זייט ערגעץ געווען דאנערסטאג צווישען צוויי און דריי אויגער נאכמיטאג?“
 „אין שענק.. כ'האב געטרונקען טהעע..“ האט איליא געענט-
 פערט.

„אה! אין וואס פאר א שענק? וואו?“

„אין דער פלעוונא...“

„ווי קומט עס, וואס איהר ווייסט עפעס אזוי גענוי... אז איהר זייט גראד אין יענער צייט געווען אין שענק?“
 דעם סליעדאואטעל'ס געזיכט האט אטגענומען אן ערנסטען אויסדרוק. ער האט זיך אנגעשפארט מיט דער ברוסט אן טיש און האט מיט זיינע פלאמענדע בליקען אריינגעקוקט לונגעו'ן גלייך אין די אויגען אריין. איליא האט גלייך ניט געענטפערט. ער האט געשוויגען א פאר סעקונדען, דערנאך האט ער א זיפן געהאן און געזאגט לאנגזאם, ניט איילענדיג זיך:

„איידער איך בין אריין אין שענק האב איך ביי א פאליציי-מאן

געפרעגט ווי שפעט עס איז.“

דער סליעדאואטעל האט זיך ווידער אמאל אנגעשפארט מיט'ן רוקען אן דער פארענטשע פון שטוהל, האט גענומען א בלייפערער און אנגעהויבען דערמיט צו קלאפען איבער די נעגעל פון זיינע פינגער.

„דער פאליצייסט האט מיר געזאגט, אז עס איז באלד צוויי, ארום צוואנציג מינוט פאר צוויי, אדער אזוי וואס...“ האט איליא געזאגט לאנגזאם.

„ער קען אייך?“

„יא...“

„איהר האט ניט קיין זייגער ביי זיך?“

„ניין...“

„האָט איהר איהם שוין אויף פריהער ווען עס איז געפרעגט ווי שפעט עס איז?“

„ס'איז פאָרגעקומען...“

„דאָס שטאָרט־הויז איז דאָך ניט ווייט... אויפ'ן שטאָרט־הויז איז פארהאן א זייגער...“

„מען פערנעסט א קוק צו טהאָן... און א חוץ דעם האָט עס דאן געשנעעט...“

„זייט איהר לאנג געזעסען איז דער „פלעוונא“?“

„בין וואנען ס'איז געקומען די ידיעה וועגען דעם מאָרד...“

„און וואו זייט איהר דאן געגאנגען?“

„איך בין געגאנגען אַנקוקען דעם ערמאָרדעטען.“

„האָט אייך אימיצער געזעהן... דאָרט“ ביים קלייט?“

„יענער פאָליציי־מאן האָט מיך געזעהן... ער האָט מיך זאָגאר דורכגעטריבען... געשטורכעט האָט ער מיך...“

„זעהר גוט... זעהר וויכטיג פאר אייך,“ האָט דער סליעדאָוואַט טעל געזאָגט, און מיניה וביה, זיך גאָר ניט אומקוקענדיג צו איליא'ן אפילו, גיט ער א פרעג:

„ווען האָט איהר געפרעגט ביים פאָליצייסט וויפיעל דער זייגער איז, פאר'ן מאָרד אָדער נאָך'ן מאָרד?“

איליא האָט גוט בעגריפען דעם סליעדאָוואַטעל'ס כונה. ער האָט זיך א דרעה געטהאָן אויף זיין שטוהל, אויסער זיך פאר כעס אויף דינען מענשען מיט דעם ווייסען העמד, מיט די פיינע, לאנגע פיינגער, די אויסגערייניגטע נעגעל און די גאָלדענע ברילען פאר די שטעכעדיגע, דונקלע אויגען. אַנשטאָט אן ענטפער האָט ער געשטעלט די פראגע:

„ווי אזוי קען איך עס דען וויסען?“

דער סליעדאָוואַטעל האָט גענעבען א טרוקענעם הוסט און האָט זיך גענומען רייבען די הענד אזוי שטארק, אז די פיינגער האַבען געקנאקט.

„אויסגעצייכענט!“ האָט ער געזאָגט מיט אן אונצופרידענעם טאָן. „גרויס—ארטיג!...! יא...!“

און ער האָט זיך א רוק געטהאָן אויפ'ן שטוהל, אזוי ווי ער

וואָלט שוין געווען פערמאטערט זיצענדיג.
 „זעהר גוט... נאָך א פאָד פראגע, און איד לאָז אייך אַב... וויסט
 איהר פילייכט... דעם פאָליציסט'ס נאָמען?“
 „יערעמיו, מאטווי איוואַנאוויטש...“

איצט האָט שוין דער ריכטער זיינע פראגען געשטעלט מיט א
 גלייכגילטיגען, געלאנגוויילטען טאָן — אפנים ער האָט שוין ניט
 ערווארטעט צו הערען עפעס אינטערעסאנטעס. איליא האָט איהם אויף
 אלצדינג געענטפערט און איז נאָך אלץ געווען גרייט צו דעהערען
 פלוצלונג עפעס א נייע פראגע אזוי ווי יענע מכח דער צייט פון'ם
 מאָרד. יעדעס וואָרט, וואָס ער האָט ארויסגעערעדט, האָט אָבעקלאָנג
 גען אין זיין ברוסט אזוי ווי אין א ליידיגען פלאץ, עפעס אזוי ווי
 עס וואָלט זיך דאָרט אָנגעריהרט אָן א שטארק אָנגעצויגענער סטרו-
 נע. אבער דער סליעדאוואטעל האָט איהם שוין מעהר ניט געשטעלט
 אוועלכע כוטרע פראגען.

„בשעת איהר זייט יענעם טאָג פערבייגענאנגען דאָרט אויף דער
 גאס—האָט איהר ניט בעגעגענט א הויכען מענשען אין א קורצען
 פעלץ און א שווארץ היטעל פון שאַפען־פעל? איהר געדרינקט ניט?“
 „ניין...“ האָט לונגעו געענטפערט קורץ און שאַרף.

„נו, הערט אקארשט צו: איד וועל אייך איבערלייענען אייערע
 ווערטער, און איהר וועט זיך דערנאָך אונטערשרייבען...“

ער האָט געהאלטען א בעשריבענעם בויגען פאפיר פאר זיין
 געזיכט און האָט אָנגעהויבען אויף גיך און מאַנאָטאָן צו לייענען. אז
 ער איז פארטיג געוואָרען דערמיט, האָט ער לונגעו'ן דערלאנגט א
 פערער אין דער האַנד. איליא האָט זיך אָנגעבויגען איבער'ן טיש,
 האָט אונטערגעשריבען זיין נאָמען. דערנאָך האָט ער זיך לאנגזאם
 אויפגעהויבען פון זיין שטוהל, און א קוק טהוענדיג אויפ'ן סליעדאָ-
 וואטעל, האָט ער מיט א הויכער, זיכערער שטימע געזאָגט:
 „זייט געזונד!...“

יענער האָט איהם אָבעענטפערט מיט א קורצען שאַקעל מיט'ן
 קאָפּ, פון יוצא ווענען. דערנאָך האָט ער זיך אָנגעבויגען איבער זיין
 שרייב טיש און געשריבען. איליא איז געבליבען שטעהן פערטראכט—
 ס'האָט זיך איהם זעהר געוואָלט נאָך עפעס ריידען מיט דעם דאָזיגען

מענשען, וועלכער האָט איהם אזוי אָבגעמוטשעט. אין דער שטילקייט פון צימער האָט מען געהערט דאָס קראצען פון דער פּעדער, און באלד האָט זיך ווידער, אמאָל געלאָזט הערען די זינגענדע פרויען-שטימע:

„טאַנצט לוסטיג, טאַנצט לוסטיג, מיינע קליינע פּופקעלעך...“
 „וואָס ווילט איהר נאָך?“ האָט פּלוצלונג א פּרעג געטהאָן דער סליעדאָוואטעל, אויפהויבענדיג דעם קאָפּ צו איליאָן.
 „גאָרנישט...“ האָט לונגען געענטפערט מיט א כיטרען טאָן.
 „כ'האַב דאָך אייך געזאָגט: איהר קענט געהן...“
 „כ'נעה שוין...“
 „נא, אלזאָ...“

זיי האָבען זיך אָנגעקוקט איינע די אנדערע, און לונגען האָט גע-פיהלט, אז אין זיין ברוסט האָט עפעס גענומען וואַקסען — עטוואָס שווערעס, מורא'דיגעס. אויף גיך האָט ער זיך אויסגעדרעהט און איז ארויס אין גאַס. א קאלטער ווינד האָט איהם אַ בלאָז געטהאָן אין פנים אריין, און ער האָט ערשט איצט בעמערקט, אז דער נאַנצער קערפער זיינער איז דורכגענומען אין נאַנצען פון שווייס. אין א האַלבע שעה ארום איז ער געזעסען ביי אַלימפיאדאָן. זי האָט איהם אַליין געעפענט די טהיר, נאָכדעם ווי זי האָט דורכ'ן פענסטער איהם געזעהן אַנקומענדיג. מיט מוטערליכער פרייד האָט זי איהם אויפ-גענומען. איהר געזיכט איז געווען בלייד, און זי האָט איהם אָנגעקוקט אונרוהיג, מיט גרויסע אָפענע אויגען.

„מיין קלוגער יונג!“ האָט זי א געשריי געטהאָן, בשעת איליאָ האָט איהר געזאָגט, אז ער קומט נור וואָס פון סליעדאָוואטעל. „נא, טו דערצעהל זשע — ווי אזוי איז דאָס פאַרט צוגעגאַנגען דאָרט?“
 „דער זשוליק!“ האָט זיך איליאָ צוביזערט מיט צאָרן. „ער האָט מיר געוואָלט כאַפען אין פאַסטקע...“

„וואָס דען, ווילסט דו, זאָל ער טהאָן?“ האָט אַלימפיאדאָ בע-מערקט מיט שכל. „לאָז איהם... דאָס איז דאָך זיין פּערדאַמטע פּפליכט...“

„פאַרוואָס זאָגט ער בעסער ניט ארויס נאַנץ אָפען?“, אזוי און אזוי... דאָס און דאָס דענקט מען וועגען אייך...“

„דו האסט איהם אפנים אלץ ארויסגעזאגט אפען, אהן קונצען, הא?״ האט אלימפיאדא געפרעגט מיט א שמייכלעל.

„איד?״ האט לונגען זיך אבגערופען ערשטוינט. „אד יא... ווירקליך... אד, כאפט איהם דער טייוועל!...“

ער האט אויסגעזעהן אזוי ווי צודולט, און אין א וויילע ארום האט ער געזאגט:

„און אזוי ווי איד בין געזעסען פאר איהם, האב איד מיר גע- טראכט: ביי גאט... איד בין גערעכט!“

„נו גאט צו דאנקען... ס'איז גוט אבגעלאפען!“ האט זיך אלימ- פיאדא אבגערופען מיט שמחה.

איליא האט זיך אנגעקוקט מיט א שמייכלעל און האט לאנגזאם געזאגט:

„כ'האב נאר ניט געדארפט פיעל ליגען זאגען... כ'האב ווירקליך גליק, ליפא!...“

און ער האט מארנע געלאכט ביי דינע ווערטער.

„און מיר לאזען די שפיאגען ניט ארויס פון אויג,״ האט אלימ- פיידא געזאגט מיט א פערשטיקטער שטימע, און דיר יעדענפאלס אויך ניט...“

„פערשטעהט זיך!“ האט זיך לונגען אנגערופען, פול מיט שפאט און גרימצארן. זיי קריכען ארום און ווילען מיר פערצאמען דעם וועג, אזוי ווי דער יענער דעם וואָלף אין וואלד. אבער ס'וועט זיי ניט גע- לינגען... זיי זייגען ניט די לייט דערצו! און איד בין ניט קיין וואָלף, נאר איינפאך אז אונגליקליכער מענש... איד האָב קיינעם ניט געוואָלט דערווערנען, מיר אליין ווארגט דאָס שיקזאל... אזוי ווי פאשקא זאגט אין זיינע פערזען... אויך פאשקא'ן ווארגט עס, און יאקאו'ן... אונז אלעמען!“

„האָב קיין מורא ניט, איליושא,״ האט געזאָגט אלימפיאדא, וועלכע האט גראָד אנגענאָסען וואסער אין סאמאָוואר — „אלעס וועט נאָך גוט ווערן...“

לונגען האט זיך אויפגעהויבען פון דער קאנאפע, אין צוגענאנג

גען צום פענסטער און ארויסקוקענדיג אויף דער גאס, האט ער מיט א פערשטיקטער, פערצווייפעלטער שטימע געזאָגט:

„מיין גאנץ לעבען לאנג האָב איך געראַיעט מיט דער נאַז אין שמוץ... כ'האָב זיך כסדר אָנגעשטויסען דערמיט, וואָס איך האָב ניט ליעב געהאט, וואָס איך האָב געהאסט. כ'האָב קיינמאָל ניט געפונען קיין איין מענשען, וועמען איך זאָל קענען מיט אַ פּרעהליכען בליק אריינזען אין די אויגען... צו איז טאקע אין דער אמת'ן גאָר ניטאָ קיין ריינעס, קיין ערעלעס אין לעבען? נו, אצונד האָב איך דער-וואָרגען... דעם דאָ... דיינעם... פאר וואָס? נור בעשמוצט האָב איך מיך דערמיט, און מיין זעלע האָב איך פּערדאַרבען... געלד האָב איך גענומען... כ'האָב עס ניט געדארפט טהאָן...”

„קלאַנג ניט אזוי!“ האָט איהם אַלימפיאדאָ געזוכט צו טרויסטען. „ער פּערדיענט קיין שום מיטלייך ניט...”

„איך האָב נאָך קיין מיטלייך ניט אויף איהם... נאָר מיך אליין וויל פּערענטפּערן, מיך רעכטפּערטיגען. יעדער איינער זוכט זיך צו רעכטפּערטיגען — מחמת ער מוז דאָך לעבען!... דער סליעדאָוואַ-טעל — נו יא, דער לעבט אזוי ווי דאָס שטיקעל צוקער אין שאכטעל... ער וועט קיינעם ניט דערווערגען! ער קען בלייבען בראו און געזעצ-ליך... אין זיין זויבערן נעסט...”

„אַבער גענוג דיר געהמען זיך דאָס לעבען, מיך וועלען ביידע ארויספּאַהרען פון דער דאָזיגער שטאָרט...”

„ניין, איך פּאַהר אין ערגעץ ניט!“ האָט זיך לונגעו אָנגערופּען מיט טראַץ, זיך אומקעהרענדיג צו אַלימפיאדאָ'ן. און אזוי ווי ער וואָלט געוואָלט אימיצען סטראשען, האָט ער גלייך צוגעלייגט די ווערטער:

„ניין, נור געדולד! איך וויל ווארטען, כ'וויל זעהן, וואָס וועט זוויטער געשעהן...”

אַלימפיאדאָ האָט זיך אַ ווילע פּערטראכט. זי איז געזעסען ביים טיש, פאר'ן סאמאָוואַר, רייצענד און שעהן, אין אַ ווייסען, ברייטען מאנטעל.

„איך וויל נאָך קעמפּען!“ האָט זיך אלייאַ פון דאָס ניי אבגע-רופּען, צושאַקלענדיג דערביי מיט'ן קאַפּ און ארומגעעהנדיג איבער'ן צימער אהין און צוריק.

„אַה, אזוי גאָר!“ האָט די פרוי אויסגערופּען מיט אַ געקרענקטען

טאָן — „דו ווילסט ניט געהן מיט מיר, ווייל דו האָסט מורא פאר מיר? דו מיינסט אורדאי, אז איך וועל דיר איצט כסדר האלטען אין מיינע הענד, דענקסט, אז איך וועל זיך בענוצען דערמיט... וואָס איך ווייס דיין סוד? דאָ האָסט דו א טעות, מיין לעבינקער, יא! מיט גע- וואלט וועל איך דיר ניט מיטשלעפען מיט מיר...“

זי האָט גערעדט מיט א רוהיגען טאָן, אבער איהרע ליפען האָ- בען געצוקט, פונקט ווי זיי וואָלטען איהר שטארק וועה געטהאָן.

„וואָס רעדסט דו דאָ?“ האָט לונגעו געפרעגט גאנץ פערוואונג-

דערט.

„צווינגען וועל איך דיר צו קיין זאך נישט... האָב קיין מורא

ניט! געה דיר, וואוהין דו ווילסט — קענסט געהן...“

„ווארט אקארשט!“ האָט איליא געזאָגט, זיך אנדערזועענדיג לעבען איהר און זי אָננעהמענדיג פאר דער האַנד. „איך הויב ניט אן צו פערשטעהן, וואָס דו זאָגסט...“

„מאך זיך נור ניט אזוי תם'עוואטע!“ האָט אַלימפיאדא אויסגע-

שריגען מיט א שמערצליכען טאָן, ארויסרייסענדיג בשעת מעשה איהר האַנד פון איהם. „איך ווייס — דו ביסט שטאַלץ... און ביזו ביסט דו! דעם אלטען קענסט דו מיר ניט מוחל זיין, און מיין לעבען איז דיר דערווידער... דו דענקסט איצט, אז אלצדינג איז נור געשעהן פון מיינעמוועגען...“

„דו רעדסט נארישקייטען,“ האָט איליא געזאָגט מיט א געזעצ-

טען טאָן. „ניט אויף א האַר אפילו האָב איך דיר בעשולדיגט. איך ווייס, אז פאר אונז זיינען ניטאָ קיין ווייבער, וואָס זיינען זויבער און פיין און דערביי ריין, אָהן זינד... אזעלכע ווייבער זיינען טהייער... אָט די זיינען נור פאר די רייכע לייט, און אונזער-איינער מוז זיך שוין בענוגענען מיט דעם אַבגענאַגטען און אויסגעזויגענעם... מיט דעם בעשפיגענעם און אויסגענוצטען...“

„טו טשעפע זיך אָב פון מיר, די בעשפיגענע, די אויסגענוצטע!“

האָט אַלימפיאדא אויסגעשריגען, אויפשפרינגענדיג פון איהר שמוהל.

„טראַג זיך אָב פון דאנען!“

אַבער פלוצלונג האָבען זיך איהר געשטעלט טרעהרען אין די

אויגען, און זי האָט איליא'ן בעשאַמען מיט א ים פון פלאמענדע ווער-

טער, וואס האבען געברענט ווי הייסע קוילען :

„איך אליין בין מיט מיין אייגענעם ווילען אריינגעקראכען אין דעם דאזיגען גרוב... ווייל מען קען דא קריגען א סך געלד... מיט'ן געלד ווידער האב איך געוואלט אזוי ווי אויף א לייטער צוריק ארויפ־קלעמערען... כ'האב אבגעמאכט ביי זיך, אַנצופאַנגען אן אנשמענדיג לעבען... און דו האַסט מיר דערצו פּערהאַלפּען, איך ווייס עס!... און איך האָב דיך ליעב, און כ'וועל דיך ליעב האָבען, ווען דו וועסט אפילו דערווערגען צעהן מענשען... ניט די טוגענד, די גוטע מדות דיינע, האָב איך ליעב, נאָר דעם שטאַלץ דיינעם... און דיין יוגענד, דיין קאַפּ מיט האָר, דיין שטאַרקען אַרעם, דיינע פינסטערע אויגען, אויך דיינע ביי־זע ווערטער, די פאַרווירפּע דיינע, וועלכע שטעכען מיר ווי שפּיזען אין האַרץ... פאַר דעם אלעמען וועל איך דיר דאַנקבאַר זיין ביז מיין טויט, די פּיס וועל איך דיר קושען—יא!“

זי האָט זיך אַנידערגעוואַרפּען צו זיינע פּיס און גענומען קושען זיינע קניע, זאָגענדיג זויטער :

„גאָט איז מיין עדות, אז איך האָב געזינדיגט, כדי צו קענען דער־נאָך ראַטעווען מיין נשמה. עס מוז דאָך איהם א סך ליעבער זיין, ווען איך וועל ניט פּערבריינגען מיין לעבען לאַנג אין שמוץ, נאָר דורך איהם, דורך דעם שמוץ טאַקי, זיך דורכברעכען א וועג און פון דאָס ניי אַנפאַנגען צו פיהרען א ריין לעבען... דאן וועל איך איהם בעמען, ער זאל מיר מוחל זיין... איך וועל ניט טראַגען די דאָזיגע מאַטער־ניש מיין נאַנצען לעבען לאַנג ! זיי האָבען מיך אויסגעשמירט מיט שמוץ... און מיט בלאַטע... אלע טרעהרען מינע וועלען ניט זיין גענוג, עס אבצואוואשען...“

איליא האָט זיך אין אַנהויב געזוכט ארויסצורייסען פון איהר און זי אויפצוהויבען פון דער ערד, אבער זי האָט זיך פּעסט איינגע־משעפעט אין איהם, האָט צוגעדריקט דעם קאַפּ איהרען צו זיינע קניע און געריבען איהרע באַקען אַן זיינע פּיס. און דערביי האָט זי ניט אויפגעהערט צו ריידען מיט א ליידענשאַפּטליכער, האַלב־פּערדריק־טער, קייכענדער שטימע. דאָ האָט ער זי אַנגעהויבען גלעטען מיט זיין ציטערענדער האַנד, האָט זי אריינגענומען אין זיינע אַרעמס און אַנגעשפּאַרט איהר קאַפּ אַן זיין שולטער. איהר הייסע באַס האָט זיך

פעסט צוגעדריקט צו זיין געזיכט, און בשעת אַלימפיאדא אין נאָך
געלעגען אויף די קניע פאר איהם, ארומגענומען פון זיינע שטארקע
אַרעמס, האָט זי מיט א פערשטיקמען קול געשעפטשעט :

„צי קען עם דען אימיצען נוצען, אז א מענש, וואָס האָט איינ-
מאָל געזינדיגט, זאָל כמעט דאָס גאנצע לעבען זיינס פערבריינגען אין
ערנידעריגונג? ... בשעת איד בין נאָך א יונג מיידעל געווען, און מיין
שטיפ־פאָטער האָט זיך צו מיר צוגעלאָזט מיט א שמוציגער אבייכט
— האָב איד איהם מיט א מעסער געשטאָכען. ס'איז ניט געשעהן מיט
אבייכט... דערנאָך האָבען זיי מיר אָנגע'שכור'ט מיט וויין און מיין
עהרע גערויכט... איד בין געווען א מיידעל, אזוי זויבער, אזוי שעהן,
מיט רויטע באקען ווי די עפעלעך. כ'האָב געווינט אויף מיין מזל...
כ'האָב מיר אליין דאָס הארץ אויסגעיאדעט... געוויינט האָב איד אויף
מיין שעהנקייט... כ'האָב עם ניט געוואָלט, כ'האָב עם ניט געוואָלט!
און דערנאָך — האָב איד זיך געטראכט : ס'איז דאָך שוין אַלץ
איינס... צוריק קען מען שוין ניט כאפען... גוט, האָב איד זיך גע-
טראכט — דאן וועל איד וועניגסטענס פערקויפען מיין שאנדע אזוי
טהייער ווי נור מעגליך... פאר דיר האָב איד קיינעם פון הארצען
ניט געקוישט... כ'האָב שטענדיג נור אזוי... אין אויסגעלאסענהייט
און לייכטזיניגקייט געלעכט...“

איהרע ווערטער זיינען צולעצט אריבער אין א שטילער שעפ־
טשעריי. מיט אמאָל האָט זי זיך ארויסגעריסען פון איליא'ס אַרעמס.
„לאָז מיר אָב!“ האָט זי זיך אָנגערופען, איהם אַכשטויסענדיג
פון זיך.

ער אָבער האָט זי נאָך פעסטער ארומגענומען מיט זיינע אַרעמס,
און פול מיט ליידענשאפט און פערצווייפלונג האָט ער אָנגעהויבען
קושען איהר געזיכט.
„לאָז מיר אָב — ס'טהוט מיר וועה!“ האָט זי זיך געבעטען
נאָך אמאָל.

„כ'האָב גארנישט צו ענטפערן אויף דייע ווערטער,“ האָט לר-
נעו געזאָגט אזוי ווי אין א פיבער. „נאָר איין זאך זאָג איד דיר :
קיינער האָט אויף אונז קיין רחמנות ניט געהאט, און מיר דארפען
צוויי אויף קיינעם קיין רחמנות ניט האָבען. דו האָסט אזוי שערץ

גערעדט... לאַמיר דיר קושען... ווי זאל איך דיר עס אנדערש בע-
צאהלען? דו מיינ שעהנע... איך ליעב דיר... אף, כ'ווייס אליין ניט ווי
אזוי! ניט מיט ווערטער קען איך עס אויסריידען..."

איהרע אומעטיגע רייד האַבען ווירקליך ארויסגערופען אין איהם
א הייסעם געפיהל פון צוניגונג צו דער דאָזיגער פרוי. איהר ווייטאָג
האָט זיך צוזאמענגעגאַסען איין איין שטיק מיט זיין אונגליק, און זייער
רע הערצער האַבען זיך וואָס ווייטער אלץ מעהר דערנעהנטערט איינס
צום צווייטען. זיי האַבען זיך געהאלטען פעסט ארומגענומען און האָ-
בען זיך אַ היבשע וויילע שטילערהייט דערצעהלט וואָס פאר צרות,
וואָס פאר קריינקונגען זיי האַבען ביידע געהאט אויסצושטעהן אין
לעבען. אין לונעוואָס ברוסט איז פארטיג געוואָרען אַ פעסטע, אַ מר-
טהיגע ענטשלאַסענהייט...

"מיר זיינען אַפנים ניט געבאָרען געוואָרען גליקליך צו זיין,
מיר ביידע," האָט אַלימפיאדא געזאָגט און האָט צוגעשאַקעלט דערביי
מיט'ן קאָפּ, אזוי ווי זי וואָלט אויפגעגעבען אירגענד וועלכע האַפ-
נונג אויף עפעס בעסערס אין לעבען.

"גו, גוט, דאן וועלען מיר זיין פּעראייניגט אין אונזער אונגליק!...
לאַמיר ביידע פּעראייניגט געהן קיין סיביר, אויף קאטאַרגע, ווי?...
אבער ס'איז נאָך צייט דערצו. דערווייל וועלען מיר געניסען אונזער
שמערץ און אונזער ליעבע... איצט מעגען זיי ברענען מיין לייב מיט
גליהענדע צוואנגען... ס'איז מיר אזוי לייכט אויפ'ן האַרצען... כ'האַב
גאַרנישט וואָס חרטה צו האַבען!"

דערהיצט פון זייערע רייד און אויפגערעגט פון די האַלזעריי און
קושעריי, האַבען זיי געקוקט איינע אויף די אנדערע אזוי ווי דורך אַ
טומאן. ס'איז זיי געוואָרען ענג און הייס אין זייערע קליידער...
דורכ'ן פענסטער האָט מאַנאַטאַן אריינגעקוקט דער גרויער הימעל
און האָט זיך געזעצט אויף די בוימער אזוי ווי אַ הייסער רייה. אין
גערטענדעל ביי די פענסטער האָט אַ יונג בוימעל שטילערהייט געוויגט
זיינע צווייגען אהין און אהער, און אַבגעשאַקעלט דעם שנעע פון זיי.
דער ווינטער אבער איז אַנגעקומען...